קרן מלגות רגוניס
המכון למדיניות נגד טרור (ICT)
ביה"ס לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
אוניברסיטת רייכמן

צפון קוריאה וסין, כקטליזטור להתעצמותה הגרעינית והבליסטית של איראן

מורן אללוף

מחקר זה זכה במקום השני במלגת רגוניס לשנת 2022-2023.

*הדברים המובאים במחקר זה הינם על דעתה של הכותבת, ואינם בהכרח מייצגים את דעת המכון למדיניות נגד טרור (ICT).

02.04.2023

תקציר

איראן מפגינה יכולות צבאיות, אשר מהווים הרתעה כנגד פעולות עתידיות נגדה ומנגד- בבמה העולמית, היא ממעיטה באופן מכוון מחומרת האיום הנשקף למערב מהפרויקטים שאותם היא מקדמת.[1]

כדי לקדם את הפרויקטים האיראניים (דוגמת פרויקט הגרעין ותוכנית הטילים הבליסטית המאיימים ישירות על מדינת ישראל), **איראן נעזרת בסיוע חיצוני.** עד כה, מדינת ישראל התמקדה במגוון דרכים המסייעות לאיראן לממש את שאיפותיה.[2]

מעט מאד מחקרים נעשו בכל הקשור לסיוע חיצוני המגיע לאיראן מצד מדינות מסוגרות וחשאיות (כמו צפון קוריאה וסין),[3] אשר בנוסף קשה גם לרגל אחריהן ולקבל מידע קוהרנטי.[4]

זרקור האור לא הופנה עד היום כלפי סין וצפון קוריאה בהקשר האיראני, ולכן מחקרים חדשים, כמו גם התפתחות הידע בנושא סין למשל, לא עמדו בראש סדר העדיפות של מכוני המחקר והקהילה המודיעינית משנת 1992.[5] זאת על אף שכבר משנות ה-80 היה ידוע למדינת ישראל כי צפון קוריאה מעבירה טכנולוגיות של טילים בליסטיים וטכנולוגיה גרעינית למדינות כמו איראן וסוריה.[6]

בנוסף, לאחרונה סין התקרבה מאד לאיראן בעיקר בתחום הצבאי (הסכם צבאי רחב ל- 25 שנים הקרובות), ותוך ניסיונות חשאיים לתמוך בפרויקט הגרעין ותוכנית הטילים שלה.[7]

היות וסיוע מצד סין וצפון קוריאה עבור איראן יכול להוות איום ממשי על ביטחון מדינת ישראל, בעיקר בכל הקשור לפן ההתקפי של איראן על עורף המדינה, ואף להוות מגבלות התקפיות של מדינת ישראל על הכורים הגרעיניים באיראן[8], מצאתי לנכון להתמקד בשתי מדינות אלו בהקשר האיראני. בנוסף, ההתרעה החמורה שממנה מזהיר האלוף במילואים יצחק בריק מפני אסון נוראי היכול להתרחש בעורף הישראלי באם מדינת ישראל תתקוף את איראן, שכיום על פי דבריו, עוצמתה הצבאית עולה בעשרות מונים לעומת יכולותיה בשנת 2008, זאת בשל הירדמותה של מדינת ישראל במשך 20 שנה על האיום האיראני[9], הבהיר עבורי היטב כי על מדינת ישראל להתעורר ולהפעיל את פעמוני האזעקה שלה טרם יהיה מאוחר מדי.[10]

בנוסף, בשנת 2021, התפרסם מאמר של ד״ר רפאל אופק, סא״ל במילואים ומומחה לפיזיקה ולטכנולוגיה של גרעין שבו נטען כי **הסכם הגרעין משנת 2015, היה גרוע, והוא אפשר לטהרן להמשיך בחתירה להשגת נשק גרעיני, וכן רוח גבית למימון מאמציה לפיתוח טילים בליסטיים**, לערעור היציבות במזרח התיכון ולהפצת פעולות טרור בעולם.

במאמר נטען כי מדינת ישראל חייבת לתקוף בהקדם את מטרות הגרעין באיראן, מכיוון שאם לא תעשה כך- הדבר לא יהיה בר עצירה ואף יתפוס תאוצה. **במידה ותוכנית הגרעין האיראנית לא תיעצר תוך כשנה, היא עלולה להגיע לארסנל גרעיני, וזאת תוך הנחה שתוכנית הטילים הבליסטיים שלה יתפתחו באותו הקצב בהתאמה.**[11]

המחקר התמקד בשאלה עיקרית:

האם צפון קוריאה וסין תורמות להתעצמות הגרעינית והבליסטית של איראן, ואם כן- מה תרומתן בנושא?

בנוסף, בחרתי לבדוק גם את ההשפעות של:

1. מקרי הבוחן של שיתופי הפעולה הצבאיים בין צפון קוריאה לאיראן ובין סין לאיראן, ומה נעשה כתגובה לכך מצד רשויות החוק?
2. מדיניות ארה״ב כלפי צפון קוריאה וסין בעניין האיראני, וכיצד הדבר יכול להשפיע על בטחון מדינת ישראל?

במחקר התגלו נקודות מבט חשובות, רלוונטיות וחדשניות בכל הקשור לשיתופי הפעולה של סין וצפון קוריאה עם איראן- והשפעתם על הביטחון הלאומי.

השערת המחקר - שיתופי הפעולה בין סין וצפון קוריאה לאיראן מזרזות את פרויקט הגרעין האיראני ותוכנית הטילים הבליסטית האיראנית.

מטרת המחקר – לנתח, לזהות ולהתריע בפני אפשרויות של סיוע חיצוני עבור איראן שלא עמדו עד היום בראש סדר העדיפות המודיעיני, המדיני והאקדמאי, הן בישראל והן בעולם. בנוסף, המטרה הייתה גם ״לשפוך אור״ ולהפנות את תשומת לב גופי הביון ומקבלי ההחלטות לאזהרות ולסיכונים הנשקפים למדינת ישראל מצד שיתופי פעולה המנוגדים לאינטרסים הביטחוניים שלה (בכדי לא לחזור על הטעויות המודיעיניות שנעשו בעבר כשגופי המודיעין התעלמו מהקשר של אפריקה להתעצמות חיזבאללה ואיראן).

סוג המחקר- מחקר איכותני, שבמהלכו נאספו ונותחו מקורות מודיעיניים גלויים אשר שימשו לבניית תמונת מודיעין רחבה ומעמיקה לשימוש אופרטיבי. המקורות כללו: מאמרים אקדמאיים וממשלתיים גלובליים, ניתוחים אנליסטים מצד אנשי מחקר ומכונים, דו״חות מודיעיניים, מידע מהרשתות החברתיות ומהעיתונות העולמית.

המחקר עורך הבחנה בין צפון קוריאה לבין סין בכל הקשור לשיתופי פעולתם עם איראן ולאיום הנשקף מכך.

בד בבד המחקר גם מציע **הסתכלות חדשנית ומעניינת על סדר עולמי חדש המתפתח מתחת לאפם של מעצמות** מערביות שאינן היו מוכנות לכך ברמה המודיעינית (כמו ארה״ב בה אנו תלויים שלא איתרה בזמן את מגפת הקורונה), והדבר מתבטא בשטח בהתבססות **ציר גיאופוליטי אסטרטגי של מדינות כמו איראן, צפון קוריאה, סין ופקיסטן כנגד המערב**.[12]

תוצאות המחקר אימתו את השערת המחקר.

צפון קוריאה וסין מהוות קטליזטור להתעצמות הגרעינית והבליסטית של איראן.

להלן הממצאים העיקריים שעלו בו:

1. **סין-** בשנת 2014, חזרה סין לסייע לפרויקט הגרעין האיראני, [13] ומשנת 2021, היא מסייעות בשדרוג הכור האטומי בארכאב המבוסס על טכנולוגית פלוטוניום. [14] בנושא התוכנית

הבליסטית, הוכח בשנת 2021 כי ידע בליסטי זולג מסין לאיראן. [15]ואף במסגרת ההסכם הצבאי האסטרטגי שנחתם בינה לבין איראן בשנת 2021 למשך 25 שנים הקרובות- היא משמשת כנקודת המעבר של צפון קוריאה להעברת טכנולוגיות בליסטיות אסטרטגיות המאיימות על מדינת ישראל. [16]**הסכם זה מהווה תמרור אדום למדינת ישראל המחייב היערכות.** [17] בנוסף- קיימות טביעות אצבע ולפיהן יתכן והיא מסייעת לאיראן להשיג נשק היפרסוני מתקדם (היכול להגיע לתל אביב תוך פחות מ-4 דקות), [18] כזה שמדינת ישראל וארה״ב עדיין לא מוכנים לו. [19] סין מגנה על איראן באו״ם ומסייעת לה להתקדם עם פרויקט הגרעין, התוכנית הבליסטית ותוכנית החלל, [20] ואף מסייעת לה כלכלית להתגבר על הסנקציות האמריקאיות שלמעשה מטרתן למנוע את התקדמות איראן בפרויקט הגרעין,[21] דבר הנוגד את יעדיה של מדינת ישראל בכל הקשור לביטחונה הלאומי. [22] סין גם מסייעת לבעלות בריתה של איראן כגון סוריה אף ממש לאחרונה **ופעמוני אזעקה הופעלו במערכת הביטחון הישראלית** כיוון שהדבר מסייע גם כן לאיראן להתקדם בתוכניותיה. [23]

2. **צפון קוריאה -** צפון קוריאה ממלאת תפקיד מרכזי בהקמת תשתית לייצור טילים עבור איראן,[24] **וכבר כיום לאיראן יש יכולות בליסטיות כדוגמת טיל השיאהב 3 שפותח בחסות צפון קוריאה והמסוגל להגיע עד לירושלים ולכסות שטחים נרחבים במדינת ישראל.**[25] הפרויקטים שלה לפיתוח טילים ארוכי טווח ונשק גרעיני קשורים באופן הדוק למאמצי ההתעצמות של אויבינו.[26] הסיוע של צפון קוריאה לאיראן מאיים על כלל שטח ישראל ואירופה. [27] הצלחתה של צפון קוריאה בהרכבת פצצה גרעינית ממוזערת שניתן להתקינה בראש קרב של טיל בליסטי- מאיימות על מדינת ישראל בהקשר האיראני בשל קשריהם ההדוקים בנושא. [28] בשנת 2021, דווח על היתכנות שצפון קוריאה תעביר (דרך סין) טיל היפרסוני מתקדם מסוג Hwasong-12.[29] לגבי פרויקט הגרעין- צפון קוריאה כבר הוכיחה את סיועה לאיראן כשבנתה בשנות ה-90 לסוריה (בעלת בריתה של איראן) כור סודי שהושמד בשנת 2007 על ידי חיל האוויר הישראלי. [30] בנוסף, בשנת 2011 צפון קוריאה העבירה לאיראן טכנולוגיה חשובה לפרויקט הגרעין האיראני.[31] קיימת אזהרה לפיה איראן מהתלת בעולם והיא שועטת לגרעין מבוסס פלוטוניום בסיוע צפון קוריאה.[32] צפון קוריאה גם מסייעת צבאית לשלוחותיה של איראן, דוגמת חיזבאללה, שירה טילים על אוכלוסייה אזרחית ישראלית במהלך מלחמת לבנון השנייה שמוצאם היו מצפון קוריאה[33], ואף ארגון הטרור קיבל סיוע ממדענים צפון קוריאנים בבניית מנהרות תת קרקעיות אשר מילאו תפקיד חשוב באופן לחימתו מול ישראל. [34] בימים אלו ממש, לצפון קוריאה יש אף מעורבות משמעותית בהתעצמות של איראן בסוריה ובזירות נוספות, וכן בהעברת הנשק לחיזבאללה שבלבנון. [35]

מסקנות רבות עלו מתוך המחקר, ותוצאותיו הצביעו על כיוונים נוספים קריטיים שיש לקחת בחשבון במסגרת סל השיקולים וההחלטות של הביטחון הלאומי.

למשל: שידע טכנולוגי צבאי מתקדם זולג מסין וצפון קוריאה לאיראן הדורש את העמקת האיסוף המודיעיני השנתי, התאמת מדיניות חדשה, וכן פיתוח מערכות הגנה בעורף הישראלי[36], זאת על אף הקושי המודיעיני אל מול מדינות מסוגרות וחשאיות מסוג אלו,[37] ושעל מדינת ישראל לתת על כך את הדעת והפתרון.

בנוסף מצאתי כי **צפון קוריאה, איננה יכולה להיות מופרדת מהקשר של סין לאיראן** (כמו גם רוסיה), **ואלו יחד משמשות חלק מציר התנגדות למערב שיש לבלום.** [38]

המחקר מזהיר ומתריע מפני סכנות חמורות אפשריות למדינת ישראל, ואף מציע דרכי פעולה צבאיים, אופרטיביים, ומדיניים תוך שאיפה לבצעם באופן מידי.

מחקרים נוספים אפשריים:

1. פיתוח גרעין איראני מבוסס פלוטוניום והסיוע של צפון קוריאה וסין.
2. **מוכנות העורף הישראלי** ומערכות ההגנה הישראליות לספיגת טילים בליסטיים/היפרסוניים מאיראן ו/או משלוחותיה.
3. האיום הנשקף למדינת ישראל משיתוף הפעולה הצפון קוריאני והסיני עם סוריה ולבנון.
4. שיתופי הפעולה של סין וצפון קוריאה עם הזרועות האיראניות במזרח התיכון והסכנה הנשקפת מכך למדינת ישראל.
5. הסיוע של סין ורוסיה לאיראן בנושא **הטילים ההיפרסוניים** לעומת הידע והיכולות ההתקפיות אך בעיקר ההגנתיות של מדינת ישראל וארה״ב.
6. הפיכת תוכנית החלל האזרחית של איראן ל**תוכנית חלל צבאית** והאיום הקיומי על מדינת ישראל ואירופה.
7. **בחינת ציר ההתנגדות** המתהווה ממש בימים המתנגד למערב (צפון קוריאה, סין, רוסיה, איראן וכו'), לארה״ב ולבעלי בריתה, וכיצד הדבר מהווה איום למדינת ישראל.

תוכן עניינים

תקציר ---------- עמודים 2-5
מבוא ---------- עמודים 7-11
סקירת ספרות ומקרי בוחן ---------- עמודים 12-95
דיון ומסקנות---------- עמודים 95-115
המלצות פעולה ---------- עמודים 115-123
המלצות למחקר המשך---------- עמוד 124
ביבליוגרפיה והפניות---------- עמודים 125-154

מבוא

המשטר האיראני עוטה על עצמו מסכות, המסוות את היותו ארגון קיצוני ולכן לא תמיד זוכה לתשומת הלב הראויה, דבר שעלול להוביל גופי ביון וממשלות בעולם לפספס נקודות מודיעיניות משמעותיות ואסטרטגיות.

אחת ההוכחות לכך היא, שאיראן מטפחת את יחסיה עם שתי מדינות בעלי משטר קיצוני דומה והן- צפון קוריאה וסין, כחלק מ"חגורה מרובעת" (סין, צפון קוריאה, איראן, פקיסטן, ואף רוסיה) בעלת חשיבות גאו-אסטרטגית המתלכדת לגוש התנגדות אדיר נגד ארה"ב, בעלות בריתה והמערב שאותה יש לבלום.

[39]

קיימות טביעות אצבע ולפיהן קיימים שיתופי פעולה גרעיניים בין המדינות סין, צפון קוריאה, איראן, פקיסטן ורוסיה.[40]

איראן עלולה להגיע תוך זמן קצר לפצצה גרעינית בכור בנתאנז (המועשר לרמה של 90%), ובהמשך גם בכור בפורדו המבוססים על העשרת אורניום.

בנוסף- איראן עלולה בזמן הקרוב של דבר להגיע לארסנל גרעיני, כאשר תוכנית הטילים הבליסטית שלה תתפתח באותו הקצב בהתאמה.

נראה כי הסכם הגרעין עם איראן לא מנע ממנה להשיג נשק גרעיני ולפתח טילים בליסטיים- דבר המאיים על ביטחונה של מדינת ישראל ואף מהווה איום אזורי וגלובלי.

קיימות אזהרות ולפיהן- מדינת ישראל קרובה לנקודת האל חזור בכל הקשור ליכולותיה הגרעיניים של איראן ולתקיפה אפשרית של מתקניה. כתוצאה מכך, לאחרונה פתחו מדינת ישראל ובעלת בריתה ארה"ב בתרגילים צבאיים ענקיים המדמים תקיפה באיראן. [41]

עוד משנת 1997, מדינת ישראל הצביעה על מספר מדינות המעורבות בפרויקט הגרעין האיראני וסין וצפון קוריאה נכללו בתוכן.[42]

ההסכם האסטרטגי ל- 25 שנים הקרובות, שנחתם בין סין לאיראן ממש לאחרונה בתאריך 27.03.2021- מעורר דאגה אמיתית לביטחונה של מדינת ישראל. מדובר בהסכם שכולל בתוכו שיתופי פעולה צבאיים, מודיעיניים וכלכליים.[43] ההסכם שנחתם בין השתיים הוא אירוע מכונן מבחינה אסטרטגית עבור מדינת ישראל והמשמעות המיידית שלו היא מבצעית, וקיימת אפשרות שתוך זמן קצר ואף כבר עכשיו- סין תהיה שותפה בפרויקט הגרעין האיראני. קיימות לכך השלכות רבות בעיקר לכל הקשור לתקיפה ישראלית באיראן שעלולה להצית מלחמה רחבה מאד, שבה סין תהיה מעורבת באופן ישיר. המסקנה העולה עבור מדינת ישראל היא כי כעת, לאחר שסין סחרה צד יש להבין את המשמעויות של כך ולפעול בהתאם ובמהירות.[44]

איראן מפתחת פצצות גרעיניות לא רק במסלול של אורניום מועשר כפי שהיה נהוג לחשוב עד שנת 2013, והיא מפתחת אלטרנטיבות נוספות וחלופיות של פצצות גרעיניות במסלול של פלוטוניום, דוגמת הכור IR-40 בעיר אראכ שבאיראן, והיא נעזרת בסיוע חיצוני (של סין וצפון קוריאה). פצצה מסוג פלוטוניום אומנם קלה יותר לגילוי מודיעיני, אך מנגד היא יכולה להיות מורכב בקלות על טיל בליסטי לעומת הרכבת פצצה מסוג אורניום מועשר.[45]

צילום לוויני של הכור:[46]

במקביל לפרויקט הגרעין, איראן מפתחת תוכנית טילים בליסטית אסטרטגית, שתפקידה להוות איום, הרתעה, ושיגור הפצצות הגרעיניות לעורף אוכלוסייה אזרחית, ובראשה מדינת ישראל. היא מחזיקה מעל 3,000 טילים בליסטיים מסוגים שונים, שחלקם מגיעים עד לת"א וירושלים. ארה"ב אף הביעה את דאגתה העמוקה מההתחזקות של איראן בתחום זה.[47]

צפון קוריאה, שהיא בעלת תפקיד עיקרי בתוכנית הטילים הבליסטית האיראנית,[48] הצליחה בשנת 2017 להרכיב פצצה גרעינית ממוזערת בראש קרב בליסטי, יכולות המאיימות על מדינת ישראל בהקשר האיראני נוכח שיתופי הפעולה בתחום זה בין שתי המדינות, ואף מהוות איום על ארה"ב, דרום קוריאה ויפן.[49]

צפון קוריאה מוגדרת על ידי ארה"ב, כיעד הקשה ביותר מבין היעדים הקשים לאיסוף מודיעיני, היא איננה חברה באמנה למניעת הפצת נשק גרעיני ולכן גם לא נתונה לפיקוח, דבר המקשה מאד על יצירת תמונת מודיעין אפקטיבית באשר ליכולותיה הגרעיניות ושיתופי הפעולה האפשריים

הנגזרים מכך. מנגד- צפון קוריאה פועלת באופן גלוי לפיתוחים בליסטיים אשר ישמשו אותה לנשיאת ראשי קרב גרעיניים- דבר המעורר דאגה בהקשר האיראני. [50] בשנת 2020, גורמים מודיעיניים דיווחו כי צפון קוריאה היא מדינה בעלת יכולות גרעיניות איכותיות ומשמעותיות.[51]

לאיראן יש כיום יכולות בליסטיות אסטרטגיות המאיימות על מדינת ישראל, וזאת בחסות צפון קוריאה- דוגמת טיל השיאהב 3 שמסוגל להגיע עד לירושלים ולכסות שטחים נרחבים במדינת ישראל. [52] לצפון קוריאה יש גם עבר מפוקפק עם שכנתנו האויבת בצפון- סוריה (ואף עם חיזבאללה במלחמת לבנון השנייה), בכך שהיא עזרה לסוריה לבנות כור אטומי מבוסס פלוטוניום שהושמד בשנת 2007 על ידי חיל האוויר הישראלי.[53] בנוסף, היא מוכרת לה (ביחד עם סין) מערכות הגנה מתקדמות אשר מפריעות לחיל האוויר הישראלי לתקוף התבססות של יעדים איראניים בגבולותינו.[54]

דו״ח סודי שפורסם לאחרונה אישר כי איראן וצפון קוריאה משתפות פעולה באופן חד משמעי בכל הקשור לתוכנית הטילים הבליסטית של איראן,[55] כולל העברת חלקים חיוניים. [56]

בנושא הגרעין, צפון קוריאה שותפה של איראן והיא אפשרה לה (תמורת סכומי כסף אדירים), להשתתף ולצפות בניסויים גרעיניים שערכה בשנות ה-2000, ואף מדען הגרעין האיראני הראשי, פרחיזאדה, השתתף בניסוי גרעיני שלישי שצפון קוריאה ערכה בשנת 2013. [57] בשנת 2017, האלוף עמוס ידלין אמר כי קיים סיכוי אם כי קלוש, שצפון קוריאה העבירה פצצה גרעינית לידי איראן, אמירה הממחישה את החשש אמיתי של סיוע גרעיני צפון קוריאני לידי איראן. [58]

דו״ח מטעם האו״ם שפורסם בשנת 2019, חשף את עומק שיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן, נתון מדאיג במיוחד עבור מדינת ישראל. הדו״ח הציג את ביקוריהן של שני בכירים מחברות צפון קוריאניות המוכרות נשק (״קומיד״ ו״גרין פיין״, אשר ביקרו לא פחות מ- 262 פעמים באיראן בשנים 2014-2016. [59]

המרוץ של איראן לחימוש גרעיני מגביר את הלחץ של מדינת ישראל להיערך לכך בהתאם. ולכן לאחרונה, התפרסמו אזהרות מטעם מומחים כי באם ישראל תחליט לתקוף באיראן, עלול להתרחש כאן אסון נוראי, היות ומדינת ישראל לא מוכנה למלחמה אזורית שתפרוץ ב- 6 זירות במקביל: איראן, סוריה, לבנון, עזה, אינתיפאדה ביהודה ושומרון, ומהומות קשות בתוך המדינה. בנוסף, ישנה ביקורת על כך כי מדינת ישראל נרדמה במשך 20 שנה בכל הקשור לאיראן ולפרויקט הגרעין שהפך להיות מורכב בהרבה מלפני 20 שנה. האזהרות מתייחסות בעיקר לעורף הישראלי שיהיה עלול לספק תגובת נגד מצד איראן, מסיבית וחמורה ועל כן יש להכין היטב את העורף וצבא היבשה לספיגת מכה קשה מאד שתגיע מאיראן ושלוחותיה. החשש האמיתי הוא שלא נספיק להיערך בזמן ונאלץ לצאת למלחמה אזורית ללא מוכנות אמיתית, תוך כדי הפקרת העורף- אחריות שתהיה מוטלת ישירות על הנהגת המדינה. [60]

איראן נחושה להעמיד יכולות בליסטיות מתקדמות נגד מדינת ישראל, וריצתה לעבר הגרעין מציב איום ממשי על ביטחונה הלאומי.[61]

נכון לשנת 2023, האיום האיראני כבר כאן – אך נדמה שהוא יצא מחוץ לסדר היום (נוכח המצב הפנימי במדינה). [62]

חשיבות הנושא למחקר האקדמי בתחום הטרור והלוחמה בטרור

"פרויקט הגרעין" האיראני והאיומים המגיעים מטהרן על השמדת מדינת ישראל - מהווים כיום את האיום המשמעותי ביותר שיש לטפל בו באופן מיידי ובהול.

ארגון הטרור חיזבאללה, בחסותה של איראן, מחזיק בארסנל רקטי של מעל 140,000 טילים, ומתוכם גם בטילים מדויקים, אשר בעת מלחמה עם ישראל הם ישנו את "כללי המשחק" בהגנת העורף הישראלי ובקבלת החלטות אסטרטגיות להגנת המולדת.

איסוף אמל"ח מתקדם, הגדלתו, ושכלולו – הם שאיפתם של כל ארגוני הטרור אשר שואפים לעשות זאת כל העת תוך אכיפת הסנקציות שמופנות נגדם. רק לאחרונה, ב"מבצע שומר חומות" מול חמאס והג'יהאד האסלאמי, היה ניתן להבחין בשינוי שחל במערך הרקטי שלהם, כאשר נורו יותר מ- 100 טילים במטח אחד בלבד, מצב אשר אתגר מאד את כיפת ברזל. הלוחמה הפסיכולוגית שלוותה למבצע, גם כן הייתה נדבך חדש בסבב לחימה זה. טביעות האצבע במבצע האחרון הובילו לאיראן, מה שמסביר כי שאיפותיה לפגוע במדינת ישראל אינן ירדו מסדר היום שלה.

בכדי להתמודד עם איומים צבאיים חדשים, צריך להבין תחילה מי הספק שלהם ומדוע, ולטפל בכך לא רק במישור הצבאי, אלא גם במדיני- דיפלומטי ובשיח הציבורי גלובלי.

מחקר אודות צפון קוריאה וסין, כקטליזטור של התעצמות צבאית איראנית, יכול "לשפוך אור" לסוכנויות הביון, על הדרכים הנוספות שאיראן משתמשת בהן, בכדי לשפר את פרויקט הגרעין שלה והמערך הבליסטי שלה. כידוע, איראן מבצעת מזה זמן מה ניסויים בתחום החלל, שאומנם אין בהם הצלחה נכון לעכשיו, אך בעתיד אין מן הנמנע שתעשה שימוש בתחום זה, לצורך שיגורי טילים בליסטיים בין- יבשתיים, שעליהם יורכב ראש נפץ גרעיני.

היות וכבר קיימים מחקרים רבים על איראן וחיזבאללה, ומרבית פעילותם מוכרת היטב לגורמי המודיעין בארץ ובעולם, מצאתי לנכון לאתר **זווית ראייה נוספת, חדשנית ומקורית, אשר תוכל לספק תמונה מודיעינית רחבה יותר במרחב האיומים שנבחנים.**

הבעייתיות הקיימת במעצמות כמו צפון קוריאה וסין אומנם ידועות, וראיה לכך היא המתיחות ההולכת וגוברת ביניהן לבין ארה"ב. אך יחד עם זאת- דווקא בתקופה זו, שממשל ארה"ב מפגין חשדנות יתרה כלפיהן, **זוהי הזדמנות אסטרטגית חשובה עבור מדינת ישראל, בהצגת תרומתם לטרור בכלל ולאיראן בפרט.** סין למשל ידועה בקרב הציבור הישראלי כמעצמה וספקית טכנולוגית, אך במערך החדשות בישראל כמעט ולא מדברים על קשריה עם איראן.

לפני פיגועי ה- 11 בספטמבר, פספסו גופי המודיעין את מסלולי הברחת הסמים והפעילות הפלילית של חיזבאללה ביבשת אפריקה. מצב זה אפשר לאיראן וחיזבאללה לפעול כמעט באין מפריע בגיוס מאות מיליוני דולרים, גיוס פעילי טרור ורכישת אמל"ח רב.

מחקר זה, מטרתו- למנוע את אותו פספוס אפשרי של גופי המודיעין.

נראה כי לצפון קוריאה וסין, קיימים אינטרסים ברורים להתעצמות גרעינית של איראן שישמש עבורם כמנוף, אך ללא זרקור אור שיופנה כלפיהם. **מחקר זה ישים את הזרקור עליהן ויבחן את פעולותיהם מול איראן וההשלכות שיש לכך.**

אם אכן ימצא שלצפון קוריאה ו/או סין, יש תפקיד בהתעצמותה הצבאית- גרעינית- בליסטית של איראן, הרי שלמדינת ישראל צריכה להיות מדיניות וההיערכות לעניין זה.

שאלת המחקר

האם צפון קוריאה וסין תורמות להתעצמות הגרעינית והבליסטית של איראן, ואם כן- מה תרומתם בנושא?

בנוסף, בחרתי לבדוק גם את ההשפעות של:

מקרי הבוחן של שיתופי הפעולה הצבאיים בין צפון קוריאה לאיראן ובין סין לאיראן, ומה נעשה כתגובה לכך מצד רשויות החוק?

מדיניות ארה״ב כלפי צפון קוריאה וסין בעניין האיראני, וכיצד הדבר יכול להשפיע על בטחון מדינת ישראל?

מתודולוגיה

המחקר יתבסס על המתודולוגיה האיכותנית ויכלול איסוף וניתוח נתונים מהמדיה התקשורתית: כתבות, מאמרים, פרסומים של מכוני מחקר ואנשי אקדמיה, אתרים ממשלתיים רשמיים, דו״חות מודיעין בלתי מסווגים, בחינת מקרים שונים ונרטיבים, למידתם, חקירתם וכן פרשנותם בנוגע לתחום הטרור והאיום המרחבי. במסגרת המחקר אנתח את רמת האיום הנשקפת מצפון קוריאה וסין ביחס להתעצמות גרעינית איראנית ובליסטית, תוך ביצוע הבחנה בין 2 המדינות, אבדוק במקרי הבוחן את מדיניות התגובה המורכבת משיקולים משפטיים, דיפלומטיים וצבאיים ולסיום אגיע למסקנות המבוססות על ראיות, מקרים והערכות מודיעיניות גלויות.

השערת המחקר

שיתופי הפעולה בין סין וצפון קוריאה לאיראן מזרזות את פרויקט הגרעין ותוכנית הטילים הבליסטית של איראן.

סקירת ספרות

<u>רקע כללי על מזרח אסיה:</u>

אזור מזרח אסיה היה אחד מהאזורים המרכזיים העיקריים בהם התפתחה במקור הציוויליזציה האנושית, כאשר בסין התפתחו במקור הציוויליזציות הראשונות בערך באותה התקופה בה הדבר קרה גם במצרים, בבבל ובהודו. סין התבלטה כאחת מהציוויליזציות המובילות במשך אלפי שנים. היא הקימה ערים גדולות רבות, ופיתחה טכנולוגיות מתקדמות שונות, אשר לא היו קיימות בעולם המערבי במשך תקופה ארוכה אלא רק לאחר שהן הומצאו בסין.

עם זאת, **ההשפעה הסינית הניכרת על האזור החלה לדעוך במהלך המאה ה-19, כאשר המעצמות המערביות שהגיעו לאזור מזרח אסיה, אילצו את מדינות האזור לחתום על הסכמי סחר שונים שגרמו לדעיכתם אל מול המערב.**

בניגוד ליפן, שהצליחה להסתגל לשינויים אלו, מנגד- סין התקשתה יותר להסתגל לשינויים הללו. **היא הפסידה במלחמות למעצמות המערב ולמדינה השכנה והמצליחה- יפן.**

כתוצאה מהמלחמות הללו, סין איבדה שטחים ניכרים למעצמות זרות שונות כגון: יפן, רוסיה, צרפת וגרמניה. **מדינות זרות רבות הצליחו לגרום לערים סיניות שונות להיכנע לתכתיבי המערב, וזו איבדה את השליטה על מדינות שהיו תחת שליטתה. אירועים אלו, הובילו בסופו של דבר לקריסת המערכת הקיסרית הסינית** אשר הייתה בת אלפי שנים, ובעקבות כך, במהלך שנת 1912, נוסדה הרפובליקה הסינית על ידי סאן יאט-סן.

למלחמת העולם השנייה היו גם כן השלכות הרות אסון לאזור מזרח אסיה. בסיום המלחמה טאיוואן שהייתה בשליטת יפן הוחזרה לשליטתה של סין, וקוריאה הפכה למדינה עצמאית. לאחר המלחמה, האזור התערער מבחינה פוליטית, **ובסין הייתה מלחמת אזרחים מתמשכת אשר הובילה לבסוף לניצחון של הקומוניסטים בראשות מאו זדונג.** קוריאה התפצלה לשתי מדינות, כאשר **קים איל-סונג הקים משטר קומוניסטי בקוריאה הצפונית בתמיכת ברית המועצות.**

למרות שאזור מזרח אסיה חווה חוסר יציבות פוליטית במשך עשרות שנים, במהלך המחצית השנייה של המאה ה-20, האזור החל לצמוח באופן ניכר והפך עם השנים לאחד האזורים המשגשגים והמתקדמים ביותר בעולם מבחינה טכנולוגית ובשנת 2009 סין הפכה לכלכלה השנייה בגודלה בעולם.

המדינה העיקרית באזור מזרח אסיה אשר יוצאת מן הכלל בתחום השגשוג הכלכלי היא קוריאה הצפונית, אשר סירבה לכל אורך השנים ליישם את הרפורמות הנחוצות וממשיכה עד היום לנקוט במדיניות סטליניסטית קשוחה נגד תושביה. **צפון קוריאה היא המדינה הדיקטטורית ביותר בעולם**, ואחת מהמדינות המיליטריסטיות ביותר בעולם. על פי מדד השחיתות הבינלאומי, צפון קוריאה היא המושחתת ביותר. תיירים רשאים לבקר במדינה רק כחלק מסיור מודרך מתואם מראש.[63]

<u>רקע כללי על סין:</u>

ממוקמת במזרח אסיה ובעלת השפעה רבה באזור ובמערב האוקיינוס השקט. נכון לשנת 2018, היא המדינה בעלת האוכלוסייה הגדולה בעולם (מעל למיליארד וארבע מאות מיליון תושבים).

הכלכלה שלה היא השנייה בגודלה בעולם, והיא המדינה הרביעית בגודל שטחה בעולם, אחרי רוסיה, קנדה וארה״ב. גבולותיה נפגשות עם 14 מדינות. לפי פרסומיה הרשמיים של סין, היא מדינה קומוניסטית. אולם, חוקרי מדעי המדינה פחות מקבלים זאת ונוטים להגדירה כבעלת משטר דיקטטורי המשלב אלמנטים של משטר אוטוריטרי, סוציאליסטי וקומוניסטי. בסין יש צנזורה הדוקה, איסור על הפגנות, ענישה חמורה ופגיעה בזכויות אדם וכן מעקב אחר אזרחים במדיה הדיגיטלית. לסין יש את הצבא הגדול ביותר בעולם מבחינת כוח אדם והשני מבחינת תקציב הביטחון שלה אחרי ארה״ב, והיא מחזיקה בנשק גרעיני באופן רשמי.

<u>שאיפותיה של סין:</u>

1. התעצמות כלכלית ובכך העצמת מעמדה בזירה הבינלאומית.
2. חידוש דרך המשי מהמזרח התיכון (סוריה) לאירופה.

<u>המתיחות בין ארה״ב לסין:</u>

על רקע מלחמת הסחר בין סין לארצות הברית, הודיעה ממשלת סין החל מסוף אוגוסט 2018 יוטל מכס בגובה 25% על ייבוא אמריקאי בשווי 16 מיליארדי דולרים שיכלול שורה ארוכה של מוצרים – מלבד נפט גולמי. נראה שזו הייתה תגובתה להכרזה מקבילה אמריקאית לפיה יוטלו מכסים על ייבוא מסין בשווי זהה.

<u>יחסי סין- ישראל:</u>

ישראל הייתה מהמדינות הראשונות אשר הכירו בסין העממית מיד עם היוסדה. מכון ה- INSS, שהקים רק באוגוסט 2022 את המרכז למדיניות ישראל- סין, טען על רקע המתיחות בין סין לארה״ב כי ״**ירח הדבש״ ביחסים בין ישראל לסין הסתיים**. שורה של מדדים מצביעים על כך שאנחנו בתקופה חדשה ביחסים בין שתי המדינות, וכעת היחסים הם יותר מורכבים ושקולים מבעבר״.

ב-2017 האמריקאים התעוררו להשקעות ענק של תשתיות סיניות ברחבי אפריקה וגם **לדריסת רגל עצומה של סין במדינות אירופה ובמזרח התיכון.** כך, למשל, חברות סיניות בישראל בונות את תשתיות הרכבת הקלה בת״א והנמל במפרץ חיפה. את ההשקעות הללו לא ניתן היה לבטל, אך פרויקטים חדשים עוכבו ובאוקטובר 2019, ישראל הקימה את הוועדה המייעצת לבחינת היבטי ביטחון לאומי בהשקעות זרות. לפי דבריו של איש עסקים ישראלי בכיר **בשל הדרישות האמריקאיות והלחץ המופעל בעקיפין על ייצוא בתחום התוכנות והשירותים, אשכול החברות בהן הוא מעורב, צמצמו במידה ניכרת את פעילותן בסין.** ואולם, **כמחצית מהישראלים, כ- 48%, מחזיקים בעמדות חיוביות כלפי סין**, יותר מאשר בכל מדינות המערב, וכ- 57% מהישראלים תומכים בהידוק הקשרים הכלכליים. **בשנים האחרונות, בסין בוחנים היטב את הצהרות המדיניות הישראלית**, ובחודש יולי 2022 נבחן מקרוב על ידי הסינים, ביקורו של הנשיא האמריקאי ביידן, בישראל. **החשדנות בין ישראל וסין איננה מצוינת במפורש אך היא מרחפת באוויר**, וזאת על לאור החלטתה של יו״ר הקונגרס האמריקאי ננסי פלוסי לבקר בטאיוואן.[64] פרופ׳ אהרון שי, מומחה ותיק לסין בישראל, מציין בחיוב את המהפכה שהתרחשה ביחסי ישראל-סין בשלושים השנים האחרונות, אך קובע **שיש לנהלם תוך מודעות ליחסיה ההיסטוריים והאסטרטגיים של ישראל עם ארצות הברית**.

בכדי לפעול נכון עם סין, בין שמדובר בפעילות עסקית, אקדמית או כל פעילות אחרת, **יש ראשית להבין את סין, את ההיסטוריה שלה ואת דרכי החשיבה של העם הסיני ומנהיגיו.**

כינון היחסים בין ישראל לסין ב-1992 לא גרם לאקדמיה הישראלית לשנות מכיווני המחקר הקלאסיים בהם עסקה, **ומחקרים חדשים, כמו גם התפתחות הידע בנושא סין לא עמדו בראש סדר העדיפויות שלה.**

בהיבטים האקדמיים, רמת הידע שנצבר היא טובה, אם כי עדיין אינה מספקת **ויידרשו זמן ומשאבים נוספים כדי להגיע להיקף ועומק הידע בנושא סין, כפי שיש לנו על מדינות המערב ותרבותן. עדיין קיים פער ביישום ההגנות הנדרשות מפני הסיכונים שבקשר עם סין.** כך למשל, **אין בישראל פיקוח מקיף על ההשקעות הסיניות במגזר הפרטי, מה שעלול להוביל לדליפת ידע לא רצויה לסין.** בדומה, גם באקדמיה מתקיימים מחקרים משותפים עם חוקרים מסין, כנסים משותפים ופעילויות נוספות, ואף שפעילות זו מבורכת, יש להבין גם את מגבלותיה.

פרופ' שי סבור **שסין תמשיך לנסות לחדור לישראל במגוון תחומים**, רצויים יותר או פחות. פרופ' שי, **מודאג מנטיית הישראלים להתחבב על בני שיחם- תכונה שגורמת להם לעיתים למסור יותר מדי ידע מקצועי.** בנוסף, פרופ' שי מעריך **שהאמריקאים צפויים להיות פעילים יותר בקשר לצמצום פוטנציאל העברת הידע מישראל לסין.**[65]

<u>יחסי סין- איראן</u>

נראה כי סין מפעילה "עוצמה רכה" כלפי איראן, בכך שהיא מהווה עבורה מקום ידידותי, בעוד שבמדינות אחרות היא אינה מתקבלת בברכה.

המונח "עוצמה רכה" לקוח מעולם היחסים הבין-לאומיים והוא "כוחה של התדמית". זוהי "תעמולה הטובה ביותר שאינה תעמולה", והיא מתמקדת בעיקר בנושאים תרבותיים וחברתיים.

העוצמה הרכה משיגה בד"כ יעדים שונים במדיניות ומטרתה להשפיע על הצורה שבה היא נתפסת וליצור שיתופי פעולה ללא כפייה צבאית, כלכלית או מדינית.

עוצמה רכה מופעלת במטרה לעצב את העדפותיהם של אחרים, איראן במקרה זה, באמצעות הצגת הצדדים החיוביים של המדינה הפועלת והדגשתם, ובניית גשרים בין האנשים משני הצדדים.

סין היא אחד המקומות הידידותיים ביותר עבור האיראנים ,שבמדינות אחרות אינם מתקבלים בברכה. האפשרויות החינוכיות שסין הציעה לאיראנים, כמו מלגות לימודים בסין או הענקת קורסים בשפה הסינית שעשויים במידה רבה לסייע במציאת פרנסה, סייעו רבות להבניית הגישה החיובית של האיראנים כלפי סין.[66]

בחודש יולי 2020, סין יצאה להגנתה של איראן במועצת הבטחון באו"ם. **תמיכתה של סין באיראן, היא קריאת השכמה לישראל.**

הגנתה הנלהבת של סין על איראן חייבת להפעיל פעמוני אזעקה, עבור כל ישראלי החושש מאיראן בעלת חימוש גרעיני, טילים בליסטיים וטילי שיוט מתקדמים המסוגלים לגרום לשואה שנייה.

שגריר סין ז׳אנג ז׳ון, התנגד לכל ניסיון להאריך את תקופת אמברגו הנשק על איראן שהיה אמור לפוג באוקטובר שבאותה השנה. הוא הדגיש שסין לא תכיר בניסיונותיה של ארה״ב להחזיר במהירות את סנקציות האו״ם. חמור מכך,

סין תיארה את השיגורים לחלל של איראן, שארה״ב, אירופה וישראל יודעות שהם חלק מהפיתוח האיראני של טילים בליסטיים ארוכי-טווח, כ״שיגורים כמסחריים ומדעיים גרידא״.

דו״ח של הפנטגון הזהיר שסין (ורוסיה) מתכוננות למכור לאיראן מטוסי קרב, טנקים, מסוקי קרב, ויכולות צי מודרניות ברגע שאמברגו הנשק של האו״ם יפקע.

כאשר ההגבלות על הטילים יפקעו ב- 2023, ההעברות הבלתי-חוקיות של חלקים הקשורים לטילים יהפכו לסחר מסיבי וגלוי.

ניתן ללמוד מהעבר, כי טהרן תשתף ביכולות אלו את כל שלוחותיה הטרוריסטיות: חיזבאללה בלבנון, חמאס והג׳יהאד האסלאמי בעזה, מיליציות שיעיות בעיראק, והחות׳ים בתימן.

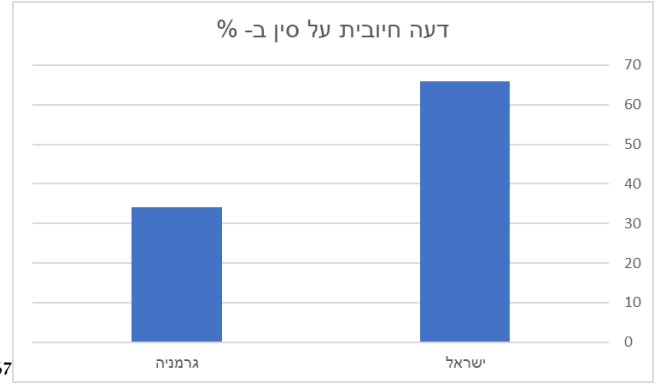
נראה כי שיתוף הפעולה הסיני עם איראן שבמרכזו עומד סחר החליפין הבלתי לגיטימי, נובע מסיבות כלכליות בעיקר: ייבוא נפט מאיראן (בניגוד לסנקציות האמריקאיות), בניית רשת תחבורה, אנרגיה ותקשורת העוברת מסין דרך מרכז אסיה והמזה״ת לאירופה. סין כללה את איראן ביוזמה זו, ואף קיימים מספר דיווחים כי התפשטות נגיף הקורונה באיראן נבע ממיזמי תשתיות סיניים שבקום.

לסין קיים אינטרס רווחי מפקיעת הסנקציות על איראן והיא רואה בסחר הנשק החוקי את הצעד ההגיוני הבא בהרחבת יחסיה עם איראן.

הידידות בין סין לישראל, בולטת בעיקר בתחום הכלכלי: סין אחראית בערך ל 10-15% מכלכלת ישראל. על פי משאל דעת של מכון הסקרים Pew מדצמבר 2019, ל 66% מהישראלים ישנה דעה חיובית על סין, לעומת 25% בלבד המחזיקים בדעה שלילית.

בזמן שהתמיכה הבינלאומית בסין צונחת ברחבי העולם, ישראל היא אחת מתשע מדינות בלבד בהן הדעה החיובית כלפי בייג׳ין עלתה באחרונה.

נכון שמדינות אחרות מקיימות גם הן קשרים הדוקים עם סין, אך הסחר הסיני עם גרמניה למשל, לא הפך את סין לפופולרית בגרמניה. על פי משאל Pew, רק 34% מהגרמנים החזיקו בדעה חיובית על סין, לעומת 56% שדעתם הייתה שונה.

67

בעיני ישראלים רבים, קוריאה הצפונית נמצאת רחוק כל כך (כמעט כ- 9,000 קילומטרים מכאן), עד שאינה מציבה כל איום על ביטחונם. ואולם, מבחינת גופי המודיעין של ישראל התמונה שונה לחלוטין: **קוריאה הצפונית אמנם אינה מהווה איום ישיר על ישראל, אבל הפרויקטים שלה לפיתוח טילים ארוכי טווח ונשק גרעיני קשורים באופן הדוק למאמצי ההתעצמות של אויבינו. קוריאה הצפונית מקיימת שיתופי פעולה כלכליים וצבאיים, בפיתוח וניסויים, עם איראן וחיזבאללה.** כזכור, גם **הכור הגרעיני שישראל השמידה בסוריה בספטמבר 2007 היה מקורו בסיוע צפון קוריאה ומדענים מטעמה.**[68]

<u>יחסי צפון קוריאה ארה"ב- ישראל:</u>

בשנת 2017, שר החוץ הישראלי דאז, אביגדור ליברמן אמר כי העימות בין ארצות-הברית לקוריאה הצפונית עשוי להשפיע ישירות על ישראל. כתגובה, **צפון קוריאה איימה על מדינת ישראל ומשרד החוץ שלה אמר כי "עדיף שישראל תחשוב פעמיים על ההשלכות** שבהיגררות לקמפיין מרושע נגד קוריאה הצפונית לטיוח פשעי הכיבוש והפרעה לתהליך השלום במזרח התיכון".[69]

למדינת ישראל לא קיימים קשרים דיפלומטיים עם צפון קוריאה ובשנת 2017 הזהיר משרד החוץ הישראלי לאזרחי ישראל שלא לנסוע למדינה, הנמצאת תחת משטר סנקציות בינלאומיות מקיפות ביותר. עוד הודגש הסיכון הקיים לישראלי שייפצע או ייקלע לכל סוג של מצוקה בעת שהותו שם ללא יכולת לקבל מענה ישראלי.[70]

בנובמבר 2022, שליטה של צפון קוריאה, קים ג'ונג און, איים על מדינות המערב, ובעיקר על ארה"ב. בנאום שנשא ג'ונג און, הוא אמר כי **מדינתו מתכננת להפוך את תוכנית הגרעין שלה ל"כוח מוחלט, חסר תקדים".**

ג'ונג און הדגיש כי מדענים צפון קוריאנים עשו "קפיצת מדרגה נפלאה בפיתוח הטכנולוגיה של הרכבת ראשי נפץ גרעיניים על טילים בליסטיים".[71]

ההיסטוריה מלמדת כי, **ארגון הביון הישראלי "המוסד", מאותגר מאד בכל הקשור לאיסוף מודיעין וביצוע מבצעים בסין וצפ"ק**:

1. העדר התראה מוקדמת על מגפת הקורונה שמוצאה בסין.
2. תמיכת סין באיראן.
3. תמיכת סין בצפ"ק (צפון קוריאה) התומכת צבאית באיראן.

קיים ספק באם תכנית האיסוף השנתית של המוסד כוללת את סין או צפ"ק, וזאת בשל הקשיים לגייס סוכני מוסד ישראלים בעלי חזות אסייתית, ולכן מדינת ישראל מסתמכת מאד על ארה"ב בכל הקשור לכך.

מרבית המאמץ של "המוסד" מתרכז באיסוף ישיר באיראן והחשיבות שבכך ברורה. ואולם, **המעורבות ההולכת וגוברת של סין בזירה האיראנית צריכה לקבל גם התייחסות בתוכנית האיסוף השנתית.**

ארה״ב, התמקדה במשך שנים רבות באירן ובטרור, אך **בסוף שנת 2021, חלו שינויים בתפיסתה, וארגון הביון האמריקאי ה- CIA, עבר שינויים שמטרתם להתמקד בסין וברוסיה**, שתי מדינות שנשיא ארה״ב ג׳ו ביידן רואה בהן אויבות מרכזיות.

סין איננה מוגדרת כאויב ישראל ולכן ריגול בסין הוא נושא מורכב.

סין משקיעה בפרויקטי תשתית מגוונים בישראל, כולל הקמה וניהול של נמלי ים, רכבת קלה, פועלי בניין ועוד. כסף סיני גם זורם לחברות טכנולוגיה בישראל.

עם זאת, לאור חיזוק היחסים בין איראן וסין, בין סין לצפ״ק ובין צפ״ק לאיראן – התעלמות מסין בתוכנית האיסוף של המוסד היא נקודת כשל בהקשר האיראני.

בשל המעורבות הגדלה של סין בזירה האיראנית, הכלכלית והטכנולוגית, המוסד שתפקידו לספק לממשל ישראל תובנות אסטרטגיות בזירה זו, לא יוכל להתעלם מהצורך לרגל בסין, גם אם זה קשה ומאתגר. החלופה היא להסתמך על ארה״ב או על מזל.

מצד שני, יש להיזהר שלא לפגוע בקשר המדיני עם המעצמה סין וצריך לעשות ניהול סיכונים ואיזונים בכל הקשור לריגול בסין שיכול להוביל לסכסוך מדיני.

סין מוכרת אמל״ח לסוריה, מצרים, מדינות המפרץ ועוד מדינות רבות בטווח איום על ישראל. סין מושקעת ויש לה השפעה פוליטית במגוון מדינות באפריקה, אירופה, המזרח התיכון ודרום אמריקה. סכסוך מדיני עם סין יכול לעלות לישראל הרבה.

על המוסד להביא ללשכת רוה״מ פיסות מודיעין אודות הפוליטיקה סביב שיחות הגרעין: מי מושך בחוטים ולמה? ואיך אפשר לקדם את האינטרסים הישראליים בשיחות מול כלל השותפים.

תכנית הגרעין האיראנית היא ענין מורכב בהיבט הלוגיסטי: היא עולה הרבה כסף, דורשת ידע טכני, חומרי גלם, מכונות ועוד. לכן, **איראן זקוקה לעזרה ממקורות חיצוניים, ובשנים האחרונות מי שעוזר לה הם סין וצפ״ק.**

בשני העשורים האחרונים סין קונה מאיראן נפט, והיא משקיעה מיליארדי דולרים בפיתוח שדות הנפט והגז של איראן - כסף, שחלקו לפחות מגיע לתוכנית הגרעין.

סין גם מגבה את איראן באו״ם שצריך וכן גם את דרישותיה במהלך מו״מ הגרעין עם אירופה וארה״ב.

מאמר שפורסם ע״י מכון המחקר ה- INSS, מראה כי סין סייעה לאיראן בעבר בתוכנית הגרעין בין שנות ה- 80 עד לשנת 1997.

סין סייעה לאיראן לבנות את מרכז המחקר הגרעיני באיספהאן שנפתח ב- 1984. היא הכשירה מהנדסי גרעין איראנים ועזרה לאיראן לכרות אורניום.

סין גם עוזרת לצפ״ק שעוזרת לאיראן בתחום הטילים והגרעין. המידע הגלוי בנוגע לשיתוף פעולה זה אמנם חשאי ברובו, אך חלקו ידוע. בשנת 2021, נצפה בצפ״ק מדלג היפרסוני חדש, אשר על פי טענת פרופסור יעקב נגל, לשעבר ראש המל״ל, סין תרמה לפיתוחו. באוגוסט באותה שנה,

סין ערכה שני ניסויים בכלי טיס היפרסוניים. כך לפי פרסום של פיננשייל טיימס. **מידע הנדסי כזה יכול לזלוג לאיראן דרך צפ"ק, במסגרת השת"פ הביטחוני בין המדינות.**

ההנחה היא שמה שצפ"ק מפתחת נחשף גם לאיראן. בין שמדובר בטיל המסוגל לשאת ראש קרב גרעיני, העשרת אורניום או פיתוח פצצה.

כידוע, צפ"ק היא מדינה גרעינית שפיתחה גרעין וטילים וביצעה ניסויים בשני הערוצים.[72]

<u>סין כקטליזטור להתעצמות הגרעין האיראנית</u>

ד"ר דני שוהם, חוקר במכון בגין-סאדאת ולשעבר סא"ל בחטיבת המחקר באגף המודיעין, אמר כי . **אם סין תמצא את עצמה בתרחיש שעליה לבצע תיעדוף בין איראן לבין מדינת ישראל- היא תעדיף את איראן.**[73]

סין משמשת כנקודת המעבר בין צפון קוריאה לאיראן וסחורות הקשורות לפרויקט הגרעין והטילים הבליסטיים מועברות דרכה מצפון קוריאה לאיראן.[74]

לאורך השנים, סין אפשרה העברות טכנולוגיות צבאיות, כולל רכיבים וידע מתחום הגרעין, מקוריאה הצפונית לאיראן ולסוריה באמצעות שטחיה הגיאוגרפיים.

האינטרס של סין מול איראן הוא בעיקר כלכלי אך גם מדיני בכל הקשור למתיחות של סין עם ארה"ב (כמו גם של איראן).

בהיבט הכלכלי, היא מקבלת נפט מאיראן והיא שותפת הסחר הגדולה ביותר שלה. בינואר 2016, הסכימו שתי המדינות על הסכמי סחר בשווי 600 מיליארד דולר למשך עשור.

בהיבט החוץ-מדיני, סין עושה הבחנה בין המחנה של ארה"ב והמערב לבין מתנגדיו. היא סירבה להתיישר לסנקציות האמריקאיות שהוטלו על איראן בממשלות של אובמה וטראמפ.[75]

על פי מכון המחקר INSS, סין סייעה לאיראן באופן רשמי בפיתוח תוכנית הגרעין האזרחי שלה באספהאן משנות ה- 80 ועד שנת 1997, על ידי כריית אורניום והכשרת מהנדסי גרעין איראניים. בשנת 1990, שתי המדינות חתמו על הסכם שיתוף פעולה גרעיני ובשנת 1991 סין העבירה לאיראן טון מטרי של אורניום UF6. בשנים 1998-2002, איראן השתמשה באורניום שקיבלה מסין לבדיקת צנטריפוגות בחברת החשמל האיראנית "קליה" שבטהרן.

בשנות ה- 90, סין חששה ממשבר כלכלי עם ארה"ב (בניגוד להיום) והגבילה את יחסיה הגרעיניים עם איראן: בעקבות משבר טאיוואן בשנת 1997, ומחשש להחמרת יחסיה עם ארה"ב שיוביל לסיכון כלכלי, סין הגבילה את יחסיה עם איראן והפסיקה את שיתוף הפעולה עם תוכנית הגרעין האיראנית.[76]

כאמור, **עד שנות ה- 2,000 סין (ורוסיה) היו הספקיות העיקריות של איראן בפרויקט הגרעין**, אך הלחץ הבינלאומי שהופעל על סין גרם לה לצמצם באופן משמעותי את הסיוע **וצפון קוריאה תפסה את מקומה בנושא.**[77]

למרות זאת, קיימים דיווחים ולפיהם לסין יש בכל זאת השפעה על פרויקט הגרעין האיראני גם עד לא מזמן.

ההוכחה לכך היא שביולי 2017, משרד האוצר האמריקאי פרסם דו״ח ולפיו, **איראן קיבלה רכיבים אלקטרוניים לתוכנית הגרעין שלה באמצעות סוכנת רכש סינית בשם אמילי ליו ובאמצעות 4 גופים נוספים** שהיו קשורים לעסקה עוד משנת 2014.

גם במקרה זה כמו במקרים דומים קודמים, לא ברור אם ממשלת סין עומדת מאחורי פעילויות אלה המסייעות לתוכנית הטילים האיראנית ותוכנית הגרעין, או שהיא מודעת אליהן אך החליטה ״להעלים עין״.[78]

<u>הסיוע של סין למסלול גרעין איראני מבוסס פלוטוניום</u>

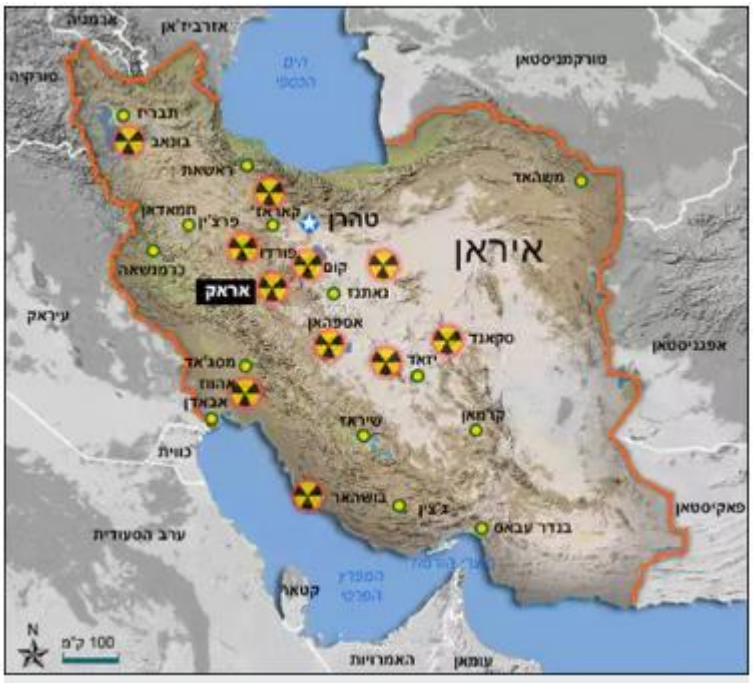
בחודש ספטמבר 2021, לצד הניסיון לחזור להסכמי הגרעין, **מוחמד אסלאמי, יו״ר סוכנות הגרעין של איראן הודיע כי, איראן תסיים את שדרוג הכור הגרעיני בעיר אראכ והסבתו למים כבדים וזאת באמצעות סיוע מסין ורוסיה.**

ליבת הכור האיראני בעיר אראכ.[79]

מים כבדים הם מרכיב המשמש להפעלת כור גרעיני, שיכול להפיק פלוטוניום - ממנו ניתן להכין פצצה גרעינית. לפקחי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא״א) לא התאפשר לבקר במתקן מאז אוגוסט 2011 ואיראן סירבה מספר פעמים לספק מידע על האתר, על אף בקשות חוזרות ונשנות.

תמונות לוויין שצולמו העידו על פעילות הכור, כולל ענן של אדי קיטור המעידים על הפקת מים כבדים.

איראן
טהרן
ארמניה
אזרבייג'ן
טורקמניסטן
טורקיה
תבריז
בושאב
ראשאוז
משהאד
חמאדאן
פרצ'ין
קאראג'
כרמנשאה
פורדו
קום
נאתנז
אראק
עיראק
אספהאן
סקאנד
אפגניסטאן
מסג'אד
יזאד
אהוז
אבאדן
שיראז
קרמאן
כווית
בושהאר
ג'צין
פאקיסטאן
בנדר עבאס
ערב הסעודית
קטאר
האמרויות
עומאן
N
100 ק"מ

80

הסיוע של סין לאיראן בפן הצבאי- ביטחוני:

<u>ההסכם הצבאי בין סין לאיראן</u>

הסיוע של אחת מידידותיה החשובות של ישראל (סין) לאויבת הגדולה ביותר שלה (איראן) הולך וגובר בעידן כהונתו של הנשיא שי ג'ין פינג.

ההתקרבות בין סין לאיראן הכוללת תרגילים צבאיים משותפים, הסכם אסטרטגי משמעותי, ולפי דיווחים גם סיוע בתוכנית הטילים הבליסטית ופרויקט הגרעין – מחייבת תשומת לב רבה בירושלים, כמו גם בוושינגטון ובמזרח התיכון כולו.

ההסכם האסטרטגי שנחתם בין סין לאיראן משקף שפל ביחסי סין ארצות-הברית.

סיועה של בייג'ינג לאיראן לצאת מהבידוד ולשקם את הכלכלה שלה, מנוגד ליעדי ישראל, ושיתוף הפעולה הצבאי-טכנולוגי והמודיעיני ביניהן, מחמיר את האיום הצבאי על ישראל ועל אחרים במזרח התיכון ובאזור האינדי-פסיפי. **מגמה זו מחייבת התאמות במדיניות ישראל, בדגש לניהול סיכונים משופר ולדיאלוג מותאם עם שותפים אסטרטגיים.**

ב- 27/03/2021, במסגרת ביקור שר החוץ הסיני בטהראן, חתמו סין ואיראן על הסכם אסטרטגי, ובמרכזו השקעות ניכרות של סין באיראן בתמורה לאספקת נפט בעשרים וחמש השנים הבאות. ההסכם מסייע לאיראן בהקלת הבידוד הכלכלי שהטילה עליה ארצות הברית והוא כולל הסכמות לקדם שיתוף פעולה צבאי, טכנולוגי ומודיעיני, המצביעות על פוטנציאל סיכונים לביטחון ישראל. בעקבות פרסום הטיוטה בקיץ 2020 חידד הממשל האמריקאי דאז את דרישותיו מישראל לצנן את יחסיה עם סין ולהגביל את חדירתה למשק. שליח הממשל לאיראן, בריאן הוק, אמר כי "**הסינים לא יכולים לחזק את המשטר האיראני, שתומכיו קוראים 'מוות לישראל', ובאותו זמן לעשות עמה עסקים כרגיל.**"

התפתחות היחסים בין שתי המדינות כוללת מגמות שליליות לביטחונה הלאומי של ישראל, מחדדת את המתחים במדיניותה שלה, ומחייבת התאמות במדיניות, ניהול סיכונים מחמיר יותר ביחסיה עם סין, וקידום שיתוף הפעולה האסטרטגי עם ארצות הברית ומדינות המפרץ.

לסין ולאיראן מרחב אינטרסים משותף: שתיהן מעוניינות בהחלשת ארצות הברית, בצמצום תפקידה במערכת הבינלאומית ובערעור בריתותיה. שתיהן מתנגדות להתערבות חיצונית בענייניהן וחוששות מחתירה להחלפת משטריהן הסמכותניים. שתיהן סבלו ממדיניות ממשל טראמפ ומצפות להקלה בעידן ביידן. **עבור איראן מהווה סין משקל-נגד מעצמתי חשוב מול ארצות הברית וחלופה במזרח לכלכלת המערב, בייחוד נוכח סנקציות. מבחינת סין, איראן היא ספקית אנרגיה מועילה, שוק לא מבוטל ובעלת מיקום מרכזי בדרך לאירופה, ולא פחות חשוב - אתגר אסטרטגי לארצות הברית במזרח התיכון**, דומה במידת מה לאתגר, שמציבה בפניה צפון קוריאה במזרח אסיה.

יחד עם זאת, **סין איננה מעוניינת בהשמדת מדינת ישראל**, היא נהנית מתפוקות הביטחון של ארצות הברית במזרח התיכון, מפיקה תועלת מיתרונות החדשנות של ישראל, משקיעה בכלכלת ישראל.

סין מעדיפה יציבות במזרח התיכון, המאפשרת סביבה בטוחה לפעילות כלכלית, בעוד שאיראן היא מערערת יציבות שיטתית על פני האזור ומלבה סכסוכים ומלחמות בו.

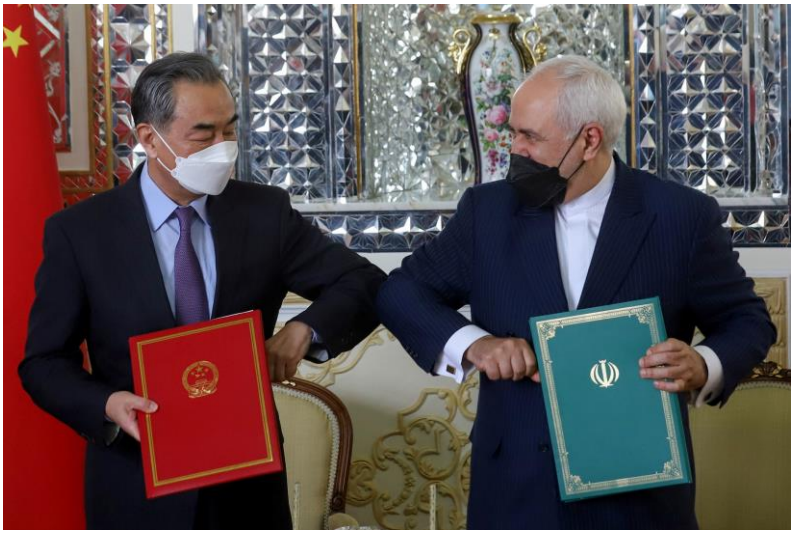
למדינת ישראל חשוב להבין כי מדיניות החוץ של סין כלפי איראן היא לנהל עמה קשרי מסחר וליצור איתה יתרון כלכלי בצל הסנקציות האמריקאיות.

בתחום הצבאי- ביטחוני, מסתמנת מגמה מדאיגה מבחינת ישראל, ובמרכזה הגברת שיתוף פעולה צבאי, טכנולוגי, מודיעיני וביטחוני בין סין לאיראן.

העברת טכנולוגיה צבאית סינית, המשמשת את איראן לפיתוח ולייצור מערכות נשק, שחלקן כבר פגעו בישראל, איננה איום חדש, כפי שהדגימו רקטות מצרר סיניות שירה חיזבאללה על ישראל במלחמת לבנון השנייה, והטיל שפגע באוניית חיל הים "חנית", אף הוא מדגם סיני.

בתקופת שלטונו של שי ג'ינפינג, מתרבים הסימנים הפומביים לשיתוף פעולה צבאי גובר ומתהדק בין סין לאיראן: תרגילים צבאיים, ביקורי נמל וביקורי בכירים ימיים, צבאיים וביטחוניים. תחום בולט ביחסים הצבאיים המתפתחים הינו לוחמה ימית, ודגש מיוחד ניתן לטילים נגד ספינות, המאיימים על ישראל בים התיכון ובים סוף, ובה בעת גם על מדינות המפרץ ועל ציי ארצות הברית במזרח התיכון ובמערב הפסיפי. טיוטת ההסכם האסטרטגי בין סין לאיראן, ככל

שהיא משקפת את הנוסח שנחתם לבסוף, משרטטת מרחב הסכמות לשיתוף פעולה בתחומי המודיעין, הסייבר, מערכות ניווט מדוייק, מחקר ופיתוח נשק, אימונים צבאיים והדרכה.

בתמונה: שר החוץ האיראני ומקבילו הסיני חותמים על ההסכם האסטרטגי, מרץ 2021

יחסי סין איראן הם הצטלבות בין האיום על ארצות הברית, שבראיית ארצות הברית, סין היא יריבתה העיקרית בתחרות המעצמות ואיום חמור על ביטחונה הלאומי ועל מעמדה העולמי, ובהתאם נדרשות ישראל ושותפות נוספות של אמריקה להגביל את ממדי היחסים עם סין ולהגביר את ניהול הסיכונים הכרוכים בהם, כולל בתחומי הכלכלה ובדגש לטכנולוגיה, לבין האיום על מדינת ישראל כמעצמה אזורית, ובכך הם משרטטים מרחב מובהק לשיתוף פעולה מורחב בין ישראל לארצות הברית.

<u>סין כגורם השפעה על איראן-</u>

סין מהווה משענת כלכלית ואסטרטגית עבור איראן, בעיקר כמשקל נגד ללחצי ארצות הברית וכמעקף למשטרי הסנקציות. בשנים האחרונות גברה מאוד תלותה של איראן בסין, ובהתאמה גם פוטנציאל ההשפעה של סין עליה.

נגישותה של ירושלים להנהגה בבייג'ינג מוגבלת ביותר, ויחסיה עם סין מצומצמים, ולכן יכולתה של ישראל להשפיע על מדיניות סין, שתמתן את תוקפנות איראן ותצמצם סיוע סיני לפיתוח איומיה הצבאיים – נמוכה.

למרות זאת, **על מדינת ישראל להשמיע באוזני סין דאגתה מאיומי איראן, הגרעיני והקונבנציונלי, ומתרומתה של סין להחמרתם.**

השפעת ישראל על מדיניות סין באזור תלויה במידה רבה בהצלחתה לשלב את יעדיה באלה של וושינגטון, השחקנית העיקרית בהקשר זה.

ברמת המעצמות, תיאום עם סין חשוב לארצות הברית כאשר היא חותרת להסכמים עם איראן, ובסוגיות גלובליות אחרות, כגון אקלים ומגפת הקורונה. כאמור, בשנות התשעים המחישה סין את נכונותה לעצור את סיועה לאיראן בתחום הגרעין, מתוך העדפה לאינטרסים של הליבה שלה בטאיוואן וליחסיה עם ארצות הברית אך נראה כי הדבר השתנה.

אזורית, איראן איננה השותפה החשובה ביותר לסין במזרח התיכון, ונתוני יחסי הכלכלה והאנרגיה של סין משקפים משקל ניכר בהרבה למפרציות, בדגש לערב הסעודית ולאמירויות.

לאחר הסכמי אברהם, שהוציאו לאור את שותפות האינטרסים בין ישראל למדינות המפרץ ואת ראייתן את איראן כאיום משותף, נכון לישראל לתאם גם עימן מדיניותה בנושא, וביחד לנסות להשפיע לטובה הן על מדיניות וושינגטון והן על זו של בייג׳ינג, על אף שהסיכויים לכך קטנים.

מעבר למדיניותה של סין בנושא הגרעין, לקחים חשובים לישראל עולים מהתנהלותה נוכח ההתקפות, שיזמה איראן במפרץ במהלך 2019, הן על מכליות והן על תשתיות הנפט בערב הסעודית. באירועים אלה **הסתפקה סין בקריאות לכל הצדדים לנהוג איפוק, ונמנעה מלחץ פומבי על איראן**. עם זאת, באפריל 2020 דווח, כי משמרות המהפכה של איראן השתלטו על מכלית במפרץ, ומיהרו לשחררה כאשר התברר כי היא סינית. **ניתן להניח, כי סין הגיעה להבנות שקטות עם איראן לבל תפגע בכלי שייט שלה**, אולם לא הרחיבה אותן אל מכליות של מדינות אחרות, או לביטחון תשתיות האנרגיה של מדינות המפרץ, שגם הן חתמו עימה על ״שותפות אסטרטגית כוללת״. **סביר להניח, כי כביטוי למדיניותה הנמנעת מנקיטת צד בסכסוכים באזור, סין לא תנקוט מאמץ ממשי לריסון איראן, כאשר זו תתקוף את ישראל במישרין או בידי חיזבאללה ושלוחים אחרים שלה**. וכך, למרות הסיכון מכך לאינטרסים כלכליים של סין בארץ, צפוי שתסתפק בקריאות פומביות לריסון משני הצדדים. לפיכך, אין לצפות שהפעלת רציף מכולות נמל המפרץ בידי חברת SIPG הסינית במהלך 2021 תרסן את חיזבאללה ואיראן מלתקוף את נמל חיפה או את העיר חיפה ביום פקודה. לעומת זאת, **על ישראל להביא בחשבון כי סין מתנגדת לפעולה צבאית של ישראל כנגד הגרעין האיראני, ואפשר שתנסה להניאה מכך במגוון הכלים שיהיו ברשותה באותה עת.**

עיקר האתגר לישראל מיחסי סין עם איראן בתחום הביטחוני הוא בתרומתה הפעילה של סין לקידום היכולות ההתקפיות של איראן. הסיוע הטכנולוגי מצד סין בתחום הצבאי סייע לאיראן עד היום לפתח ולייצר נשק, שהופנה כבר נגד ישראל, ארצות הברית והמפרציות, בדגש לרקטות, טילים בליסטיים, טילי שיוט, טילים נגד ספינות וטילים נגד מטוסים. מערכות נשק דומות מתוצרת סין וצפון קוריאה מאיימות על ארצות הברית ובעלות בריתה במזרח אסיה.

הסיוע מסין מגביר את האיום הישיר על ישראל מצד איראן, מקדם את יכולותיה ומרחיב את כושר פגיעתה בישראל הן במישרין, והן בעקיפין, באמצעות שלוחותיה, ובראשם חיזבאללה בלבנון, החות׳ים בתימן והמיליציות בסוריה ובעיראק.

לאור שיתוף הפעולה הביטחוני הגובר בין סין לאיראן מצד אחד, ואסטרטגיית ה״היתוך הצבאי-אזרחי״ של סין מצד שני, **מתרחב הסיכון להעברת טכנולוגיה מתקדמת מסין לידי איראן ולשמשה לפגיעה בישראל.** סיכון זה נשקף הן מהעברת טכנולוגיה אזרחית לסין במסגרת פעילות עסקית חוקית ומודעת (ככל שהטכנולוגיה ישימה לכך אך אינה אסורה בייצוא או מפוקחת), הן מייצוא טכנולוגיות צבאיות בניגוד לחוק ,והן, כמדווח ברחבי העולם, מהעברת טכנולוגיות אזרחיות וביטחוניות באמצעות ריגול, שיתופי פעולה אקדמיים וגיוס מומחים במסגרת תוכניות לאיתור כישרונות.

הגנה מטילים כבר זוהתה כתחום נדרש לשיתוף פעולה בין ישראל לשותפות באזור, אם בילטרלית או בחסות ארצות הברית: הן על ידי הצטיידות במערכות קיימות, הן על ידי קישוריות ביניהן, והן על ידי פיתוח הדור הבא של הגנה מטילים.

בינואר 2020, החליטה ארצות הברית על העברת ישראל מתחום אחריות פיקוד אירופה EUCOM לתחום פיקוד המרכז CENTCOM, תהליך שמימושו יארך זמן מה. המהלך נועד להקל על שיתופי הפעולה של צה"ל, צבא ארצות הברית וצבאות באזור, ולאפשר ראייה שלמה של האיום והמענה לכל אורכם.

האיום הצבאי מצד טכנולוגיות צבאיות סיניות-איראניות מצריך לקדם שיח צבאי, מבצעי וטכנולוגי בין צה"ל, סנטקום והפיקוד ההודו-פסיפי INDOPACOM, הפיקוד שיעמוד בראש סדר העדיפויות האמריקאי בעשור הקרוב לפחות. שיח כזה ניתן לקדם במתכונת דומה לזו שבה עבדו יחד צה"ל וסנטקום עד המעבר, למקדו באתגרי הגנה מטילים ולוחמה ימית, ובהדרגה לשלב בו גם שותפים אזוריים נוספים.

נכון לשנת 2021, מדינת ישראל מבדילה בין קידום יחסי הכלכלה עם סין, לבין המאבק באיום האיראני.

"חוק המאבק בתוכנית הגרעין של איראן, התשע"ב 2012" איננו מיושם על פי גורמים משפטיים ומאז שנכנס לתוקף. נראה כי הדבר מונע משיקולים כי הגבלת פעילותן של חברות סיניות בישראל תגבה מחיר כלכלי ומדיני ממדינת ישראל ולא תניב תועלת אסטרטגית משמעותית לגבי המאבק באיראן. **קיים פער בין הצהרות ישראל ודרישותיה ממדינות אחרות לבין התנהלותה בפועל.**

<u>על פי מכון ה INSS, ההמלצות בקידום מדיניות ישראל מול סין הן:</u>

1. לקיים מעקב מודיעיני סדור ושיטתי אחרי יחסי סין-איראן ואחר התפתחות האיומים על ישראל כתוצאה מהם.
2. לחתור לדיאלוג בדרג בכיר מול סין, ולהעלות בחריפות ובעקביות, בכל הדרגים, את דאגתה של ישראל מהאיומים מצד איראן; במסגרת זו נכון לפעול גם בערוצי אקדמיה ומכוני מחקר, שבסין הם חלק אורגני ממנגנון המפלגה והמדינה.
3. לקיים דיאלוג עם המפרציות בנושא יחסי סין-איראן, ולחתור לפנייה מתואמת/משותפת לארצות הברית ולסין כדי למתן את האיומים מצד איראן ולהרחיקה מנשק גרעיני.
4. לחתור לדיאלוג אסטרטגי קבוע עם ארצות הברית על יחסי סין-איראן, ברמת מדיניות, מודיעין, ביטחון, כלכלה וטכנולוגיה.
5. למסד שיח קבוע עם גורמי הממשל האמריקאי, הממונים על אסיה וההודו-פסיפי (במועצה לביטחון לאומי, במחלקת המדינה ובפנטגון), בנוסף לבני השיח הקבועים של ישראל, האחראים על המזרח התיכון.
6. לחתור לדיאלוג צבאי בין צה"ל לסנטקום ולפיקוד ההודו-פסיפי סביב האיומים הצבאיים המשותפים: טילים, רקטות, איומים ימיים, רחפנים וסייבר, ולפתח מענים משותפים להם. לשלב שותפות אזוריות במימדים רלבנטיים בדיאלוג הנ"ל.

7. לכונן דיאלוג אסטרטגי בנושא עם בעלות עניין נוספות במרחב ההודו-פסיפי, כולל מדינות ה"רביעיה" (Quad), בריטניה ומובילות האיחדו האירופי.

8. לגבש "מתאר ייחוס" לאומי עדכני לניהול הסיכונים הייחודיים ביחסים עם סין, ולערוך לפיו סקר סיכונים, הכולל את מרכיב יחסיה של סין עם איראן כשיקול מחמיר.

9. לשקלל את ההיבטים האסטרטגיים והביטחוניים במדיניות סין במסגרת הערכות המצב בארגוני המודיעין, התכנון האסטרטגי ותכנון המדיניות.

10. לבחון את סוגיית ההכרזה, בהתאם לחוק המאבק בתוכנית הגרעין, על גופים כלכליים, המעניקים סיוע מהותי לאיראן ולתוכניות הגרעין והטילים שלה, למול התועלות והמחירים הצפויים.

11. למנוע תלות כלכלית-אסטרטגית של ישראל בשחקן יחיד באמצעות מניעת ריכוזיות, גיוון שווקים, מקורות ושרשרות אספקה חיוניות.

לאור התחרות המתחממת בין המעצמות, בשנים האחרונות החריפה וושינגטון את דרישותיה מירושלים ליתר זהירות ביחסיה עם סין, והמודעות לרגישותה של ארצות הברית בנושא, כסיכון עקיף אך חמור. יצוא ביטחוני מישראל לסין נאסר כבר במחצית שנות האלפיים, ומנגנון מייעץ לרגולטורים כונן ב-2020 לצורך שיפור הפיקוח על השקעות זרות.

יחסי סין איראן, ובעיקר המגמה המסתמנת לחיזוק שיתוף הפעולה הצבאי, ביטחוני ומודיעיני ביניהן, מחדדים את הסיכונים הישירים הנשקפים מהם לישראל, ומחייבים אותה ליתר ערנות, ליתר זהירות ולעיון מחודש בנקודת האיזון שבין מיצוי תועלות לניהול סיכונים במדיניותה. במסגרת המגמה, נכון להניח תרומה גוברת של טכנולוגיות סיניות להחמרת האיום הצבאי מצד איראן ושלוחותיה על ישראל, וסבירות גוברת לזליגה לידי איראן של מידע, מודיעין וטכנולוגיות, שתשיג סין, כולל מישראל.

על ישראל להתאים את ניהול הסיכונים למציאות, שבה שותפה כלכלית חשובה מקורבת ומתקרבת לאויב העיקרי, ובסבירות גוברת חולקת עימו מודיעין, טכנולוגיות צבאיות, מערכות נשק וידע צבאי ומבצעי. במקביל על ישראל להתאים את הדיאלוג שלה עם ארצות הברית לסדר העדיפויות החדש של וושינגטון, שסין בראשו, והמזרח התיכון גולש במורדו.

על רקע זה, יחסי סין-איראן כמפגש האיומים מספר אחת על ארצות הברית ועל ישראל, בהתאמה, מחייב מעקב משותף, ליבון אתגרי מדיניות, זיקות ומתחים, גיבוש מענים רלבנטיים ותיאום מאמצים. השותפויות החדשות של ישראל באזור מאפשרות הרחבת המעגל גם למדינות "הסכמי אברהם" ולמדינות נוספות.[81]

ההסכם בין סין לאיראן הוא "תמרור אדום" עבור ישראל מכיוון שסין עלולה להיות שותפה מסייעת של איראן בפרויקט הגרעין. על אף שארה"ב כבר הזהירה את מדינת ישראל מפני סין-ישראל צריכה לבחון מחדש את יחסיה עימה.

איראן עוקפת את הסנקציות האמריקאיות ומרוויחה זמן. ברגע שארה"ב וישראל סוגרות בפניה את הדלתות- היא פותחת לעצמה דרכים חדשות.

ישראל יכולה להשתמש בקשרים הטובים שלה עם סין כדי למתן את איראן, אך ההערכה בירושלים היא כי הדבר חסר סיכוי וכי האיראנים שועטים לעבר הפצצה הגרעינית.

הידוק הקשר של אירן עם סין הוא לרעת ארה"ב וישראל, לכן הדרג המדיני צריך לפעול בהתאם כבר עכשיו.[82]

ההסכם שנידון בין שתי המדינות מאז שנת 2016, **יכלול השקעות סיניות בתחומי האנרגיה והתשתיות של איראן ובתמורה איראן תספק עבורה נפט** באופן שוטף ב-25 שנים הבאות. **שר החוץ הסיני אמר לאחר החתימה על ההסכם כי "היחסים שלנו עם אירן הם קבועים ואסטרטגיים.** איראן מחליטה באופן עצמאי על יחסיה עם מדינות אחרות, והיא לא כמו מדינות מסוימות המשנות את המדיניות שלהן באמצעות שיחת טלפון".

[83]

תוכנו לא פורסם באופן רשמי, אך 18 מסמכי טיוטה בשפה הפרסית הודלפו למורת רוחה של סין. **טיוטת ההסכם כללה שיתופי פעולה בתחום הסייבר, בניית תשתיות G5 באיראן, תרגילים ואימונים צבאיים משותפים וכן שיתוף פעולה בתחום המחקר והפיתוח של נשק ומודיעין.**

ההסכם הגיע בתקופה רגישה שבה מועצת הבטחון 2231 כבר אינה הייתה בתוקף **והדבר אפשר לאיראן לרכוש שוב נשק סיני.**[84]

נשיא איראן לשעבר, מחמוד אחמדינג׳אד, רמז על חלקים מהעסקה הסודית שנחתמה בין סין לאיראן תוך כדי שהוא מציין כי **סין הוסיפה לעסקה מרכיב צבאי חדש עם השלכות ביטחוניות עולמיות.**

על פי דבריו:

1. סין תשקיע 280 מיליארד דולר בפיתוח מגזרי הנפט, הגז והפטרוכימיה של איראן. סכום זה יועבר מראש לתקופה של 5 שנים ראשונות וסכומים אלו יהיו זמינים גם לאחר מכן.
2. סין תשקיע 120 מיליארד דולר לשדרוג תשתית התחבורה והייצור של איראן.
3. חלק מרכזי מהעסקה הוא שסין תהיה מעורבת באופן אינטגרלי בבניית תשתית הליבה של איראן שתהיה בהתאמה מוחלטת לפרויקט הגיאופוליטי המרכזי של סין ״חגורה אחת״.
4. מפעלים סינים יוקמו באיראן, ימומנו, יתוכננו ינוהלו ויפוקחו על ידי חברות ייצור סיניות גדולות. המוצרים יימכרו לאחר מכן בשוקים המערביים באמצעות קישורי תחבורה חדשים שיתוכננו גם הם על ידי סין.
5. איראן תאפשר לחברות סיניות להציע הצעות מחיר על כל נפט, גז ופטרוכימיה למכירה.
6. סין תוכל לרכוש נפט במחיר מוזל מהממוצע ולעכב את התשלום עד שנתיים, תוך מתן אפשרות לתשלום במטבעות שצברה מעשיית עסקים באפריקה ובמדינות ברית המועצות לשעבר.
7. יישום פרויקט מסילת רכבת ראשית באורך 900 ק״מ המקשרת בין טהרן לעיר משחד בצפון-מזרח המדינה. קיים גם תכנון להקים קו רכבת מהירה בין טהרן-קום ולהרחיבה עד צפון מערב דרך טבריז (מושבם של מספר אתרי מפתח הקשורים לנפט) ואנקרה.

ואולם, **מרכיב נוסף בעסקה שנכלל יכול לשנות את כל מאזן הכוחות הגיאופוליטי במזרח התיכון, והוא יכלול שיתוף פעולה צבאי אווירי וימי מלא בין איראן לסין, כאשר גם רוסיה לוקחת תפקיד מפתח.**[85]

חשיפתו של דו״ח הפנטגון האמריקאי על כך כי סין דורגה בחודש ינואר 2022 במקום השלישי בדירוג מעצמות הגרעין בעולם, עם 350 ראשי קרב הוא מדאיג בכל הקשור ליחסיה ההולכים ומתגברים עם איראן.

רק בשנת 2022, סין הגדילה את מספר ראשי הקרב הגרעיניים שברשותה ב- 50 שהתווספו מתחילת השנה והיא צפויה להכפיל את המספרים בתוך שנתיים.[86]

על פי דיווחים, סין שוקלת להקל את העברת הנפט האיראני לצפון קוריאה ובתמורה לכך איראן תקבל את הטיל Hwasong 12, שיגדיל את טווח הירי שלה ל- 4,500 ק״מ. הסיוע של סין לאיראן מגיע על רקע חתימת ההסכם הצבאי ל- 25 שנה שהתרחש לאחרונה וכן על רצונה להגדיל את האיום האיראני על ארה״ב. אם כך, **סין מאפשרת לצפון קוריאה גישה למרחב האווירי ולנמלים שלה בעת משלוחי נשק לאיראן- נתון שממשלת ארה״ב צריכה לקחת בחשבון בעת מאמציה לבלום את איראן בהסכם הגרעין.**[87]

<u>הצטרפותה של איראן לארגון שנחאי</u>

ההסכם קרם עור וגידים מהר יחסית, וכבר **באותה שנה בה נחתם ההסכם הצבאי בין סין לאיראן, בתאריך 15.09.2021, איראן חתמה על מזכר הבנות בדבר הצטרפותה ל"ארגון שנחאי" (SCO), והשתתפה בפסגה ה- 22 של הארגון.**

לראשונה מאז המהפכה האסלאמית ב־1979, איראן הצטרפה לגוש מדינות האזור המונהג על ידי סין ורוסיה שחברות בו גם הודו, פקיסטן, טג'יקיסטן, קזחסטן, קירגיזסטן ואוזבקיסטן.

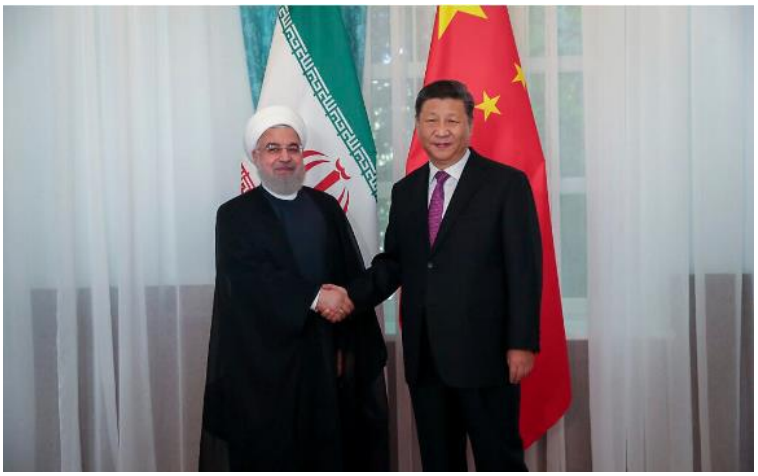
<u>מבחינת טהרן מדובר בהישג עצום</u> גם בגלל הפוטנציאל הכלכלי הטמון בשותפות עם המדינות החברות בארגון שנחאי וגם מעצם ההכרה.

בשלב זה נראה שעבור איראן ההצטרפות לארגון היא יותר עניין של יוקרה מאשר של הגדלת כוחם הצבאי. ועדיין, לישראל ולמדינות ערביות כגון ערב הסעודית ואיחוד נסיכויות המפרץ יש את כל הסיבות לדאגה.

שותפות קרובה בין טהרן לבייג'ינג יכולה להפחית מעול העיצומים הכלכליים המערביים על טהרן וגם להתבטא בחימוש מהיר של הצבא האיראני בנשק סיני חדיש.

לישראל יש יחסים מעולים גם עם רוסיה וגם עם סין, אך שתי המעצמות הללו מנהלות מערכת יחסים קרובה גם עם איראן. ככל שהשותפות הזאת תתרחב והתחרות בין המעצמות תחריף, <u>ישראל תעמוד מול אתגרים חדשים גם במזרח התיכון וגם בזירה הבין-לאומית.</u>

המענה לאתגר הזה טמון בחיזוק שיתוף הפעולה בין ישראל למדינות ערב וארה"ב.

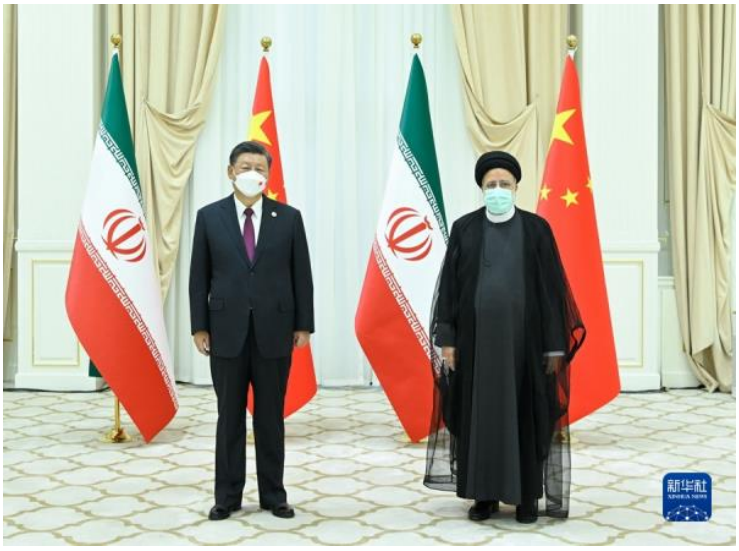
נשיא איראן ומקבילו הסיני, 14.06.2019[88]

89

16.09.2022- צילום של חברי ומשקיפי ארגון שנחאי

באותו היום, **שר החוץ הסיני בירך את איראן על הפיכתה לחברה מלאה בארגון שנחאי (SCO), ואמר כי <u>סין "מוכנה לתיאום ושיתוף פעולה הדוק יותר עם איראן במסגרת ה- SCO"</u>**

90

לדברי הפרשן רון בן ישי **אם ההסכם ייחתם וימומש תהיה לישראל סיבה לדאגה מנקודת ראות אסטרטגית, צבאית ומודיעינית.**

מימוש הסעיפים הנוגעים לטכנולוגיות ולשיתופי פעולה צבאיים ומודיעיניים בין בייג׳ינג לטהרן יפגע ביכולתה של ארה״ב לסכל יחד עם ישראל את תכנית הגרעין האיראנית, בעיקר אם איראן תחליט לפרוץ אל הפצצה האטומית ואם יהיה צורך לסכל זאת באמצעים צבאיים.

השימוש ב GPS הסיני ״באידו״ (מתחום האווירו-חלל) במערכת G5 הסינית, כמו גם שיתוף הפעולה המודיעיני בין איראן לסין, **יקשו על ישראל לעקוב אחר הנעשה באיראן, ויאפשרו לאיראנים לשפר את מערכת דיוק הטילים מכל הסוגים שלהם ושל בעלי בריתם בלבנון, בסוריה ובתימן, אל מול אמצעי ההגנה** שמפעילה ותפעיל ישראל.[91]

כבר בספטמבר 2019, סין, איראן ורוסיה – ערכו תרגילים צבאיים משותפים ברוסיה, וכן בדצמבר 2020 באוקיינוס ההודי. בנוסף, תוכנן תרגיל צבאי משולב נוסף של איראן וסין במפרץ הפרסי.

ידוע כי שיתוף פעולה צבאי בין סין (ורוסיה) עם איראן, אכן גורם לזליגת ידע וטילים בליסטיים עבור איראן, המכוונים נגד יעדים מערביים כמו ארה״ב:

דו״ח של הוועדה לבחינת כלכלה וביטחון של ארה״ב קבע כי **לפחות אחד מהטילים הבליסטיים שאיראן טענה שהשתמשה בהם במתקפה על כוחות ארה״ב בשנת 2020 בבסיס עין אל אסד בעיראק פותח בסבירות גבוהה בטכנולוגיית טילים בליסטית סינית.**

מספר חודשים לאחר מכן, בחודש ינואר 2022, **שר החוץ האיראני ביקר בסין במטרה להעמיק את השותפות האסטרטגית** המקיפה ששתי המדינות חתמו עליה במרץ 2021.

הגדלת שיתוף פעולה בטחוני בין סין לאיראן, מהווה איום רציני על האינטרסים הביטחוניים המרכזיים של ארה״ב, ישראל והמפרץ, ובכדי לטפל בכך על ממשלת ארה״ב לנקוט במספר צעדים דחופים כבר כעת.

על ידי בניית יחסים עם איראן, סין מחזקת את אחיזתה במזרח התיכון, מערערת את ארצות הברית ומבטיחה עוד יותר את הגישה לנפט האיראני ולסחורות חשובות אחרות.

איראן תקבל מיליארדי דולרים מהשקעות סיניות באנרגיה ובתשתיות, דבר שמהווה חתירה תחת האפקטיביות של הסנקציות האמריקאיות כנגד המשטר האיראני.

חלק ניכר משיתוף הפעולה של בייג׳ין וטהראן מתמקד בקשרים כלכליים אך זו תהיה <u>טעות להחמיץ את ההשלכות הביטחוניות של היחסים בין סין לאיראן</u>:

1. השקעות סיניות באיראן יספקו למשטר תמריצים כלכליים והכנסות, אשר חלקם יהוו שימוש לבניית ארסנל הטילים והמזל״טים, קידום פרויקט הגרעין, ייצוא טרור ותקיפת מדינות שכנות.

2. השקעות סיניות באיראן יפחיתו את האפקטיביות של הסנקציות האמריקאיות.

3. הגיבוי הדיפלומטי של סין את איראן, מגדיל את הסיכוי לכישלון במו"מ על הסכם הגרעין ובכך, יתכן ותידרש פעולה צבאית של ארה"ב ו/או ישראל במטרה למנוע מאיראן להשיג נשק גרעיני.

עותק שדלף מההסכם הסודי בין סין לאיראן, הציג גאנט של אימונים צבאיים משולבים, פיתוח נשק ושיתוף מודיעיני.

שיתוף פעולה צבאי בין סין לאיראן, יכול לאורך זמן לשפר משמעותית את היכולת הצבאית האיראנית.

באם איראן תגבש תפיסה של יכולת התגוננות משופרת, באמצעות סיוע סיני כנגד מתקפות, בין היתר לעצירת פרויקט הגרעין- היא עלולה להאיץ את פעילותה בנושא מבלי לחשוש.

שיתוף פעולה צבאי בין סין לאיראן הוא איננו עניין תאורטי או עתידי, אלא הוא כבר קורה עכשיו.

ההסכם שנחתם בין סין לאיראן, הצטרפותה של איראן לארגון שנגחאי, וכן ביקורו של שר החוץ האיראני בסין, מראים על **התאמה הולכת וגוברת בין איראן לסין, התעצמותה של סין במזרח התיכון, ותחרות בין ארה"ב לסין שיצאה מתחומי גזרת ההודו פסיפיק בלבד.**

בכדי לקבל החלטות ולהימנע מהפתעה אסטרטגית-

ממשלת ארה"ב צריכה לקבל מהפנטגון וקהילת המודיעין דו"חות מפורטים על אימונים, תרגילים, פיתוח נשק ושיתוף מודיעין צבאי סיני- איראני.

בנוסף, **על ממשלת ארה"ב להחליף ולשתף מידע מודיעיני באופן יזום עם ישראל ושותפים ערביים במפרץ אודות שיתוף הפעולה הצבאי בין סין לאיראן.**[92]

בחודש יולי 2022, פורסם בעיתון "אל מיאדין" המקורב לחיזבאללה כי, **איראן, סין ורוסיה יערכו סדרה של תרגילים צבאיים משותפים בחודש אוגוסט על אדמת וונצואלה.** נראה כי שלושת מדינות אלו- מעצימות לאחרונה את קשריהן עם אמריקה הלטינית ובפרט עם וונצואלה (הידועה בקיום קשריה ההדוקים עם ארגון הטרור חיזבאללה וכן עם איראן).[93]

בחודש ספטמבר 2021, וויליאם שניידר, עמית מחקר בכיר במכון הדסון ושעבר ראש צוות המדענים להגנה בפנטגון הזהיר כי "**סין מתכוונת להפוך למעצמה המובילה מבחינה כלכלית וצבאית עד אמצע המאה ה- 21".**

לדבריו, **האיום הצבאי מסין מאיץ בקצב שמעטים חזו מראש**. הסינים הגבירו באופן דרמטי את כמות ראשי הנפץ האסטרטגיים שלהם מעבר למה שחזו במשרד ההגנה האמריקאי כשנה קודם לכן.

אדמירל צ'רלס ריצ'רד, מפקד הפיקוד האסטרטגי של ארה"ב, אמר כי "היקף וקנה המידה של הפעילויות האלה צריך להיחשב לפריצה אסטרטגית מצדה של סין".

נראה כי **העולם לא העריך כהלכה את כוונותיה של סין לפתח יכולות צבאיות מובילות בתחום הימי ובנשק גרעיני אסטרטגי (לרבות יכולות מרשימות בתחום הבליסטי).**[94]

על פי תחזיות שונות, סין תהפוך לכלכלה הגדולה בעולם ותעקוף את ארה"ב עד שנת 2030. נראה כי יחסי הכוחות העולמיים הולכים ומשתנים מול עינינו ומה שהיה הוא לא מה שיהיה. **אנו עדים לאימפריה כמו ארה"ב אשר מפנה אט אט את מקומה לתרבות אחרת, לשפה זרה, לכסף ולכוח פוליטי, ומתמקדים בשיחות הגרעין בווינה וביחסי ארה"ב- איראן, במקום בסין, המשקיעה מאות מיליארדי דולרים בתשתיות בעשרות מדינות, באופן שבעתיד הקרוב ייצר סדר כלכלי עולמי חדש.** במזרח התיכון, סין מעורבת בפרויקטים ענקיים של ערים חכמות בהן נאסף כמויות של מידע שניתן להשתמש בו. גם בישראל יש לערים שונות מיזמים משותפים עם סין, וחברות אשראי ישראליות רוכשות טכנולוגיות סיניות. ההסכם שנחתם בין סין לאיראן יכול לשנות את התמונה כולה.

סין פעילה יותר באזורנו ומאיימת על האינטרסים של בעלת בריתנו- ארה"ב. גישה סינית למידע רגיש כל כך על תשתיות ישראליות, אזרחיות וטכנולוגיות היא סכנה לביטחון הלאומי.[95]

בחודש יולי 2022, ראש סוכנות הביון הבריטית MI5, קן מקאלום, וראש ה- FBI האמריקני, כריסטופר ריי, הזהירו במהלך ועידה משותפת בלונדון כי ה**חששות כלפי סין גוברות** עקב הנחישות שלה "לגנוב את הטכנולוגיה של המערב" והסכנה מפני פלישתה לטאיוואן שתשבש באופן מסיבי את הסחר והתעשייה העולמיים.[96]

<u>ביקורים צבאיים בין סין לאיראן:</u>

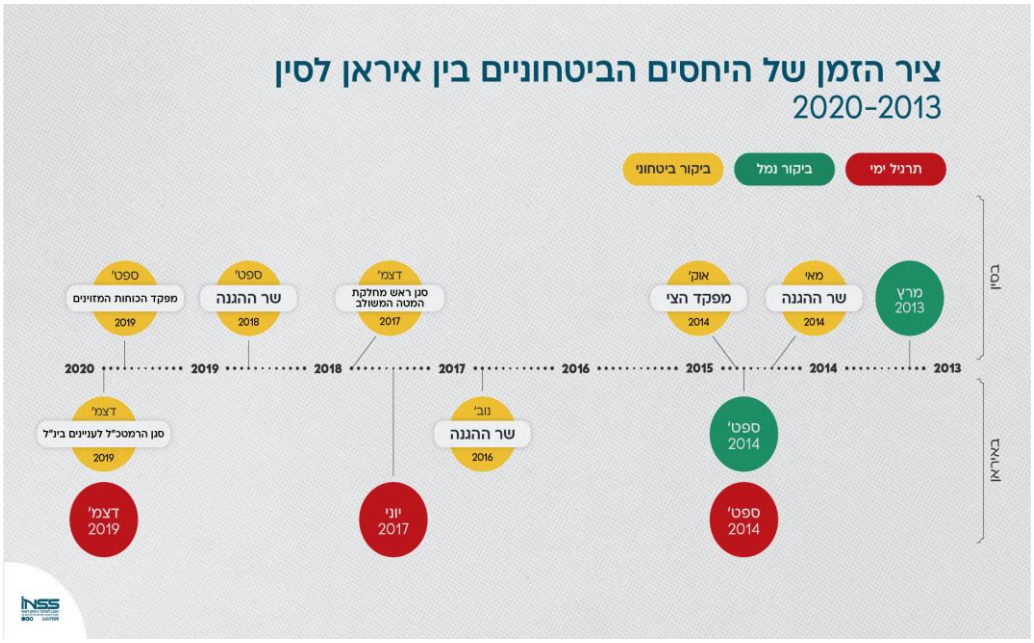
1. מרץ 2013 - ספינות איראניות מגיעות לביקור ראשון בנמל בסין.
2. מאי 2014 – ביקור איראני בבייג'ינג בין שר ההגנה האיראני חוסיין דהקאני לבין מקבילו הסיני צ'אנג וואן-צ'ואן שבמהלכו דובר על מיזם "החגורה השחורה" והעמקת שיתוף הפעולה בתחומי צבא, ביטחון והגנה.
3. ספטמבר 2014 – ספינות סיניות מגיעות לראשונה לאיראן לביצוע תרגילים ימיים משותפים.
4. אוקטובר 2014 – מפקד חיל הים האיראני, חביבולה סייארי, הגיע לביקור ראשון של נושא תפקיד מסוג זה בסין. הביקור כלל: פגישות עם בכירים סינים, מפקד צי הים הצפוני, ביקור באקדמיה הימית לצוללות של סין וקריאה לשיתוף פעולה רב יותר עם סין בתחום הימי.
5. נובמבר 2016- שר ההגנה הסיני צ'אנג וואן-צ'ואן הגיע לביקור בן שלושה ימים בטהראן, ונפגש עם שר ההגנה האיראני חוסיין דהקאני.

   השניים חתמו על הסכם צבאי הדוק.
6. יוני 2017 – איראן וסין פתחו בתרגיל ימי משותף במפרץ, שערך 4 ימים ובו השתתפו ספינות סיניות, משחתה איראנית וכ- 700 אנשי חיל הים.
7. דצמבר 2017 - המפגש הראשון של "הוועדה הצבאית המשותפת של איראן וסין", אשר נערכה בהזמנת שר ההגנה של סין. סגן הרמטכ"ל האיראני לענייני בינלאומיים קדיר נזאמי הגיע לבייג'ינג, שם נפגש עם הגנרל שאו יואן-מינג, סגן ראש מחלקת המטה המשולב של הוועדה הצבאית המרכזית כדי לדון על שיתוף פעולה צבאי בין סין לאיראן.

8. ספטמבר 2018- שר ההגנה הסיני, הגנרל וויי פנג-חה, וסגן יו"ר הוועדה הצבאית המרכזית בסין, הגנרל ג'אנג יואו-שיה, נפגשו בבייג'ינג עם שר ההגנה של איראן, גנרל אמיר חאתמי כדי להמשיך לפתח את היחסים בין שתי המדינות ושני הצבאות.

9. ספטמבר 2019- מפקד כוחות הצבא האיראני, מייג'ור גנרל מוחמד חוסיין בגארי, הגיע לביקור בן שלושה ימים בסין בהזמנת שר ההגנה הסיני וביקר בבסיס חיל הים הסיני בשנחאי, בחן ציוד ימי וכלי שיט. בגארי אמר כי "איראן וסין עתידות לחוות התפתחות משמעותית ביחסי הביטחון והצבא שלהן". שני הצדדים דנו גם בדרכים להקים ועדה משותפת לנושאים טכניים ותעשייתיים בין איראן לסין.

10. דצמבר 2019- הגנרל הסיני שאו ביקר באיראן ונפגש עם מפקד חיל הים האיראני האדמירל חוסיין חאנזאדי, במטרה לארגן תמרון ימי משולש בין איראן, סין ורוסיה.

התרגיל הימי ערך 4 ימים באוקיינוס ההודי ובמפרץ עומאן. סגן האדמירל גולמרז'ה טהאני האיראני אמר כי "התרגילים המשותפים מאותתים לעולם כי היחסים בין טהראן, מוסקבה ובייג'ינג הגיעו לרמה "משמעותית".[97]

תרומתה של סין לאיראן באמצעות שלוחות הטרור שלה

חיזבאללה:

אדמת סין משמשת את חיזבאללה להקמת חברות לרכישת ציוד צבאי- אלקטרוני:

בחודש נובמבר 2015, משרד האוצר האמריקאי דיווח כי הטיל סנקציות על שתי חברות לרכש צבאי הממוקמות בסין, והנמצאות בבעלותם של פעילי חיזבאללה.

1. **Le-Hua Electronic Field Co.** בבעלותו של Adel Mohamad Cherri

צ׳רי הוא סוכן רכש של חיזבאללה, אשר רכש עבור הארגון טכנולוגיה וציוד דו שימושי שמקורם באסיה. כמו כן, הוא סייע למאמצי חיזבאללה לרכוש ציוד אלקטרוני מסין לצורך העברה לתימן לשימוש החות׳ים בתימן.

2. **Aero Skyone Co. Limited** בבעלותו של Ali Zeaiter

זייטר, סוכן רכש של חיזבאללה, הקים את החברה בשנת 2013 כחברת חזית בסין, והשתמש בה לרכישת מנועים וציוד מזל״ט מאירופה ואסיה עבור חיזבאללה.

משרד האוצר האמריקני, האשים את זייטר בשנת 2014 כמי שעושה שימוש בחברת הבת שלו בסין בשם Stars Group Holding, Stars International Ltd לרכישת מגוון ציוד תקשורת, אלקטרוניקה וניווט לשימוש חיזבאללה במל״טים ובפרויקטים אחרים.

זייטר השתמש בתעודות מזויפות, שטרי מטען אוויריים ושיטות הונאה אחרות בכדי להימנע מהגבלות ייצוא ובכך הסתיר את העובדה כי משתמש הקצה היה חיזבאללה.[98]

בנוסף, איראן מצליחה לעקוף את הסנקציות הכלכליות שמטילה עליה ארה״ב באמצעות מכירת נפט לרוכשים סיניים בין היתר, בשווי מאות מיליוני דולרים המגיעים לכוח קודס האיראני וארגון הטרור חיזבאללה אשר פועל בחסותו.

בסוף שנת 2021, חברת **Ava Petroleum**, ריכזה משלוח נפט שיועד לרוכשים בסין.

רשת הברחות הנפט של חיזבאללה, השתמשה בנקודת המעבר בנמל שארג׳ה באיחוד האמירויות הערביות אשר שימש גם כמקור אחסון. הנפט האיראני עורבב עם רכיבים הודיים על מנת לטשטש עכבות של מקורו האמיתי.

אי לכך, בריאן נלסון, ראש מחלקת הטרור והמודיעין הפיננסי של ארה״ב, הזהיר כי ״על המשתתפים בשוק להיות ערניים לניסיונות של חיזבאללה ושל משמרות המהפכה לייצר הכנסות מהברחת נפט כדי לאפשר את פעילות הטרור שלהם ברחבי העולם״.[99]

סוריה:

בחודש יולי 2018, שגריר סין בסוריה, צ׳י צ׳יאנג׳ין, אמר כי ״הקשר בין סין לסוריה הוא פרק חשוב בדיפלומטיה הסינית בעידן החדש, שכן **מאז כינון היחסים הדיפלומטיים בין סין לסוריה לפני 62 שנים, מחליפים שני הצדדים ביניהם תמיכה וסיוע בכל התחומים. סין וסוריה יצרו שיתוף פעולה פורה בתחומי התרבות, החינוך, הצבא והביטחון.** משמח אותנו מאוד לראות כי מעמדה של ממשלת סוריה נעשה יציב יותר. **ממשלת סין מעריכה את מעמדה החשוב של סוריה באסטרטגיה [הגיאופוליטית] הבינ״ל ומעניקה תשומת לב עצומה לפיתוח יחסי הידידות ושיתוף הפעולה עימה.** סין מחויבת להגביר את השת״פ הבינ״ל במסגרת יוזמת ׳החגורה והדרך׳ ורואה בסוריה שותפה טבעית לשת״פ לבניית ׳החגורה והדרך׳, **כשם שכבוד הנשיא בשאר אל-אסד העלה את אסטרטגית הפנייה מזרחה כדי להדק את היחסים עם מדינות המזרח [הרחוק] ובכללן סין.** אסטרטגיה זו ויוזמת ׳החגורה והדרך׳ יצרו עבור סין וסוריה הזדמנות פז אסטרטגית לחיזוק השת״פ ביניהן במגוון תחומים. **אנו משבחים מאוד את האסטרטגיה הסורית של ׳הפנייה מזרחה׳ ומתכוונים לקיים שיתוף פעולה רב יותר עם סוריה בתחומים הפוליטי, הצבאי, הכלכלי**

והחברתי, להשתתף באופן פעיל בשיקום הכלכלי [של סוריה] כך שהצד הסורי יפיק תועלת מן היתרונות הכלכליים הסיניים.[100]

בינואר 2020, דווח בעיתון הישראלי "ישראל היום" כי, הסכם סיוע חדש בין סוריה לסין הפעיל "**פעמוני אזעקה**" בתוך מערכת הביטחון הישראלית. על פי מקור ישראלי, קיימות אינדיקציות לכך שמומחים סינים ביקרו במתקנים צבאיים סוריים שניזוקו קשות במהלך מלחמת האזרחים וקיים חשש כי מתקני צבא סוריה ייבנו מחדש על ידי הסינים תוך זמן קצר.[101]

מאז שנת 2019, תרמה סין לסוריה 60 מיליון דולר למטרות הומניטריות.

סין ניסתה במשך שנים להגביר את תפקידה הצבאי והכלכלי בסוריה, כאשר בשנת 2016 ביקר האדמירל הסיני גואן יונפיי בדמשק, ולאחר מכן החלו גם ביקורים קבועים של יועצים צבאיים מסין.

בסוף שנת 2017 נטען כי יחידות סיניות מיוחדות הגיעו לנמל טרטוס (עיר הנמל השנייה בגודלה בסוריה אחרי לטקיה), וספינת מלחמה סינית ביצעה תמרונים בים התיכון במהלך דרכם לים הבלטי כדי להשתתף בתרגילים משותפים עם רוסיה.

הפעולות הסיניות בסוריה תואמות את המדיניות העולמית של ממשל שי ג'ינפינג שמטרתה לשפר את מעמדה של בייג'ין ולהחליש את השפעותיה של ארה"ב, בעיקר באמצעות מכשירים כלכליים.

בשנים האחרונות, יחידות סיניות מכינות את עצמן בצורה אינטנסיבית יותר ויותר להשתתפות בנציגויות זרות .אפשרית גם פריסת חברות שמירה פרטיות שיהיו אחראיות להגנה על ההשקעות של החברות הסיניות.

שיתוף הפעולה עשויה לבוא יחד עם ייצוב מעמדו ומאזנו של בשאר אל-אסד בשווקים העולמיים.[102]

ההתעניינות של סין בסוריה נובעת מהמתיחות בינה לבין ארה"ב, וכן משיקולים כלכליים וגיאופוליטיים. השת"פ בין סוריה לסין פותחת דלת של שני הצדדים לשערי אירופה.

בינואר 2022, הועדה לתכנון ושיתוף בדמשק חתמה עם סין על מזכר הבנות של יוזמת "החגורה השחורה" הסינית, שתקדם שיתוף פעולה בין סין לסוריה בהחלפת סחורות, טכנולוגיה והון. ראש הועדה פאדי חליל, נפגש עם שגריר סין בסוריה בטקס שנערך ואמר כי "סוריה הייתה חלק מדרך המשי המקורית שחיברה בין סין לאירופה. סוריה הייתה אחת האומות הבסיסיות של הנתיב העתיק, במיוחד הערים חלב ותדמור, ולכן נחייה את הדרך הזו באמצעות הצטרפות ליוזמה זו".

בזמן שארה"ב הטילה סנקציות על משטר אסד בפשעיו נגד אזרחי המדינה והאנושות, שגריר סין בסוריה אמר כי ההסכם "יעמיק את שיתוף הפעולה בין מדינותינו ויחזק את ההרמוניה ביניהן" וכן "יחזק את ההשתתפות הסינית בשיקום הכלכלי של סוריה."

בנוסף, סין תמכה בממשלת אסד לאורך הסכסוך, תוך שימוש בהטלת וטו במועצת הביטחון שלה, כדי למנוע התערבות מערבית ולספק השקעות בקנה מידה קטן וסיוע הומניטרי.

סין גם גילתה עניין הולך וגובר בסיוע למאמצי השיקום בסוריה.[103]

תפקידה של סין בסכסוך בסוריה זכה היסטורית לתשומת לב מועטה, למרות תפקידה הפעיל מאחורי הקלעים.
מערכת היחסים האסטרטגית בין סוריה לרפובליקה העממית של סין מתוארכת לתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה.

סוריה הייתה אחת המדינות הראשונות במזרח התיכון שהכירו בשלטון המפלגה הקומוניסטית הסינית על סין ב- 1956.

במקביל, בייג'ין אימצה עמדה תומכת כלפי המתיחות הגוברת של סוריה עם טורקיה וישראל, שתיהן בעלות ברית של ארה"ב.

באותה תקופה, וושינגטון חששה שסוריה תהפוך למדינה קומוניסטית מכיוון שסין שיפרה את קשריה עם דמשק.

עם זאת, השפעתה הניכרת של ברית המועצות על דמשק בעקבות ההפיכה (הצבאית) של הבעת' ב-1963, חסמה למעשה את מאמציה של בייג'ינג לפתח קשרים מהותיים יותר עם סוריה.

כשהמלחמה הקרה הגיעה לסיומה ב-1991, חלק גדול מהמזרח התיכון הפך להיות תלוי מאוד בכוח הצבאי של ארה"ב, ודמשק ניסתה לאזן את השפעתה של וושינגטון באזור על ידי טיפוח קשרים צבאיים עמוקים יותר עם רוסיה, צפון קוריאה וסין.

עם זאת, מערכת היחסים בין סוריה וסין לא החלה לשגשג באמת עד הירושה של בשאר אל-אסד לשלטון בשנת 2000.

המעורבות הסינית בזירה הסורית התרחשה דרך מספר עדשות, בעיקר באמצעות מעורבותה הדיפלומטית במועצת הביטחון של האו"ם.

בעוד שסין נותרה דבקה במידה רבה במדיניות החוץ הבלתי-התערבותית שלה ביחס לסכסוך הסורי, היא המשיכה להתבסס על קשריה עם אל-אסד, שראשיתו בשנות ה-60.

<u>האינטרס של סין בסוריה:</u>

אינטרס כלכלי:

מלחמת האזרחים בסוריה והסנקציות האמריקאיות שיחד הובילו לנפילה כלכלית של סוריה, הובילו אותה להתבסס על צריכת סחורות ומוצרים סיניים במחירים סבירים, דבר שהיווה מינוף כלכלי לסין.

למרות זאת, אנליסטים מעריכים כי האינטרס העיקרי של סין בסוריה נובע יותר משיקולים ביטחוניים וגיאו- אסטרטגיים:

אינטרס ביטחוני:

מנקודת מבט ביטחונית, החששות של בייג'ינג נבעו בעיקר מזרם הלוחמים האויגורים, מהמחוז הבעייתי של סין, שינג'יאנג, וממרכז אסיה, לתוך סוריה .זה היה המניע העיקרי מאחורי החלטתה לעמוד לצד דמשק.

אינטרס גיאו- אסטרטגי:

בעקבות מיזם "החגורה השחורה", סין רוצה גישה משופרת לים התיכון, משהו שסוריה יכולה לספק בתמורה לפרויקטים של תשתית ובנייה מחדש, ובכך תאפשר מעבר סחורות ונוסעים כאחד מסוריה לאירופה.

מעורבותה של סין בסוריה תלויה בעיקר בפעולות של ארה"ב בסוריה. כל עוד מדיניות סוריה של וושינגטון תישאר לא עקבית, בייג'ין תנסה למלא את החלל שהותירו ממשלי ארה"ב כולל במזרח התיכון הרחב.[104]

סין עוקצת את מדיניות ארה"ב במזרח התיכון ומביעה אמפתיה על הסוגייה הפלסטינית.

ביולי 2022, קיים שר החוץ הסיני וואנג יי, פגישת וידאו עם שר החוץ הסורי פייסל מקדד.

במהלך הפגישה אמר וואנג יי כי:

"סין מוכנה לעבוד עם סוריה כדי להמשיך את הקונצנזוס החשוב אליו הגיעו שני ראשי המדינות, ולקדם את הפיתוח המתמשך, היציב והאחיד של יחסי סין-סוריה.

ארצות הברית ומדינות מערביות אחרות צריכות להפסיק את ההרגלים הישנים שלהן, ולהפסיק בכוונה להפנות אצבעות ולהתערב בענייני המזרח התיכון ולנסות לשנות את האזור הזה בסטנדרטים משלהן.

השאלה הפלסטינית היא הליבה של סוגיית המזרח התיכון ואסור לשכוח אותה על ידי הקהילה הבינלאומית, שלא לדבר על דחיקה לשוליים. מצוקת העם הפלסטיני לא צריכה להימשך .סין מוכנה לחזק את התיאום עם כל הצדדים כדי לדחוף את השאלה הפלסטינית בחזרה לסדר היום הבינלאומי".

צילום מתוך פגישת הזום שנעשתה שפורסמה במשרד החוץ הסיני הרשמי[105]

החות'ים בתימן:

האיראנים תופסים את החות'ים כקלף מיקוח במאבקם נגד מדינת ישראל, תוך התייחסות לכך כי הם מהווים את אחד מיחידות הטילים בחיל האוויר האיראני.

החות'ים מהווים שחקן בעל דפוסים היברידיים, הנעים בין יכולת של מיליציה (לבושה סנדלים וגלביות) לבין יכולות צבאיות מתקדמות הנשענות על גב מדינתי (איראן).

ישראל מרוחקת כ- 2,000 ק"מ מטווח הפעולה של החות'ים ובכדי לתקוף את ישראל עליהם להקים בניית כוח ייעודי. אפשרי כי איראן תנסה להרחיב את יכולותיהם של החות'ים באמצעות הזרמת כספים, סיוע חומרי ומודיעיני.

היכולות המבצעיות של החות'ים כוללות אש ארוכת טווח באמצעות טילי שיוט, מל"טים תקופים וטילים בליסטיים.

באם החות'ים יתקפו את ישראל הם יצטרכו טילים בליסטיים של 1,600 ק"מ לפחות בכדי להגיע לאזור אילת, וטילים של 1,800 ק"מ כדי להגיע לדימונה. מסתמן כי עיקר האיום הממשי שלהם הוא בטילי שיוט ממשפחת Soumar האיראנית, בעלי טווח פגיעה של כ-2000 ק"מ וראש קרב של כחצי טון.

איום הטילים הבליסטיים של החות'ים בולטת בשלב זה בהיעדרות יכולות עצמאיות, אולם, קיים חשש מרכזי כי החות'ים יקבלו לידם טילים בליסטיים איראניים מתקדמים שמסוגלים להגיע לישראל.

בנוסף, אפשר כי החות'ים בעתיד יאפשרו לאיראן לשגר טילים בליסטיים משטחם (אם איראן תחליט לתקוף באופן "מבודל") מסוג Shihab 3 המסוגל כבר כיום להגיע לטווחים של כמעט 2,000 ק"מ.[106]

למרות תמיכתה של סין בנשיא תימן, עבד רבו מנצור האדי, היא גם מטפחת יחסים לבביים עם החות'ים.

עיתונאי תימני שעוקב מקרוב אחר יחסיה של סין עם תימן אמר כי שגריר סין בתימן קאנג יואג, נפגש בקביעות עם החות'ים.

למעשה, סין ניצלה את הקשרים הדיפלומטיים שרקמה בתימן בכדי להתבסס כמשקיע כלכלי בתימן. האינטרסים הכלכליים שלה הפכו למדיניות רשמית וזו הצהירה כי היא "מוכנה להשתתף בשיקום הכלכלי של תימן", דבר שיסייע לה לקידום יוזמת "החגורה השחורה" שהיא מובילה. חצי האי ערב ובעיקר מפרץ עדן יכול לחבר אותה לקרן אפריקה.[107]

ארגון הטרור חמאס בעזה

על אך היותו מהזרם הסוני, ב 19/06/22, ראש ארגון הטרור חמאס אִסמאעיל הנייה אמר במהלך נאום שנשא באוניברסיטת "אל אומה" שבעזה על המלחמה בין אוקראינה לרוסיה כי "יש משתנים חשובים שצריך להתבסס עליהם ובכללם הפתיחות למדינות גדולות ובעלות משקל כמו סין ורוסיה, לצד איראן וכל המדינות המתעמתות עם המדיניות הישראלית- אמריקאית באזור". דוברי חמאס הוסיפו ואמרו כי יש לנקוט ברית עם כל מי שמתנגד ונמצא במחנה של ארה"ב.

משאלתם היא שהעולם יהפוך לרב קוטבי לאחר שארה"ב תאבד בו את ההגמוניה שלה. **דברים אלו משקפים את כוונותיהם של חמאס לייצר בריתות עם סין ורוסיה** בתקווה להגיע לסדר עולמי רב קוטבי שיציב את הסוגייה הפלסטינית במיקום טוב יותר.[108]

<u>סין כקטליזטור לתוכנית הטילים הבליסטית של איראן</u>

בשנת 1997, פורסם בביטאון חיל האוויר הישראלי כי רוסיה האשימה את סין בסיועה לתוכנית הטילים הבליסטית של איראן. יש לציין כי סין הכחישה טענה זו.

במטרה להרגיע את ארה"ב, סין פרסמה שורה של תקנות האוסרות על העברת טכנולוגיה סינית למדינות שאינן חתומות על האמנה להפצת נשק גרעיני, כי המדינה המקבלת לא תוכל להעבירן לגורם שלישי. **אולם, איראן בזמנו הייתה חתומה על אמנה זו ולכן כן יכלה לקבל טכנולוגיות מסין. באותה התקופה, סין ביקשה מארה"ב סיוע בבניית כורים גרעיניים להפקת חשמל (טכנולוגיה שעלולה הייתה לעבור לאיראן ולשמש גם לבניית כורים גרעיניים צבאיים).**[109]

כבר בשנת 2001, היה ידוע לחיל האוויר הישראלי כי לסין ישנם יכולות בליסטיות בעלי ראשי נפץ גרעיניים, לרבות טילים בין יבשתיים, טילים ניידים וטילים המשוגרים מצוללות, המאפשרים לסין לתת "מכה שנייה" באם יספגו מכה גרעינית מקדימה.[110]

האם בעקבות החתימה על ההסכם הצבאי בין סין לאיראן קיים חשש שאלו יזלגו לאיראן?

מקורות אמריקאים העריכו, שעד שנת 1987, סין (וצפון קוריאה) סיפקו בערך כ- 70% מהנשק של איראן.

בשנת 1997, סין, ביחד עם צפון קוריאה, שלחה צוות משותף של טכנאים לאיראן בכדי לסייע לאיראן להפעיל את יכולות ייצור הטילים הבליסטיים המקומיים שלה ולשפר את טווח הטילים שלה.

נראה כי תרומתה של צפון קוריאה לתוכנית הטילים הבליסטית של איראן היא משמעותית באופן ניכר מסין, אך לסין יש בכל זאת תפקיד חשוב בנושא.

תפקידה של סין, היא לשמש מרכז המעבר של טכנולוגיות גרעיניות וטילים העוברים מצפון קוריאה לאיראן וזאת ע"י מתן שימוש במרחב האווירי שלה ובגישה לנמליה.

דוגמה לכך היא, ש**סין מאפשרת לאיראן להעביר נפט לצפון קוריאה, בניגוד לסנקציות האמריקאיות, ובכך איראן תקבל טיל בליסטי צפון קוריאני מסוג Hwasong-12 שיגדיל את טווח הירי שלה ל- 4,500 ק"מ** (בניגוד למה שהבטיחה לאיחוד האירופאי שטווחיה יוגבלו לפחות מ- 2,000 ק"מ).

ממשלת ארה"ב, מחויבת לקחת בחשבון נתון זה בעת מאמציה לבלום את איראן בהסכם הגרעין.[111]

עם זאת, **קיימות עדויות לכך כי חברות סיניות סייעו לתוכנית הטילים הבליסטית של איראן:**

בדצמבר 2010, ארה"ב פנתה לסין כי החברה הסינית VibTel Industrial מכרה גירוסקופים המשמשים להנחיית טילים בליסטיים וטילי שיוט לחברה המלזית Electronics Component

Limited, הנשלטת על ידי רשת של חברות קש הנמצאות בבעלות חברות ביטחוניות איראניות: Skylife Worldwide ו- Bhd.[112]

נראה כי איראן לוקחת בחשבון את החברות הסיניות בתוכניותיה להשגת נשק, הצטיידות של טילים ומודרניזציה ביטחונית, וזאת בשל יכולתן לפעול כארגוני מסווה.

1. באפריל 2014, **משרד האוצר האמריקאי הטיל סנקציות על 8 חברות סיניות שפעלו במסווה ותמכו בתוכנית הטילים האיראנית**.
2. בשנת 2020, **משרד האוצר האמריקאי הטיל סנקציות נוספות והפעם על שתי חברות סיניות** בשם Chengdu Best New Materials Co., Ltd ו- Zibo Elim Trade Co., Ltd **בגין תמיכה חשאית בתוכנית הטילים האיראנית.**

לא ברור אם ממשלת סין עומדת מאחורי פעילויות אלה המסייעות לתוכנית הטילים האיראנית ותוכנית הגרעין, או שהיא מודעת אליהן אך החליטה "להעלים עין".[113]

סין, שהייתה בעבר חלק אקטיבי מתוכנית הטילים הבליסטית של איראן,[114] צריכה להבין כי **השבחות טילים** מסוג זה שאיראן ביצעה בשנת 2007 בעזרתה של צפון קוריאה (מסוג שיהאהב-3 ו/או גאדאר-110), וגם לא מזמן בעזרת חברות סיניות- הם **מכסים גם את שטחה של סין עצמה ומהווים איום פוטנציאלי עתידי.** קהילת המודיעין כבר אז הביעה את חששה בנושא.[115]

הסרת האמברגו על איראן (באוקטובר 2020) הובילה את משמרות המהפכה להשגת אמל"ח איכותי. פגישה שהתקיימה בבייג'ינג בין שר החוץ האיראני למקבילו הסיני הובילה ל**עסקת רכישה של רכיבים צבאיים, נשק וטכנולוגיה צפון קוריאנית מסין תמורת נפט איראני.**

העסקה כאמור כוללת העברת טילים בליסטים ניידים מסוג Hwasong-12 (שפותחו על ידי צפון קוריאה) עם טווח של 4,500 ק"מ, וכן פיתוח רקטות דלק נוזליים המתאימים לטילים בליסטיים בין יבשתיים ICBM או כלי שיגור לווייניים.

מדובר בעסקה ראשונה בין איראן לסין, כחלק מעסקה גדולה ורחבה יותר, אשר נחתמה בין איראן וסין, כחלק משיתוף פעולה צבאי למשך 25 השנים הבאות.

התיאום בין צפון קוריאה לאיראן וסין- אינו דבר חדש, אם כי חידושו בקנה מידה כזה ובסוג מוצרים מסוג זה - בהחלט מהווה שינוי.

איראן הצהירה שתגביל את עצמה לפיתוח טילים בליסטיים עם טווח מקסימלי של 2,000 ק"מ, ואולם, לטיל Hwasong-12 יש טווח כפול מזה.

החלטתה של ארה"ב בשנת 2018, לסגת מסוגיית הטילים הבליסטיים של איראן והטלת סנקציות על כך בהסכם הגרעין – הובילה את איראן להגדיל את ארסנל וטווח הטילים שלה.

איראן הבינה שהיא יכולה לקיים על כך מו"מ ואף הוסיפה לעשות ולאיים שביכולתה להגדיל את טווחי ההגעה של הטיל Hwasong-12, באמצעות הוספת מנוע דחף של 80 טון לטיל Hwasong-14 (דו שלבי המגיע לטווח של 10,000 ק"מ) ולטיל Hwasong-15 (המגיע ל 13,000 ק"מ).

על פי דיווח של הניו יורק טיימס בדצמבר 2011, אתר הפיתוח של הטילים ארוכי הטווח באיראן נהרס, וזו הייתה האינדיקציה הציבורית לכך שאיראן עובדת על מערכות מסוג זה. דיווחים ממאי 2018, הצביעו על כך שהתוכנית האיראנית לייצור טילים בליסטיים נמשכה באתר חדש, שבו אותרו מתקני ייצור מנועי טילים מוצקים מסוג ICBM.

ארסנל טילים מסוג זה מהווה איום גלובלי, מכיוון שאיראן עלולה למכור אותם לגורמים נוספים עוינים לארה"ב ולמערב דוגמת וונצואלה. ידיעות נוספות מדברות על כך כי לאיראן קיים רצון למכור נשק למדינות בדרום אמריקה כדוגמת וונצואלה אשר התעניינה בעבר ברכישת טילים לטווח בינוני מאיראן.[116]

<u>סין כקטליזטור לתוכנית החלל האיראנית</u>

תכנית החלל הסודית של איראן- כאבן בנין לתוכנית הטילים הבליסטיים וכמכפיל כוח אסטרטגי לעוצמה גלובלית:

באיראן קיימת "מועצת חלל עליונה" הכפופה לחמינאי ולמשטר האיראני, ותפקידה הוא להכתיב לגוף הממשלתי אזרחי סח"א (סוכנות החלל האיראנית) את תוכניות העבודה שלה.[117]

גורמים מדיניים בישראל מעריכים כי איראן השתמשה בתוכנית החלל שלה בכדי לפתח טכנולוגיות שיוכלו לשמש בהמשך לייצור טילים בליסטיים אשר יהיו מסוגלים לשאת ראשי נפץ גרעיניים למרחק של עד 4,000 ק"מ ולהגיע עד לאירופה. על פי ההערכות, שני טילים שפיתחה איראן לצורך שיגור לווייניים הם: זולג'אנה וקאאם־100.[118]

תכנית החלל הרשמית של איראן היא סיפור כיסוי, הנועד להסוות תוכנית חשאית לפיתוח הטכנולוגיות הדרושות לטילים בין יבשתיים.

ההוכחה לכך היא, שבשנת 2013 צילומי לווין חשפו תוכנית חלל חסויה וצבאית במימון אישי ופיקוח של משמרות המהפכה, בניגוד לזו האזרחית והגלויה שבסמנאן, עם משטח שיגור בשלבי הקמה, בצפון המדבר המרכזי של איראן, כ- 40 ק"מ דרומית מזרחית לעיר שאהרוד (Shahroud), אשר כוון לעבר האוקיינוס ההודי.

החוקר נוברט ברוגה מגרמניה, העריך כי חסאן מוגאדאם, שניהל את הפרויקט ונהרג בעת פיצוץ מסתורי בשנת 2011, עסק בפיתוח משגר לוויינים גדול מאד בעל שני שלבים של דלק מוצק בקוטר של 2 מטר המכונה בשם "קאעם". לפי דברי משפחתו מפעל חייו עדיין נמשך.

משמרות המהפכה מפתחות תוכנית זו בסתר, מכיוון שמנועי דלק מוצק, משמשים בעיקר לטילים בליסטיים צבאיים, והמנועים המפותחים על ידי ארגון משמרות המהפכה באתר שאהרוד הם של דלק מוצק. ממדיהם ומשקלם תואמים יותר לטילים בליסטיים בין יבשתיים, מאשר למשגרי לווייניים לצורכי שלום.

בנוסף, אם איראן תחשוף משגר לווייניים לכאורה שכולל שתי רקטות ענק של דלק מוצק, המערב יפרש זאת כהכרזה על תוכנית לפיתוח טיל בליסטי בין יבשתי- איום מפורש על ארה"ב ואירופה.

במשך 3 פעמים לפחות, איראן הכריזה על מגבלת ה- 2,000 ק״מ וזאת בכדי להרגיע את מדינות האיחוד האירופי ולהבטיח להן שהיא לא יכולה לאיים עליהן עם טילי ארוכי טווח, אך למעשה היא שיקרה.

ההוכחה לכך היא, שבשנת 2014 הגנרל מג׳יד מוסאווי, סגן מפקד חיל האוויר והחלל של משמרות המהפכה אמר בשפה הפרסית כי, ״תפקידה של תוכנית החלל היא בעיקר לקדם טכנולוגיות בחסות של תוכנית חלל אזרחית, כדי לעקוף את המגבלה העצמית של 2,000 ק״מ כטווח מקסימלי״.

אי לכך, תוכנית החלל של איראן היא אבן בניין מרכזית בהשגת יכולת גרעינית בין-יבשתית שתשדרג את איראן למעמד של מעצמה עולמית ולכן מומלץ לעקוב אחריה, ללמוד אותה בקפדנות ולא להמעיט במשמעות האמיתית שלה כפי שהמערב נוטה לעשות.

יש לציין כי בשנים 2016-2019 איראן האטה את פעילותה בתוכנית החלל וזאת בעקבות כישלונות חוזרים בשיגורים. אך משנת 2019, חזרה לשגר לא פחות מ 4 שיגורי חלל במשטחי השיגורים בעיר סמנאן- שכולם נכשלו.

איראן שיגרה בין 12-14 שיגורים, והצליחה להכניס 4 לווייניים למסלול החלל. שיעור ההצלחה שלה בתוכנית החלל הוא 29-33%, תוצאה בלתי מרשימה בלשון המעטה.[119]

על פי דו״ח סודי של האו״ם שהועבר לממשל ביידן, בשנת 2020 הועברו חלקים קריטיים מצפון קוריאה לאיראן, למרכז המחקר שהיד חאג׳ עלי מואבהד, אשר קיבל גם תמיכה וסיוע ממומחי טילים צפון קוריאנים עבור רכב שיגור לחלל. על פי הדו״ח ״סביר מאד שניתן יהיה להרכיב מתקן גרעיני על הטיל הבין יבשתי של צפון קוריאה ואף על טילים קצרי טווח.[120]

באוקטובר 2015, חתמה חברת האלקטרוניקה האיראנית ״סלראן״ על הסכם עם חברות סיניות לקבלת ציוד מיקום, ניווט ותזמון של הלווין Beidou 2 למטרות ביטחוניות, שבסופו של דבר עשוי לשפר את השימוש שתעשה איראן בניווט לווייני בתוכנית הטילים הבליסטית שלה.[121]

הסיוע של סין לאיראן בטילים ארוכי טווח- הם חלק גם מתוכנית החלל האיראנית. יתכן וגם ההסכם הצבאי שנחתם ל- 25 שנים עלול גם כן לשרת מטרה זו שהרי הוא כלל בתוכו סיוע בפיתוח טילים מונעי דלק נוזלי.

מטרתה של איראן היא להפוך ממעצמה אזורית למעצמה גלובלית, ותוכנית החלל שלה הינה רכיב חיוני בדרך למימוש מטרה זו.[122]

בשנת 2016, תא״ל במיל׳ אברהם עשהאל, מומחה חלל ישראלי, הזהיר כי ״תוכנית החלל האיראנית היא כר פורה לפיתוח טילים ארוכי טווח״ וכי ״תעשיית החלל האיראנית מתפתחת בקצב מואץ״.[123]

על אף שבאוקטובר 2017, הנשיא האיראני חסן רוחאני הצהיר כי הוא מגביל את טווח הטילים הבליסטיים שמיוצרים באיראן ל- 2,000 ק״מ בלבד, המאיימים רק על המזרח התיכון, ובתוכו ישראל ובסיסים אמריקאיים.[124]

נראה כי ההבטחה מרצון לכאורה, הייתה שקרית ונועדה לספק למדינות אירופה הקלה שאין בה אמת- ובכך למנוע סנקציות מצד אירופה לצד שימור קשרי המסחר עימם החיוניים לכלכלת איראן. ההוכחה לכך היא, שבשנת 2014, הגנרל מאג'יד מוסאבי, סגן מפקד חיל האוויר והחלל של משמרות המהפכה אמר בראיון בפרסית כי:

"תפקידה של תוכנית החלל הוא בעיקר לקדם טכנולוגיות, בכסות של תוכנית חלל אזרחית, ובמיוחד בכדי לעקוף את המגבלה העצמית של 2,000 ק"מ".

סח"א (סוכנות חלל אזרחית) הוקמה בשנת 2004 באיראן כגוף אזרחי לכאורה שלא צלח בלשון המעטה שיגורים לחלל.

ואולם, בתאריך 22/04/2020, איראן הצליחה לשגר לחלל לוויין ריגול בשם "נור 1" ששוגר על ידי משגר (טיל ארוך טווח) בשם קאסד (המשלב מנוע דלק נוזלי ומוצק).

(יש לזכור, כי פחות או יותר באותם טווחי זמנים, סין התחייבה בהסכם הצבאי בינה לבין איראן לסייע בטילים ארוכי טווח ורקטות מונעי דלק נוזלי)

שיגור הלוויין נור 1

שיגור הלוויין "נור 1" הוא תפנית צבאית חשובה בתוכנית החלל האיראנית והוא אף חושף את פרצופה האמיתי של איראן בכך שסח"א היא סיפור כיסוי והוא אינו גוף אזרחי בלבד. ההוכחות לכך הן:

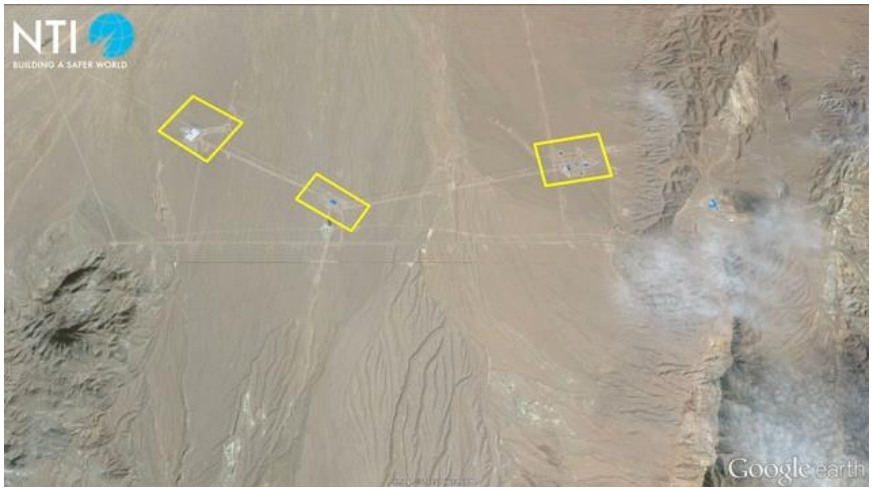
1. בניגוד לשיגורים קודמים, האחריות על שיגור "נור 1" הייתה של משמרות המהפכה באופן ישיר, והפעם ללא סיפור הכיסוי של סח"א.
2. כל השיגורים לחלל נעשו עד אז מאתר השיגור "חומייני" שבעיר "סמנאן" שליד טהרן, ואילו לראשונה בוצע שיגור מאתר אפוף מסתורין שליד העיר "שאהרוד".
3. "נור 1" הוגדר באופן רשמי כלוויין הצבאי הראשון של איראן, ובכך אושרה קיומה של תוכנית חלל צבאית איראנית, הכפופה ישירות למשמרות המהפכה ולא לממשלה האזרחית של איראן, חשיפה שאיננה הפתיעה רבים מהעוקבים אחר תוכנית החלל האיראנית.

במשך שנים רבות, איראן ניסתה להסתיר מהעולם כי היא מפתחת טילים בליסטים בין יבשתיים. ואולם, כבר בשנת 2011, היו השערות ולפיהן למשמרות המהפכה קיימת תעשיית טילים וחלל משלה. שתי ההוכחות לכך הן:

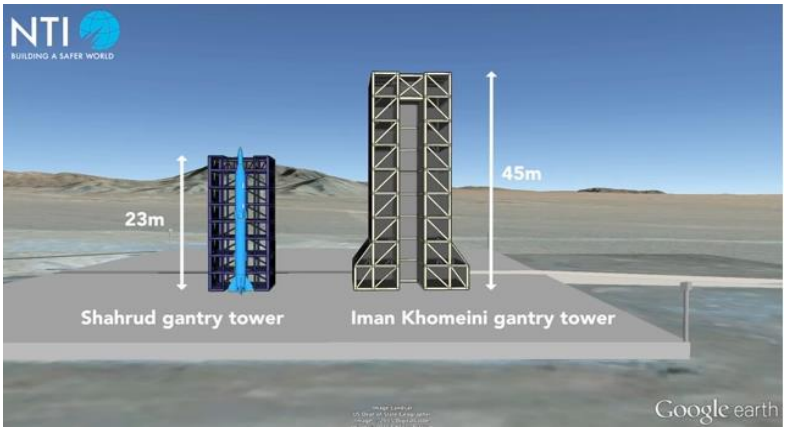
1. פיצוץ אדיר שאירע בבסיס הטילים באתר "ביד קאנה" הנמצא 50 ק"מ מזרחית לטהרן. הפיצוץ גרם למותו של הגנרל חסן מוגאדם, מי שנחשב לאבי תוכנית הטילים האיראנית, ולמותם של 16 מעוזריו. צילומי לווין הראו, שהפיצוץ השמיד את כל הבסיס. **מקורות מחוץ לאיראן מסרו כי הבסיס היה מפעל לייצור טילים מבוססי דלק מוצק וכי הוא אינו היה רק בסיס טילים בלבד.**
2. בשנת 2015, פורסמה ידיעה לראשונה על מתקן טילים בעיר "שאהרוד", עיר הררית הממוקמת כ- 330 ק"מ מזרחית לטהרן בעל תוואי קרקע של מכתש גדול. צילומי לוויין מסחריים מערביים גילו כי האיראנים בנו שם מתחם ענק הכולל מבנים שונים בתוך המכתש,

וכן משטח שיגור בגודל חריג: בטון מזוין בעובי 2 מ' שאורכו 200 מ' ורוחבו 140 מ', תעלת בטון ענקית שאורכה כ- 100 מ' הממוקמת כך שתוכל לפלוט למדבר הפתוח את גזי הפליטה של הטילים שישוגרו מהמשטח. צילומי הלוויינים הראו גם מגדל שיגור נייד ענק הממוקם מעל הכניסה לתעלת פינוי הגזים. המשטח ממוקם כך שכיוון השיגור ממנו הינו דרום- מערב, כיוון המאפשר שיגורים לעבר האוקיינוס ההודי. הקמת המתקן ב"שאהרוד" התבצעה כמעט במקביל להקמת אתר השיגור הצבאי "חומייני" שבעיר "סמנאן" כך שניתן להסיק כי **המתקן ב"שהארוד" הוא חלק מאותה התוכנית שנחשפה בשנת 2011 ב"ביד קאנה".**

צילומי לוויין עדכניים יותר חשפו פעילות משמעותית בתוך המכתש ונחשפו מבנים המזכירים עמדות ניסוי של מנועים רקטיים מבוססי דלק מוצק. ניתן להסיק מכך שהמתקנים שבאתר הזה נועדו לייצר ולבצע ניסויים קרקעיים במנועי דלק מוצק גדולים מאוד. מידותיהן של עמדות הניסוי מלמדות שמדובר במנועים רקטיים בקוטר של כשלושה מטר שמשקלם יכול אולי להגיע ל 50 טון – פי שניים ממשקלו של משגר ה"סאפיר" כולו על שני שלביו.

צילומי לווין מהמתקן ב"שהארוד" במכתש

צילום של המתקן ב"שהארוד"

צילומי לוויין של שני האתרים הצבאיים לשיגור לווייניים ב"סמנאן" וב"שהארוד"[125]

באותה שנה (2020), ד"ר עוזי רובין, חוקר במכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון הזהיר כי תוכנית החלל של איראן זוכה להרבה פחות התעניינות ושלא בצדק: **"תוכנית החלל האיראנית הינה אחד מעמודי התווך של תוכנית הטילים של איראן".**[126]

בסוף שנת 2022, פורסם כי גורמים בישראל העריכו כי איראן השתמשה בתוכנית החלל שלה, בכדי לפתח טכנולוגיות שיוכלו לשמש בהמשך לייצור טילים בליסטיים אשר יהיו מסוגלים לשאת ראשי נפץ גרעיניים למרחק של עד 4,000 ק"מ.

על פי הערכות, שני טילים שפיתחה איראן לצורך שיגור לווייניים: זולג'אנה (Zoljanah) ו- קאאם-100 (QAEM-100) – הם בעלי מנוע מתקדם עם שימוש במכלי דלק מוצק.[127]

צרפת, גרמניה ובריטניה התלוננו בפני מועצת הביטחון של האו"ם על תוכנית החלל האיראנית, שלדבריהן "עושה שימוש בטכנולוגיית טילים בליסטיים" אשר נאסרה בהחלטת האו"ם מ–2015, למשך שמונה שנים, כך דווח בחודש דצמבר 2022.[128]

<u>הצינויות של איראן - שיגור הלווין נור 2</u>

בתאריך 08.03.2022, בזמן שיחות הסכם הגרעין, איראן דיווחה כי היא הצליחה לשגר את הלוויין הצבאי השני לחלל "נור 2" ששוגר על גבי הטיל "קאסד". הלוויין שוגר ממרכז החלל "שאהרוד" והגיע לגובה של 500 ק"מ מכדור הארץ.

קהילת המודיעין האמריקאית פרסמה בשנת 2022 כי שיגור הלוויין "נור 1" מקצר את ציר הזמנים של טילים בליסטיים בין יבשתיים לאיראן, מכיוון שהוא משתמש בטכנולוגיות דומות.

השיגור של "נור 2" היא התפתחות משמעותית ביכולותיה של איראן, שתגביר את החששות מתוכנית הטילים והגרעין שלה. בטהרן הכחישו שתוכנית החלל היא כסות לפיתוח תוכנית הטילים לפיתוח נשק גרעיני.

שיגור הלוויין של משמרות המהפכה[129]

לסין יש היסטוריה בהפצת טכנולוגיות בליסטיות כמו למשל לסעודיה (על אף שהיא יריבתה של איראן), ולכן אין מן הנמנע שזו עושה זאת גם עם איראן (ובמיוחד לאחר ההסכם הצבאי שנחתם בין שתיהן).

בכירים בגופים ביטחוניים בארה"ב עודכנו במידע מסווג ולפיו התרחשו העברות גדולות בין סין לסעודיה של טכנולוגיית טילים בליסטיים, דבר העלול לשנות את הדינמיקה האזורית על אף היותה מדינה סונית.

תצלום לווייני של בסיס לייצור טילים בליסטיים בסעודיה[130]

<u>סין כקטליזטור לטילים היפר-סוניים איראניים</u>

בחודש אוגוסט 2021, סין שיגרה טיל היפר-סוני עם מערכת הפצה חללית מסוג נשק שלא נראה כמותו מעולם.[131]

הטיל מסוגל לשאת ראש נפץ גרעיני והשיגור של סין העיד על התקדמות משמעותית בתחום, הרבה מעבר להערכות המודיעיניות שהיו לארה"ב בנושא.

עפ״י הדיווח הטיל מדגם Long March מהסוג שמשמש את סין בתוכנית החלל שלה. הטיל מגיע ליעדו במהירות גבוהה מ- 6,000 ק״מ לשעה ובמסלול שלא ניתן לחזות מראש.

טילים מסוג זה נחשבים לקשים יותר לזיהוי ויירוט כיוון שמערכות ההגנה של ארה״ב מסתמכות על חיזוי מסלול התעופה.

על הפיתוח החדשני אחראית האקדמיה הסינית לחלל ואווירודינמיקה CAAA (מכון מחקר הפועל תחת תאגיד סיני בבעלות המדינה שהוא יצרן הטילים והרקטות העיקרי של תוכנית החלל הסינית).

בצבא האמריקאי הזהירו לאחרונה מפני התעצמות גרעינית של סין, וזאת לאחר כי צילומי לווין נחשפו והראו כי בייג׳ין בונה יותר מ 200 מתקנים תת קרקעיים לשיגור טילים גרעיניים.

שיגור הטיל ההיפר סוני הסיני - Long March [132]

כשנה לאחר השיגור ההיפרסוני הסיני (וכשנה וחצי מאז ההסכם הצבאי בין סין לאיראן), לאיראן הייתה קפיצה דורית גדולה בתחום הטילים.

בנובמבר 2022, איראן הודיעה שהיא שיגרה טיל מסוג Qaim-100 (מבוסס מנוע דלק מוצק) להצבת לווייניים בחלל.

ארה״ב אמרה כי היא מודאגת מהניסוי: ״פעולות כאלה לא מועילות לרגיעה ומערערות את היציבות באזור. איראן ממשיכה לפתח טכנולוגיית שיגור לחלל. רקטות וטילים כאלה עלולים לשמש גם לצרכים המנוגדים לאמנה למניעת הפצתו של נשק גרעיני״.

הטיל מסוגל לשאת לוויין במשקל 80 ק״ג ולהציבו במסלול במרחק 500 מאות ק״מ מכדור הארץ.

ציוץ מעמוד הטוויטר של כתב העת הצבאי של איראן[133]

עלי חג׳יאדה, מפקד זרוע האוויר והחלל של משמרות המהפכה אישר לסוכנות הידיעות ״תסנים״ כי איראן פיתחה טיל בליסטי היפר- סוני.

לפי דבריו, ״הטיל יכול לפגוע במערכות הנ״מ של האויב והוא מהווה קפיצה דורית גדולה בתחום הטילים. **הטיל המתקדם מסוגל לעבור מעל כל מערכות ההגנה נגד טילים**, (מכיוון שהוא נע במהירות גבוהה ויכול לתמרן מחוץ ובתוך האטמוספרה).״

למרות כי צפון קוריאה פרסמה תמונה של שיגור הטיל, לא היו דיווחים ולפיהם איראן ערכה ניסויים בטילים היפר- סוניים ואנליסטים צבאיים במערב אמרו כי איראן לפעמים מפריזה ביכולות הנשק שלה.

על פי סוכנות הידיעות ״רויטרס״, טילים היפר-סוניים מסוגלים לנוע לפחות פי 5 מהר יותר ממהירות הקול ובמסלול מורכב המקשה על יירוט שלהם.

שיגור הטיל ההיפר- סוני על פי סוכנות הידיעות של צפון קוריאה

[134] Gurbaksh Singh Chahal של הטוויטר עמוד מתוך ציוץ -10.11.22

אתר החדשות "טהרן טיימס" דיווחו כי:

הטיל הבליסטי ההיפר- סוני החדש של איראן, מסוגל להגיע לתל אביב תוך פחות מ- 4 דקות.

הוא יכול לחדור דרך מנגנוני הגנה אוויריות מתקדמות ולפגוע במטרות ספציפיות, ללא יכולת ליירט אותו בעשורים הבאים.

על פי הדיווח, מדובר בטיל מתקדם יותר מטיל ה"סג'יל" (**טיל** בליסטי דו־שלבי המונע בדלק מוצק הנאמד בטווח של כ-2,300 ק"מ והמסוגל להגיע לתל אביב תוך 7 דקות), והוא מסוגל לעוף פי חמישה ממהירות הקול (3,800 קמ"ש).

מרינה מירון, עמיתת מחקר מהמחלקה ללימודי הגנה בקינגס קולג' בלונדון אמרה כי:

בזמן שארה"ב נאבקת עדיין עם פיתוח הטילים ההיפר-סוניים שלה, עכשיו יש גם כזה לאיראן וזה משנה את מאזן הכוחות לא רק במזרח התיכון אלא בעולם כולו.

בכדי ליירט טיל היפר-סוני נדרש לווייני חלל מיוחדים או חיישן חלל.

בשלב זה אין הגנה מפני טילים היפר-סוניים ולכן זה מגביר את האיום על מדינות שנמצאת בטווח".

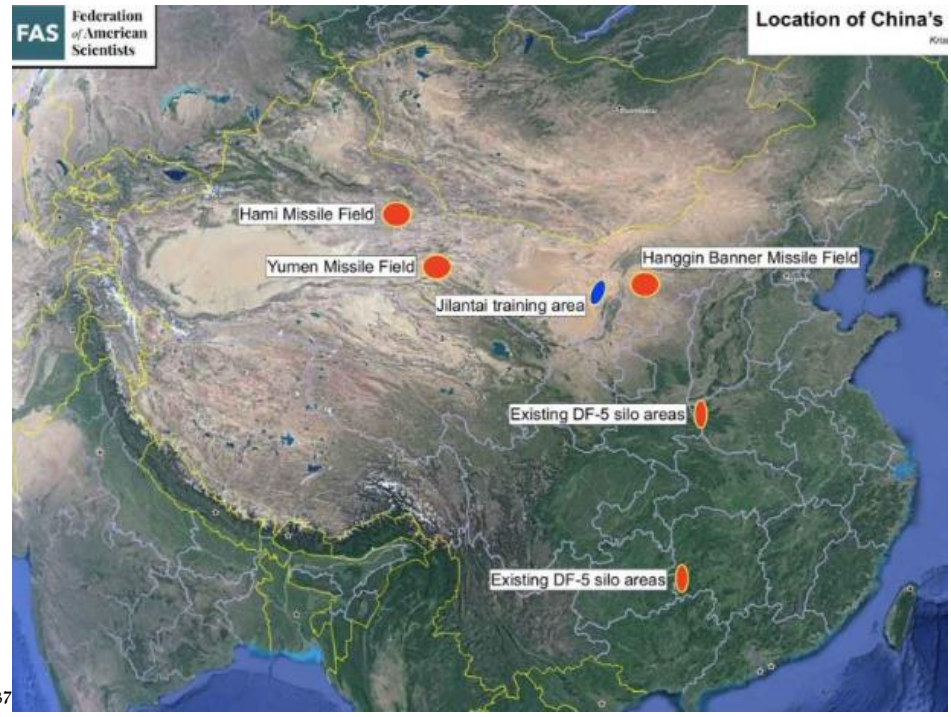
דובר משרד ההגנה האמריקני למזרח התיכון אמר כי הם ממשיכים לעקוב מקרוב אחר הפיתוח וההפצה של טילים מתקדמים וטכנולוגיה הקשורה באיראן.[135]

יש לציין כי בשנת 2019, דו"ח של הפנטגון הזהיר כי **רוסיה וסין מפתחות יכולות שנועדו לאיים על העליונות האמריקנית** בתחום זה (ההיפר- סוני).

הדוקטרינות של סין ורוסיה מלמדות שהן מייחסות חשיבות לחלל בלוחמה מודרנית ורואות ביכולות נגד-חלל אמצעי להקטין את האפקטיביות הצבאית של ארה"ב ובעלי בריתה.

איראן וצפון קוריאה גם כן מחזיקות ביכולות שיגור עצמאיות לחלל, שיכולות לשמש לניסוי של טכנולוגיות טילים בליסטיים.[136]

בשנת 2021, חוקרים אמריקאים וצילומי לוויין זיהו שדרוג משמעותי של סין בתחום הבליסטי וכוח ההרתעה הגרעיני בשלושה אתרים גדולים הממוקמים בין מונגוליה לטיבט: הר גונזה, אתר נוסף המרוחק כ 380 ק"מ ממנו ואתר שלישי באזור האנגין באנר ליד העיר אורדוס.

137

כידוע, כחלק מההסכם הצבאי בין סין לאיראן, בייג'ין חנכה רשמית קו רכבת החדש המחבר את טהרן עם העיר Bayannur שבמונגוליה (קו שיכול להיות קשור בשל המיקום של בסיסים בליסטיים סינים).[138]

בחודש נובמבר 2021, קרולין גליק, עמיתת מחקר במכון למדיניות במכון וושינגטון, הזהירה כי **ארה"ב נרדמה בשמירה מול הסינים (והרוסים) שפיתחו טילים גרעיניים היפר-סוניים ויכולת להשמדת לוויינים בחלל.**

1. פגיעה במערך הלווייניים האמריקני עלולה לגרום לשיתוק הכוחות המזוינים של ארה"ב ובעלות בריתה, כמו גם לשיתוק המשק האמריקני ובמידה רבה את הכלכלה הגלובלית.
2. הסינים (והרוסים) משלבים את הנשק ההיפר-סוני במערכי הנשק הגרעיני שלהם.

על פי הגנרל ג'ון הייטן, ראש המטות המשולבים של ארה"ב, "ב- 5 שנים האחרונות סין ביצעה מאות ניסויים של טילים היפר-סוניים ואילו ארה"ב ביצעה רק 9.

הטיל ההיפרסוני שסין שיגרה נראה כמו מערכת לשימוש כמכה ראשונה". כלומר: בסיס למתקפת פתע גרעינית נגד ארה"ב שכאמור לארה"ב אין כיום יכולת התגוננות כנגד טילים מסוג זה.

על פי דיווחים, **פרויקט "חץ 4" שישראל מפתחת לראשונה עם האמריקנים נועד בין השאר לפתח מערך זיהוי ויירוט של טילים היפר-סוניים.**

על פי הגנרל האמריקאי תומפסון, "לארה"ב אין כיום נשק היפרסוני והוא עדיין בפיתוח, ויידרשו כמה שנים עד שארה"ב תגיע למקום שהסינים והרוסים נמצאים בו כיום".

במשך השנים הקרובות, לרוסיה ולסין יש יתרון אסטרטגי שלא היה להן מעולם על ארה"ב (עד להשלמת פרויקט חץ 4).

השילוב של יכולות אנטי- לווייניות ומערך היפ-סוני הופך את ארה"ב לפגיעה יותר משהייתה מאז מלחמת העולם השנייה.

בפן המדיני, הסינים דיווחו כי ג'ו ביידן, הנשיא האמריקני לא מחה על פיתוח הנשק ההיפר-סוני או על הפעילות התוקפנית של בסין בחלל (באוקטובר 2021, כאשר שידרה זרוע רובוטית לחלל בשם שיז'יאן 21 בעלת יכולות לפרק לווייניים אחרים).[139]

דוח חדש של הפנטגון קבע כי עד שנת 2030, סין תחזיק בלפחות 1,000 טילים היפרסוניים גרעיניים.

הניסוי של סין מוכיח כי היא התקדמה באופן משמעותי ביכולותיה הרבה מעבר להערכה האמריקאית **ואף מעלה תהיות מדוע ארה"ב זלזלה ביכולותיה הצבאיות של סין?**[140]

שיתוף הפעולה הביטחוני בין סין לאיראן מחייב מעקב צמוד של ישראל, וכן של ארצות הברית ושותפיה האזוריים.[141]

<u>תרומה של סין לאיראן בפן הכלכלי:</u>

עקיפת הסנקציות האמריקאיות בעזרת סין:

על פי ד"ר רז צימט מהמכון למחקרי ביטחון לאומי, **נכון לשנת 2022, איראן רואה בסין בעיקר מקור כלכלי** (ואת רוסיה בזווית מדינית- ביטחונית). **סין סייעה לאיראן להתגבר על הסנקציות הכלכליות** של ארה"ב בכך שחתמה איתה על החוזה ל- 25 שנים הבאות.[142]

השקעות סיניות באיראן, יספקו למשטר האיראני תמריצים כלכליים והכנסות, אשר חלקם יהוו שימוש לבניית ארסנל הטילים והמזל"טים, וכן <u>בקידום פרויקט הגרעין</u>.[143]

איראן שאפה זמן רב להגיע לרמה גבוהה של שותפות כלכלית אסטרטגית עם סין, והדבר אכן קרה באופן רשמי בינואר 2016, כאשר נשיא סין שי ג'ין פינג, ביקר בטהרן ושדרג את יחסי שתי המדינות **לשותפות כלכלית אשר תגדיל עד שנת 2026 את המסחר בין שתי המדינות עד פי עשרה לשווי של 600 מיליארד דולר.**[144]

בשנת 2018, חברות אירופאיות הפסיקו לרכוש נפט איראני כחלק מהסנקציות האמריקאיות. אך **סין לא נענתה לדרישות ארה"ב ואף הגדילה את רכישותיה ב 10%. היא ייבאה מאיראן כ- 718,000 חביות ביום בממוצע בחודשים ינואר-מאי בשנת 2018** והייבוא שלה מסתכם ליותר מרבע מיצוא הנפט של איראן.[145]

בחודש אוגוסט 2018, פורסם מאמר של ד"ר רועי ילינק מהמחלקה ללימודי המזה"ת באוניברסיטת בר אילן כי **בזמן שחברות אירופאיות ואמריקאיות עזבו את איראן מחשש**

הסנקציות, הסינים תופסים את מקומן ומספקים <u>חמצן כלכלי</u> למשטר האיראני. לעומת מדינות אירופה, סין ממשיכה במאמציה לחזק את קשריה עם איראן.

חברות סיניות החלו להחליף את החברות האירופאיות והאמריקאיות שנטשו את המדינה.

יומיים לאחר ה- 08/05/2018, שבו החליט הנשיא האמריקני דאז דונלאד טראמפ לסגת מהסכם הגרעין שנחתם שלוש שנים קודם לכן- **סין חנכה באיראן מסילת רכבת חדשה המחברת בין העיר באיאנור במונגוליה (שעל פי מידע מודיעיני סין מפתחת שם לפחות 3 אתרים לטילים בליסטיים) לבין טהרן.**

התכנון והקמתה של המסילה החלו כבר מס' שנים קודם לכן, אך התזמון של הפעלתה לא היה מקרי, והיה בו מסר ברור לאיראן של שותפות בין שתי המדינות.

הכלכלן הסיני הו שינגדאו אמר כי **אכיפה נרפית מצד שלטונות סין מאפשרות לחברות סיניות הקמה של שלל חברות קש בכדי להסוות את פעילותן באיראן.**

נכון לשנת 2018, סין היא שותפת הסחר העיקרית של איראן והיצוא האיראני לסין עלה ב- 25%, בעוד שהיצוא הסיני לאיראן עלה ב- 20%.

מלבד עסקאות נפט גדולות, באיראן קיימים פרויקטים רבים של תשתיות בבעלות סינית, כולל הסכם להקמת רכבת תחתית בטהרן ומסילות רכבת נוספות בין טהרן למרכזי הסחר בסין.

הצהרות שהשמיעו לאחרונה גורמים סיניים שונים מאשרות כי **בייג'ינג מתכוונת לקחת צעד קדימה בכל הקשור לשיתוף פעולה עם איראן.**

<u>האינטרסים של איראן מול סין:</u>

1. סין מגנה עליה במשך שנים ארוכות במועצת הביטחון של האו"ם.
2. רצון איראני להרחבת הקשרים באסיה להמעטת ההשפעה האמריקאית ביבשת.
3. איראן זקוקה לרוכשי הנפט שלה בכדי לא לאבד שליטה כלכלית.

המאמצים הסיניים לעיצוב דעת הקהל באיראן החלו לשאת פרי.

ממשלת סין משקיעה משאבים נכבדים במימון מלגות לסטודנטים איראניים בסין. סטודנט איראני אמר כי הוא הגיע לסין "הודות למלגה ממשלתית נדיבה הגבוהה הרבה יותר מהמשכורת שלו באיראן".

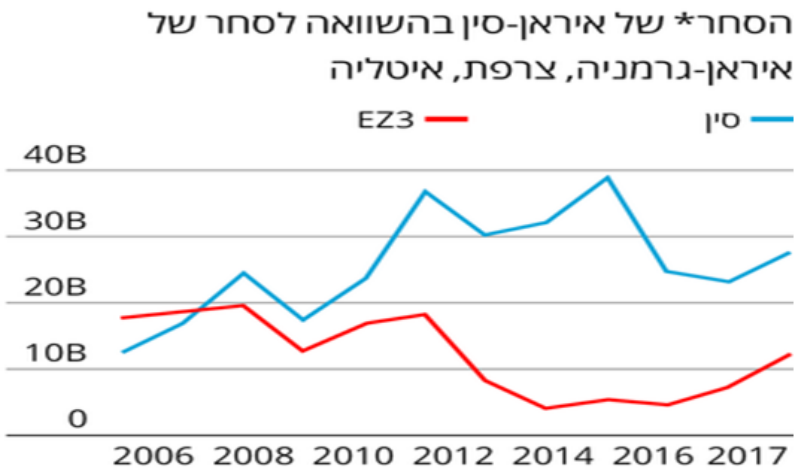
בעקבות הסנקציות על איראן, המשטר האיראני צפוי לפנות לסין לתמיכה כלכלית ומדינית נוספת, ושאיפותיה הגלובליות של סין יביאו ככל הנראה להיענות בחיוב לבקשה זו.[146]

דינה אספנדיארי, עמיתה במרכז למחקרי מדע וביטחון בקינגס קולג' בלונדון, אמרה בשנת 2018 כי **"סין היא כבר ה'מנצחת'. הם זוכים בחוזים, הם נמצאים בשטח ויש להם קשרים לבנקים המקומיים. הסינים גם מוכנים להתנגד ללחץ האמריקאי".**

סין מוכנה להחליף כל חברה שתעזוב את איראן. לחברות הסיניות יש גם מרווח פעולה שלאירופים אין. **יש הרבה יותר חברות סיניות ללא שום חשיפה לארה"ב.**

הנתח הגדול ביותר מיצוא הנפט האיראני מגיע לסין – בשווי של כ-11 מיליארד דולר בשנה. **השקעות סיניות נכנסות לאיראן, אף שקשה למצוא נתונים מדויקים לגביהן.**

בעשור שבו הייתה איראן נתונה תחת סנקציות ולא נטלה חלק בסחר העולמי, הגורם היחיד שסייע לה באופן רציף הייתה סין.

[147]

בספטמבר 2019, משרד האוצר האמריקני הטיל סנקציות על חברות סיניות בשל מעורבות ביודעין בעסקה משמעותית להובלת נפט מאיראן בניגוד לסנקציות של ארה"ב. מדובר באחת מפעולות הסנקציות הגדולות ביותר שנקטה ארה"ב נגד ישויות ויחידים שזוהו בעסקאות נפט איראניות מאז הוטלו מחדש הסנקציות נגד איראן בנובמבר 2018.

<u>6 החברות הן:</u>

1. China Concord Petroleum Co. Limited
2. Kunlun Shipping Company Limited
3. Pegasus 88 Limited
4. COSCO Shipping Tanker (Dalian) Seaman & Ship Management Co. Ltd.
5. Kunlun Holding Company Ltd.
6. [148]COSCO Shipping Tanker (Dalian) Co. Ltd.

בינואר 2020, הטיל משרד האוצר האמריקני סנקציות על שלוש חברות סיניות בגין מעורבות ביודעין בעסקה משמעותית של מכירת נפט והצהיר כי המשטר האיראני מנצל את ההכנסות מתעשיות הנפט והפטרוכימיה שלו **כדי לממן פעילויות מערערות יציבות** וכי הוא ימשיך לחשוף את הפעילות המרושעת של המשטר.

שלושת החברות הן:

1. Shandong Qiwangda Petrochemical Co. Ltd.
2. Triliance Petrochemical
3. Jiaxiang Industry.[149]

באוקטובר 2020, משרד האוצר האמריקני הטיל סנקציות על 6 חברות סיניות שעסקו במסחר ימי בתחום הספנות עם איראן:

4 חברות המבוססות באותה הכתובת בהונג- קונג:

1. Delight Shipping Company
2. Gracious Shipping Company
3. Supreme Shipping Company
4. Noble Shipping Company

ועוד 2 חברות נוספות המבוססות בכתובות אחרות בסין:

5. Reach Shipping Lines Hong Kong Co. (הונג-קונג)
6. Reach Holding Group (שנגחאי)

משרד האוצר האמריקני, האשים את חברת הספנות הלאומית של איראן IRISL GROUP בעגינה בנמלי סין, תוך הסתרה מכוונת של הפעילויות האמיתיות המתרחשות שם מבעלי עניין סיניים ואף מממשלת סין. החברה הואשמה גם בהעברת 4 מכולות גדולות לחברת הבת שלה RISL Hafez Darya Arya Shipping Company (HDASCO).

ליבת העסקים המשותפת בין סין לאיראן, תוארה על ידי מנכ"ל IRISL בשנת 2017, כ- "ליבת העסקים המשותפים, המסייעים ללוגיסטיקה של ייצור ומכירת נפט, גז ופטרוכימיה איראניים, כולל הובלת הציוד והאספקה הנדרשים".

כמעט כל העסקאות עם תעשיות הספנות, הנפט והבנקאות של איראן אסורות על ידי משרד האוצר האמריקאי **ואלו היוו הפרת הסנקציות.**[150]

בחודש מאי 2022, ארצות הברית הטילה סנקציות כלכליות על חברות סיניות (וגם רוסיות), אשר שימשו כרשת הברחת נפט איראני והלבנת הון עבור כוח קודס של משמרות המהפכה של איראן. הרשת גייסה מאות מיליוני דולר לכוח קודס של איראן ולחיזבאללה, בעלת בריתה הלבנונית של טהרן, וסייעה לאיראן לתמוך בארגוני טרור ברחבי העולם.

הידיעה הזאת עברה כמעט מתחת לרדאר בישראל למרות שמדובר בטענה כבדת משקל ביותר נגד המשטר הרוסי שתורם להעצמה נוספת של כוח קודס האיראני. מדובר בכוחות מיוחדים של הרפובליקה האסלאמית, חלק ממשמרות המהפכה, האמונים על ביצוע של פעולות חשאיות מחוץ לאיראן.[151]

סחר בנפט, מוצרים פטרוכימיים ושינוע על ידי ספנות:

בחודש אוגוסט 2022, הטילה ארה"ב סנקציות על 5 חברות סיניות המבוססות בהונג קונג, אשר סייעו כלכלית לאיראן במכירת נפט ומוצרים פטרוכימיים איראניים למזרח אסיה, ששוויו עשרות מיליוני דולרים. וכל זה בזמן שארה"ב מבקשת להגביר את הלחץ על איראן ולרסן את תכנית הגרעין שלה. זה היה הסבב השלישי של ארה"ב בהטלת סנקציות על חברות סיניות המשתפות פעולה עם איראן.

חמשת החברות הן:

1. Shekufei International Trading Co.
2. Farwell Canyon HK Limited
3. PZNFR Trading Limited
4. Golden Warrior Shipping, Co. Ltd
5. Zhonggu Storage[152]

הנרי רומא, בכיר במון וושינגטון למדיניות המזרח התיכון אמר על הסנקציות האחרונות שהטיל משרד האוצר האמריקני הן על חיזבאללה והן על איראן בסין כי "**ניתן לרסן את יצוא האנרגיה הבלתי חוקי של איראן אך נדרש הרבה יותר כדי להפעיל חלץ פיננסי אמיתי על צינור ההכנסות מהנפט של איראן.** ארה"ב צריכה לחשוב במונחים של קמפיין רחב יותר ומתואם, עם כלים דיפלומטיים וכלכליים.[153]

על פי ד"ר ענת הוכברג מרום, מומחית בינלאומית למשברי גיאופוליטיקה וטרור, **סין פועלת באופן נמרץ להעמקת מעורבותה במזרח התיכון על חשבון ארה"ב.** עוצמה זו מוקרנת כלפי העולם המוסלמי והערבי, המרחב האסייתי וכלל הזירה הבינלאומית.

על רקע השינויים העצומים המתחוללים בכלכלה העולמית לצד משבר האנרגיה הגלובלי, וכן **נוכח היחלשות ההגמוניה האמריקאית והפחתת מעמדה של ארה"ב במרחב הגיאופוליטי, על פניו נראה כי מנהיגי סין "קוראים נכון את המפה".**

בזמן שהם מתמרנים בין צרכים מיידיים ותועלות ארוכות טווח, **יצירת שותפות בין המדינות** תוך הגברת הסינרגיה לתחומים אסטרטגיים נוספים, לרבות כלכלה, אנרגיה וביטחון, מהווה המצב Win Win אידיאלי. שותפות זו, המאפשרת להן לקדם יציבות אזורית, ביטחון אנרגטי, חדשנות טכנולוגית וקדמה כלכלית פיננסית (תוך איום על מעמדו ההגמוני של הדולר) **מהווה מכפיל כוח אסטרטגי המקנה השפעה עצומה לכל אחת מהן בנפרד וביחד.**[154]

<u>תרומתה של סין לאיראן בפן המדיני ובזירה הבינלאומית:</u>

משנת 2006 ועד שנת 2014 – סין הצביעה בעד בכל עשרת ההחלטות שמועצת הביטחון של האו"ם פרסמה נגד איראן.

שינוי העמדה של סין לטובתה של איראן במועצת הבטחון באו"ם:

1. החל משנת 2018, חלה תפנית בהצבעותיה של סין באו״ם בנוגע לאיראן וזו הטילה וטו במועצת הבטחון באוגוסט 2020 על הצעתה של ארה״ב להאריך את אמברגו הנשק על איראן ובכך למעשה הצביעה **נגד** ההחלטה.

2. בספטמבר 2020, סין (ורוסיה) התעלמו מן ההכרזה החד צדדית של ארה״ב על החזרה מיידית של סנקציות שהאו״ם הטיל על איראן בעקבות פרויקט הגרעין.

אומנם חברות ובנקים סיניים בבעלות ממשלתית נמנעו על פי רוב מעסקים עם איראן בשל האיום בסנקציות מצד ארצות הברית, אבל חברות סיניות אחרות וחברות שבסיס הפעילות שלהן בסין, החשופות פחות לאיום, המשיכו לשתף פעולה עם איראן בענפים שונים, כגון טכנולוגיות לייצור טילים, משלוחים אוויריים, נפט ובעיקר שינוע נפט.

חשוב לציין כי, אומנם היחסים בין המדינות הגיעו לרמת שותפות אסטרטגית כוללת, אך לסין יש קשרים ברמה דומה או גבוהה יותר עם הרבה מדינות אחרות. במזרח התיכון יש לה קשרים עם כמה מן היריבות של איראן וממתחרותיה המרכזיות, לרבות ערב הסעודית, איחוד האמירויות הערביות ומצרים, והקשרים הדיפלומטיים החשובים ביותר שלה הם עם מדינות מחוץ לאזור, כגון רוסיה ופקיסטן.

בחזית הדיפלומטית והמסחרית, סין העמיקה את יחסיה אפילו עם שותפות אסטרטגיות שתקיפות כלפיה יותר לאחרונה, כגון אוסטרליה, הרבה ותר משהעמיקה את יחסיה עם איראן, למרות הכרזות בלתי פוסקות מצד סין על ידידות עם טהראן ועל תמיכה בה.[155]

יחד עם זאת, דבריו של ג׳אנג ג׳ון, נציג סין באו״ם לארה״ב במהלך הצהרה שמסר במועצת הביטחון, מראים על תמיכתה של סין באיראן בפומבי ועל שיתוף פעולה בין סין-רוסיה ואיראן, כחלק מהתנגדות משותפת לארה״ב:

״הסיבה השורשית למשבר הנוכחי היא פרישתה של ארה״ב מהסכם הגרעין עם איראן במאי 2018, והטלה מחדש של סנקציות חד צדדיות נגד איראן. אנו מפצירים בארה״ב להפסיק את הסנקציות החד צדדיות הבלתי חוקיות שלה ואת סמכות השיפוט הארוכה שלה״.

סין הבטיחה לאיראן כי היא תמשיך לרכוש ממנה נפט, גז ומוצרים פטרוכימיים.[156]

<u>תרומתה של סין לאיראן במישור החוץ- מדיני</u>

ב- 10.03.2023, באמצעות תיווך סיני, איראן וסעודיה הודיעו בהצהרה משותפת כי הסכימו לחדש את היחסים הדיפלומטיים ביניהן ולפתוח מחדש את השגרירויות והסוכנויות השונות - תוך חודשיים לכל היותר.

יו״ר ועדת החוץ והביטחון יולי אדלשטיין אמר כי ״חידוש היחסים בין איראן לסעודיה רע מאוד לישראל״.

ראש הממשלה לשעבר נפתלי בנט גם הוא הביע חשש מחידוש היחסים בין המדינות ומסר כי מדובר ב״התפתחות חמורה ומסוכנת לישראל ומהווה ניצחון מדיני לאיראן. מדובר בפגיעה אנושה במאמץ לבניית קואליציה אזורית למול איראן.״

גם ראש האופוזיציה הנוכחי, יאיר לפיד, אמר כי זו קריסה של חומת ההגנה האזורית שמדינת ישראל החלה לבנות מול איראן.[157]

<u>האזהרות של ארה"ב, ראשי סוכנויות הביון ואנליסטים ביטחוניים על סין</u>

דו"ח של הוועדה לכלכה ובטחון של ארה"ב מוכיח כי ידע טכנולוגי צבאי זולג מסין לאיראן (בתחום הטילים הבליסטיים) וכי שיתוף פעולה צבאי בין סין לאיראן הוא איננו עניין תאורטי או עתידי, אלא הוא קורה כבר עכשיו.

על פי הדו"ח, לפחות אחד מהטילים הבליסטיים שאיראן טענה שהשתמשה בהם במתקפה על כוחות ארה"ב בשנת 2020 בבסיס עין אל אסד בעיראק פותח בסבירות גבוהה בטכנולוגיית טילים בליסטית סינית.

ממשלת ארה"ב צריכה לקבל מהפנטגון וקהילת המודיעין דו"חות מפורטים על אימונים, תרגילים, פיתוח נשק ושיתוף מודיעין וצבאי בין סין לאיראן.[158]

דוח חדש של הפנטגון קבע כי עד שנת 2030, סין תחזיק בלפחות 1,000 טילים היפר- סוניים גרעיניים.[159]

וכי **ארה"ב נרדמה בשמירה מול סין (ורוסיה) בנושא הטילים ההיפר- סוניים הנושאים נפץ גרעיני**, פיתוח גרעיני שארה"ב עדיין רחוקה ממנו כמו גם **ללא יכולת נוכחית להגן על עצמה או על בעלי בריתה מפניו באם ישוגר (או יופץ למדינות אחרות).** [160]

בחודש מאי 2020, בעת ביקורו של מזכיר המדינה האמריקאי מייק פומפאו בישראל הוא אמר כי **סין מסכנת את אזרחי ישראל וכי ארה"ב שיתפה את ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו במידע.** על פי דבריו, "אנחנו לא רוצים שלמפלגה הקומוניסטית הסינית תהיה גישה לתשתיות ישראליות, למערכות תקשורת ישראליות - כל דבר שמציב אזרחים ישראלים בסכנה, ולפיכך מסכן את היכולת של ארצות הברית לעבוד עם ישראל במשותף על פרויקטים חשובים. אנחנו חושבים שהסיכונים מאוד אמיתיים, ושיתפנו במידע בנושא כדי שיקבלו את ההחלטות בעצמם".
[161]

בחודש יולי 2021, המכון למחקרי ביטחון לאומי INSS פרסם מאמר על יחסי סין- ארה"ב והשפעתם על ההיבטים האסטרטגיים, הכלכליים והדיפלומטיים בראייה השוואתית. על פי המכון "**השקעות ורכישות סיניות במגזר הטכנולוגי האזרחי בישראל עלולות לגרום לדליפת טכנולוגיה לאיראן משום שהן אינן כפופות לבקרות היצוא של הממשל הישראלי. אם טכנולוגיה תודלף על ידי הסינים לאיראן וזו תנוצל לצרכים צבאיים, תהיה לכך השפעה גם על הביטחון הלאומי של מדינת ישראל.**[162]

מקאלום אמר כי "הפעילות של המפלגה הקומוניסטית הסינית מהווה אתגר אסטרטגי לבריטניה וכי **בריטניה עומדת בפני איומים ביטחוניים גדולים מצד השלישייה סין, איראן ורוסיה.** שלושתן משתמשות בכפייה והפחדה ואפילו באלימות על אדמה זרה וזאת בכדי לממש את האינטרסים שלהם".

התייחסותו לגבי איראן הייתה בהקשר ספציפי של לפחות 10 איומי טרור שרשויות בריטניה חשפו מאז ינואר 2022, וכללו תכנון של חטיפה והריגת אזרחים בריטים הנתפסים כאויבי המשטר האיראני.[163]

לגבי המאמצים שבריטניה עושה, הוא אמר כי ה- MI5 מנהלת פי 7 חקירות בסין מאשר 4 שנים קודם לכן וכי זה צפוי לעלות עקב האיום של סין על ארה"ב, בריטניה ובעלות בריתם באירופה ובמקומות אחרים. לדבריו, סין מפעילה ריגול כלכלי, פעולות איסוף מודיעין על ידי סייבר וטיפול בהתנגדויות לה בחו"ל.

שנת 2022, הייתה הפעם הראשונה שה- FBI וה- MI5 חלקו פלטפורמה ציבורית באתגר משותף ומסיבי נגד סין ונראה שקודם לכן לא הושקעו אותם המאמצים.[164]

<u>תפיסתה של מדינת ישראל את סין בשנים האחרונות</u>

בעוד בבחירות לנשיאות ארה"ב סין עמדה בלב השיח הפוליטי, בארבע מערכות הבחירות שידעה ישראל בשנתיים האחרונות שמה של סין כלל לא עלה על סדר היום, לא כל שכן האזור האינדו-פסיפי. הפער התפיסתי בין ישראל לארה"ב בראייה האסטרטגית של סין בפרט והמרחב האינדו-פסיפי בכלל מומחש היטב בדברים שנשא ראש המוסד לשעבר יוסי כהן בחודש מאי 2021, באוניברסיטת בר-אילן: "אני לא מבין מה האמריקנים רוצים מסין. אם מישהו מבין שיסביר לי. סין לא נגדנו והיא לא אויבת שלנו."

חשוב להדגיש כי סין אינה נתפסת כמתחרה אסטרטגית או כאיום ישיר על ישראל; אדרבה, שני הצדדים הביעו רצון לחיזוק היחסים ביניהם. באופן דומה, מבחינת ישראל מעולם לא הייתה שאלה של בחירה בין ארצות הברית לסין. המחויבות האסטרטגית של ישראל לשותפה האסטרטגית החשובה ביותר שלה קיבלה ביטוי בתחילת המאה, כשנאלצה לבטל עסקאות נשק גדולות עם בייג'ין בהוראת וושינגטון. **סין מצידה הצהירה חד-משמעית שהיא מכירה ב"קשרים המיוחדים של ישראל עם מדינות מסוימות."** ובכל זאת, סין לא נרתעה מלכפות את רצונה על חברות ישראליות, להתערב בענייניה הפנימיים של ישראל, לפגוע בחופש הביטוי של אזרחיה ולנצל את מעמדה בארגונים בינלאומיים כדי להתנגח בארה"ב דרך ישראל, ובדרך לקבל "נקודות זכות" אצל המדינות המוסלמיות. ייצוא הנשק של סין, גלגל ההצלה הכלכלי והדיפלומטי שהיא סיפקה לאיראן תחת הסנקציות, ויוזמות שלום וביטחון אלטרנטיביות הן רק דוגמאות בודדות לאופן שבו היא יכולה לערער את היציבות במזרח התיכון בזמן שהיא שומרת לכאורה על "יחסי ידידות עם כל המדינות." **סין רואה במערכת הבריתות האמריקנית איום על האינטרסים שלה, ולכן היא מנצלת כל סדק ושסע כדי להפריד ולמשול.** מדינות התווך חייבות לגשר על הפער ולשלב ידיים במסגרות חדשות כדי למנף את כוחן המשותף. **מדינת ישראל, כמדינה ימית, צריכה לבנות אסטרטגיה ביטחונית ימית למאה ה-21, שתיתן מענה מערכתי גם לאתגר של מאזן הכוחות במרחב האינדו-פסיפי, לעלייתה של סין (וקשריה המתהדקים עם איראן) ולנסיגתה של ארה"ב מהמזרח התיכון. מענה זה צריך לבוא לידי ביטוי בתוכניות העבודה הממשלתיות ויעדי המשרדים, בתקציב, בתקנים, בבסיס הידע והמודיעין, בדיפלומטיה ובביטחון. עליה כעת לעשות צעד נוסף ולחזק את שיתוף הפעולה שלה עם יפן, קוריאה, טייוואן ומדינות אסיה, במיוחד על ידי נורמליזציה עם אינדונזיה.** בשנים האחרונות הדמוקרטיה המוסלמית מיצבה את עצמה מחדש כמובילה אזורית בקרב מדינות דרום-מזרח אסיה, וכעת צופים כי עד 2050 תהפוך

לכלכלה הרביעית בגודלה בעולם. **גם אם אינדונזיה עוד לא בשלה להכרה רשמית בישראל, אפשר להמשיך ולבסס את הקשרים באמצעות בעלות בריתה באוקיינוס השקט, במיוחד אוסטרליה,** ואפיקי הקשר הבלתי-רשמיים הקיימים זה מכבר.[165]

<u>צפון קוריאה כקטליזטור להתעצמותה הגרעינית והבליסטית של איראן</u>

הסיוע של צפון קוריאה לגרעין האיראני

בעבר, היה נראה כי צפון קוריאה ואיראן התקדמו בנושא פיתוח הגרעין בנתיבים שונים. צפון קוריאה פיתחה גרעין מבוסס פלוטוניום, ואילו איראן פיתחה גרעין מבוסס העשרת אורניום.

חשוב להדגיש, כי המידע הקיים בנושא הוא עמום ומוגבל מאד. היקפו, תכולתו ומשך זמן שיתוף הפעולה בין שתי המדינות אינו ברור באופן חד משמעי.

<u>מה כן ידוע עד כה?</u>

1. תוכנית הגרעין של צפון קוריאה ואיראן- שתיהן מבוססות על ידע ורכיבים שנרכשו מרשת ההפצה הלא חוקית של ד"ר עבד אל קאדר ח'אן- אבי תכנית הגרעין הפקיסטנית.
2. צפון קוריאה ניהלה בחשאי תכנית גרעין נוספת אשר כן כללה רכיבים של אורניום מועשר.
3. בשנת 1997, צפון קוריאה סיפקה לסוריה (המשמשת לאיראן בסיס) ידע וציוד טכנולוגי לבניית כור גרעיני מבוסס פלוטוניום. בשנת 2007, מעט לפני שבנייתו הושלמה ועל פי הערכות ניתן היה להפעילו תוך זמן קצר- הכור הופצץ על ידי חיל האוויר הישראלי.
4. כחלק מ"שיחות הששי" עם ארה"ב (פירוק צפון קוריאה מנשקה הגרעיני) בשנת 2002, היא מכרה בסתר לאיראן ולסוריה את אותם המתקנים והחומרים הגרעיניים שהתחייבה להשמיד.
5. סין ורוסיה, הספקיות העיקריות של איראן בפרויקט הגרעין, צמצמו מאד את שיתוף הפעולה איתה בשל הלחץ הבינלאומי שהופעל עליהם, ולכן צפון קוריאה שימשה להם תחליף עבור איראן עוד בשנות ה- 2000, והעבירה לה ידע וחומרים להתחמשות גרעינית.[166]

כבר בסוף שנות ה – 90, קהילת המודיעין האמריקאית חשדה בצפון קוריאה כי זו כן החלה לפתח צנטריפוגות להעשרת אורניום, וזו קרמה עור וגידים כאשר באוקטובר 2002, סגן שר החוץ הצפון קוריאני, קאנג סוק- ג'ו הודה בקיום התוכנית אך מיהר לאחר מכן להכחישה. בנובמבר 2002, דו"ח של ה- CIA חשף כי "קוריאה הצפונית, בנתה מתקן בעל כושר לייצור אורניום באיכות נשק גרעיני, בכמות מספקת עבור פצצה אחת או שתיים". למרות כל זה, **היה קושי בקביעה חד משמעית כי צפון קוריאה אכן החלה להפעיל מתקן צנטריפוגות להעשרת אורניום, ורק בשנת 2009, לאחר ניסוי גרעיני שני שביצעה צפון קוריאה, המשטר הודיע בפומבי כי בקרוב יחלו להעשיר אורניום, וזאת לאחר "הצלחה מספקת שהושגה בפיתוח טכנולוגיית העשרת האורניום".** עיתון ה"וושינגטון פוסט", דיווח כי "קוריאה הצפונית התחילה בשנת 2002, להעשיר אורניום בסדר גודל קטן, כ-3,000 צנטריפוגות או אולי יותר, וזאת תוך הסתייעות בפקיסטן במשך 6 שנים לפחות."

צפון קוריאה השתמשה ישירות בסין, ו/או עשתה שימוש בסין כנקודת המעבר לסחורות שרכשה עבור ביצוע פרויקט הגרעין.

החברה הצפון קוריאנית NCG, אשר נחשפה על ידי שירותי המודיעין המערביים, הייתה בעלת תפקיד מרכזי בפעילויות רכש בלתי חוקיות (וגם לגיטימיות לכאורה) בהתחמשות הגרעין והטילים הבליסטיים.

התשלומים עבור רכישת הסחורות והציוד, נעשו באמצעות חשבונות חשאיים בבנקים בחו"ל, בכווית למשל, וזאת במטרה לצמצם את חשיפת הפעילות אל מול גורמי הביון המערביים.

היכולות האיכותיות והמבצעיות של צפון קוריאה בפיתוח הגרעין נחשפו בנובמבר 2010, כאשר משלחת מאוניברסיטת סטאנפורד האמריקנית הוזמנה לביקור במרכז הגרעיני הצפון קוריאני יונגביון. פרופ' זיגפריד הקר, שעמד בראש המשלחת, וכיהן בעבר כמנהל המרכז הגרעיני האמריקני "לוס אלאמוס", אמר כי "במקום לראות כמה קסקדות קטנות של צנטריפוגות שקיימות בקוריאה הצפונית, ראינו מתקן צנטריפוגות מודרני ונקי, המכיל יותר מאלף צנטריפוגות, כולן מסודרות היטב בשורה אנכית לפנינו. **חדר הבקרה של מתקן הצנטריפוגות היה דומה לחדר בקרה אמריקני מודרני".**

באוגוסט 2015, צילומי לווין שנחשפו העידו על שדרוג משמעותי של המתקן להעשרת האורניום במרכז יונגביון, וזאת על ידי בניית אולם דומה נוסף של צנטריפוגות. תצלומי הלווין הראו כי סביב האולם הצטבר שלג מומס, ככל הנראה כתוצאה מפעילות של מקור חום כלשהו, ומכאן ניתן להסיק כי האולם השני היה כבר פעיל בשלב זה.

על אף ההצהרות של המשטר הצפון קוריאני כי העשרת האורניום נועדה לתדלוק של כורי כוח, בארה"ב חששו כי זה לצורך העשרה גבוהה עבור נשק גרעיני.[167]

<u>הכור הגרעיני בסוריה והקשר של צפון קוריאה</u>

ב-5 בספטמבר, בשעה 22:30, המריאו 8 מטוסים מבסיסי חיל האוויר חצרים ורמון שבנגב אל היעד שמרוחק כ-450 קילומטר מישראל ולאחר חצות הלילה ב- 6 בספטמבר השמידו את הכור הגרעיני בסוריה.

לתקיפה המוצלחת של הכור הגרעיני בסוריה קדם מחקר מודיעיני ענק וחסר תקדים שהובילו המוסד, בראשות מאיר דגן ז"ל, ואגף המודיעין של צה"ל (אמ"ן), שבאותה העת עמד בראשו האלוף (במיל') עמוס ידלין.

הכור הוקם בסודיות, במסווה של חווה חקלאית, ושהו בו מדענים צפון קוריאנים. שם הצופן שלו בסוריה, שהיה ידוע רק למתי מעט שותפי-סוד, היה "אל קיבאר". בקהיליית המודיעין ובמערכת הביטחון בישראל קראו לו בשם הקוד "עין הבשור."

בעל גורם ביטחוני אמר כי "**תוכנית הגרעין הסורית יצאה לדרך מתחת לאף של כולם שנים לפני כן בלי שהתגלתה.** פשוט לא עלינו עליה - לא אנחנו, לא האמריקאים ולא אף ארגון ביון של מדינה אחרת."

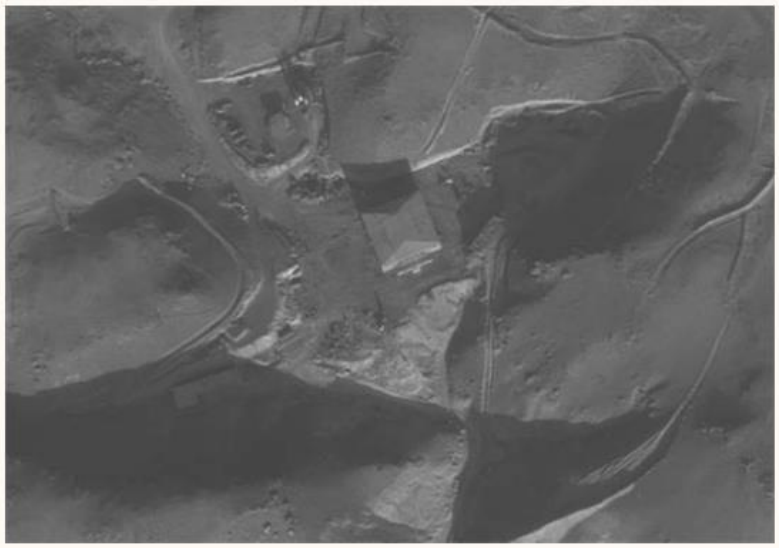
סימנים מחשידים ראשונים על כך שסוריה מתעסקת עם גרעין עלו בשנת 2004. באותה השנה אמ"ן והמוסד, ביחד ולחוד, השיגו פרטי מידע רגישים שהצביעו על קיומו של פרויקט גרעין סודי בסוריה, **בסיוע ובליווי אינטנסיבי של מומחים צפון קוריאנים. "אוניות מצפון קוריאה פרקו ציוד ומטענים כבדים לעתים תכופות בנמל לטקיה, משאיות נסעו משם לדיר א-זור"**, מספר גורם ישראלי. גם אמירתו של מועמר קדאפי שליט לוב בשנת 2003, לגבי יכולותיהם הגרעיניות העלו את חששות ישראל שמא יש זאת גם למדינות אחרות באזור.

על רקע הגילויים המטרידים, גופי המודיעין בישראל עקבו, ליקטו מידע והגבירו ערנות, והמלאכה רוכזה בצוות מחקרי גדול שהוקם בתוך חטיבת המחקר של אמ"ן ותפקידו היה לזהות אינדיקציות לפעילות גרעינית בסוריה, תוך ניתוח האסטרטגיה שלה בתחום הגרעין.

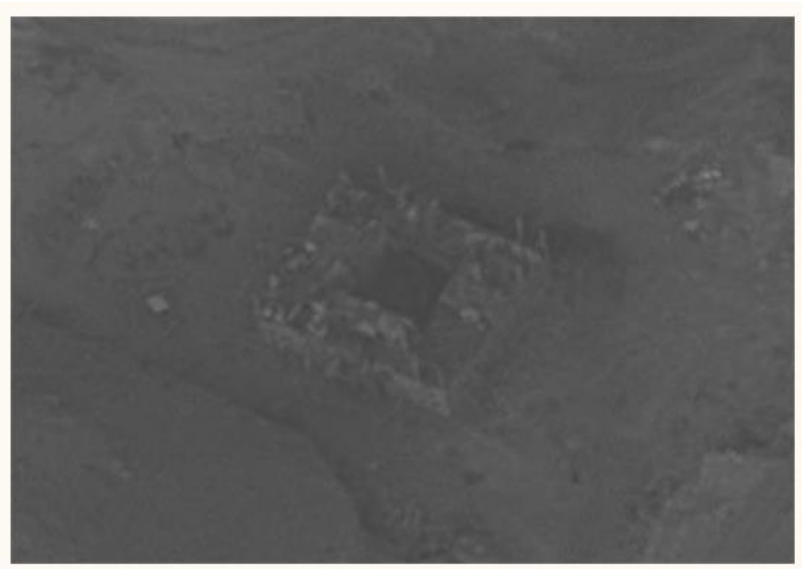
בתחילת 2007 המוסד ואמ"ן התרשמו שסוריה מתקדמת בצעדי ענק עם תוכניתה החשאית. באותו הזמן התקבלו בישראל אינדיקציות שלפיהן מדובר בכור פלוטוניום, שזהה לכור הגרעיני הצפון קוריאני שביונגביון ובנייתו נמצאת בשלבים מתקדמים מאוד.

"**הם אפילו לא פרסו <u>מערכות הגנה</u> מסביב לכור, והדירו משם כל סממן צבאי כדי לא לפגוע בסיפור הכיסוי שתפרו**, שמדובר בחווה חקלאית", מספר בעל תפקיד בכיר באותה עת במערכת הביטחון.

"**בתוך המבנה צולמו מדענים שנראים צפון קוריאנים**, ומעבר לזה, התרשמנו ממה שקורה בתוך הקובייה שכבר הכרנו מצילומי הלוויין. ניתחנו את התמונות ואת החומרים והגענו למסקנה חד-משמעית שמדובר בכור גרעיני שמיועד לייצור פצצות אטום".

דיר א-זור לפני התקיפה / צילום: באדיבות דוצ

דיר א-זור לאחר התקיפה / צילום: באדיבות דוצ

168

בספטמבר 2008, ד״ר יורם עברון מהחוג ללימודי אסיה באוניברסיטת ת״א, פרסם במאמרו כי אספקת טכנולוגיית הגרעין מצפון קוריאה לסוריה, אשר נחשפה לכאורה בעקבות פעולת חיל האוויר של ישראל בספטמבר 2007, ובדיון שנערך בקונגרס האמריקאי, היא מרכיב אחד בלבד ביצוא הטכנולוגיה הצבאית מצפון קוריאה למדינות המזרח התיכון בכלל ולאיראן ולסוריה בפרט.

היצוא הצבאי מצפון קוריאה למזרח התיכון רב ומגוון, ובין האמצעים השונים שנכללים בו הם טכנולוגיית טילים, העברת חומרים כימיים, טכנולוגיה גרעינית ואף סיוע לחיזבאללה.

מצב זה אינו מעודד מבחינת ישראל משום שצפון קוריאה איננה מצייתת להסכמי בקרת נשק בין-לאומיים ואינה נמנעת מהעברת טכנולוגיות נשק להשמדת המונים. אופיו הקיצוני והמסוגר של המשטר הצפון קוריאני מחמיר את הבעיה עוד יותר, שכן שיקוליו, תהליכי קבלת ההחלטות שלו ושאר מרכיבי השלטון המשפיעים על פעולות המדינה אפופים חשאיות כבדה.

יצוא הנשק מצפון קוריאה למזרח התיכון החל בשנות השמונים, ומדינות היעד כללו בתקופות שונות את איראן סוריה, ותימן, כמו גם את לוב ומצרים.

נכון לשנת 2008, בשל הלחץ הבין–לאומי להפסקת הקשרים הצבאיים עם צפון קוריאה, נותרו איראן וסוריה שותפותיה העיקריות.

קיימת חשיבות גבוהה לקשר של צפון קוריאה במזרח התיכון בכלל, ולקשריה עם איראן וסוריה בפרט, מכיוון ששתי המדינות מהוות איום על מדינת ישראל.

שיתוף הפעולה הרחב ביותר של צפון קוריאה עם מדינות המזרח התיכון מתרחש בתחום הטילים הבליסטיים.

תחום נוסף שמדינות אלה משתפות בו פעולה הוא פיתוח הגרעין, אך המידע הקיים בנושא מוגבל מאד בכל הקשור על תכולתו, היקפו ומשך הזמן של שיתוף הפעולה.

מה שבכל זאת ידוע לגבי קשריה של צפון קוריאה עם איראן בנושא הגרעין הוא כי, קיימות הערכות שצפון קוריאה העבירה לאיראן ידע וחומרים גרעיניים, זאת על אף ששתיהן התקדמו בשני נתיבים שונים בפיתוח הגרעין.

התוכנית הצפון קוריאנית מבוססת על פלוטוניום, והתוכנית האיראנית מבוססת על אורניום מועשר ולמרות זאת יתכן ויש ביניהן שיתוף פעולה טכנולוגי, זאת מכיוון ששתי המדינות מבוססות על ידע ורכיבים שנרכשו מרשת ההפצה הלא חוקית של עבד אל קאדר ח'אן, אבי תוכנית הגרעין הפקיסטנית.

הספקיות של תוכנית הגרעין האיראנית מבוססות בעיקר על ידי סין ורוסיה, אך היות ואלו צמצמו משמעותית את עזרתן לאיראן בנושא, בשל לחץ בינלאומי, קיים חשד כי צפון קוריאה ואיראן מקיימות קשר גם בתחום הגרעין.

שיתוף פעולה צבאי מתקיים בין צפון קוריאה לאיראן וגם עם סוריה גם בתחומי הנשק הקונבנציונלי והטרור כמו גם מערכות הגנה אוויריות ומשגרי טילים. מקרה אחד שהתפרסם בהקשר זה הוא תפיסת מערכות הגנה אווירית שנשלחו מצפון קוריאה לסוריה. המשלוח, אשר נתפס בספטמבר 2006 על ידי קפריסין, הכיל על פי הדיווחים גם רכיבים שיכולים לשמש למשגרי טילים.

מקרה אחר ,אשר הובלט בדו"ח שחובר עבור הקונגרס האמריקני ,הוא **הסיוע הצבאי אשר צפון קוריאה מגישה לחיזבאללה, שפועל כידוע בחסות איראן.** על פי הדו"ח, **הקשר ביניהם מתקיים מאז שלהי שנות השמונים, אז אומנו והוכשרו פעילי חיזבאללה בכירים בצפון קוריאה במשך כמה חודשים. לאחר שנת 2000 התרחב שיתוף הפעולה, ומומחים מצפון קוריאה הגיעו ללבנון כדי להדריך את פעילי חיזבאללה בבניית מחילות ובונקרים תת–קרקעיים. במלחמת לבנון השנייה התברר כי אכן מילאו מערכים תת–קרקעיים אלה תפקיד חשוב באופן לחימתו של חיזבאללה.**

תרומה נוספת שהדו"ח מייחס לצפון קוריאה היא סיוע בבניית כוח הטילים של חיזבאללה. לפי הדו"ח ,הטילים ששיגר חיזבאללה לישראל במלחמת לבנון השנייה הורכבו באיראן מרכיבים שמקורם בצפון קוריאה. אמנם במקרה זה הקשר הצפון קוריאני אינו ישיר כבדוגמאות הקודמות, ואפשר אף לטעון שצפון קוריאה לא הייתה מודעת לכך כלל, אולם **בשל הקשרים ההדוקים בין שלושת הצדדים ובשל החשיבות שמדינות מייחסות לסוגיית "המשתמש הסופי של מערכות הנשק אשר הן מייצאות, קשה להניח שהטילים הועברו לחיזבאללה ללא הסכמת פיונגיאנג.**

השיקולים של צפון קוריאה:

1. השגת משאבים כלכליים וקידום תוכניות פיתוח צבאיות. לכן צפון קוריאה נאלצת לפתח מקורות הכנסה לא שגרתיים ובהם הפצת דולרים מזויפים, סחר בסמים וייצור סיגריות ותרופות מזויפות, הנעשים בחסות השלטון ותוך כדי שיתוף פעולה עם ארגוני פשע אזוריים.

2. שיתוף פעולה בתחומים לא קונבנציונליים כגון משלוחי נשק מוסווים המבטיחים את אספקת הנפט מאיראן.

3. למרות כי בין צפון קוריאה לאיראן וסוריה קיים דמיון מועט מבחינה היסטורית, אידיאולוגית ותרבותית, **הנסיבות הפוליטיות והאסטרטגיות שנוצרו במערכת הבין–לאומית מאז שנות התשעים יצרו ביניהן מכנה משותף. מבחינה פוליטית, התנגדותן של שלוש המדינות לסדר העולמי שארצות הברית מנסה להוביל הציבה אותן יחדיו בקבוצת המשטרים הריכוזיים והמבודדים בעולם.** למעשה, **נראה שסוריה תופסת את מקומה של עיראק כצלע השלישית ב"ציר הרשע" עליו הכריז הנשיא בוש ב–2002, ציר שנחשב אחד האיומים העיקריים על הזירה הבין–לאומית, וחברותיו הן בעיקר צפון קוריאה ואיראן.**

4. **המדיניות הנוקשה של שלושת המדינות (איראן, צפון קוריאה וסוריה) מובילות אותן ליריבות צבאית קשה עם מדינות האזור שבו הן מצויות**, וארצות הברית אף מאיימת עליהן. יכולתן להתמודד עם איומים אלה קטנה למדי, שכן משאביהן הכלכליים והטכנולוגיים מוגבלים, ובניית כוח צבאי סדיר שיהווה משקל נגד לצבאות שמולם הן ניצבות עלולה למוטטן. **בנסיבות אלה נראה ששלוש המדינות אימצו אסטרטגיה א–סימטרית של בניית כוח הרתעה המבוסס, חלקית לפחות, על תקיפת נקודות התורפה של היריב. מרכיבים מרכזיים באסטרטגיה זו הם הצטיידות באמצעי לחימה המסבים פגיעה קשה בעורף היריב** ובין היתר, בראשי קרב לא קונבנציונליים.

הנפגעת המיידית משיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן ולדמשק היא כמובן ישראל, המזוהה כבעלת הברית קרובה של ארצות הברית. זיהוי זה יוצר בסיס ערכי לשיתוף הפעולה הצבאי בין צפון קוריאה לאיראן ולסוריה.

נכון תעשה ישראל אם לא תסתפק במעקב אחר השלב האחרון של הפצת הנשק מצפון קוריאה למזרח התיכון, אלא תבחן בקפדנות גם את התהליכים העומדים בשורש העניין. בחינה זו אשר מוקדיה מצויים באזור מזרח אסיה וביחסי "מדינות הציר", היא אחד התנאים להבנה ולחיזוי של הדינמיקה ביחסים בין צפון קוריאה לאיראן ולסוריה, ולהגדרת אפשריות הפעולה בנושא.

מלבד זאת, **על ישראל לפעול להכרת ההבנה אצל ארה"ב כי בעיית צפון קוריאה במזרח התיכון ושיתוף הפעולה שלה עם איראן וסוריה אינו מהלך חד צדדי שתוצאותיו נוגעות למזרח התיכון בלבד, אלא זהו תהליך מעגלי המשפיע אשר משפיע גם על שכנותיה ויריבותיה של צפון קוריאה.**[169]

לא מעט מאמצים ישראלים מושקעים באיום האיראני, ולצד הניסיון לבלום את תכנית הגרעין, ישראל גם נלחמת נגד ההתעצמות הצבאית של איראן, בדגש על תחום הטילים, הכטב"מים ו"חימוש משוטט" (כטב"מ מתאבד). **לאיראן יש יכולות עצמאיות, אך גם סיוע חיצוני. צפון קוריאה נחשבת לבעלת ברית קרובה, המספקת לאיראן אמצעי לחימה רבים וגם ידע.** שתי המדינות מ"ציר הרשע" שהכריז נשיא ארה"ב לשעבר ג'ורג' בוש הבן בשנת 2002, מהוות אתגר רציני למדינת ישראל.

בימים אלו ממש, לצפון קוריאה יש מעורבות משמעותית בהתעצמות של איראן בסוריה ובזירות נוספות, וכן בהעברת הנשק לחיזבאללה שבלבנון.

בישראל מתמקדים בעיקר בנושא הגרעין, אולם הנשק הקונבנציונלי והידע שמגיע מצפון קוריאה- גם הוא משפיע על הבטחון. לא ברור כיצד ישראל מתמודדת עם הבעיה ועד כמה היא

משתפת פעולה עם האמריקאים בנושא, או משקיעה בנכסי מודיעין מול צפון קוריאה. **נראה כי בישראל מעדיפים לשמור על שקט בכל הקשור לכך ואין התייחסות ישראלית רשמית לנושא עד כה.**

גורמים ישראליים טוענים, כי הדרך היחידה של ישראל להתמודד עם צפון קוריאה היא במישור המדיני ומתחת לפני השטח, באמצעות העברת מידע ויצירת הבנה בקרב מדינות המערב וגם אל מול שכנתה בדרום קוריאה, בהעברת מסרים כי המעורבות של צפון קוריאה באיראן, בסוריה ובחיזבאללה- מסייעת למשטר הדיקטטורי מבחינה כלכלית, ואף בפיתוח חימוש ושיטות לחימה כשאת כל זה הם עלולים להפנות כלפי המערב.[170]

צפון קוריאה, היא מדינה שאיננה מצייתת להסכמי בקרת הנשק הבין- לאומיים, והיא מעבירה טכנולוגיות צבאיות להשמדת המונים. השיקולים לכך, תהליכי קבלת ההחלטות, ושאר מרכיבי השלטון, המשפיעים על פעולותיה של המדינה - אפופים חשאיות כבדה, וזאת בשל אופיו של המשטר הצפון קוריאני הקיצוני והמסוגר.[171]

הפוליטיקאי הבכיר Ted Poe, הציג מידע מודיעיני שהוצג לסוכנות לאנרגיה האטומית ולפיה, **"צפון קוריאה העבירה לאיראן טכנולוגיה מכרעת כולל נוסחאות מתמטיות וקודים לתכנון ראשי נפץ גרעיניים".**

כבר בשנת 2011, מכון ISIS דיווח על כך כי צפון קוריאה סיפקה לאיראן את התוכנה MCNPX 2.6.0, המדמה בדיוק רב פיצוץ של פצצה גרעינית, וזו הייתה חלק מעסקה של אימון גרעיני ושיתוף ידע טכנולוגי של טילים בעלות של 100 מיליון דולר.

בנוסף, קיימים דיווחים ולפיהם, פקידים איראניים ולשעבר ראש תכנית הגרעין של איראן, מוחסן פחריזאדה, נכחו בשלושת הניסויים הגרעיניים של צפון קוריאה ב- 2006, 2009, ו- 2013, ושילמו מיליוני דולרים בכדי להשתתף.

מידת שיתוף הפעולה הגבוה בין איראן לצפון קוריאה בנושא הגרעין, התבססה על ידי החתימה בספטמבר 2012 שאושר על ידי ראש הארגון לאנרגיה האטומית באיראן, אכבר סאלחי, ואשר כלל הקמת מעבדות משותפות ותוכניות לחילופין של צוותים מדעיים, כמו גם העברת טכנולוגיה בתחומי המידע, ההנדסה, האנרגיה, הסביבה, והביוטכנולוגיה. גורמים אמריקאיים ציינו כי בפעם האחרונה שצפון קוריאה חתמה על הסכם מסוג זה, הדבר "הוביל להפצת גרעין הגדולה ביותר בהיסטוריה", והם התכוונו לחתימה של צפון קוריאה עם נשיא סוריה אסד בשנת 2002, שלאחר מכן מדענים צפון קוריאניים סייעו לסוריה לבנות כור גרעיני שנהרס בהתקפה ישראלית כאמור ב- 2007.

קיימות הערכות ולפיהן איראן השקיעה בזמנו כמיליארד דולר בכור הגרעיני שבסוריה, למקרה והכור המקומי שלה ייכשל ולכן יש לקחת בחשבון כי איראן תנסה לבנות מחדש כורים גרעיניים בגבולות מדינת ישראל.[172]

עפ"י דו"ח משנת 2013, הקונגרס האמריקאי הביע חשש מפני האיום של מרוץ חימוש גרעיני עולמי ובעיקר של שלושת המדינות איראן, צפון קוריאה וסוריה, וקרא להרחיב את הסנקציות עליהן תוך התנגדות למאמצים שלהן להפיץ טכנולוגיה וידע מדעי, תוך קידום שאיפותיהם לנשק להשמדה המונית. בנוסף, **<u>טענות עלו בקשר לכך כי שיתוף הפעולה בין מדינות אלו לא קיבלו את</u>**

<u>תשומת הלב הראויה וכי ממשל אובמה נכשל בטיפול בצפון קוריאה, שמשתפת פעולה עם איראן ובכך מהווה איום מדאיג.</u>

במהלך האספה **דובר גם על שיתופי הפעולה המדאיגים בעניין הגרעין בין המדינות רוסיה, סין, צפון קוריאה, פקיסטן ואיראן.**

על פי הדו"ח, **נראה כי מדינות אלו פועלות כצוות המפיץ טכנולוגיות גרעיניות ובליסטיות שאת האינטראקציה ביניהן יש להרוס.**

[173]

כאמור, הניסוי הגרעיני הראשון שערכה צפון קוריאה היה בשנת 2006, וזה נחל הצלחה חלקית, היות ועוצמת הפיצוץ הייתה נמוכה- פחות מקילוטון אחד. הניסוי הגרעיני השני שערכה צפון קוריאה, היה בשנת 2009, ומוצלח יותר- עוצמתו הייתה כ- 7 קילוטון.

שני ניסויים אלו, היו ככל הנראה מבוססי טכנולוגיית פלוטוניום ולא היו נתונים שבידי צפון קוריאה קיימת באותה העת גם יכולת של העשרת אורניום עד לכדי דרגת נשק גרעיני מבצעי של 90%.

בחודש פברואר 2013, קוריאה הצפונית הודיעה כי ערכה ניסוי גרעיני שלישי תת קרקעי וכן ביצעה שיגורים נוספים של טילי ארוכי טווח. בניסוי שערכה קוריאה הצפונית בדצמבר 2012, נורתה רקטה העשויה להגיע לטווח של 10,000 ק"מ, עד לפאתי סן פרנסיסקו שבארה"ב.

צפון קוריאה, מפעילה מאז שנת 1985, במרכז הגרעיני יונגביון (Yongbyon) כור מטיפוס גז-גרפיט, המתודלק במוטות אורניום טבעי מתכתי ומפיק פלוטוניום באיכות נשק גרעיני. כמו כן פועלת במרכז גרעיני זה "מעבדה חמה" להפרדת הפלוטוניום המופק במוטות האורניום המוקרנים.

לצפון קוריאה כן היה ידע בהעשרת אורניום, שאותו היא השיגה עוד במחצית הראשונה של שנות ה- 90, כחלק מעסקת חליפין שביצעה עם המדען הפקיסטני ד"ר עבדול קאדיר ח'אן, שבתמורה לו, פקיסטן קיבלה מידי צפון קוריאה טכנולוגיה ליצור טילים בליסטיים, מדגם "נודונג", אשר כונו בארסנל הפקיסטני טילי "גאורי" (אותו ידע שצפון קוריאה העבירה גם לאיראן תמורת תשלום, ועליו מבוסס תכנון טיל ה"שיהאב 3").[174]

בחודש מאי 2018, גורמי ביון מערביים חשפו כי יש להם מידע מעריק צפון קוריאני לגבי מתקן סודי במקום שאינו ידוע בצפון קוריאה, המשמש להעשרת אורניום ואשר הוסתר על ידי השלטונות. מתקן סודי זה הוא השני מעבר לאתר הידוע בביונגביון, שנסגר בעבר, אך פעילותו חודשה.

דו"ח שהוגש לממשלת ארה"ב מטעם המכון למדע ולביטחון בינלאומי בוושינגטון, טען כי האתר הסודי נקרא "קאנגסונג" ובו יכולות להיות מוצבות כ- 6,000 צנטריפוגות לפחות. גורמי ביון העריכו בצורה זהירה את המיקום של אותו מתקן אך ללא אימות מוחלט. גורם אמריקני בכיר אמר כי "אין באמת תמונה מודיעינית מלאה על תוכנית הגרעין של צפון קוריאה" והוסיף ואמר כי נראה שיש עוד מתקנים להעשרת אורניום בצפון קוריאה. על פי ההערכות מודיעיניות, מספר ראשי הנפץ הגרעיניים שבידי צפון קוריאה, מוערך בכ- 20-100, ולא ברור כמה אורניום מועשר ופלוטוניום בידי המשטר.

ממשלת ארה"ב ביקשה לקבל מידע על הידע הצבאי שצפון קוריאה מעבירה לסוריה ולמדינות נוספות בנוגע למאגרי נשק הכימי, טכנולוגיות גרעיניות ומערכות טילים, כפי שהעבירה במקרה של הכור הגרעיני בדיר א-זור שבסוריה, שהושמד על ידי ישראל בשנת 2007.

<u>תמונה של האתר הגרעיני ב"יונגביון" בשנת 2012:</u>

[175]

בתאריך 08/09/2022, קוריאה הצפונית הכריזה על עצמה באופן רשמי כמדינה בעלת נשק גרעיני ואף העבירה מסר לארה"ב, סטטוס שלדברי המנהיג שלה קים ג'ונג און לא ניתן עוד להשיב לאחור. ג'ונג און אמר כי ארצו לעולם לא תוותר על הנשק הגרעיני, וכי לא יהיו עוד מגעים בנושא פירוק הנשק הגרעיני. קוריאה הצפונית העבירה חוק המאפשר לה לתקוף בנשק גרעיני באופן אוטומטי מטרות של אויביה, אם יהיה כלפיה איום מידי בנשק להשמדה המוני. משמעותו של החוק החדש לפי ג'ונג און הוא, שלא ניתן יהיה להתמקח על הנשק הגרעיני שברשות מדינתו, וכי מדובר בזכות לגיטימית. "כל עוד יש נשק גרעיני עלי אדמות, והאימפריאליזם ממשיך להתקיים, והתמרונים של ארצות הברית ובנות בריתה נגד הרפובליקה שלנו לא נפסקים, המאמץ שלנו לחזק את כוחנו הגרעיני לא יפסק", כך אמר קים.[176]

<u>הסיוע של צפון קוריאה למסלול גרעין איראני מבוסס פלוטוניום</u>

אריה יצחקי, היסטוריון צבאי ויוצא מערכת הביטחון הישראלית, פרסם בעמוד הפייסבוק שלו בחודש ספטמבר 2021, כי "**איראן מתעתעת בכל העולם. הם הולכים למסלול ייצור פצצות גרעין מפלוטוניום**".

בעמוד הפייסבוק שלו הוא מדווח כי:

נכון לשנת 2021, איראן מייצרת נפץ גרעיני מבוסס פלוטוניום בצפון קוריאה באתר ביונגביון, כור שהושבת ב- 2018 וחזר לפעול שוב, כך על פי הדיווח של סבא"א (הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית).

על פי יצחקי, בזמן שכל העולם עוסק בהפרות איראניות של הסכם הגרעין משנת 2015, צפון קוריאה הסכימה להפעיל מחדש את הכור שלה וזאת בשל סיבות כלכליות ובריאותיות קשות.

האיראנים עקפו את הפיקוח של סבא"א והם רוכשים ידע ממדענים צפון קוריאנים תמורת השקעה כספית נכבדת בצפון קוריאה.

מתוך עמוד הפייסבוק של אריה יצחקי [177]

<u>הסיוע של צפון קוריאה לתוכנית הבליסטית של איראן</u>

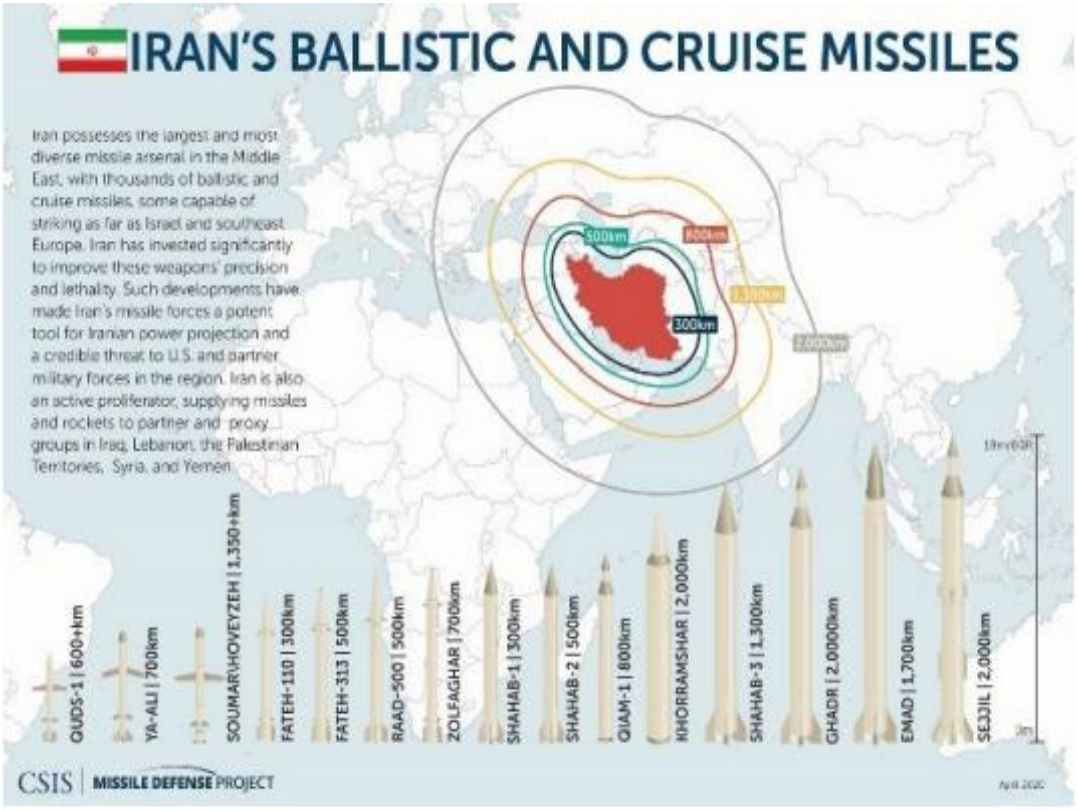
איראן מחזיקה בארסנל הטילים הבליסטיים הגדול והמגוון ביותר במזרח התיכון. ההערכה היא שרובם נרכשו ממדינות זרות, ובראשן צפון קוריאה.

טילים אלה כוללים טילים בליסטיים מתקדמים בין יבשתיים (ICBM), ארוכי טווח (2,000 ק"מ), המכסים את כלל שטחה של מדינת ישראל, ואף בעלי יכולת הגיעה לאדמת אירופה ואף מעבר לכך.

האוניברסיטאות ומכוני המחקר של איראן, ממשיכים לתמוך בפיתוח ושכלול טכנולוגיית הטילים, אך **המשטר ממשיך להיות תלוי ברכיבים ובציוד קריטי המיובאים מחוץ למדינה**.

<u>ארסנל הטילים כולל טילים מסוג:</u>

1. סג'יל (עאשורה) - טווח של עד 2,000 ק"מ.
2. שהאב 3 - טווח של מעל 1,300 ק"מ.
3. קיאם 1 - טווח של עד 750 ק"מ.
4. זולפקר - טווח של עד 700 ק"מ.
5. יתר טילי השהאב, טילי הפאתח ואחרים.
6. פיתוח טילי קדר וח'וראמשאר - 2,000 ק"מ.
7. עמאד 1 לטווח של עד 1,700 ק"מ.

הערכה מ-2021 לגבי מגוון ארסנל הטק"ק האיראני

178

כבר בשנת 2002, דווח כי יו"ר תעשיית החלל האיראנית, אחמד וחיד, אמר לעיתון "אל חיאת" בלונדון כי "המטרה היא לפגוע במטרות בישראל", וכי "טיל השיאהב-3 מוכיח את יכולותיה של איראן לפתח יכולות בליסטיות עם טווחים של מעל 1,300 ק"מ.[179]

תוכניות הגרעין והטילים הבליסטיים של איראן היו תלויות זמן רב בסיוע חיצוני ממדינות אחרות וצפון קוריאה, מדינה הידועה לשמצה בייצוא האסור הנרחב שלה של טילים בליסטיים וטכנולוגיה קשורה, הוכיחה את עצמה כשותפה חשובה במיוחד. על פי הערכת האיום העולמית לשנת 2018 של קהילת המודיעין האמריקאית, "**ההיסטוריה של צפון קוריאה של ייצוא טכנולוגיית טילים בליסטיים למספר מדינות, כולל איראן וסוריה, והסיוע שלה במהלך בניית כור גרעיני בסוריה - שנהרס ב-2007 - ממחישים את נכונותה להפיץ טכנולוגיות מסוכנות**". תוך ניצול משטר היצוא הבלתי חוקי של צפון קוריאה, לפי שירות המחקר של הקונגרס, "**איראן פיתחה קשרי עבודה הדוקים עם צפון קוריאה בתוכניות טילים בליסטיים רבים**" והיא מספקת לאיראן "הגדלה איכותית ביכולות [טיל בליסטי]" וקידום איראן לקראת "המטרה שלה להסתפק בייצור טילים בליסטיים לטווח בינוני".

מלחמת איראן- עיראק במהלך שנות ה- 80 (1980-1988), היא שהובילה את איראן לרכוש טילים בליסטיים מצפון קוריאה, מסוג שיהאב 1 (סקאד B) המגיעים לטווח של 300 ק"מ.

מקורות אמריקאים העריכו שעד 1987, צפון קוריאה וסין סיפקו בערך 70% מייבוא הנשק האיראני.

הקשרים האסטרטגיים בין איראן לצפון קוריאה התחזקו עוד יותר בעקבות התפרקותה של ברית המועצות (1991), שהייתה הספקית העיקרית של נפט לצפון קוריאה.

איראן הרחיבה את יצוא הנפט שלה לצפון קוריאה בתמורה לסיוע טכנולוגי לתוכניות הטילים והגרעין שלה.

במהלך שנות ה- 90, צפון קוריאה שיתפה פעולה עם איראן בפיתוח ומכירה של טילים בליסטיים בעלי טווח ארוך יותר ויותר.

במהלך ביקור **בנובמבר 1990** של שר ההגנה הצפון הקוריאני בטהרן, **הוחלט על ידי שני הצדדים על הסבת מתקן של אחזקת טילים במזרח איראן למתקן ייצור.**

ב-1991 הציגה צפון קוריאה את הטיל סקאד- C לטווח של 500 ק"מ (שיהאב 2), אותו מכרה לכמה מדינות במזרח התיכון, כולל איראן וסוריה.

בשנת 1993 הזהירה קהילת המודיעין האמריקאית כי איראן, "צפויה לקבל ראשונה מצפון קוריאה את הטיל נודונג לטווח של 1,000 ק"מ, וכי עד סוף שנות ה- 90, איראן תוכל להרכיב טילים בליסטיים מסוג נודונג קצרי טווח (סקאד-B ו- סקאד-C) וטילים לטווח בינוני".

במאי 1993, הגיעה משלחת בכירה מאיראן בכדי לצפות ולהשתתף בניסויים שערכה צפון קוריאה בטיל ה- נודונג 1, ודרשה ממנה במסגרת ניהול המו"מ לייצוא נפט תמורת הטילים, להרחיב את טווח הגעתו ל- 1,300 ק"מ, ובכך להביא את כל שטח מדינת ישראל להיות במרחק פגיעה בעת שיגורו מאיראן.

המודיעין הישראלי העריך כי עד שנת 1995, צפון קוריאה העבירה לאיראן טילי נודונג (שיהאב 3), ובאמצע שנות ה- 2000, הטיל אף עשה התאמה על ידי מדען גרעין בכיר איראני, קמראן דאנשג'ו, לשאת ראש נפץ גרעיני. כיום, השיאהב 3, הוא "עמוד התווך" של ארסנל הטילים הבליסטיים לטווח בינוני של איראן.

בשנת 1997, צפון קוריאה, ביחד עם סין, שלחה צוות משותף של טכנאים לאיראן כדי לסייע לאיראן להפעיל את יכולות ייצור הטילים הבליסטיים המקומיים שלה ולשפר את טווח הטילים שלה.

קהילת המודיעין העריכה בסוף העשור של שנות ה- 2000 כי **"שיתוף הפעולה של צפון קוריאה עם תוכניות הטילים הבליסטיים של איראן הוא מתמשך ומשמעותי".**

עד אמצע 2010, איראן פיתחה וצברה בארסנל שלה טילים קצרי טווח, מבוססי דלק מוצק כדוגמת הפתאח 110 והפתאח 313, וטיל דו שלבי לטווח בינוני המכונה סאג'יל.

בשנת 2009, עוזי רובין, לשעבר ראש תוכנית ההגנה מפני טילים של ישראל, אמר לרויטרס כי **הטילים הבליסטיים המונעים בדלק מוצק של איראן הפגינו "קפיצה קוונטית ביכולות" על כמו אלו שהציגה צפון קוריאה.** מאוחר יותר, **ב-2017, איראן שיפרה את הפתאח 313, כדי לפתח את ה-Zolphaghar שגם הוא בעל דלק מוצק שהגיע לפרו איראנים בעיראק.**

לטילי דלק מוצק יש יתרונות מבצעיים על פני טילים בדלק נוזלי. הם קלים יותר לאחסון ולהובלה, קשים יותר לזיהוי ואינם דורשים תהליך תדלוק שניתן לצפות בו בקלות על ידי לווייני ריגול.

טיל BM-25

דו"ח מודיעיני גרמני חשף כי, איראן השיגה טיל מסוג BM-25 מצפון קוריאה שמקורו מרוסיה והוא יכול להיות משוגר מצוללת לטווחים של 2,500-3,000 ק"מ. הכנסת טילים אלו למערך המבצעי של איראן היא בעלת משמעות אסטרטגית חמורה.

טיל זה הוא גרסה צפון קוריאנית של טיל הקרקע הסובייטי SS-N-6.[180]

שיתוף הפעולה הרחב מאד של צפון קוריאה עם איראן וסוריה, בעיקר בתחום הטילים הבליסטיים (וגם בתחום הגרעין), הוא בעל חשיבות עיקרית היות ושתי מדינות אלו מהוות מוקדי איום חיצוניים על בטחונה מדינת ישראל.

בחלוף הזמן, **המדיניות והאסטרטגיה שהתפתחה באיראן בתחום הטילים הבליסטיים הייתה הישענות עצמית, עם יכולת מסוגלות לפתח ולייצר טילים בעצמה. צפון קוריאה, סין ורוסיה – כולם נרתמו לעזרתה של איראן בעניין זה.**

צפון קוריאה מילאה תפקיד מרכזי בהקמת תשתית תעשייתית לייצור טילים עבור איראן (וסוריה) ואלו כללו:

סקאד B, שהאב 1, סקאד C (בטווחים של 500-600 ק"מ), שהאב 3 (1,300 ק"מ), שהאב 4 (בטווחים של 2,000-10,000 ק"מ, ושעל פי דיווחים איראן השתתפה במימון פיתוחם), פיתוח גרסה מתקדמת של טיל השיוט הסיני C-802, טילי BM-25 (2,000 ק"מ) וסקאד D.

סוריה הייתה חלק מהתשתית שצפון קוריאה הקימה וזו מילאה תפקיד של הרכבה וייצור הטילים. בשנת 1990, העבירה צפון קוריאה לסוריה כ- 150-200 טילי סקאד C ובנוסף כ- 12-18 משגרים.

צפון קוריאה סייעה לאיראן וסוריה בבניית מתקני אחסון תת קרקעיים עבור מערכות הטילים, סייעה להן בתחזוקת מאגר הטילים, וחלקה עמן ידע מצטבר מניסויי הטילים שערכה בעצמה.

הסיוע של צפון קוריאה לזרועותיה של איראן

ארגון הטרור חיזבאללה:

עוד משנות ה- 80, צפון קוריאה סייעה צבאית גם לארגון הטרור הפועל בחסות איראן-חיזבאללה. הסיוע כלל: ביצוע אימונים והכשרות של קצינים בכירים מחיזבאללה במשך מספר חודשים בצפון קוריאה, הגעתם של מומחים מצפון קוריאה ללבנון, בכדי להדריך את חיזבאללה בבניית מנהרות ובונקרים תת קרקעיים, אשר על פי צה"ל ובעקבות מלחמת לבנון השנייה, אלו מילאו תפקיד חשוב באופן לחימתו של חיזבאללה מול ישראל.

צפון קוריאה אף סייעה לחיזבאללה בבניית כוח הטילים שלו, ובמהלך מלחמת לבנון השנייה, הטילים ששיגר חיזבאללה לעבר ישראל, הורכבו באיראן עם רכיבים שמקורם בצפון קוריאה.

אומנם לא ניתן לראות במקרה ספציפי זה קשר ישיר בין צפון קוריאה לחיזבאללה, אך ניתן לטעון כי בשל הקשרים ההדוקים בין שלושת הצדדים, **ובשל החשיבות לסוגיית ה"משתמש הסופי" (User End), קשה להניח שהטילים שהועברו לחיזבאללה היו ללא הסכמתו של המשטר הצפון קוריאני.**[181]

שופט פדרלי בוושינגטון אף קבע כי צפון קוריאה ואיראן אחראיות לנזקים שנגרמו לישראל ע"י סדרת התקפות של טילים מלבנון על ישראל בשנת 2006.

"שתי המדינות סיפקו תמיכה חומרית וסיוע למחבלים מהחיזבאללה, שירו רקטות לעבר ישראל", סיכם השופט המחוזי בארה"ב רויס למברת.

בדבריו אמר השופט כי, **צפון קוריאה סיפקה סיוע קריטי לחיזבאללה בבניית רשת מנהרות ענפה ליד ישראל.** בפסיקה מתמקד השופט בעיקר בסיוע מעמיק ויסודי של צפון קוריאה בבניית רשת המנהרות התת קרקעיות בגבול עם ישראל, "המודלים והפרמטרים של המנהרות דומים דמיון קרוב מאד לרשת המנהרות באזור המפורז המפריד בין שתי הקוריאות", אמר השופט בפסיקתו.

בהחלטה הנפרשת על פני 18 עמודים, טען השופט למברת כי "**אין ספק כי צפון קוריאה ואיראן סיפקו תמיכה חומרית לחיזבאללה.**"

"**צפון קוריאה סיפקה לחיזבאללה נשק מתקדם, ייעוץ מקצועי וסיוע בבנייה, בהסתרת כלי הנשק הללו בבונקרים תת קרקעיים, והכשרתם בשימוש בנשק והבונקרים על מנת לאפשר ירי רקטות טרור על האוכלוסייה האזרחית בישראל,**" למברת כתב.

פסק הדין של בית המשפט המחוזי האמריקאי מוכיח, כי החלטה היסטורית זו קובעת כי הן צפון קוריאה והן איראן סיפקו לחיזבאללה תמיכה חומרית, טילים, אימונים ומימון לביצוע פיגועי טרור קטלניים כנגד ישראל ב-2006.

"צפון קוריאה סיפקה לחיזבאללה מגוון חומרי רחב של תמיכה ומשאבים, לרבות ידע צבאי מקצועי, הכשרה מודיעינית וסיוע בבניית רשת מסיבית של מתקנים צבאיים, מנהרות, בונקרים, מחסנים תת קרקעיים ומתקני אחסון בדרום לבנון", אמר השופט.

השופט אף הציג את תרשים "מסע החימוש" של החיזבאללה וטען כי "**צפון קוריאה פעלה בתיאום עם איראן וסוריה כדי לספק רכיבי טילים ורקטות לחיזבאללה. צפון קוריאה שלחה רכיבים של רקטות וטילים לאיראן אשר נאספו ונשלחו לחיזבאללה בלבנון דרך סוריה**", אמר למברת. רכיבים של רקטות וטילים אלו נועדו לשימוש על ידי החיזבאללה בכדי לבצע פיגועים ושילוח טילים כנגד מטרות אזרחיות בישראל", הוסיף.[182]

בשנת 2007, דווח כי איראן תשגר לחלל משגר הסבה של טיל השיאהב- 3 (או הגאדאר 110), היכול להגיע לישראל, לערב הסעודית, לאזור המפרץ הפרסי ואפילו לדרום טורקיה.

גורמים מודיעיניים טענו כי, המשגר החדש ופיתוחי הטילים המתמשכים יכולים להצביע גם על קשרים טכנולוגיים בין איראן לצפון קוריאה.

מומחים מסוימים אף גורסים כי **ההסבה החדשה של טיל ה"שיהאב–3" מצביעה על ההתקדמות האיראנית בשכפול הטיל הצפון קוריאני "טאיפו–דונג–2".**

עיתון ה"דיילי טלגרף" הבריטי פרסם כי צפון קוריאה מסייעת לאיראן לקיים ניסויים גרעיניים, כמו זה שערכה היא בחודש אוקטובר. צפון קוריאה דחתה את ההאשמות.

"הודות לעזרה חיצונית משמעותית, נהפכת איראן למדינה עצמאית בייצור טילים בליסטיים", אומר קנת קצמן, מומחה לענייני מזרח–תיכון בשירות המחקר של הקונגרס האמריקאי.

"כנראה שהאתגר הגדול ביותר שתעמיד מדינה בודדת בפני ארצות–הברית יגיע מאיראן".[183]

סוריה:

בחודש נובמבר 2011, דווח בעיתון הגרמני "די וולט", כי קוריאה הצפונית סיפקה לסוריה ואיראן מתכת מיוחדת מסוג פלדת "מרג'ינג", הדרושה להשבחת טילים ולייצור צנטריפוגות מתקדמות להעשרת אורניום. המתכת תסייע לאיראן לייצר דגמים משופרים של סרכזות (צנטריפוגות), שיאפשרו לה להעשיר אורניום במהירות ובאיכות גבוהה יותר, ובזמן קצר יותר. בנוסף, המתכת משפרת את יכולת הטילים שברשותה.

בשנים האחרונות עושה איראן מאמצים להשיג את המתכת, באמצעות רשתות הרכש שלה הפועלות בחשאי ברחבי העולם. המתכת נמצאת ברשימת החומרים הנמצאים בפיקוח של "קבוצת האספקה הגרעינית" ו-"משטר הפיקוח על טכנולוגיית טילים", והאסורים לייצוא למדינות שמוטלות עליהן עיצומים - ובהן איראן. החלטות של מועצת הביטחון של האו"ם אף אוסרות על קוריאה הצפונית לייצא נשק, טכנולוגיות וחומרים, כולל הפלדה המיוחדת.

פלדת "מרג'ינג" היא פלדה באיכות גבוהה, המיועדת לשמש כחומר מבנה של צינור המנוע בטיל. הפלדה מאפשרת חיסכון במשקל הטיל, דבר המשפר את תמרונו. מדובר בחומר בעל תכונות מתכתיות מעולות, אך היא יקרה ביותר.

לפי הידיעה, סיפקה קוריאה הצפונית את המתכת גם לסוריה, כחלק מהעברת ידע למטרת בניית מפעל חדשני סודי לייצור טילים. המפעל, הנמצא ליד העיר חומס, נמצא בפיקוח של המרכז למחקר מדעי של סוריה. בידיעה נאמר כי בנוסף לטכנולוגיה, סיפקה קוריאה הצפונית גם

את הציוד לבניית המפעל. המקורות של העיתון העריכו כי המפעל ייכנס לשלב הייצור בתוך שנה וחצי. על פי פרסומים אחרים, מפעל זה ממומן בחלקו גם על ידי איראן.[184]

באותה שנה, המגזין הגרמני "דר שפיגל" פרסם בשנת 2011, כי הגיעו לידיו חומרי מודיעין וצילומי לווין המעידים כי נשיא סוריה, אסד, נעזר באיראנים ובצפון קוריאה להקמת מתקן תת קרקעי להעשרת אורניום, הנמצא סמוך לעיירה קוסייר, המשמש גם לאחסון מוטות הדלק שקיבלה סוריה מצפון קוריאה לפני שהוטענו בכור הגרעיני שנבנה ב"אל קיבאר" ושהופצץ בספטמבר 2007.

185

בשנת 2009, הרשויות בתאילנד קרקעו מטוס מטען IL-76 שטס מקוריאה הצפונית, ובעקבות זאת גילו רקטות 240 מ"מ בין מאגר כלי נשק שהיה מיועד לחיזבאללה.[186]

בשנת 2017, אתר האופוזיציה הסורי www.zamanalwsl.net פרסם סדרת כתבות, שמהימנותם אינה ברורה, אודות מתקן חדש ליצור טילים ארוכי טווח שנבנה בוואדי ג'הנם שנמצא בין באניאס לחמאה. לפי הדיווח, המתקן כפוף למרכז למחקרים מדעיים של סוריה, SSRC, אותו מגדיר משרד האוצר האמריקאי, האחראי על קביעת הסנקציות שמטיל הממשל, כ"סוכנות של הממשלה הסורית שאחראית לפיתוח וליצור של נשק בלתי קונבנציונאלי".

ב-28.6.17, דיווח אתר האופוזיציה כי בסוריה קיים מתקן חדש ליצור טילים ארוכי טווח שנבנה בוואדי ג'הנם ונמצא בפיקוח ישיר של איראן. על פי דיווח זה, נשיא סוריה, בשאר אל-אסד, ביקר לאחרונה במתקן ונפגש שם עם מומחים איראנים וסורים.

ב-10.7.2017, פרסם אתר האופוזיציה הסורי www.zamanalwsl.net כתבה נוספת אודות מפעל טילים זה תחת הכותרת "מה עושות רוסיה וקוריאה (הצפונית) שם?

בכתבה דווח כי **במפעל הטילים מייצרים טילים ארוכי טווח וטילים בליסטיים המכונים**

M-600, לפי הדגם של הטיל הבליסטי מתוצרת איראן - פאתח 110. עוד דווח שלמתקן זה סניף במערב מחוז חמאה לייצור חומרים כימיים. כמו כן צוין בכתבה כי באזור ישנו בסיס רוסי בו שירתו על פי דיווחים קודמים גם קצינים מצפון קוריאה.

צילום של המתקן בכתבה: "מרכז למחקרים מדעיים, סודי - דיווח חדש סוריה, האזור הכפרי של באניאס, וואדי ג'הנם"

עוד צוין בכתבה, כי בספטמבר 2015 דיווח האתר על בסיס רוסי ליד הכפר כעיב שבאזור הכפרי של בניאס, וכי אז הובאו דבריו של "חייל לשעבר במרכז הגבוה למחקרים מדעיים" בשם בדוי "אימן אל-ת'קיל" ששירת בבסיס בשנת 1999 ודיווח כי בבסיס שירתו "קצינים וחיילים רוסים וצפון קוריאנים". לדברי אל-ת'קיל, במהלך שירותו הגיעו לבסיס "משאיות גדולות עליהן ציוד מכוסה בקורות עץ. תפקיד החיילים הסורים היה לפרק את העץ. לאחר מכן הרוסים והקוריאנים היו מעבירים את הציוד למשאיות אחרות ומכסים אותו ביריעות מבד תחת שמירה כבדה של מודיעין חיל האוויר." לדברי החייל, השירות במקום היה תחת מעטה של חשאיות ונאסר על החיילים הסורים ששירתו במקום לצאת מהמדינה במשך 5 שנים לאחר סיום השירות ולא לדבר על מקום שירותם במשך 15 שנה.[187]

בספטמבר 2017, הוצג טיל בליסטי איראני בשם "חוראמשר", שלא נראה קודם לכן. מומחים העוקבים אחרי תוכניות הטילים של איראן וצפון קוריאה, קישרו אותו לידיעה משנת 2006 בתקשורת הגרמנית כי איראן רכשה מצפון קוריאה כ- 19 טילים מסוג BM25 (בשם "מוסודן") בעלי טווח של 3,500 ק"מ. גורמים במערב ואף רוסיה, הכחישו כי טילים אלו אכן קיימים, אך בקיץ 2016 צפון קוריאה שיגרה שיגור מוצלח של טיל זה ואף פרסמה את הגובה המרבי והמרחק שאליו הוא הגיע. לאחר מכן, שיגור איראני של טיל מסוג זה השאיר אחריו שובל להבות זהה לתאומו הצפון קוריאני. **טווחו מספיק כדי לפגוע במרבית מדינות מרכז ומערב אירופה ולאיים על ברלין ופריז מנקודות שיגור במערב איראן.**[188]

באותה שנה אף יורטו שני משלוחים מצפון קוריאה לסוריה, אשר יועדו לתוכנית הנשק הכימי הסורי.

מועצת הביטחון של האו״ם אמרה כי ״הפאנל בוחן שיתוף פעולה אסור בין קוריאה הצפונית לסוריה סביב פיתוח טילים, נשק כימי ונשק קונבנציונלי״.

ככל הנראה, **המשלוח היה חלק מהקשר בין תאגיד סחר ופיתוח של צפון קוריאה (שעליו הוטלו עיצומים מאז 2009), לבין סוריה.**

תאגיד הסחר, נחשב כספק נשק מרכזי של צפון קוריאה והוא <u>מייצא ציוד הקשור לטילים בליסטיים</u> ולנשק קונבציונלי.

קוריאה הצפונית נתנוה לסנקציות מאז 2006, בשל תכנית הטילים והגרעין שלה.

סוריה הסכימה לפרק את תכנית הנשק הכימית שלה ב-2013 תחת הסכם שהושג בין רוסיה לארצות הברית. עם זאת, גורמים דיפלומטיים ומומחי נשק סבורים כי סוריה שמרה או פיתחה בחשאי יכולות כימיות נוספות.[189]

בחודש ספטמבר 2020, גורם אמריקני בכיר אמר כי איראן וקוריאה הצפונית חידשו את שיתוף הפעולה בתחום הטילים ארוכי הטווח, כולל העברת חלקים חיוניים.[190]

האיומים שמציבות איראן וצפון קוריאה על ארה״ב ובעלות בריתה (ישראל) הם מגוונים ורחבים. **האיום האיראני-צפון קוריאני מורכב משיתוף הפעולה של שתי המדינות, במיוחד בתחום הטילים הבליסטיים וכן הפיתוח הגרעיני.**

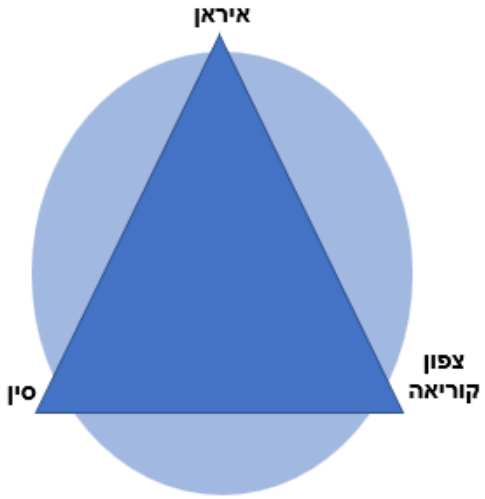
בהתבסס על אנטיפתיה משותפת לארה״ב וצורך הדדי לעמוד בבידוד בינלאומי, שתי המדינות סייעו לצרכים האחת של השנייה: מאיראן הגיע הנפט ומצפון קוריאה הגיעו מומחיות וידע צבאי.

שיתוף הפעולה הבליסטי בין צפון קוריאה ואיראן הוא סימביוטי, ומסייע לא רק לאיראן, אלא גם לצפון קוריאה עצמה בהתעצמות הצבאית שלה:

בניגוד לאיראן, לפני 2016, צפון קוריאה לא יכלה לייצר מנוע גדול הנעה מוצק והתבססה בעיקר על נוזלי. הטיל, שהשתמש במנוע הדלק המוצק שלו, KN-02, היה מסוגל לנוע רק 100 ק״מ. אך ההתקדמות המהירה של הטילים המונעים בדלק מוצק של צפון קוריאה הייתה רמז לכך כי אלו נעזרו בידע ומומחיות איראנית, בהתחשב בעובדה שאיראן הקדימה בידע שלה בסוגים אלו של מנועים.

ב 2010, דו״ח מודיעיני אמריקאי סודי חשף כי איראן השיגה מצפון קוריאה 19 טילי BM-25, המסוגלים לשאת ראשי נפץ גרעיניים והמגיעים לטווח של עד 2,000 ק״מ. זו הייתה הפעם הראשונה שלאיראן הייתה היכולת לפגוע בבירות מערב אירופה ולהגיע בקלות למוסקבה.

שיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן, כולל בתוכו גם את סין, כחלק מציר משותף:

במאי 2011, דו"ח סודי של האו"ם נחשף ובו חשד להעברת פריטים אסורים הקשורים לטילים בליסטיים שהועברו בין צפון קוריאה לאיראן, באמצעות טיסות סדירות של איר קוריו ואיראן אייר, פעולות שהפרו בבירור את הסנקציות של האו"ם שאברו באותה התקופה על איראן "כל פעילות הקשורה לטילים בליסטיים המסוגלים לשאת נשק גרעיני", ועל צפון קוריאה היה איסור לייצא טכנולוגיות גרעיניות וטילים. מקורות דיפלומטים ציינו כי **"המדינה השלישית השכנה" (סין), שאיננה הייתה מפורטת בדו"ח, שימשה מרכז המעבר להעברת טכנולוגיות אלו. אנליסט מודיעיני אמריקאי לשעבר, ברוס בכטול, טען כי סין אפשרה לחצות את המרחב האווירי שלה ולגשת לנמליה, מה שאפשר לצפון קוריאה ולאיראן לעקוף את הסנקציות הבינלאומיות על העברה של טכנולוגיה גרעינית וטילים.**

שיתוף הפעולה בין איראן לצפון קוריאה בתחום הטילים הבליסטיים- מהווה איום על אויבותיה ושכנותיה של צפון קוריאה:

בדצמבר 2012, צפון קוריאה הצליחה בניסוי שיגור הטיל הבליסטי שלה ארוך הטווח, כזה המהווה איום על חופי ארה"ב. על פי מומחים למדיניות אסיה, "ההצלחה הפתאומית של צפון קוריאה ב-12 בדצמבר לא הייתה תוצאה של מזל טוב, אלא הייתה פרי של שיתוף הפעולה ההולך וגדל שלה עם איראן".

בשנת 2013, טכנאים של טילים איראניים, מקבוצת "Shahid Hemmat Industrial Group", נסעו לצפון קוריאה בכדי לעבוד על מאיץ רקטות במשקל 80 טון, שעל פי סוכנויות ביום אמריקאיות, הטיל ארוך הטווח מסוגל לשאת ראשי נפץ גרעיניים, עשוי להיות מיוצא לאיראן, ובכך תכנית הטילים הבליסטיים שלה תהפוך לאיום עולמי".

בשנת 2017, צפון קוריאה ערכה ניסוי של המאיץ 80 טון (RD-250), שיכול לשפר ביצועים משמעותיים של הטילים Hwasong-14 ו- HWASONG-15, ולהגיע לטווחים של עד 10,000 ק"מ.

גורמי ביון אמריקאיים סברו כי איראן הביאה אותו לארצה עוד בשנת 2010, הרבה לפני שצפון קוריאה ערכה בו ניסויים מבצעיים.

שימושים מבצעיים של איראן בטילים בליסטיים צפון קוריאניים כנגד מטרות אמריקאיות:

ב- 08/01/2020, כנקמה על חיסולו של מפקד כוח קודס הבכיר קאסם סולימני, שיגרה איראן מטח טילים בליסטיים לעבר בסיס אמריקאי בעירק וגרמה לפציעתם של מעל 100 חיילים אמריקאיים. הטילים היו מסוג שיהאב 2, שיובאו מצפון קוריאה עוד ב- 1991.

בסוף שנת 2020, פקידים אמריקאיים דיווחו על כך כי צפון קוריאה חידשה את שיתוף הפעולה שלה עם איראן בטילים ארוכי הטווח, ואלו עובדות בעיקר על הפרויקט של מנוע הרקטות RD-250, שהחל כבר ב- 2013.

בניגוד לאמונה כי איראן רק מציעה אספקט כלכלי ונפט תמורת סודות צבאיים מצפון קוריאה, איראן עלולה לסייע לה גם בפיתוח כלי טיס בלתי מאוישים וטילי שיוט יבשתיים, בנוסף להעצמת טכנולוגיות גרעיניות וטילים בליסטיים. **איראן לא רק קנתה מצפון קוריאה טכנולוגיות, אלא היא שיפרה אותם ולאחר מכן שיתפה אותה בידע שצברה. ועל כן שיתוף הפעולה הזה תורם לא רק להתעצמות איראן אלא גם להתעצמות צפון קוריאה.**

דו"ח של האו"ם מפברואר 2021, חשף שיתופי פעולה נרחבים בתחום הטילים הבליסטיים והחלל, בין שתי החברות: Shahid Hemmat Industrial (SHIG) האיראנית לבין KOMID הצפון קוריאנית. בנוסף, חשף הדו"ח כיצד **צפון קוריאה ואיראן מתחמקות מסנקציות ומבריחות כספים וזהב ברחבי העולם, המיועדים לתוכניות של הגרעין והטילים הבליסטיים שלהם.**

בינואר 2022, שיגרה צפון קוריאה טיל היפרסוני, ובכך הגדילה באופן דרסטי את כמות ניסויי הטילים שערכה ב 2021, וכן את איכות הטילים הבליסטיים שלה, דבר המעלה חששות שטכנולוגיה זו תעבור אולי לאיראן.

שיתוף הפעולה האסטרטגי של איראן בפיתוח טכנולוגיית טילים בליסטיים עם צפון קוריאה הוא מרכיב חיוני בפרויקט של איראן לערער את היציבות במזרח התיכון ולהשיג דומיננטיות אזורית.[191]

<u>שיגורים טילים בליסטיים על ידי איראן</u>

ב-30.1.2017 הודיעו מקורות אמריקאים כי איראן ביצעה ניסוי כושל בטיל בליסטי חדש מדגם "חורמשהר". דווח כי הטיל התפוצץ לאחר מעוף של 965 ק"מ.

טווח טילים של 2000 ק"מ אינו בבחינת נשק הגנתי אלא נשק אסטרטגי והתקפי מובהק, ולכן נדרשה איראן תמיד לחדול מפיתוחם.

בשנים שקדמו למו"מ האמריקאי-איראני על תכנית הגרעין האיראנית, עסקה איראן בפיתוח טילים בליסטיים בטווחים המאיימים על אירופה ואף על ארה"ב (2500-5000 ק"מ).

ד"ר חסן עבאסי, תיאורטיקן של המודיעין של משמרות המהפכה וראש 'המרכז לעיונים דוקטרינרים לביטחון לאומי מחוץ לגבולות איראן' של משמרות המהפכה, אמר ב-2004: "יש לנו אסטרטגיה שנוסחה בכתב להשמדת התרבות האנגלוסכסית ולעקירה מן השורש של האמריקאים והאנגלים. הטילים שלנו מוכנים כעת להכות בתרבות שלהם, ועם הגעת ההוראות מהמנהיג [עלי ח'אמנאי], אנו נשגר את הטילים שלנו אל עריהם ומתקניהם... בגלל המדיניות של ח'אתמי

ו'הדיאלוג בין הציביליזציות', נאלצנו להקפיא את תכניתנו ... [אולם] כעת אנו מתכוונים לבצעה ... חזית הכפירה העולמית היא חזית נגד אללה והמוסלמים ועלינו לעשות שימוש בכל מה שמצוי בידינו כדי להכות בחזית הזו, באמצעות פעולות ההתאבדות שלנו או באמצעות הטילים שלנו."

גם היומון אל-שרק אל-אוסט דיווח ב- 14.6.04 על חידוש פרויקט הטילים ארוכי הטווח – 'שהאב 4' ו- 'שהאב 5' בהוראת מנהיג איראן עלי ח'אמנאי.

לאחר שהחל המו"מ האמריקאי-איראני, ובסיום שלבו הראשון בז'נבה בנובמבר 2013, החלו בכירים איראניים לדווח על הגבלת תכנית הטילים של איראן לטווחים שמעבר ל-2000 ק"מ. כך למשל, מפקד משה"מ, עלי ג'עפרי, אמר ב- 10.12.2013, מיד לאחר ההגעה להסכם הביניים בז'נבה ובהתייחס אליוכי איראן יכולה לייצר טילים מעל טווח של 2000 ק"מ, אך המנהיג הגביל אותנו עד 2000 ק"מ: "אנו רוצים להגדיל את טווח הטילים של משה"מ אך למרות זאת המנהיג [ח'אמנאי] הגביל אותנו לטווח של 2000 ק"מ. יש לנו היכולת להגדיל את טווח הטילים ובוודאי שטילינו צריכים להגיע לישראל.

מפקדי משה"מ הדגישו כי הטווח החשוב מבחינת המשטר הוא טווח הפגיעה בישראל. דברי מפקד זרוע האוויר והטילים במשה"מ, אמיר עלי האג'יזאדה, אמר לאחר שיגור הטיל במרץ 2016, כי "טווח 2000 הק"מ של הטילים שלנו [מיועד] לעימות מול המשטר הציוני הנמצא במרחק רב".

<u>ציטוטים נרחבים לגבי הכוונה המוצהרת של המשטר האיראני לפגוע בישראל בטילים:</u>

1. מפקדי הזרוע הטילית של משה"מ: פיתחנו טילים לטווח 2000 ק"מ; ציידנו את חיזבאללה בטילים לטווח של 300 ק"מ; סו"י פארס: "אשליית הגז של ישראל תיקבר בים התיכון".
2. איראן משגרת טילים ארוכי טווח עם כיתוב: "ישראל צריכה להימחק מעל פני האדמה":

3. סו״י תסנים המקורבת למשמרות המהפכה אמרה בשנת 2014: **״למרות שארה״ב נמצאת במרחק של 11 אלף ק״מ מאיראן, בשנים האחרונות היא בעצמה הגיעה לקרבת גבולות איראן, [ולכן] בסיסיה, ציודה וכוחות צבאה הם מטרה לטילי איראן.** כמו כן, המשטר הציוני הוא האויב החשוב ביותר של איראן באזור ונמצא במרחק של פחות מ-1200 ק״מ. לכן, **די בטילים לטווח הקצר ולטווח בינוני כדי לפגוע בבסיסי ארה״ב הנמצאים בקרבת איראן, ודי בטילים ארוכי טווח כדי לפגוע באדמות הכבושות [ישראל]״.**

בהצהרות של בכירי משה״מ נרמז כי הגבלת טווח הטילים האיראניים כך שיגיעו לישראל אך לא לאירופה הינו חלק מן ההסכם הגרעיני עם איראן.

מדובר בהבנה בלתי כתובה המהווה חלק בלתי מן ההסכם הגרעיני. לשני הצדדים נוח היה לא לפרסם הבנה זו בכתב: לאיראן, משום שהיא מסרבת לכל התייחסות פומבית לתוכנית הטילים שלה אותה היא מגדירה כהגנתית (ולמעשה התקפית), ולממשל אובמה, לא היה נוח לחשוף את אישורו לפיתוח טילים לטווח הפגיעה בישראל.[192]

ביוני 2017 בוצעו מתקפות טילים נגד יעדי דאע״ש בסוריה.[193]

בחודש אוגוסט 2018, איראן העבירה כמה עשרות טילים בליסטיים לידי מליציות פרו איראניות בעיראק, בכדי לשמש הרתעה למקרה שתותקף. לטילים יש יכולת לפגוע בתל אביב. על פי בכיר איראני: ״מספר הטילים אינו גבוה, רק כשני תריסר, אבל ניתן להגדילו אם יהיה צורך״. [194]

בחודש ספטמבר 2018: שיגור טילי פאתח-110 כנגד יעדים כורדים איראניים בעיראק.[195]

בחודש אוקטובר 2018: מתקפות טילים נגד יעדי דאע״ש בסוריה.[196]

בחודש דצמבר 2018, שר החוץ האמריקני מייק פומפאו, חשף כי איראן ביצעה ניסוי בטיל חדש בעל טווח בינוני המסוגל לשאת מספר רב של ראשי נפץ ולהגיע לחלקים באירופה ולכל המזרח התיכון. פומפאו גינה את הפעולה של איראן המנוגדת להחלטת האו״ם (החלטה 2231 במועצת הבטחון) האוסרת על איראן לקיים כל פעילות הקשורה לטילים בליסטיים המסוגלים לשאת ראשי נפץ גרעיניים. פומפאו פרסם הצהרה ובה אמר כי ״הזהרנו מזה זמן מה שניסוי הטילים וטווחי הטילים רק הולכים וגדלים״. [197]

בחודש ינואר 2020: הפצצה על בסיס חיל האוויר האמריקאי אל-אסד ליד בגדד, עיראק בלפחות 22 טילים בליסטיים, מתקפה שפצעה לפחות 100חיילים אמריקאים.[198]

בחודש דצמבר 2021: תרגיל ירי טילים בליסטיים ״על מטרות ישראליות״ של משמרות המהפכה, שעל פי התקשורת האיראנית כלל 20 טילי עמאד, קדר, סג׳יל, זלזל, דזפול וזולפע׳ר, בטווחים של 350-2,000 ק״מ.

199

בתאריך 13/03/2022 בירת החבל הכורדי בצפון עיראק- ארביל, הותקף על ידי 12 טילים בליסטיים מסוג "פאתח 110", אשר כוונו בידי איראן לעבר הקונסוליה האמריקנית.

ערוצים פרו- איראניים תיארו בשעות הראשונות למתקפה, כי היעד היה מתקנים סודיים של המוסד, בה נהרגו מספר סוכני מוסד. בכירי משמרות המהפכה הודיעו כי הם אלו שעומדים מאחורי התקיפה הלילית, שכוונה כנגד יעד ישראלי.

[200]

על פי האנליסט אביגדור הזלקורן, **ארה"ב עלולה למצוא את עצמה מתעמתת עם שתי חזיתות בשני אזורים גיאוגרפיים מגוונים ומרוחקים בו-זמנית.**

דו"ח של האו"ם שפורסם בשנת 2021, חשף את **שיתוף הפעולה בין צפון קוריאה ואיראן בנושא הטילים, והוא כולל מידע על "העברת חלקים קריטיים" ועל שימוש בצפון קוריאה כ"מחסן הבית" של איראן.**

במהלך שנת 2022, צפון קוריאה שיגרה באופן חסר תקדים טילים בין יבשתיים, מה שעלה בקנה אחד עם שיגוריה של איראן כנגד אזורים כורדים בצפון עיראק. זה היה נראה כאילו ששניהם היו נכונים לבצע פרובוקציה מקסימלית, ולהסב את תשומת הלב של ארה"ב להישגיהם הצבאיים.

במקביל להסלמתה של צפון קוריאה עם הניסוי הגרעיני שערכה, איראן במקביל פרסמה בפומבי כי פעולותיה נגד כורדיסטן כוונו נגד ארה"ב. בנוסף, בהתחשב בהעמקת היחסים בין שתי המדינות הללו לרוסיה בעקבות הסכסוך הממושך באוקראינה, **ניתן לצפות כי בקרוב יופיעו מבחנים חדשים של מלחמה רב-חזיתית של צבא ארה"ב, שכן כמעט בטוח שנשיא רוסיה ולדימיר פוטין יחפש להעניש את וושינגטון על המשך תמיכתה בקייב.**[201]

ב- 28/09/2021, קוריאה הצפונית שיגרה טיל עם מדלג היפרסוני מותקן על טיל בשם Hwasong-12. לטיל חובר גוף חודר מפריד בתצורה של HGV- מדלג היפרסוני ללא הנעה. **בניגוד לטיל בליסטי שטס וחודר את האטמוספירה במסלול ידוע וניתן לחיזוי, מדלג היפרסוני "מדלג" על האטמוספירה, מפתח מהירות גבוהה מאד, ויכול לשנות את מסלולו בדרך למטרה. שינויי המסלול והמהירות הגבוהה מקשים על איתורו, חיזוי מסלולו ויירוטו. מדובר בהתפתחות משמעותית ביותר ביכולת ההתקפה של צפון קוריאה, והידע מפיתוח טיל חדיש מסוג זה- עלול לזלוג לאיראן.**

על פי טל ענבר, עמית מחקר במכון MDAA, לאיראן טיל מסוג חאג' קאסם המצויד בגוף חודר מפריד ומתמרן, ומוגדר על ידה כהיפרסוני. [202]

203

בחודשים ספטמבר ואוקטובר 2021, ביצעה צפון קוריאה מספר ניסויים של טילים, כולל כאלו היכולים לשאת ראש נפץ גרעיני (ידע טכנולוגי שיכול להגיע לידי איראן).[204]

ההוכחה לכך כי לאיראן כבר קיימות יכולות גבוהות בתחום הטילים הבליסטיים היא ההצעה שהגיעה בחודש דצמבר 2022 מבכירים בקרמלין ברוסיה והיא "תמיכה צבאית חסרת תקדים" לאיראן וצפון קוריאה, בתמורה **לקניית נשק מתקדם (על רקע המלחמה בין רוסיה לאוקראינה). מקרה זה ממחיש את השפעתן של היכולות הבליסטיות של איראן גם על אירופה בדרך עקיפה.**

רוסיה מנסה להשיג מאות טילים בליסטיים מאיראן וצפון קוריאה, דבר שמעורר דאגה במועצת האו"ם בניו יורק. שגרירת בריטניה אמרה במהלך העצרת כי "אנחנו מודאגים מכך שרוסיה מתכוונת לספק לאיראן רכיבים צבאיים מתקדמים יותר, שיאפשרו לאיראן לחזק את יכולות הנשק שלה". השגרירה ציינה את החשש בבריטניה בנוגע לרוסיה "המבקשת להשיג נשק מצפון קוריאה וממדינות אחרות עם סנקציות כבדות".

דובר המועצה לביטחון לאומי של הבית הלבן אמר כי **"קיימת דאגה אמיתית מהעמקת השותפות המתפתחת בין איראן לרוסיה".**

מצב זה ממחיש כיצד תרומתה של צפון קוריאה לפיתוח נשק צבאי בכלל ויכולות בליסטיות מתקדמות בפרט לאיראן, עלולה לסייע בעקיפין ואף לזלוג לידיים אחרות כמו רוסיה, מצב אותו מדינות המערב מבקשות למנוע. מדובר בתהליך שאינו חד צדדי ומסתיים רק באיראן, אלא משפיע על אזורים נוספים בעולם. [205]

על פי טל ענבר, עמית מחקר בכיר ב MDAA, **"לצפון קוריאה יש יכולת תקיפה גלובלית אמיתית ואמינה עם נשק גרעיני".** על פי הודעות של יפן וקוריאה הדרומית, פיונגיאנג שיגרה לניסוי טיל בין יבשתי ששהה כ-71 דקות באוויר ועבר 1100 ק"מ בגובה 6000 ק"מ. הוא נפל בשטח הימי של יפן כ-150 ק"מ מערבית לאושימה. "השיגור שביצעה צפון קוריאה הוא המשמעותי ביותר שביצעה אי פעם". [206]

בחודש נובמבר 2022, הערוץ הסעודי דיווח כי מומחים מצפון קוריאה מסייעים לחיזבאללה להעביר לתוך לבנון רקטות בעלי ראשי נפץ כימיים, וכי ארגון הטרור העביר לאחרונה סוגים של רקטות בעלות ראש נפץ כימי ממסיאף שבמערב סוריה, לאיזור אל-קסיר הסמוך לגבול סוריה-לבנון, וכי תהליך העברת הרקטות נעשה בעזרת יחידה 2250 השייכת למשמרות המהפכה האיראניים – הוכחה נוספת לקיום הקשר המעגלי בין צפון קוריאה- סוריה- חיזבאללה- איראן. תהליך מילוי ראשי הרקטות בחומר הכימי נעשה בעזרת מומחים צפון-קוריאנים, ובהשגחתו של קאסם עבדאללה מסעודיאן - מומחה לנשק כימי ובעל אזרחות איראנית. על פי הדיווח, **חיזבאללה צפוי להעביר את הרקטות לאזור בינת ג'ביל שבדרום לבנון ובסמוך לבסיס של כוח יוניפי"ל, זאת לאחר שהארגון גילה כי קיומו של מחסן הנשק באל-קסיר נודע לישראל.**[207]

בשנת 2020, דווח כי ארגון הטרור חיזבאללה החל לשנע מסוריה טילים עם ראשי קרב כימיים לכיוון לבנון, יחד עם משגר טילים ומכ"מ מייצור איראני. לפי הדיווח, הטילים שונעו בפיקודו של קאסם עבדאללה מסעודיאן ,איראני המומחה ללוחמה כימית, **ובפיקוח של מומחים צפון קוריאנים.**

בדיווח נטען כי **המשלוחים הועברו באמצעות יחידה 2250 של משמרות המהפכה** ממחסנים באזור המרכז למחקרים מדעיים במסיאף, אתר שלפי הדיווחים הותקף בידי ישראל פעמים רבות בעבר, אל מחסני חיזבאללה בעיר הסורית קוסייר שבגבול עם לבנון.

המחסן בקוסייר הוא אתר זמני, עד להעברת הטילים אל אדמת לבנון, למחסנים באזור העיירה בינת ג'בל, שנמצאת בקרבת הגבול עם ישראל.[208]

<u>הקשר של צפון קוריאה וסין לפרויקט מערכות ההגנה האיראניות בסוריה</u>

צפון קוריאה וסין מסייעות לאחרונה לסוריה במערכות הגנה משוכללות המפריעות לחיל האוויר הישראלי למנוע את ההתבססות האיראנית החמושה באזור.

בשנת 2022, מסמך סודי חשף כי סוריה פנתה לאיראן וצפון קוריאה בבקשה לפריסת מערכות הגנה אווירית במדינה, לאחר שרוסיה סירבה להציב מערכות S-300.

המסמך שהוציא צבא סוריה טען כי "ההחלטה של רוסיה לקפל את מערכות ההגנה האווירית מסוג S-300 הגיעה לאחר שהצבא הרוסי טען כי המערכות בשטח מיועדות לאימון ולא לפעולה מבצעית".

במהלך שנת 2022, נטען על פי מקורות זרים כי חיל האוויר הישראלי תקף בסוריה 32 פעמים ואלו כללו מחסני נשק של חיזבאללה,

סוריה טענה כי חיל האוויר הישראלי תקף במס' יעדים במדינה וביניהם מחסן נשק של חיזבאללה, אתרים של חיל הים הסורי ששימשו את איראן, וכן מרכז איסוף מידע איראני שמטרתו הייתה לחזק את ההשפעה של טהרן לאורך החוף הסורי.[209]

כתגובה לשאיפת מדינת ישראל למנוע את התבססות איראן בסוריה, שלטונות סוריה קנו מערכות הגנה אוויריות שהגיעו דרך איראן מצפון קוריאה וגם מסין, ואלו הוצבו באזור דמשק, במטרה להגביל באופן משמעותי את פעולות חיל האוויר של צה"ל במרחב האווירי של סוריה.

על פי הדיווח, **מערכות ההגנה האוויריות החדשות מצפון קוריאה ומסין אילצו מטוסים ישראלים לוותר על תקיפות לפחות פעמיים.**

הרמטכ"ל הישראלי כוכבי ציין כי, ישראל תוקפת כל תשתית לאומית התומכת בטרור. התקיפות באזור נמל התעופה הבינלאומי של דמשק למשל, כוונו כנגד מחסני תחמושת פרו איראנים.[210]

<u>תרגילים משותפים בין צפון קוריאה לאיראן בתחום הבליסטי:</u>

ב- 15/01/2021 שיגרה צפון קוריאה במהלך תרגיל צבאי משותף תחת פיקודו של מפקד משמרות המהפכה חוסיין סלאמי, טילים בליסטיים חדשים ששוגרו מצוללות.

ברשת הדיווח של רשת הטלוויזיה האיראנית נכתב כי "מספר רב של טילים בליסטיים מדור חדש שוגרו ליעדים שדימו את בסיסי האויב, והסבו להם נזק עצום".

[211]

מפקד צבא איראן, גנרל מוחמד באגרי, טען כי במהלך התרגיל נורו 16 טילים בליסטיים בו-זמנית מפלטפורמות שונות והשמידו במדויק מטרות שנקבעו מראש.

"התרגיל נערך בתגובה לאיומים הריקים האחרונים של ישראל. התמרון הצבאי רק הראה חלק קטן מיכולת הטילים של איראן". טען באגרי.

מפקד משמרות המהפכה של איראן, גנרל חוסיין סלאמי, הצטרף גם הוא למסרים המאיימים ואמר: "אנחנו נחתוך להם את הידיים אם הם יעשו מהלך לא נכון. המרחק בין מבצעים בפועל לתרגילים צבאיים הוא רק שינוי בזוויות שיגור הטילים".

לפי תיעודים שפורסמו בטלוויזיה האיראנית הממלכתית, הטילים שנורו במהלך התרגיל פגעו במטרה שדימתה כור גרעיני ישראלי.

בריטניה גינתה את שיגור הטילים הבליסטיים במהלך התרגיל האיראני ומסרה: "<u>פעולות אלו מהוות איום על הביטחון האזורי והבינלאומי</u>, ואנו קוראים לאיראן להפסיק לאלתר את פעילותה". [212]

ב- 09/02/22, איראן חשפה טיל בליסטי ארוך-טווח חדש שמגיע לטווח של 1,450 ק"מ שמכסה את כל שטחה של מדינת ישראל, ובעזרת יכולת תמרון מסוגל לעבור דרך כיפת ברזל.

שם הטיל הוא "מפצח חייבר", והוא נקרא על שמה של העיר היהודית בערב הסעודית, שצבאות מוחמד כבשו אותה ושחטו את תושביה. בעיני המוסלמים, העיר מסמלת את תבוסתם של היהודים בפני האסלאם ומכאן כי המשמעות של בחירת השם ברורה.[213]

214

<u>האיום הביטחוני הנשקף למדינות נוספות כתוצאה מהסיוע של צפון קוריאה לאיראן</u>

סעודיה:

בשנת 2015 דיווח המודיעין הדרום קוריאני כי החות'ים שיגרו טילי סקאד C, שמקורם בצפון קוריאה, אל סעודיה. בשנת 2018, דו"ח של האו"ם חשף כי צפון קוריאה ניסתה למכור נשק לחות'ים, כולל נשק קונבנציונלי וטילים בליסטיים. ב-2019, מומחי האו"ם טענו שצפון קוריאה מספקת לחות'ים נשק, ואלו מחזיקים לא רק בסקאד C, אלא גם בבורקן-1, שהוא גרסה של ה-Shahab-1 האיראני (שפותח במקור בצפון קוריאה). [215]

בסוף שנת 2018, דווח כי איראן העבירה טילים בליסטיים למליציות השיעיות בעיראק, וכי היא מפתחת שם בעצמה תוכנית לייצור טילים בכמה מפעלים שונים. הוזכרו טילים מסוג "זילזאל", "פאתח 110" ו"זולפקיר", המסוגלים להגיע לטווח של בין 200-700 ק"מ, קרי בעלי יכולת להגיע לת"א ולבירת סעודיה, אך לא נאמר בוודאות אילו טילים הועברו לעיראק.

האיום על ארה"ב ובעלי בריתה במזרח התיכון:

בכיר במשמרות המהפכה הזהיר כי אם ארה"ב תתקוף את איראן, בעלי בריתה יתקפו יעדים אמריקניים במזרח התיכון ואת בעלות בריתה באזור.

גורם מערבי אמר כי **נראה שאיראן הופכת את עיראק לבסיס הטילים הקדמי שלה** וכי העברת הטילים היא מסר של אזהרה לארה"ב ולישראל.

במקביל, **שר ההגנה של איראן, אמיר האאמי הגיע לדמשק בסוריה לביקור ביטחוני** שלכאורה נועד "לשקם את הצבא הסורי ויכולות ההגנה שלו, כדי שיוכל לשוב ליכולות שהיו לו בעבר".

שר החוץ האמריקני מייק פומפאו, הגיב בחשבון הטוויטר שלו לדיווח בנוגע להעברת **הטילים ואמר כי הוא מודאג עמוקות.**[216]

האיום על אירופה:

כיצד שיתוף הפעולה הבליסטי בין צפון קוריאה לאיראן משפיע על אירופה?

על פי דיווחים מאוקטובר 2022, מקורות ביטחוניים בארה"ב ובמדינות נוספות טוענות כי **איראן הסכימה להעביר לרוסיה טילים בליסטיים** (בנוסף לכטב"מים שהעבירה לה קודם) שישמשו אותה למלחמה באוקראינה. [217]

במסגרת החלטה 2231 של מועצת הביטחון של האו"ם, שהתקבלה כחלק מתהליך אישור הסכם הגרעין בשנת 2015, אסור למדינות להעביר לאיראן או לקבל ממנה טילים בליסטיים.

ממשל ביידן הביע את דאגתו מכך שאיראן עלולה לספק לרוסיה טילים בליסטיים.

החשש של ישראל כי בתמורה לסיוע הצבאי האיראני, רוסיה תספק לאיראן מנועים עבור טילים ארוכי טווח.

בכירים ישראלים אמרו כי הם מודאגים מכך שבתמורה לסיוע הצבאי האיראני, **רוסיה תאפשר לאיראן חופש פעולה גדול יותר בסוריה וזו תוכל לתקוף משם את ישראל ואת הכוחות האמריקנים באזור.**[218]

<u>כיצד מדינת ישראל תתמודד עם איום טילים מסיבי?</u>

במהלך המבצע "שומר חומות" מול עזה, נעשו מאמצים משמעותיים ביותר לפרוץ את מערך ההגנה האווירית של ישראל בעזרת קצב ירי גבוה, שימוש ברקטות כבדות יותר ושיגור לטווחים ארוכים יותר מאשר אי פעם.

המספר המשוער של הרקטות שנורו במהלך המבצע היה כ- 3,460, אם כי אין נתון רשמי על כך מטעם צה"ל (ככל הנראה במכוון), ואחוזי ההצלחה היו מעל 90%.

כיפת ברזל עמדה במערכה זו בכבוד, אך נראה שיכולותיה להכיל את המתקפה היו על קצה מעטפת הביצועים שלה. [219]

חבר פרלמנט לבנוני מטעם חיזבאללה אמר כי **מטחי הרקטות במהלך מבצע "שומר חומות" נעשו בתיאום ושיתוף פעולה עם איראן**, לא רק כדי לפגוע במטרות ישראליות, אלא בעיקר **כדי לבחון את חולשותיה של מערכת כיפת ברזל**. [220]

אלוף פיקוד הצפון הנכנס אורי גורדין, הזהיר **שבעת מלחמה בצפון עם ארגון הטרור חיזבאללה - העורף יאלץ לספוג היקף פגיעות גדול משהכיר**, קצב האש יהיה גבוה פי 10, **וישוגרו 4,000 רקטות ביום לעבר העורף.**[221]

על פי מכון המחקר ממרי, המשטר האיראני מפגין את התקדמותו ב- 3 תחומים אסטרטגיים: טילים בליסטיים, צוללות גרעיניות, והגברת ההעשרת האורניום.

המשטר האיראני פועל להשגת צוללת גרעינית למטרות צבאיות כמכה שניה שתינתן למי שיתקוף את איראן. הצוללת הגרעינית "מסתתרת במרחק רב יותר ויכולה לתקוף את האויב במקום שלא עלה על דעתו" כך אמר מפקד חיל הים האיראני ח'אנזאדי.

סגן שר ההגנה האיראני תקיז אדה אמר בשנת 2019 כי **"יש לנו טילים מדויקים מאד שלא פרסמנו בתקשורת כדי להפתיע את האויב.** המערכות שלנו הן יחידות במינן בעולם והן עיצוב ורעיון פנימי איראני מההתחלה ועד הסוף אשר נוצר באיראן. יש לנו הצלחה גדולה בתחום תעשיית טילי קרקע- קרקע וטילי שיוט ואנו תקווה שנשיג דברים יותר מתקדמים".

באותה שנה, יועץ מפקד משמרות המהפכה מורתזא קורבאני אמר כי, **"בידי איראן יש כלי נשק חדשים וסודיים.** האמריקאים לא ישחקו איתנו בהצגות האלו כמו למשל להביא שתי נושאות מטוסים לאזור. אנו נשלח את שתי נושאות המטוסים האלה לקרקעית הים באמצעות שני טילים או שני נשקים חדשים ולגמרי סודיים". [222]

טיל השיאהב 3 שפותח בחסות צפון קוריאה- והאיום על ירושלים

הנתונים הגלויים על פרויקט הטילים ארוכי הטווח של איראן הם ממקורות מודיעין אמריקניים ואחרים.

עם תום מלחמת איראן–עיראק, נכנסה איראן לפרויקט פיתוח משותף עם צפון קוריאה, ובו פותח הטיל הקרוי באיראן שיאהב- 3 המבוסס על טיל הנון-דונג הצפון קוריאני.

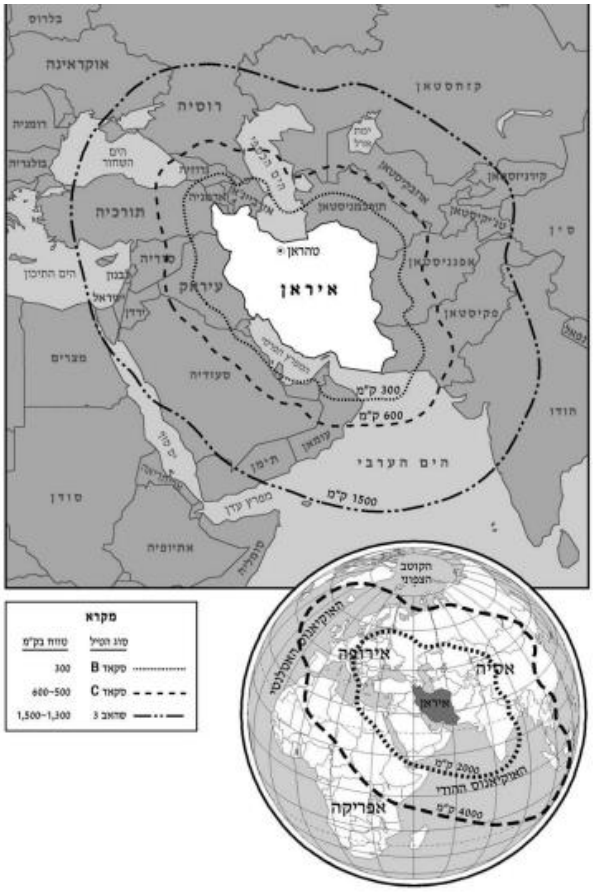
בניסוי הראשון של שיגור הנון-דונג במאי 1993, נכחו נציגים איראניים ופיתוחו נמשך במימון איראני ובהשתתפות מומחים איראנים.

בשנת 2001, איראן הודיעה על ייצור עצמאי של השיאהב- 3 ומאז שנת 2003, הטיל הוכנס לשירות מבצעי באיראן.

בשנת 2004 הוא עבר מקצה שיפורים עם יכולת טווח הגעה של 1,500 ק״מ ואולי אף ל- 2,000 ק״מ.

פיתוח השיאהב -3 נתפס כאמצעי להרתעת ישראל מפני התקפה על מתקנים באיראן, תוך כדי שאיפה איראנית לפתח טילי שיאהב 4,5,6 לטווחים של עד 5,000 ק״מ המסוגלים לאיים על מדינות רחוקות בהרבה כמו על מערב אירופה למשל. יתכן ואלו פיתוחים כשלב בדרך לבנות טיל בליסטי בין יבשתי שיאפשר לאיראן לאיים על יבשת צפון אמריקה.

מפת טווחי הטילים מאיראן החוצה:

223

בינואר 2022, דווח כי איראן הרחיבה את בסיס הטילים אימאם עלי למרחק אווירי של כ- 1,400 ק"מ בלבד מירושלים, אשר מאחסן טילי שיאהב-3 בבונקרים תת קרקעיים.

הבסיס ממוקם במרחק של 35 ק"מ מחוררמבאד על הכביש ל- Koohdasht, והוא שייך לחטיבת אל-חדיד, יחידה הכפופה לכוח הטילים של משמרות המהפכה.

תצלום אווירי של בסיס הטילים שהורחב באיראן[224]

לסיום

צפון קוריאה, איננה יכולה להיות מופרדת מהקשר של סין לאיראן (כמו גם רוסיה לאיראן), ואלו משמשות ציר ובסיס משותף להתחמשות איראנית:

כפי שכבר נאמר במחקר זה, לאחר הסרת האמברגו על איראן, נסגרה עסקה צבאית בין איראן לסין הכוללת: טילים בליסטיים ניידים מסוג Hwasong-12 (שפותח על ידי צפון קוריאה) עם טווח של 4,500 ק"מ וכן פיתוח מנועי רקטות דלק נוזליים, המתאימים לטילים בליסטיים בין יבשתיים ICBM או כלי שיגור לווייניים. העסקה היא המשך לעסקה שנעשתה בשנת 2016.

מדובר בעסקה ראשונה בין איראן לסין, כחלק מעסקה גדולה ורחבה יותר, אשר נחתמה בין איראן וסין, כחלק משיתוף פעולה צבאי למשך 25 השנים הבאות.

התיאום בין צפון קוריאה לאיראן וסין- אינו דבר חדש, אם כי חידושו בקנה מידה כזה ובסוג מוצריו מאין אלו בהחלט מהווה שינוי.

בשנת 2017, איראן הצהירה שתגביל את עצמה לפיתוח טילים בליסטיים עם טווח מקסימלי של 2,000 ק"מ, ואולם, לטיל Hwasong-12 יש טווח כפול מזה.

על פי דיווח של הניו יורק טיימס בדצמבר 2011, אתר הפיתוח של הטילים ארוכי הטווח באיראן נהרס, וזו הייתה האינדיקציה הציבורית לכך שאיראן עובדת על מערכות מסוג זה. דיווחים ממאי 2018, הצביעו על כך שהתוכנית האיראנית לייצור טילים בליסטיים נמשכה באתר חדש, שבו אותרו מתקני ייצור מנועי טילים מוצקים מסוג ICBM. מקורות שונים מאז שנת 2013, הצביעו על כך כי איראן משתפת פעולה עם צפון קוריאה בפיתוח מנוע רקטות מונע נוזלים גדול המתאים ל ICBM או SLV, ומשרד האוצר האמריקני הטיל סנקציות בשנת 2016 בנושא מאיץ רקטות של

80 טון בצפון קוריאה. ידיעות נוספות מדברות על כך כי לאיראן קיים רצון למכור נשק למדינות בדרום אמריקה כדוגמת וונצואלה אשר התעניינה בעבר ברכישת טילים לטווח בינוני מאיראן. [225]

מקרי בוחן:

שיתופי הפעולה הצבאיים בין צפון קוריאה לאיראן ובין סין לאיראן,

והתגובה לכך מצד רשויות החוק

מקרה 1

הסכם הגרעין עם איראן בשנת 2015 – הטעות של אובמה

חילופי הממשל בין בוש לאובמה השפיעו באופן ניכר על קבלת ההחלטות בכל הקשור לתוכנית הבליסטית והגרעינית האיראנית והסיוע שקיבלה בנושא מצפון קוריאה. נראה היה כי **ממשל בוש ביצע מדיניות אופרטיבית ודיפלומטית משמעותית לעומת ממשל אובמה.**

ראיה לכך היא, שבשנת 2007, ממשל בוש העניק אור ירוק למדינת ישראל להשמיד את הכור הגרעיני בסוריה וזאת לאחר שאמ"ן והמוסד זיהו את פעילותו ואספו ראיות שמצביעות לכאורה על הקשר הצפון קוריאני. המידע הועבר לאמריקאים שאישרו את הערכת המודיעין הישראלית ובכך גם אימתו את החשדות שלהם לגבי הפצת הידע הגרעיני על ידי המשטר הצפון קוריאני.[226] בנוסף, בשנת 2008, ארה"ב סיכלה משלוח של חלקי טילים מצפון קוריאה לאיראן. ב-04.08.2008, מטוס אילושין של חברת התעופה הצפון קוריאנית קיבל אישור מהודו לעבור בשטחה האווירי ממיאנמר (בורמה) לטהרן. שלושה ימים לאחר מכן, ממשל בוש ביקש מהרשויות בהודו למנוע את מעבר המטוס כיוון שעל פי הערכות על המטוס היו חלקים עבור טילים בליסטיים.[227]

חרף מידע זה שהיה ידוע מזה זמן רב לאמריקנים, ממשלו החדש של אובמה, אפשר לאיראן משנת 2014, תוך כדי מדיניות פייסנית לא כתובה, ככל הנראה משיקולים דיפלומטיים לקידום המו"מ בשיחות הגרעין, לפתח טילים בליסטיים בתנאי שלא יגיעו לטווח מדינות אירופה (אך כן לישראל).[228]

על אף החשש שהביעו קהילות המודיעין בנושא שיתוף הפעולה של טילים בליסטיים (ואף גרעיניים) בין צפון קוריאה לאיראן, ועל אף שגורמי מודיעין דיווחו לקונגרס כי איראן תוכל לפתח טיל בליסטי בטווח של כ- 4,800 ק"מ כבר בשנת 2015 וכי יש להגביר את המודעות של נושא החלל האיראני, במהלך המו"מ על הסכם הגרעין בשנת 2015, **נשיא ארה"ב לשעבר ברק אובמה, התעלם במכוון מאיראן בכל הנוגע לייבוא פעיל מצפון קוריאה, של מנועים גדולים היכולים לשפר טילים ארוכי טווח ולשפר את שיגוריה העתידיים לחלל.** התעלמות זו נעשתה **במטרה למניעה את עצירת המו"מ או להכשילו. דבר זה הוביל בסופו של דבר את היכולות של איראן לאיים על מדינת ישראל עם טיל השיאהב 3 וראשי קרב גרעיניים.**

עיתון ה"טלגרף" הבריטי, פרסם דיווחים ולפיהם, **קוריאה הצפונית סייעה לאיראן לקיים ניסויים גרעיניים, כמו אלו שהיא עצמה ערכה בחודש אוקטובר 2007.**[229] דבר המהווה איום עבור מדינת ישראל.

למרות מדיניותו הרופסת של אובמה בהקשר התוכנית הבליסטית של איראן וצפון קוריאה, בשנת 2015, כן דווחו מקרים ולפיהם משרד האוצר האמריקני הטיל סנקציות על חברות צפון קוריאניות כמו KOMID, בטענה כי זו סוחרת בנשק קונבנציונלי ובטילים בליסטיים באיראן וברחבי העולם.

בשנת 2016, ממשלת ארה"ב, הטילה סנקציות על פקידים מחברת "Shahid Hemmat Industrial Group".

חברי קונגרס אמריקאיים, הסבו לתשומת הלב כי הסכם הגרעין פגום, והוא איננו כולל בתוכו את נושא הטילים הבליסטיים של איראן. ועדת יחסי החוץ של הסנאט הצביעה בעד אישור חקיקה דו-מפלגתית המחייבת את הממשל להגיש כל עסקה לקונגרס לאישור, לפני יישום. אבל הבית הלבן איים להטיל וטו על החקיקה, ובסופו של דבר חתם על הסכם הגרעין ללא אישור הסנאט.

מאז שנת 2015, איראן ניצלה את החלטת מועצת הבטחון באו"ם 2231, שבעקבות הסכם הגרעין הרפתה את הסנקציות לגביה (בנושא השת"פ עם צפון קוריאה בתוכנית הטילים הבליסטית), וזו ביצעה לפחות 30 ניסויים של שיגורי טילים בליסטיים המאיימים על מדינת ישראל. בנוסף, **ההתעלמות של ממשלת אובמה מהפרות בוטות של איראן בהחלטות האו"ם גרמה לדיכוי המודיעין בכל הקשור להפרות של הסכמים מצד איראן וזו יכלה להמשיך באין מפריע להאצת היכולות הבליסטיות שלה.**

באוקטובר 2015, איראן ביצעה ניסוי בטיל הבליסטי לטווח הבינוני שלה Emad, המסוגל לטווח של 2,000 ק"מ, עם יכולת דיוק בטווח של 500 מטרים מהיעד.

מדובר בקפיצת מדרגה באיום האסטרטגי על המזרח התיכון ועל מרכז אסיה, שכן לאיראן יש יכולת גדולה יותר למקד נכסים צבאיים, כלכליים ואזרחיים עם דיוק כמעט מדויק.

בשנת 2016, החברה Strategic Sentinel, העוסקת בניתוח מודיעיני גאו- מרחב, חשפה צילומי לווין ובהם בסיסי טילים דומים בין אלו שבצפון קוריאה לאלו שבצפון- מערב איראן בתבריז. שניהם היו בעלי מחסנים תת קרקעיים גדולים המסוגלים להכיל טילים שנושאים ראשי נפץ גרעיניים.

בשנת 2018, חשף ראש ממשלת ישראל דאז, בנימין נתניהו, תיקים איראניים שנתפסו ובהם תיאורים של ראשי נפץ גרעיניים המורכבים בתוך טילי נודונג (שיהאב 3), דבר שמעיד על הייעוד שלו לשאת ראשי נפץ גרעיניים בעתיד.[230] **לא נצפו פעולות משמעותיות שנעשו בנושא מול צפון קוריאה ואיראן עד כה.**

ושוב, חרף ידיעות אלו, נדמה היה בשנת 2018, כי ארה"ב שינתה את המדיניות שלה בנוגע לשיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן בנושא התוכנית הבליסטית וביקשה להטיל עליה סנקציות אך לבסוף היא נסוגה מכך. הדבר הוביל את איראן להבין כי היא יכולה לקיים על כך מו"מ ואף המשיכה לפתח טילים מסוג Hwasong-12 המסוגלים להגיע לטווח של 10,000 ק"מ ולאיים לא רק על מדינת ישראל.

דבר זה הוביל לכך שאיראן הבינה שהיא יכולה לקיים על כך מו"מ ואף הוסיפה לעשות ולאיים שביכולתה להגדיל את טווחי ההגעה של הטיל Hwasong-12, באמצעות הוספת מנוע דחף של 80 טון לטיל Hwasong-14 (דו שלבי המגיע לטווח של 10,000 ק"מ) ולטיל Hwasong-15 (המגיע ל 13,000 ק"מ).[231]

המדיניות הרופסת של ממשל ארה"ב מול איראן בנושא פיתוח הטילים הבליסטיים הוכחה ככישלון, כיוון שהיא אפשרה לאיראן לפתח יכולות אסטרטגיות של טווחי הגעה לישראל ואף לאירופה.

ב- 22/04/20, שוגר הלווין הצבאי "נור" ע"י משמרות המהפכה, זאת בניגוד לעבר שבו ניסיונות שיגור אלו הוצעו ע"י גוף מחקר אזרחי.

השיגור הוכיח כי לאיראן יש יכולת שיגור טילים בליסטיים לטווחים של מעבר ל- 2,000 ק"מ.

ההגבלה מרצון של טווח הטילים ל 2,000 ק"מ, עליה הודיע המשטר האיראני בתקופת המו"מ הגרעיני עם ממשל אובמה בכדי למנוע חשש מצד מדינות אירופה וארה"ב התבטלה בפועל ע"י שיגור הלווין והדבר הוכיח כי גם אירופה כעת מאוימת על ידי איראן.

עבור האמריקאים מדובר בכישלון מול הרפובליקה האסלאמית. שיגור הלווין לחלל באמצעות טיל של משה"מ והכנסתו למסלול כדור הארץ היא סימן להצלחה אסטרטגית לא רק בתחום הצבאי אלא גם בתחום התעשייה ובתחום הטכנולוגיה הגבוהה.

כיום הטכנולוגיה לבניית טילים בין-יבשתיים המשמשים לשיגור הלוויין מדאיגה את ארה"ב. שיגור לווין זה כחלק מתוכנית החלל, הראתה כי האמריקאים לא היו מודעים לממדיה, כשם שלא יכלו לעקוב אחריו עד לאחר שהוצב במסלול כדור הארץ. מצב זה מלמד כי הרפובליקה האסלאמית עברה את כל ההגבלות של הסכם הגרעין.

מפקד משמרות המהפכה סלאמי אמר כי "אין לנו שום מגבלה טכנית להארכת טווח טילנו, להעלאת דיוקם בטווחים הארוכים ולהגברת כוח ההרס וכוח ההנעה שלהם. **אם האירופאים או אחרים ירצו לפעול עפ"י מזימתם לפירוק נשק הטילים של איראן, נהיה מוכרחים לבצע קפיצה אסטרטגית.** איננו יכולים למסור פרטים על כל ממדי כוח ההשמדה שלנו".[232]

מקרה 2 – המתיחות בין סין לארה"ב והנשק ההיפרסוני

שיתוף הפעולה הביטחוני ההולך וגובר בין סין לאיראן מחייב מעקב צמוד של ישראל, וכן של ארצות הברית ושותפיה האזוריים.[233] **על אף כי בשנת 2020 ארה"ב פעלה באינטנסיביות במישור הדיפלומטי נגד סין והתריע למדינת ישראל על הסכנות** האפשריות.[234] **המדיניות המדינית של נשיא ארה"ב ג'ו ביידן בנושא פיתוח נשק היפרסוני סיני בשנת 2021, הייתה רופסת בכך שאינו מחה על שיגוריה.**[235] הניסוי של סין מוכיח כי היא התקדמה באופן משמעותי ביכולותיה הרבה מעבר להערכה האמריקאית **ואף מעלה תהיות מדוע ארה"ב זלזלה ביכולותיה הצבאיות של סין?**[236] **וכיצד נרדמה בשמירה מולה**[237] למרות ההסכם הצבאי בינה לבין איראן, שבמסגרתו ידע טכנולוגי משמעותי עלול להגיע לידי איראן- אויבת משמעותית למדינת ישראל.[238] **לעומת זאת משרד האוצר האמריקאי חשף חברות סיניות שמסייעות לתוכנית הטילים של איראן והטיל עליהן סנקציות.**[239]

מקרה 2 – המדיניות של ארה"ב בשיתוף הפעולה האיראני-סיני בפרויקט הגרעין האיראני

בשנת 1997, נוכח דיווחים ולפיהם מספר מדינות מעורבות בתוכנית הגרעין האיראנית, כולל סין, רוסיה וצפון קוריאה- ארה"ב ניסתה לסכל אך ללא הצלחה את רכישת הכורים הגרעיניים של איראן מסין וכן עסקאות הקשורות בתוכנית הגרעין האיראנית.[240]

שיתוף הפעולה שהלך וגבר בין סין לאיראן ושאיננו טופל בזמן, מרחיב את הסיכון להעברת טכנולוגיה מתקדמת מסין לאיראן ולשמשה לפגיעה במדינת ישראל.

סיכון זה נשקף הן מהעברת טכנולוגיה אזרחית לסין במסגרת פעילות עסקית חוקית ומודעת (ככל שהטכנולוגיה ישימה לכך אך אינה אסורה בייצוא או מפוקחת), הן מייצוא טכנולוגיות צבאיות בניגוד לחוק ,והן, כמדווח ברחבי העולם, מהעברת טכנולוגיות אזרחיות וביטחוניות באמצעות ריגול, שיתופי פעולה אקדמיים וגיוס מומחים במסגרת תוכניות לאיתור כישרונות.

הגנה מטילים כבר זוהתה כתחום נדרש לשיתוף פעולה בין ישראל לשותפות באזור, אם בילטרלית או בחסות ארצות הברית: הן על ידי הצטיידות במערכות קיימות, הן על ידי קישוריות ביניהן, והן על ידי פיתוח הדור הבא של הגנה מטילים.[241]

<u>המדיניות הרשמית שנקטה עד כה מדינת ישראל מול צפון קוריאה:</u>

נראה כי על אף שמדינת ישראל דורשת בעצמה להטיל סנקציות על נושא הגרעין האיראני, היא בעצמה איננה מיישמת את דרישותיה במלואן והעדיפה את קידום היחסים הכלכליים בינה לבין סין חרף הסיוע הסיני לאיראן.

נכון לשנת 2021, מדינת ישראל הבדילה בין קידום יחסי הכלכלה עם סין, לבין המאבק באיום האיראני.

"**חוק המאבק בתוכנית הגרעין של איראן, התשע"ב 2012" איננו מיושם על פי גורמים משפטיים ומאז שנכנס לתוקף.** נראה כי הדבר מונע משיקולים כי הגבלת פעילותן של חברות סיניות בישראל תגבה מחיר כלכלי ומדיני ממדינת ישראל ולא תניב תועלת אסטרטגית משמעותית לגבי המאבק באיראן. **קיים פער בין הצהרות ישראל ודרישותיה ממדינות אחרות לבין התנהלותה בפועל.**[242]

משרד החוץ הישראלי ניסה לגייס תמיכה בינלאומית בגינוי שלו לשיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן ולמזרח התיכון.

בתאריך 09/09/2016, בעקבות הניסוי הגרעיני שביצעה צפון קוריאה, משרד החוץ הישראלי פרסם הודעת גינוי והזהיר כי הניסוי הגרעיני וניסויי טילי הקרקע- קרקע שקדמו לו, "מחייבים המשך פעילות מעשית של הקהילה הבינלאומית נגד פרוליפרציה שמבצעת צפון קוריאה למדינות במזרח התיכון בשלל תחומים".[243]

ממשלת ישראל לא מקיימת יחסים דיפלומטיים עם צפון קוריאה.

בתאריך 06/07/2017, משרד החוץ הישראלי פרסם אזהרת מסע לאזרחי ישראל וקרא להם שלא לקיים נסיעה לצפון קוריאה לכל מטרה שהיא, וזאת בעקבות "עליה במתיחות באזור...ולאור העובדה שצפון קוריאה נמצאת תחת משטר סנקציות בינלאומי מקיף ביותר", ואף ציין כי "למדינת ישראל אין יחסים דיפלומטיים עם צפון קוריאה". [244]

<u>הצעדים שננקטו מצד רשויות החוק כלפי שיתוף הפעולה של צפון קוריאה וסין עם איראן:</u>

1. הקלה על שיתוף הפעולה של צה"ל מול ארה"ב בכל הקשור להגנות הנדרשות של העברות טכנולוגיות צבאיות סיניות לאיראן וזאת ע"י מעבר לתחם פיקוד המרכז האמריקני CENTCOM.

בינואר 2020, החליטה ארצות הברית על העברת ישראל מתחום אחריות פיקוד אירופה EUCOM לתחום פיקוד המרכז CENTCOM, תהליך שמימושו יארך זמן מה. המהלך נועד להקל על שיתופי הפעולה של צה"ל, צבא ארצות הברית וצבאות באזור, ולאפשר ראייה שלמה של האיום והמענה לכל אורכם.

האיום הצבאי מצד טכנולוגיות צבאיות סיניות-איראניות מצריך לקדם שיח צבאי, מבצעי וטכנולוגי בין צה"ל, סנטקום והפיקוד ההודו-פסיפי INDOPACOM, הפיקוד שיעמוד בראש סדר העדיפויות האמריקאי בעשור הקרוב לפחות. שיח כזה ניתן לקדם במתכונת דומה לזו שבה עבדו יחד צה"ל וסנטקום עד המעבר, למקדו באתגרי הגנה מטילים ולוחמה ימית, ובהדרגה לשלב בו גם שותפים אזוריים נוספים.[245]

2. **הטלת סנקציות ע"י משרד האוצר האמריקאי על חברות סיניות התומכות בגרעין האיראני.**

באפריל 2014, **משרד האוצר האמריקאי הטיל סנקציות על 8 חברות סיניות שפעלו במסווה ותמכו בתוכנית הטילים האיראנית**. בשנת 2020, **משרד האוצר האמריקאי הטיל סנקציות נוספות והפעם על שתי חברות סיניות** בשם Chengdu Best New Materials Co., Ltd ו-Zibo Elim Trade Co., Ltd **בגין תמיכה חשאית בתוכנית הטילים האיראנית.** [246]

דיון ומסקנות

מסקנות כלליות:

1. **ישראל לא מוכנה למלחמה אזורית שתפרוץ ב- 6 זירות במקביל באם נתקוף באיראן.** <u>הזירות מולן תפרוץ מלחמה הן:</u> איראן, סוריה, לבנון, עזה, אינתיפאדה ביהודה ושומרון ומהומות קשות בתוך המדינה.[247]

2. **קיימות אזהרות ולפיהן עלול להתרחש אסון נוראי במדינת ישראל באם העורף לא יהיה מוכן לספיגת טילים מכה קשה מאד שהאיראנים ושלוחותיהם מכינים למדינת ישראל.**[248]

3. **מדינת ישראל "נרדמה בשמירה" במשך 20 שנה בכל הקשור לגרעין האיראני.**[249]

4. **הריצה של איראן לפצצה גרעינית מהווה איום ממשי על מדינת ישראל** ויתכן ולישראל <u>לא יהיה מספיק זמן לקדם תקיפה באיראן.</u>[250]

5. **נכון לשנת 2023 האיום האיראני כבר כאן, אך נדמה שהוא יצא מחוץ לסדר היום (בעקבות המצב הפנימי בישראל).**[251]

6. **יתכן ונאלץ לצאת למלחמה אזורית גם ללא מוכנות אמיתית.** יכולותיה כיום של מדינת ישראל להשהות בהתקפה על איראן את התקדמותם בפיתוח הפצצה הגרעינית היא מוגבלת מאד לעומת שנת 2008.[252]

7. **ההחלטה שהתקבלה שלא לתקוף באיראן בשנות ה- 2000, (בהן הייתה חלשה צבאית לעומת היום)- מאפשרת לאיראן כיום יכולות תגובה צבאיות חמורות ומסיביות באם תותקף בידי ישראל, כאלו שלא היו לה בשנת 2008.**[253]

8. **איראן פיתחה יכולות בליסטיות גבוהות** המוסתרות בבונקרים תת קרקעיים בלב ההרים באיראן,[254] והגידול במספר וביעילות כוח הטילים הבליסטיים ההתקפיים של איראן **מדאיגים מאד את ארה"ב.**[255]

9. **בשנים האחרונות מי שעוזר לאיראן בפרויקט הגרעין הן צפון קוריאה וסין.**[256]

10. **בימים אלו מתפתח ציר התנגדות למערב והוא כולל את סין, צפון קוריאה, איראן, רוסיה ופקיסטן.** [257]

11. **צפון קוריאה וסין מסייעת לאיראן במערכות הגנה בסוריה** אשר מקשות על חיל האוויר הישראלי לתקוף ולמנוע את התבססותו בגבולה הצפוני.[258]

מסקנות סין- איראן:

כללי:

1. **תמיכתה של סין באיראן, היא קריאת השכמה לישראל,**[259] **ומחייבת להפעיל**

פעמוני אזעקה, עבור כל ישראלי החושש מאיראן בעלת חימוש גרעיני, טילים בליסטיים וטילי שיוט מתקדמים המסוגלים לגרום לשואה שנייה.[260]

2. **משנת 1992, לא נעשו מחקרים חדשים בנושא סין** כיוון שאלו לא עמדו בראש סדר העדיפויות של האקדמיה הישראלית. יידרשו זמן ומשאבים נוספים כדי להגיע להיקף ועומק הידע בנושא סין, כפי שיש לנו על מדינות המערב ותרבותן.[261]

3. **התפתחות היחסים בין סין לאיראן כוללת מגמות שליליות לביטחונה הלאומי של ישראל.** [262]

4. **יחסי סין איראן, מחייבים את מדינת ישראל ליתר ערנות, זהירות וניהול סיכונים חדש במדיניותה מול סין.** [263]

5. **על ישראל להביא בחשבון כי סין מתנגדת לפעולה צבאית של ישראל כנגד הגרעין האיראני,** ואפשר שתנסה להניאה מכך במגוון הכלים שיהיו ברשותה באותה עת. [264]

6. **סין לא תנקוט מאמץ ממשי לריסון איראן**, כאשר זו תתקוף את ישראל במישרין או בידי חיזבאללה ושלוחים אחרים שלה. [265]

7. **סין חולקת בסבירות גבוהה עם איראן מודיעין, טכנולוגיות צבאיות מערכות נשק, וידע צבאי ומבצעי.** [266]

8. **גישה סינית למידע רגיש כל כך על תשתיות ישראליות, אזרחיות וטכנולוגיות היא סכנה לביטחון הלאומי.**[267]

9. **בעתיד הקרוב עלול להיווצר "סדר עולמי חדש"**, כיוון שעל פי תחזיות- עד שנת 2030, סין תהפוך לכלכלה הגדולה בעולם ותעקוף את ארה"ב ולכן חשוב להבין את המשמעויות של התקרבות סין לאיראן.[268]

10. בשנת 2020, מכון המחקר INSS הזהיר כי "**ירח הדבש" ביחסים בין ישראל לסין הסתיים** וכי היחסים הם כעת יותר מורכבים ושקולים מבעבר.[269]

11. על פי מזכיר המדינה האמריקאי מייק פומפאו, **סין מסכנת את אזרחי ישראל וארה"ב אף שיתפה בכך את ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו.**[270]

12. **אם סין תמצא את עצמה בתרחיש שעליה לבצע תיעדוף בין איראן לבין מדינת ישראל- היא תעדיף את איראן.**[271]

13. **נוכחותה של סין במדינת ישראל ובאזור, ומעורבותה בפעילות עסקית או אזרחית- עלולה לדלוף לידי איראן** ובכך להשפיע על הביטחון הלאומי של מדינת ישראל.[272]

14. **העולם התעורר רק לאחרונה לגבי מסוכנותה של סין למערב.** בריטניה הצהירה כי היא עומדת בפני איומים מצד סין-איראן-רוסיה, [273] ולראשונה בשנת 2022- ה- FBIוה- MI6, חלקו פלטפורמה מודיעינית ציבורית נגד סין.[274]

15. **מדינת ישראל לא יכולה לקבל את העובדה כי הסינים מחזקים משטר (איראני) הקורא "מוות לישראל"** ותוך כדי לעשות עם מדינת ישראל עסקים כרגיל. [275]

16. **נכון לשנת 2021, סין תומכת גם בצפון קוריאה התומכת באיראן.** למשל באמצעות בטילים היפרסונים מתקדמים- מידע הנדסי מסוכן העלול לזלוג לידי איראן. [276]

17. **ההנחה הרווחת היא שמה שצפון קוריאה מפתחת - נחשף גם לאיראן.** בין שמדובר בטיל המסוגל לשאת ראש קרב גרעיני, העשרת אורניום או פיתוח פצצה. [277]

18. **העולם לא העריך כהלכה את היכולות הגרעיניות והבליסטיות/ היפרסוניות של סין,** ומעטים חזו מראש את התפתחותה הצבאית. בנוסף- **סין מתכננת להפוך למעצמה המובילה כלכלית וצבאית** עד אמצע המאה ה-21. [278]

19. לאור המתיחות בין סין לארה"ב, **החשדנות שנוצרה בין ישראל וסין איננה מצוינת במפורש אך היא מרחפת באוויר.**[279]

20. **האמריקאים צפויים להיות פעילים יותר בקשר לצמצום פוטנציאל העברת הידע מישראל לסין.**[280]

21. **לאור התחרות המתחממת בין סין לארה"ב, בשנים האחרונות החריפה וושינגטון את דרישותיה מירושלים ליתר זהירות ביחסיה עם סין.** [281]

22. **סין מפעילה "עוצמה רכה" כלפי איראן**, והיא אחת המקומות הידידותיים ביותר עבור האיראנים ,שבמדינות אחרות אינם מתקבלים בברכה.[282]

23. **עדיין קיים פער ביישום ההגנות הנדרשות מפני הסיכונים שבקשר עם סין.** למשל: בישראל אין פיקוח על השקעות סיניות במגזר הפרטי מה שעלול להוביל לדליפת ידע לא רצויה לסין,[283] **וחוק המאבק בתוכנית הגרעין של איראן, התשע"ב 2012" איננו מיושם.** [284]

24. בכדי לפעול נכון עם סין, **יש ראשית להבין את סין, את ההיסטוריה שלה ואת דרכי החשיבה של העם הסיני ומנהיגיו.**[285]

25. **דעת הקהל החיובית במדינת ישראל על סין היא גבוהה מאד** לעומת רחבי העולם.[286]

26. **נגישותה של ירושלים להנהגה בבייג'ינג מוגבלת ביותר**, ויחסיה עם סין מצומצמים, ולכן יכולתה של ישראל להשפיע על מדיניות סין, שתמתן את תוקפנות איראן ותצמצם סיוע סיני לפיתוח איומיה הצבאיים – נמוכה. [287]

סין-איראן בפן הצבאי:

27. **שיתוף פעולה צבאי בין סין לאיראן הוא איננו עניין תאורטי או עתידי, אלא הוא כבר קורה כבר עכשיו.** [288] ראיה לכך היא שבשנת 2022 סין, איראן ורוסיה ערכו סדרת תרגילים צבאיים משותפים בוונצואלה. [289]

28. **שיתופי הפעולה הצבאיים בין סין לאיראן התפתחו משמעותית.** בשנים האחרונות, התרחשו לפחות 7 ביקורים מדיניים בין שתי המדינות, ובוצעו לפחות 3 תרגילים צבאיים משותפים. [290]

29. **סיוע סיני לפרויקט הגרעין האיראני והתוכנית הבליסטית- מחייבים תשומת לב בירושלים, בוושינגטון ובכל האזור**. [291]

30. הסיוע הסיני לאיראן מהווה איום גם על האינטרסים האמריקניים **ועל ממשלת ארה"ב לנקוט כבר כעת במספר צעדים דחופים**. [292]

31. **ההסכם האסטרטגי-צבאי-כלכלי, שנחתם בין סין לאיראן ב- 27.03.2021 למשך ה- 25 שנים הקרובות מהווה סכנה לביטחון ישראל**[293], **והוא תמרור אדום. הדרג המדיני צריך לפעול כבר עכשיו.**[294]

32. **סין מקדמת את היכולות ההתקפיות של איראן** [295] **<u>ומרחיבה את כושר פגיעתה בישראל</u> במישרין או בעקיפין כולל שלוחותיה** במזרח התיכון. [296]

33. **הסכם האסטרטגי שנחתם בין סין לאיראן הוא אירוע מכונן בעידן האסטרטגי ההולך ומתפתח כעת, והמשמעות המיידית שלו היא מבצעית** שכן הברית האסטרטגית החדשה תפתח אפיקים חדשים לפיתוח נשק גרעיני על ידי איראן. [297]

34. **סין מסייעת צבאית לסוריה** , **ובשנת 2020 דווח כי <u>פעמוני אזעקה</u> הופעלו במערכת הביטחון הישראלית כאשר השניים חתמו על הסכם חדש.** קיימות אינדיקציות לכך שמומחים סינים ביקרו במתקנים צבאיים סוריים שייבנו מחדש על ידי הסינים תוך זמן קצר.[298]

35. **זליגת הידע הצבאי מסין לאיראן מאיימת על ארה"ב ובעלי בריתה במזרח התיכון** והוכחה לכך היא מתקפת הטילים הבליסטית של איראן נגד בסיס אמריקאי בעין אל אסד שבעיראק-שפותח בסבירות גבוהה בטכנולוגית טילים בליסטית סינית. [299]

36. **שיתוף פעולה צבאי בין סין לאיראן** (כמו גם סוריה וחיזבאללה), יכול לאורך זמן **ישפר משמעותית את היכולת הצבאית האיראנית**. [300]

37. **מתרחב הסיכון להעברת טכנולוגיה מתקדמת מסין לידי איראן ולשמשה לפגיעה בישראל.** [301]

38. איראן פרסמה כי **ההסכם הצבאי בינה לבין סין סייעה לה במרכיב צבאי חדש עם השלכות ביטחוניות עולמיות**- נתון שיש לבדוק היות ולא ברור למה הכוונה והאם הפרסום אכן אמין או מופרז במכוון. [302]

39. שיתוף פעולה צבאי בין סין לאיראן, כאשר רוסיה לוקחת חלק בו- מהווה **שינוי מאזן הכוחות הגיאופוליטיים במזרח התיכון**. [303]

40. **הצטרפותה של איראן לארגון שנחאי SCO** בתאריך 15.09.2021, יסייע לאיראן להשיג נשק סיני חדיש, [304] ומדינת ישראל עלולה לעמוד מול **אתגרים חדשים במזרח התיכון ובזירה הבין לאומית.** [305]

41. **עם הצטרפותה של איראן לארגון שנחאי- מדינת ישראל צריכה להיות מודאגת מסיכול אפשרי של תקיפה באיראן** יחד עם ארה״ב, וגם מהיבטים אסטרטגיים, צבאיים ומודיעיניים. [306]

42. **הצטרפותה של איראן לארגון שנחאי SCO – יאפשר לה שיפור מערכת דיוק הטילים מכל הסוגים (גם של שלוחותיה כמו חיזבאללה)** אל מול מערכות ההגנה של מדינת ישראל. [307]

43. **סין משמשת גם כנקודת מעבר שבין צפון קוריאה לאיראן** בכל הקשור לפרויקט הגרעין ולתוכנית הבליסטית. [308]

44. **בשנת 2022, סין דורגה במקום ה- 3 בדירוג מעצמות הגרעין בעולם** (350 ראשי קרב) – **נתון המדאיג בכל הקשור ליחסיה ההולכים ומתגברים עם איראן.** [309]

45. **אדמת סין משמשת את חיזבאללה להקמת חברות לרכישת ציוד צבאי- אלקטרוני.** ראיה לכך היא הטלת סנקציות אמריקניות בשנת 2015 על שתי חברות לרכש צבאי הממוקמות בסין, והנמצאות בבעלותם של פעילי חיזבאללה. [310]

46. **סין גם מטפחת קשרים עם החות׳ים בתימן (שלוחה איראנית),** והיא נפגשת עימם בקביעות. [311]

סין-איראן בפרויקט הגרעין האיראני:

47. **סין סייעה לפרויקט הגרעין האיראני בשנים 1980-1997.** סין בנתה את הכור האטומי באיספהן ואף בשנת 1991 העבירה לאיראן טון אורניום. [312]

48. בניגוד להיום, סין הגבילה בשנות ה-90 את יחסיה עם איראן בפרויקט הגרעין וזאת מחשש למשבר כלכלי עם ארה״ב. [313]

49. **משנת 2014, סין חזרה לסייע לפרויקט הגרעין האיראני באמצעות חברות סיניות וסוכני רכש.** על פי דו"ח של משרד האוצר האמריקני - סוכנת רכש סינית בשם אמילי ליו ו- 4 גופים נוספים, העבירו רכיבים אלקטרוניים לתוכנית הגרעין האיראנית.[314]

50. **משנת 2021, סין (ורוסיה) מסייעות לאיראן בגלוי בשדרוג הכור האטומי באראכ המבוסס על טכנולוגית פלוטוניום.**[315]

51. **קיימת אפשרות שבתוך פרק זמן קצר, אם לא כבר עכשיו, סין תהפוך לשותפה בתוכנית הגרעין של איראן.**[316]

52. **לא ברור אם ממשלת סין עומדת ישירות מאחורי הפעילויות שמסייעות לאיראן לקדם את תוכנית הגרעין שלה** (והאף הבליסטית), או שהיא מודעת אליהן אך "מעלימה עין". בכל אופן, **לא נראה שהיא מפקחת או אוכפת די בנושא וארה"ב נאלצת לאתר ולעשות זאת במקומה.**[317]

סין-איראן בתוכנית הטילים הבליסטית של איראן

כללי:

53. **החלטתה של ארה"ב בשנת 2018, לסגת מסוגיית הטילים הבליסטיים** סייעה לאיראן (על אף הצהרותיה שלא תעשה כך)- **להגדיל את טווח הטילים שלה לטווחים שמכסים את כל שטח אירופה.**[318]

54. **ארסנל הטילים הבליסטיים של איראן מהווה איום גלובלי,** מכיוון שאיראן עלולה למכור אותם לגורמים נוספים עוינים לארה"ב ולמערב דוגמת וונצואלה כפי ששואפת לעשות.[319]

55. נראה כי תרומתה של צפון קוריאה לתוכנית הטילים הבליסטית של איראן היא משמעותית באופן ניכר מסין, אך לסין בכל זאת יש תפקיד חשוב בנושא.[320]

לגבי ההקשר של סין לתוכנית הטילים הבליסטית של איראן:

56. **סין מסייעת לאיראן להפעיל יכולות ייצור עצמאיות של טילים בליסטיים עוד משנת 1997.**[321]

57. **שנת 2020, היא ההוכחה לכך כי ידע בליסטי סיני הזולג לאיראן**. המתקפה של איראן על בסיסי ארה"ב בעיראק בטילים בליסטיים תוצרת סין.[322]

58. **סין מאפשרת לאיראן לקבל מצפון קוריאה טילים בליסטיים אסטרטגיים** באמצעות שטחיה האוויריים והנמלים הימיים. לאחרונה דווח כי במסגרת ההסכם הצבאי של סין-איראן, נשקלת האפשרות לאפשר לאיראן להעביר נפט לצפון קוריאה באמצעות סין, ולקבל בתמורה את הטיל Hwasong 12, שיגדיל את טווח הירי שלה ל- 4,500 ק"מ.[323]

59. **סין מאפשרת לחברות קש איראניות לרכוש מחברות סיניות גירוסקופים המשמשים להנחיית טילים בליסטיים ללא פיקוח ביטחוני מחמיר.** בשנת 2010, ארה"ב פנתה לסין בטענה כי החברה הסינית VibTel Industrial, מכרה גירוסקופים המשמשים להנחיית טילים בליסטיים לחברה מלזית הנשלטת בידי 2 חברות קש איראניות Skylife Worldwide ו- Bhd.[324]

60. **חברות סיניות מסייעות באופן סמוי לתוכנית הטילים של איראן.** [325]

61. **איראן לוקחת בחשבון את החברות הסיניות בתוכניותיה להשגת נשק, הצטיידות של טילים ומודרניזציה ביטחונית, וזאת בשל יכולתן לפעול כארגוני מסווה.** בשנת 2014 משרד האוצר האמריקני הטיל סנקציות על 8 חברות סיניות שפעלו במסווה ותמכו בתוכנית הטילים האיראנית, וב- 2020, סנקציות הוטלו על עוד 2 חברות נוספות. [326]

62. **ההסכם הצבאי בין סין לאיראן ופקיעת אמברגו הנשק על איראן הובילו לתיאום חדש ושונה מסוגו בין צפון קוריאה, איראן וסין בכל הקשור לטילים בליסטיים.** רכיבים צבאיים, נשק וטכנולוגיה צפון קוריאנית עוברים דרך סין לאיראן.

63. **הסיוע הבליסטי של סין לסעודיה עלול לזלוג לידי איראן (בייחוד לאחר שאלו חידשו את יחסיהן בסיוע התיווך הסיני).** בכירים בגופים ביטחוניים בארה״ב עודכנו במידע מסווג ולפיו התרחשו העברות גדולות בין סין לסעודיה של טכנולוגיית טילים בליסטיים, דבר העלול לשנות את הדינמיקה האזורית על אף היותה מדינה סונית. [327]

סין-איראן בתוכנית החלל האיראנית

מסקנות כלליות חשובות:

64. **תוכנית החלל האיראנית הינה אחד מעמודי התווך של תוכנית הטילים של איראן.**[328] **היא מתפתחת בקצב מואץ,**[329] **ומשמשת כמכפיל כוח אסטרטגי.**[330]

65. **תוכנית החלל של איראן** אפשרה לה לפתח טכנולוגיות שיוכלו לשמש בהמשך לייצור טילים בליסטיים (מסוג זולג׳אנה וקאאם־100) אשר יהיו מסוגלים לשאת **ראשי נפץ גרעיניים למרחק של עד 4,000 ק״מ** ולהגיע עד לאירופה. [331]

66. **אין להמעיט במשמעות האמיתית של תוכנית החלל האיראנית כפי שהמערב נוטה לעשות.** יכולות החלל של איראן ,עלולות להובילה למעמד של מעצמה עולמית בהשגת יכולת גרעינית בין-יבשתית ולכן מומלץ לעקוב אחריה, וללמוד אותה בקפדנות. [332]

67. **תפקידה של תוכנית החלל הייתה קידום טכנולוגיות צבאיות**, בכסות של תוכנית חלל אזרחית- **ונועדה לעקוף את המגבלה העצמית של 2,000 ק״מ** כפי ששיקרה לאירופה בכדי שלא תנקוט נגדה בצעדים מחמירים. [333]

68. **בשנת 2013, צילומי לווין חשפו תוכנית חלל צבאית סודית בטכנולוגית דלק מוצק,** הממוקמת כ- 40 ק״מ דרומית מזרחית לעיר שאהרוד, במימון אישי ופיקוח של משמרות המהפכה, בניגוד לזו האזרחית והגלויה שבסמנאן. [334]

69. **שיגור הלווין ״נור 1״ בשנת 2020** היווה תפנית צבאית חשובה, והוא חשף את פרצופה האמיתי של איראן - **שסח״א היא סיפור כיסוי** והוא אינו גוף אזרחי בלבד. [335]

70. **שיגור הלווין ״נור 2״ בשנת 2022** הוא התפתחות משמעותית ביכולותיה של איראן. [336]

המסקנות לגבי סין:

71. **סין מסייעת באופן עקיף לתוכנית החלל האיראנית עוד משנת 2015.** באוקטובר 2015, חתמה חברת האלקטרוניקה האיראנית "סלראן" על הסכם עם חברות סיניות לקבלת ציוד מיקום, ניווט ותזמון של הלווין Beidou 2 למטרות ביטחוניות, שבסופו של דבר עשוי לשפר את השימוש שתעשה איראן בניווט לווייני בתוכנית הטילים הבליסטית שלה.[337]

72. **ההסכם הצבאי שנחתם בין סין לאיראן בשנת 2021, עלול לשרת גם את תוכנית החלל האיראנית.**[338]

סין-איראן טילים היפרסוניים

73. **לא נמצאו דיווחים ולפיהם סין מעבירה טילים היפרסוניים לאיראן אולם ישנן טביעות אצבע אפשריות לקיום הדבר.** כשנה לאחר השיגור ההיפרסוני הסיני (וכשנה וחצי מאז ההסכם הצבאי בין סין לאיראן), בשנת 2022 נראה כי לאיראן הייתה קפיצה דורית גדולה בתחום הטילים כאשר זו שיגרה טיל מסוג Qaim-100 (מבוסס מנוע דלק מוצק).[339]

74. **הטיל הבליסטי ההיפרסוני החדש של איראן, מסוגל להגיע לתל אביב תוך פחות מ- 4 דקות. הוא יכול לחדור דרך מנגנוני הגנה אוויריות מתקדמות ולפגוע במטרות ספציפיות, ללא יכולת ליירט אותו בעשורים הבאים.**[340]

ידע היפרסוני העלול לזלוג מסין לאיראן במסגרת ההסכם הצבאי שנחתם ב- 2021:

75. **בזמן שארה"ב נאבקת עם פיתוח הטילים ההיפר-סוניים שלה, נראה שעכשיו יש כזה גם לאיראן וזה משנה את מאזן הכוחות לא רק במזרח התיכון אלא בעולם כולו.**[341]

76. על פי דיווחים, **לארה"ב לא קיימת יכולת נוכחית להגן על עצמה או על בעלי בריתה מפני נשק היפרסוני שישוגר לבעלות בריתה.**[342]

77. בשנת 2019, דו"ח של הפנטגון הזהיר כי **רוסיה וסין מפתחות יכולות שנועדו לאיים על העליונות האמריקנית** בתחום ההיפרסוני.[343]

78. **הדוקטרינות של סין ורוסיה מלמדות שהן מייחסות חשיבות רבה לחלל בלוחמה מודרנית** ורואות ביכולות נגד-חלל אמצעי להקטין את האפקטיביות הצבאית של ארה"ב ובעלי בריתה.[344]

79. **ארה"ב נרדמה בשמירה מול הסינים (והרוסים) שפיתחו טילים גרעיניים היפרסוניים ויכולת להשמדת לווייניים בחלל.** הסינים (והרוסים) משלבים את הנשק ההיפר-סוני במערכי הנשק הגרעיני שלהם.[345]

80. על פי הערכות, בייג'ין בונה יותר מ 200 **מתקנים תת קרקעיים לשיגור טילים גרעיניים**.[346] בחודש אוגוסט 2021, **סין שיגרה טיל היפרסוני עם מערכת הפצצה חללית מסוג נשק שלא נראה כמותו מעולם.**[347] **השיגור העיד על התקדמות משמעותית בתחום, הרבה מעבר להערכות המודיעיניות שהיו לארה"ב בנושא.**[348]

81. **הטיל ההיפרסוני שסין שיגרה נראה כמו מערכת לשימוש כמכה ראשונה.** כלומר: בסיס למתקפת פתע גרעינית נגד ארה"ב שכאמור לארה"ב אין כיום יכולת התגוננות כנגד טילים מסוג זה. [349]

82. **במשך השנים הקרובות, לרוסיה ולסין יהיה יתרון אסטרטגי** שלא היה להן מעולם על ארה"ב (עד להשלמת פרויקט חץ 4). [350]

83. **השילוב של יכולות אנטי- לווייניות ומערך היפרסוני הופך את ארה"ב לפגיעה יותר משהייתה מאז מלחמת העולם השנייה.** [351]

84. **בפן המדיני, הסינים דיווחו כי ג'ו ביידן, הנשיא האמריקני לא מחה על פיתוח הנשק ההיפר-סוני** או על הפעילות התוקפנית של בסין בחלל דבר שאיננו מובן בעיקר לאור המתיחות ביניהן. [352]

85. **דוח חדש של הפנטגון קבע כי עד שנת 2030, סין תחזיק בלפחות 1,000 טילים היפרסוניים גרעיניים ולכן שיתוף הפעולה הצבאי בינה לבין איראן מדאיג.** [353]

86. הניסוי של סין מוכיח כי היא התקדמה באופן משמעותי ביכולותיה הרבה מעבר להערכה האמריקאית ואף מעלה תהיות **מדוע ארה"ב זלזלה ביכולותיה הצבאיות של סין?** [354]

87. **בשלב זה אין הגנה יעילה מפני טילים היפר-סוניים** ולכן זה מגביר את האיום על מדינות שנמצאת בטווח. [355]

סין-איראן בפן הדיפלומטי

88. **סין תומכת באיראן באו"ם ובזירה הבינלאומית בנושא פקיעת האמברגו** (משיקולים כלכליים), **בפרויקט הגרעין** (מתנגדת לסנקציות אמריקאיות), **ובתוכנית החלל האיראנית שהיא חלק מפיתוח טילים בליסטיים** ארוכי- טווח **דבר שאפשר לה להאיץ את התקדמותה בכל המסלולים.** [356]

89. משנת 2006 ועד שנת 2014 – סין הצביעה בעד בכל עשרת ההחלטות שמועצת הביטחון של האו"ם פרסמה נגד איראן.

90. **החל משנת 2018, חלה תפנית בהצבעותיה של סין באו"ם וזו הצביעה נגד החלטות האו"ם בנוגע לאיראן ואף הטילה וטו** בשנת 2020 על הצעתה של ארה"ב להאריך את אמברגו הנשק על איראן ובכך למעשה **הצביעה נגד** ההחלטה. [357]

91. **חברות ובנקים סיניים בבעלות ממשלתית נמנעו על פי רוב מעסקים עם איראן** בשל האיום בסנקציות מצד ארצות הברית, **אבל חברות סיניות אחרות וחברות שבסיס הפעילות שלהן בסין, החשופות פחות לאיום, המשיכו לשתף פעולה עם איראן** בענפים שונים, כגון טכנולוגיות לייצור טילים, משלוחים אוויריים, נפט ובעיקר שינוע נפט. [358]

92. **סין מצהירה באופן פומבי באו"ם על שיתוף פעולה בין סין-רוסיה ואיראן, כחלק מהתנגדות משותפת לארה"ב ובכך מחזקת אותה בזירה הבינלאומית.** "אנו מפצירים בארה"ב להפסיק את הסנקציות החד צדדיות הבלתי חוקיות שלה". [359]

93. **סין הבטיחה לאיראן כי היא תמשיך לרכוש ממנה נפט, גז ומוצרים פטרוכימיים פעולות שמחזקות את איראן לעקוף את הסנקציות האמריקאיות.**[360]

94. **סין מסייעת לאיראן לבלום את ניסיונה של מדינת ישראל לייצר קואליציה מוסלמית/אזורית נגדה שתוכל לעזור לה בתקיפת אתרים גרעיניים באיראן.** ב- 10.03.2023, באמצעות תיווך סיני, איראן וסעודיה הודיעו בהצהרה משותפת כי הסכימו לחדש את היחסים הדיפלומטיים ביניהן. **"חידוש היחסים בין איראן לסעודיה רע מאוד לישראל".** מדובר ב"התפתחות חמורה ומסוכנת לישראל ומהווה ניצחון מדיני לאיראן. מדובר בפגיעה אנושה במאמץ לבניית קואליציה אזורית למול איראן". [361]

סין-איראן בפן הכלכלי

95. **בעקבות הסנקציות על איראן, המשטר האיראני צפוי לפנות לסין לתמיכה כלכלית ומדינית נוספת, ושאיפותיה הגלובליות של סין יביאו ככל הנראה להיענות בחיוב לבקשה זו.**[362]

96. **נכון לשנת 2022, איראן רואה בסין בעיקר מקור כלכלי וסין מסייעת לאיראן להתגבר על הסנקציות הכלכליות** של ארה"ב בכך שחתמה איתה על החוזה ל- 25 שנים הבאות.[363]

97. **חלק ניכר משיתוף הפעולה של בייג'ין וטהראן מתמקד בקשרים כלכליים אך זו תהיה טעות להחמיץ את ההשלכות הביטחוניות של היחסים בין סין לאיראן.** [364]

98. **סין מהווה משענת כלכלית ואסטרטגית עבור איראן, בעיקר כמשקל נגד ללחצי ארצות הברית וכמעקף לסנקציות.**[365]

99. **בזמן שחברות אירופאיות ואמריקאיות עזבו את איראן מחשש הסנקציות, הסינים תופסים את מקומן ומספקים חמצן כלכלי למשטר האיראני.** [366]

100. **השקעות סיניות נכנסות לאיראן, אף שקשה למצוא נתונים מדויקים לגביהן.** [367]

101. **בעשור שבו הייתה איראן נתונה תחת סנקציות ולא נטלה חלק בסחר העולמי, הגורם היחיד שסייע לה באופן רציף הייתה סין.** [368]

102. **השקעות סיניות באיראן, יספקו למשטר האיראני תמריצים כלכליים והכנסות, אשר חלקם יהוו שימוש לבניית ארסנל הטילים והמזל"טים, וכן בקידום פרויקט הגרעין.**[369]

103. **לאור הסנקציות, סין "זוכה" בחוזים עם איראן, הם נמצאים בשטח ללא חשיפה/פיקוח של ארה"ב, ויש להם קשרים לבנקים המקומיים. היא מוכנה להחליף כל חברה שתעזוב את איראן.** [370]

104. **סין פועלת באופן נמרץ להעמקת מעורבותה במזרח התיכון על חשבון ארה"ב. נוכח היחלשות ההגמוניה האמריקאית והפחתת מעמדה של ארה"ב במרחב הגיאופוליטי, על פניו נראה כי מנהיגי סין "קוראים נכון את המפה".**[371]

105. **יצירת השותפות בין סין לאיראן- מהווה כוח מכפיל אסטרטגי המקנה השפעה עצומה לכל אחת מהן בנפרד וביחד.** [372]

106. **בשני העשורים האחרונים סין קונה מאיראן נפט, והיא משקיעה מיליארדי דולרים בפיתוח שדות הנפט והגז של איראן - כסף, שחלקו לפחות מגיע לתוכנית הגרעין.** [373]

107. **סין היא שותפת הסחר הגדולה ביותר של איראן.** בינואר 2016, הסכימו שתי המדינות על הסכמי סחר בשווי 600 מיליארד דולר למשך עשור. [374]

108. **איראן תקבל מיליארדי דולרים מהשקעות סיניות באנרגיה ובתשתיות, דבר שמהווה חתירה תחת האפקטיביות של הסנקציות האמריקאיות כנגד המשטר האיראני.** [375]

109. **סיועה של בייג'ינג לאיראן לצאת מהבידוד ולשקם את הכלכלה שלה, מנוגד ליעדי ישראל ומחמיר את האיום הצבאי על ישראל.** [376]

110. **ההסכם האסטרטגי שנחתם בין סין לאיראן בשנת 2021, מסייע לאיראן בהקלת הבידוד הכלכלי שהטילה עליה ארצות הברית.** [377]

111. **איראן מסתייעת ברשת הברחות נפט לבנוניות (חיזבאללה) לסין ובכך עוקפת את הסנקציות הכלכליות האמריקאיות.** ראיה לכך היא הטלת הסנקציות האמריקאיות על חברת Ava Petroleum, שריכזה משלוח נפט שיועד לרוכשים בסין באמצעות רשת הבחרות מטעם חיזבאללה. [378]

112. **בשנת 2016, איראן הגיעה רשמית לשותפות כלכלית גבוהה עם סין**, אשר צפויה להגדיל עד שנת 2026 את המסחר בין שתי המדינות עד פי עשרה ולשווי של 600 מיליארד דולר.[379]

113. **בשנת 2018 וחרף הסנקציות על איראן, סין הגדילה את רכישותיה ממנה ב- 10%.** היא ייבאה מאיראן כ- 718,000 חביות ביום בממוצע בחודשים ינואר-מאי. [380]

114. **חברות סיניות מעורבות ביודעין בעסקאות משמעותיות להובלת נפט מאיראן בניגוד לסנקציות של ארה"ב.** בשנת 2019, משרד האוצר האמריקני הטיל סנקציות על 6 חברות סיניות הקשורות לנושא. [381] ואף בשנת 2020 על עוד 3 חברות נוספות.[382]

115. **סין גם מקיימת קשרים עם חברות ספנות איראניות ומאפשרת להם לעגון בנמליה דבר שמסייע לאיראן מתחת לאפם של הסינים להסתיר את פעילותם האמיתי שם.** [383]

116. **ישנן השלכות ביטחוניות לשותפות הכלכלית בין סין לאיראן.** לאחר נסיגת ארה"ב מהסכם הגרעין בשנת 2018, סין חנכה באיראן **מסילת רכבת חדשה המחברת בין העיר באיאנור במונגוליה (שעל פי מידע מודיעיני סין מפתחת שם לפחות 3 אתרים לטילים בליסטיים) לבין טהרן.** [384]

117. **אכיפה נרפית מצד שלטונות סין מאפשרות לחברות סיניות הקמה של שלל חברות קש בכדי להסוות את פעילותן באיראן.** [385]

118. **מלבד עסקאות נפט גדולות, באיראן קיימים פרויקטים רבים של תשתיות בבעלות סינית**, כולל הסכם להקמת רכבת תחתית בטהרן ומסילות רכבת נוספות בין טהרן למרכזי הסחר בסין. [386]

119. **נראה כי בייג'ינג מתכוונת לקחת צעד קדימה בכל הקשור לשיתוף פעולה עם איראן.**

120. **ממשלת סין גם משקיעה משאבים נכבדים במימון מלגות לסטודנטים איראניים בסין.** [387]

ההוכחות לכך כי סין מסייעת כלכלית לאיראן- כסף שבחלקו לפחות מגיע לפרויקט הגרעין

הסנקציות שהוטלו על חברות סיניות מטעם משרד האוצר האמריקני:

121. **בשנת 2022, חברות סיניות (וגם רוסיות) שימשו כרשת הברחת נפט איראני והלבנת הון עבור כוח קודס של משמרות המהפכה של איראן.** הרשת גייסה מאות מיליוני דולר לכוח קודס של איראן ולחיזבאללה, בעלת בריתה הלבנונית של טהרן, וסייעה לאיראן לתמוך בארגוני טרור ברחבי העולם. **הידיעה הזאת עברה כמעט מתחת לרדאר בישראל.** [388]

122. **בחודש אוגוסט 2022, הטילה ארה"ב סנקציות על 5 חברות סיניות המבוססות בהונג קונג, אשר סייעו כלכלית לאיראן במכירת נפט.** [389]

לסיום, **ניתן לרסן את יצוא האנרגיה הבלתי חוקי של איראן, אך נדרש הרבה יותר כדי להפעיל לחץ פיננסי אמיתי על צינור ההכנסות מהנפט של איראן.** [390]

חשוב להדגיש כי **סין אינה נתפסת כמתחרה אסטרטגית או כאיום ישיר על ישראל, ואולם, היא עלולה לערער את היציבות במזרח התיכון בו בזמן שהיא שומרת לכאורה על יחסי ידידות עם כל המדינות.** ייצוא הנשק של סין, גלגל ההצלה הכלכלי והדיפלומטי שהיא מספקת לאיראן על אף הסנקציות, וקידום יוזמות שלום וביטחון אלטרנטיביות (סעודיה) הן רק דוגמאות בודדות לאופן שבו סין רואה במערכת הבריתות האמריקנית איום על האינטרסים שלה, ולכן היא מנצלת כל סדק ושסע כדי להפריד ולמשול. [391]

מסקנות צפון קוריאה- איראן:

על פי טל ענבר, עמית מחקר בכיר ב MDAA, **"לצפון קוריאה יש יכולת תקיפה גלובלית אמיתית ואמינה עם נשק גרעיני".**[392] **ולכן חשוב להבין מה תפקידה בהקשר האיראני.**

מסקנות כלליות:

1. **בנושא הגרעין, צפון קוריאה מהווה אתגר מודיעיני משמעותי והיא "יעד איסוף המודיעין הקשה ביותר" עבור ארה"ב.** היא היעד הקשה ביותר מבין היעדים הקשים, וקשה לחבר את כל "פיסות הפאזל" עבור תמונת המודיעין המלאה.[393]

2. **בנושא הטילים הבליסטיים, צפון קוריאה אינה מסתירה את כוונותיה** לפתח טילים בליסטיים ארוכי טווח, **והערכות מודיעיניות מעריכות כי אלו ישמשו לנשיאת ראשי קרב גרעיניים.**[394]

3. **צפון קוריאה, היא מדינה שאיננה מצייתת להסכמי בקרת הנשק הבין- לאומיים, והיא מעבירה טכנולוגיות צבאיות להשמדת המונים ולכן קיים חשש כי במסגרת שיתופי הפעולה עם איראן אלו יעברו גם לאיראן.** [395]

4. בשנת 2022, השליט הצפון קוריאני קים ג'ונג-און הכריז כי **צפון קוריאה מתכננת להפוך את תוכנית הגרעין שלה ל"כוח מוחלט וחסר תקדים" וכי נעשתה קפיצה משמעותית בנושא הרכבת ראשי נפץ גרעיניים על טילים בליסטיים.** [396]

5. **בשנת 2017, צפון קוריאה איימה על מדינת ישראל כשיצאה להגנתה של ארה"ב על רקע המתיחות בינה לבין צפון קוריאה.** משרד החוץ הצפון קוריאני אמר כי "עדיף שישראל תחשוב פעמיים על ההשלכות שבהיגררות לקמפיין מרושע.[397]

6. **למדינת ישראל לא קיימים קשרים דיפלומטיים עם צפון קוריאה ובשנת 2017 הזהיר משרד החוץ הישראלי לאזרחי ישראל שלא לנסוע למדינה.**[398]

צפון קוריאה-איראן בפן הצבאי

7. **יצוא הנשק מצפון קוריאה למזרח התיכון החל עוד בשנות השמונים**, ומדינות היעד כללו בתקופות שונות את איראן סוריה, ותימן, כמו גם את לוב ומצרים. [399]

8. **מקורות אמריקאים העריכו שעד 1987, צפון קוריאה וסין סיפקו בערך 70% מייבוא הנשק האיראני.** [400]

9. **היצוא הצבאי מצפון קוריאה למזרח התיכון רב ומגוון**, ובין האמצעים השונים שנכללים בו הם טכנולוגיית טילים, העברת חומרים כימיים, טכנולוגיה גרעינית ואף סיוע לחיזבאללה. [401]

10. **קיימת חשיבות גבוהה לקשר של צפון קוריאה במזרח התיכון בכלל, ולקשריה עם איראן וסוריה בפרט, מכיוון ששתי המדינות מהוות איום על מדינת ישראל.** [402]

11. **הנפגעת המיידית משיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן ולדמשק היא מדינת ישראל**, המזוהה כבעלת הברית קרובה של ארצות הברית. זיהוי זה יוצר בסיס לשיתוף הפעולה הצבאי בין צפון קוריאה לאיראן ולסוריה. [403]

12. לאיראן יש יכולות עצמאיות, אך גם סיוע חיצוני. **צפון קוריאה נחשבת לבעלת ברית קרובה, המספקת לאיראן אמצעי לחימה רבים וגם ידע.** [404]

13. **בימים אלו ממש, לצפון קוריאה יש מעורבות משמעותית בהתעצמות של איראן בסוריה ובזירות נוספות**, וכן בהעברת הנשק לחיזבאללה שבלבנון. [405]

14. בישראל מתמקדים בעיקר בנושא הגרעין, אולם **הנשק הקונבנציונלי והידע שמגיע מצפון קוריאה- גם הוא משפיע על הבטחון של מדינת ישראל.**[406] בשנת 2006 קפריסין תפסה משלוח של מערכות הגנה אווירית שנשלחו מצפון קוריאה לסוריה כמו גם רכיבים היכולים לשמש למשגרי טילים. [407]

15. **סוריה תופסת את מקומה של עיראק כצלע השלישית ב"ציר הרשע" של איראן-צפון קוריאה** עליו הכריז הנשיא בוש ב–2002, ציר שנחשב אחד האיומים העיקריים על הזירה הבין–לאומית, וחברותיו הן בעיקר צפון קוריאה ואיראן. [408]

16. **צפון קוריאה-איראן וסוריה אימצו שיטת לוחמה א-סימטרית** (טילים בליסטיים למשל)- והצטיידו באמצעי לחימה המסבים פגיעה קשה בעורף האויב. [409]

17. **צפון קוריאה תומכת צבאית-אסטרטגית בחיזבאללה, חוד החנית של איראן המהווה איום ישיר על מדינת ישראל.** מומחים צפון קוריאניים סייעו בשנת 2000 לחיזבאללה בבניית מנהרות ובונקרים תת קרקעיים שמילאו תפקיד חשוב באופן לחימתו מול מדינת ישראל. [410]

18. **צפון קוריאה מסייעת לבניית כוח הטילים של חיזבאללה והיא בעלת חשיבות בכל הקשור למשתמש קצה.** הטילים שנורו על אוכלוסייה אזרחית בישראל על אזרחי ישראל במלחמת לבנון השנייה הורכבו באיראן אך מקורם בצפון קוריאה. [411] **שופט פדרלי בוושינגטון אף קבע כי צפון קוריאה ואיראן אחראיות לנזקים שנגרמו לישראל ע"י סדרת התקפות של טילים מלבנון על ישראל בשנת 2006.** [412]

19. **צפון קוריאה פעלה בתיאום עם איראן וסוריה כדי לספק רכיבי טילים ורקטות לחיזבאללה.** צפון קוריאה שלחה רכיבים של רקטות וטילים לאיראן אשר נאספו ונשלחו לחיזבאללה בלבנון דרך סוריה. [413]

20. **צפון קוריאה מעבירה משלוחי נשק לחיזבאללה.** בשנת 2009, הרשויות בתאילנד קרקעו מטוס מטען IL-76 שטס מקוריאה הצפונית, ובעקבות זאת גילו רקטות 240 מ"מ בין מאגר כלי נשק שהיה מיועד לחיזבאללה.[414]

21. **ב- 2017, פורסמה ידיעה שמהימנותה אינה ברורה ולפיה, שבחסות צפון קוריאה ורוסיה, פועל בסוריה מפעל טילים ארוכי טווח וטילים בליסטיים מסוג M-600.** המבוסס על הטיל פאתח 110 מתוצרת איראן. עוד דווח כי נצפו באזור קצינים מצפון קוריאה. [415]

22. **בחודש נובמבר 2022, הערוץ הסעודי דיווח כי מומחים מצפון קוריאה מסייעים לחיזבאללה להעביר לתוך לבנון רקטות בעלי ראשי נפץ כימיים.** ממסיאף שבמערב סוריה, לאיזור אל-קסיר הסמוך לגבול סוריה-לבנון באמצעות יחידה 2250 השייכת לאיראן. חיזבאללה צפוי להעביר את הרקטות לאזור בינת ג'ביל שבדרום לבנון בסמוך לבסיס של כוח יוניפי"ל, זאת לאחר שהארגון גילה כי קיומו של מחסן הנשק באל-קסיר נודע לישראל.[416] המחסן בקוסייר הוא אתר זמני, עד להעברת הטילים אל אדמת לבנון, למחסנים באזור העיירה בינת ג'בל, שנמצאת בקרבת הגבול עם ישראל.[417]

צפון קוריאה-איראן בתוכנית הטילים הבליסטית

23. **שיתוף הפעולה של צפון קוריאה עם תוכניות הטילים הבליסטיים של איראן הוא מתמשך ומשמעותי.** [418]

24. **איראן מחזיקה בארסנל הטילים הבליסטיים הגדול והמגוון ביותר במזרח התיכון, וההערכה היא שרובם נרכשו ממדינות זרות, ובראשן צפון קוריאה.** [419]

25. **באופן כללי, שיתוף הפעולה הרחב ביותר של צפון קוריאה עם מדינות המזרח התיכון מתרחש בתחום הטילים הבליסטיים.** [420]

26. **שיתוף הפעולה הרחב מאד של צפון קוריאה עם איראן וסוריה, בעיקר בתחום הטילים הבליסטיים (וגם בתחום הגרעין), הוא בעל חשיבות עיקרית היות ושתי מדינות אלו מהוות מוקדי איום חיצוניים על בטחונה מדינת ישראל.** [421]

27. צפון קוריאה אמנם אינה מהווה איום ישיר על ישראל, אבל **הפרויקטים שלה לפיתוח טילים ארוכי טווח ונשק גרעיני קשורים באופן הדוק למאמצי ההתעצמות של אויבינו.**[422]

28. כבר כיום לאיראן יש יכולות בליסטיות כדוגמת **טיל השיאהב 3 שפותח בחסות צפון קוריאה המסוגל להגיע עד לירושלים** ולכסות שטחים נרחבים במדינת ישראל.[423]

29. **עם תום מלחמת איראן–עיראק, נכנסה איראן לפרויקט פיתוח משותף עם צפון קוריאה, ובו פותח הטיל הקרוי באיראן שיאהב- 3** המבוסס על טיל הנון-דונג הצפון קוריאני. **פיתוח השיאהב -3 נתפס כאמצעי להרתעת ישראל מפני תקיפה עתידית על מתקנים באיראן ובכך עלולים לסכל או לאתגר את מדינת ישראל בכל הקשור בהגנתה על עצמה מפני איראן גרעינית.** [424]

30. **צפון קוריאה מילאה תפקיד מרכזי בהקמת תשתית תעשייתית לייצור טילים עבור איראן (וסוריה).** [425]

31. **בשנת 1997, צפון קוריאה, ביחד עם סין, שלחה צוות משותף של טכנאים לאיראן כדי לסייע לאיראן להפעיל את יכולות ייצור הטילים הבליסטיים המקומיים שלה ולשפר את טווח הטילים שלה.** [426]

32. **תוכניות הגרעין והטילים הבליסטיים של איראן היו תלויות זמן רב בסיוע חיצוני ממדינות אחרות וצפון קוריאה, מדינה הידועה לשמצה בייצוא האסור הנרחב שלה של טילים בליסטיים וטכנולוגיה קשורה, הוכיחה את עצמה כשותפה חשובה במיוחד.** [427]

33. **המדיניות והאסטרטגיה שהתפתחה באיראן בתחום הטילים הבליסטיים הייתה הישענות עצמית, עם יכולת מסוגלות לפתח ולייצר טילים בעצמה. צפון קוריאה, סין ורוסיה – כולם נרתמו לעזרתה של איראן בעניין זה.** [428]

34. **מלחמת איראן- עיראק במהלך שנות ה- 80 (1980-1988), היא שהובילה את איראן לרכוש טילים בליסטיים מצפון קוריאה.** [429]

35. **הסיוע של צפון קוריאה לאיראן מאיים על כלל שטח ישראל ואירופה.** טילים אלה כוללים טילים בליסטיים מתקדמים בין יבשתיים (ICBM), ארוכי טווח (2,000 ק״מ), המכסים את כלל שטחה של מדינת ישראל, ואף בעלי יכולת הגיעה לאדמת אירופה ואף מעבר לכך. [430]

36. **טילים ארוכי טווח המסוגלים לשאת ראשי נפץ גרעיניים, עשויים להיות מיוצאים לאיראן, ובכך תכנית הטילים הבליסטיים שלה תהפוך לאיום עולמי.** בשנת 2013, טכנאים של טילים איראניים, מקבוצת ״Shahid Hemmat Industrial Group״, נסעו לצפון קוריאה בכדי לעבוד על מאיץ רקטות במשקל 80 טון, שעל פי סוכנויות ביום אמריקאיות, הטיל ארוך הטווח מסוגל לשאת ראשי נפץ גרעיניים. [431]

37. **בחודש ספטמבר 2020, גורם אמריקני בכיר אמר כי איראן וקוריאה הצפונית חידשו את שיתוף הפעולה בתחום הטילים ארוכי הטווח, כולל העברת חלקים חיוניים.**[432]

38. **שיתוף הפעולה בין צפון קוריאה ואיראן בנושא הטילים, כולל מידע על ״העברת חלקים קריטיים״ ועל שימוש בצפון קוריאה כ״מחסן הבית״ של איראן.** [433]

39. **איראן פיתחה קשרי עבודה הדוקים עם צפון קוריאה בתוכניות טילים בליסטיים רבים.** [434]

40. **שיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן, כולל בתוכו גם את סין, כחלק מציר משותף.** [435] במאי 2011, דו"ח סודי של האו"ם נחשף ובו חשד להעברת פריטים אסורים הקשורים לטילים בליסטיים שהועברו בין צפון קוריאה לאיראן, באמצעות טיסות סדירות של איר קוריו ואיראן אייר, פעולות שהפרו בבירור את הסנקציות של האו"ם שאברו באותה התקופה על איראן". המדינה השלישית השכנה" (סין), שאיננה הייתה מפורטת בדו"ח, שימשה מרכז המעבר להעברת טכנולוגיות אלו. אנליסט מודיעיני אמריקאי לשעבר, ברוס בכטול, טען כי סין אפשרה לחצות את המרחב האווירי שלה ולגשת לנמליה, מה שאפשר לצפון קוריאה ולאיראן לעקוף את הסנקציות הבינלאומיות על העברה של טכנולוגיה גרעינית וטילים. [436]

41. **דו"ח של האו"ם מפברואר 2021, חשף שיתופי פעולה נרחבים בתחום הטילים הבליסטיים והחלל, בין צפון קוריאה לאיראן.** Shahid Hemmat Industrial (SHIG) האיראנית לבין KOMID הצפון קוריאנית. [437]

42. **שיתוף הפעולה הבליסטי בין צפון קוריאה ואיראן הוא סימביוטי**, ומסייע לא רק לאיראן, אלא גם לצפון קוריאה עצמה בהתעצמות הצבאית שלה. [438]

43. **איראן לא רק קנתה מצפון קוריאה טכנולוגיות, אלא היא שיפרה אותם ולאחר מכן שיתפה אותה בידע שצברה.** ועל כן שיתוף הפעולה הזה תורם לא רק להתעצמות איראן אלא גם להתעצמות צפון קוריאה. [439]

44. **שיתוף הפעולה האסטרטגי של איראן בפיתוח טכנולוגיית טילים בליסטיים עם צפון קוריאה הוא מרכיב חיוני בפרויקט של איראן לערער את היציבות במזרח התיכון**. [440]

45. **די בטילים לטווח הקצר ולטווח בינוני כדי לפגוע בבסיסי ארה"ב הנמצאים בקרבת איראן, ודי בטילים ארוכי טווח כדי לפגוע בישראל- טכנולוגיות שצפון קוריאה מסייעת לאיראן להשיג.** [441] בחודש אוגוסט 2018, איראן העבירה כמה עשרות טילים בליסטיים לידי מליציות פרו איראניות בעיראק, בכדי לשמש הרתעה למקרה שתותקף. [442]בתאריך 13/03/2022 בירת החבל הכורדי בצפון עיראק- ארביל, הותקף על ידי 12 טילים בליסטיים מסוג "פאתח 110", אשר כוונו בידי איראן לעבר הקונסוליה האמריקנית. ערוצים פרו- איראניים תיארו בשעות הראשונות למתקפה, כי היעד היה מתקנים סודיים של המוסד. [443]

46. **שיתוף הפעולה בין איראן לצפון קוריאה בתחום הטילים הבליסטיים- מהווה גם איום על אויבותיה ושכנותיה של צפון קוריאה**. [444]

47. **במהלך שנת 2022, צפון קוריאה שיגרה באופן חסר תקדים טילים בין יבשתיים. ארה"ב עלולה למצוא את עצמה מתעמתת עם שתי חזיתות בשני אזורים גיאוגרפיים מגוונים ומרוחקים בו-זמנית דבר שיקשה על מדינת ישראל בפן ההגנתי/התקפי מול איראן.** [445]

48. **איראן מנצלת קשרים כלכליים ומסחריים עם צפון קוריאה בכדי לקבל ממנה טכנולוגיות בליסטיות.** איראן הרחיבה את יצוא הנפט שלה לצפון קוריאה בתמורה לסיוע טכנולוגי לתוכניות הטילים והגרעין שלה. [446]

49. **עוד משנת 1993 היו אזהרות לגבי הקשר הבליסטי של איראן עם צפון קוריאה.** קהילת המודיעין האמריקאית כי איראן, "צפויה לקבל ראשונה מצפון קוריאה את הטיל נודונג

לטווח של 1,000 ק״מ, וכי עד סוף שנות ה- 90, איראן תוכל להרכיב טילים בליסטיים מסוג נודונג קצרי טווח (סקאד-B ו- סקאד-C) וטילים לטווח בינוני״. [447]

50. **גם המודיעין הישראלי הזהיר בשנות ה-90 לגבי הקשר הבליסטי ואף הבליסטי-גרעיני בין איראן לצפון קוריאה ולכן לא ברור כיצד הייתה התפתחות כה משמעותית בין השתיים ללא טיפול הולם.** המודיעין הישראלי העריך כי עד שנת 1995, צפון קוריאה העבירה לאיראן טילי נודונג (שיהאב 3), ובאמצע שנות ה- 2000, הטיל אף עשה התאמה על ידי מדען גרעין בכיר איראני, קמראן דאנשגיו, לשאת ראש נפץ גרעיני. [448] בשנת 2009, הטילים הבליסטיים המונעים בדלק מוצק של איראן אף הפגינו **קפיצה קוונטית ביכולות על כמו אלו שהציגה צפון קוריאה.** [449]

51. **עם השנים איראן השתכללה באמצעות צפון קוריאה והכניסה טילים לארסנל הבליסטי שלה- בעלי משמעות אסטרטגית חמורה לביטחון ישראל.** דו״ח מודיעיני גרמני חשף כי, איראן השיגה טיל מסוג BM-25 מצפון קוריאה שמקורו מרוסיה והוא יכול להיות משוגר מצוללת לטווחים של 2,500-3,000 ק״מ.[450]

52. **בשנת 2017, קהילת המודיעין אישרה כי צפון קוריאה ייצרה בהצלחה פצצה גרעינית ״ממוזערת״ שניתן להתקינה בראש קרב של טיל בליסטי, יכולות המאיימות על מדינת ישראל בהקשר האיראני.**[451]

53. **תאגיד הסחר הצפון קוריאני המשמש ספק עיקרי של ייצוא ציוד הקשור לטילים בליסטיים ולנשק קונבנציונלי משלח לסוריה רכיבים לנשק כימי.** בשנת 2017, יורטו שני משלוחים מצפון קוריאה לסוריה, אשר יועדו לתוכנית הנשק הכימי הסורי.[452]

54. **בשנת 2018, ארה״ב הזהירה מפני ניסוי איראני בטיל חדש בעל טווח בינוני המסוגל לשאת מספר רב של ראשי נפץ ולהגיע לחלקים באירופה ולכל המזרח התיכון- הוכחה ליכולות הבליסטיות האיראניות מאיימות על ישראל בחסות צפון קוריאה.** [453]

55. **בעת מאמצי ישראל למנוע איראן גרעינית- צפון קוריאה מחבלת בכך וזו מסייעת לאיראן לאיים ישירות על מדינת ישראל באמצעות טילים בליסטיים.** בתאריך 15.01.2021, וכתגובה לאיומי ישראל כך אמרו נציגי איראן, נערך תרגיל בין צפון קוריאה לאיראן, ובו נורו 16 טילים בליסטיים בו-זמנית מפלטפורמות שונות והשמידו במדויק מטרות שנקבעו מראש. **בריטניה גינתה את האירוע ואמרה כי הדבר מערער את היציבות האזורי ובעולם כולו.** [454] בנוסף- בחודש דצמבר 2021, בוצע תרגיל ירי טילים בליסטיים ״על מטרות ישראליות״ של משמרות המהפכה, שעל פי התקשורת האיראנית כלל 20 טילי עמאד, קדר, סג׳יל, זלזל, דזפול וזולפע׳ר, בטווחים של 350-2,000 ק״מ. [455]

56. **ב- 09/02/22, איראן חשפה טיל בליסטי ארוך-טווח חדש בשם ״מפצח חייבר״, שמגיע לטווח של 1,450 ק״מ שמכסה את כל שטחה של מדינת ישראל, ובעזרת יכולת תמרון מסוגל לעבור דרך כיפת ברזל.** [456]

57. **נראה שאיראן הופכת את עיראק לבסיס הטילים הקדמי שלה.** בכיר במשמרות המהפכה הזהיר כי אם ארה״ב תתקוף את איראן, בעלי בריתה יתקפו יעדים אמריקניים במזרח התיכון ואת בעלות בריתה באזור. ארה״ב אמרה כי היא מודאגת מכך עמוקות. [457]

58. **הסיוע של צפון קוריאה לאיראן זולג לרוסיה ומשפיע על מלחמות באירופה דוגמת רוסיה-אוקראינה.** ממש לאחרונה, איראן הסכימה להעביר לרוסיה (בשל מלחמתה עם אוקראינה) טילים בליסטיים (שפותחו בסיוע צפון קוריאני) דבר שיכול להשפיע על אירופה באופן ישיר.[458]

59. **איראן בוחנת את מערכת כיפת ברזל ואת מוכנות העורף הישראלי לספיגת טילים- יתכן גם בליסטיים.** מטחי הרקטות במהלך מבצע "שומר חומות" נעשו בתיאום ושיתוף פעולה עם איראן, כדי לבחון את חולשותיה של מערכת כיפת ברזל. [459] שבעת מלחמה בצפון עם ארגון הטרור חיזבאללה - העורף יאלץ לספוג היקף פגיעות גדול משהכיר וישוגרו 4,000 רקטות ביום לעבר העורף.[460]

60. **המשטר האיראני פועל להשגת צוללת גרעינית למטרות צבאיות כמכה שניה שתינתן למי שיתקוף את איראן. איראן פרסמה כי יש לה טילים מדויקים מאד שלא פורסמו בתקשורת כדי להפתיע את האויב וגם כלי נשק חדשים וסודיים.** [461]

61. **בינואר 2022, דווח כי איראן הרחיבה את בסיס הטילים אימאם עלי למרחק אווירי של כ-1,400 ק"מ בלבד מירושלים, אשר מאחסן טילי שיאהב-3 בבונקרים תת קרקעיים- פיתוח הטיל החל עוד מזמן בחסות צפון קוריאה וזו ההוכחה לכך כיצד שיתופי פעולה מסוג זה בין צפון קוריאה לאיראן משמשים את איראן ליכולות התקפיות והרתעתיות בהמשך.** [462]

62. **לאיראן כבר כיום קיימות יכולות גבוהות בתחום הטילים הבליסטיים וזאת בחסות צפון קוריאה, יכולות שבסופו של דבר זולגות גם לידיים אחרות (כגון רוסיה) ואף מלבות מלחמות באירופה ובעולם כולו.** ההוכחה לכך היא ההצעה שהגיעה בחודש דצמבר 2022 מבכירים בקרמלין ברוסיה, לקניית נשק מתקדם (על רקע המלחמה בין רוסיה לאוקראינה). מקרה זה ממחיש את השפעתן של היכולות הבליסטיות של איראן גם על אירופה בדרך עקיפה ומסוכנת.[463]

63. **רוסיה כבר כעת מנסה להשיג מאות טילים בליסטיים מאיראן וצפון קוריאה, דבר שמעורר דאגה במועצת האו"ם בניו יורק.** "קיימת דאגה אמיתית מהעמקת השותפות המתפתחת בין איראן לרוסיה".[464]

צפון קוריאה-איראן בתוכנית החלל

64. **צפון קוריאה מסייעת בשנים האחרונות לתוכנית החלל האיראנית.** על פי דו"ח סודי של האו"ם שהועבר לממשל ביידן, בשנת 2020 הועברו חלקים קריטיים מצפון קוריאה לאיראן, למרכז המחקר שהיד חאג' עלי מואבהד, אשר קיבל גם תמיכה וסיוע ממומחי טילים צפון קוריאנים עבור רכב שיגור לחלל. **סביר מאד שניתן יהיה להרכיב מתקן גרעיני על הטיל הבין יבשתי של צפון קוריאה ואף על טילים קצרי טווח.**[465]

צפון קוריאה-איראן טילים היפרסוניים

65. **לא ברור מה תרומתה של צפון קוריאה לנושא, אם כי היא פרסמה את שיגור הטיל ההיפרסוני מסוג Qaim-100, שאיראן אישרה את שיגורו** ואף טענה כי הטיל המתקדם **מסוגל לעבור מעל כל מערכות ההגנה נגד טילים.** יחד עם זאת, יש לקחת בחשבון כי איראן נוטה להפריז ביכולותיה. [466]

66. **קיים חשש כי ידע היפרסוני זולג/ יזלוג לאיראן מצפון קוריאה.** בינואר 2022, שיגרה צפון קוריאה טיל היפרסוני, ובכך הגדילה באופן דרסטי את כמות ניסויי הטילים שערכה ב 2021, וכן את איכות הטילים הבליסטיים שלה, דבר המעלה חששות שטכנולוגיה זו תעבור אולי לאיראן.[467]

67. **ב- 28/09/2021, קוריאה הצפונית שיגרה טיל עם מדלג היפרסוני מותקן על טיל בשם Hwasong-12. מדובר בהתפתחות משמעותית ביותר ביכולת ההתקפה של צפון קוריאה, והידע מפיתוח טיל חדיש מסוג זה- עלול לזלוג לאיראן שכבר כאמור ביקשה לקבלו דרך סין.**[468]

68. בחודשים ספטמבר ואוקטובר 2021, ביצעה צפון קוריאה מספר ניסויים של טילים, כולל כאלו היכולים לשאת ראש נפץ גרעיני (ידע טכנולוגי שיכול להגיע לידי איראן).[469]

צפון קוריאה-איראן ופרויקט הגרעין האיראני

69. **עד שנות ה- 2000 סין (ורוסיה) היו הספקיות העיקריות של איראן בפרויקט הגרעין**, אך נראה כי **צפון קוריאה תפסה את מקומה של סין בנושא.**[470]

70. **צפון קוריאה מכרה בסתר לאיראן וסוריה את המתקנים והחומרים הגרעיניים שהתחייבה להשמיד בשנות ה- 2,000**, כחלק מ״שיחות ששי״ שקיימה עם ארה״ב בהן התחייבה להתפרק מנשק גרעיני.[471]

71. **למרות התחייבותה של צפון קוריאה להתפרק מנשק גרעיני- בשנת 2010 נחשפו יכולותיה האיכותיות והמבצעיות בפיתוח גרעין מועשר אורניום.** חדרי הבקרה הגרעיניים שנחשפו, היו דומים לחדרי בקרה גרעיניים מודרניים אמריקניים.[472] דבר זה מעלה **חשש שמא יכולות אלו היו תוצאה של קשר סימביוטי אשר התקיים בינה לבין איראן** (בכל הקשור להעשרת אורניום).[473]

72. **קיימות אזהרות במדיה ולפיהן איראן מתעתעת בכל העולם ויתכן והיא הולכת למסלול ייצור פצצות גרעין מפלוטוניום. נכון לשנת 2021, איראן מייצרת נפץ גרעיני מבוסס פלוטוניום בצפון קוריאה באתר ביונגביון.** האיראנים עקפו את הפיקוח של סבא״א והם רוכשים ידע ממדענים צפון קוריאנים תמורת השקעה כספית נכבדת בצפון קוריאה.[474]

73. **צפון קוריאה סייעה לבעלת בריתה של איראן (סוריה) לבנות כור גרעיני מבוסס פלוטוניום אשר איים באופן ישיר על מדינת ישראל בשנות ה-90.** כור סודי שאותר במקרה והושמד בשנת 2007 על ידי חיל האוויר הישראלי.[475]

74. **הסיוע של צפון קוריאה לסוריה בבניית הכור האטומי- מטרתו הייתה לשמש בסיס גרעיני קדמי איראני בגבולה הצפוני של מדינת ישראל.** ההוכחה לכך היא שאיראן מימנה את בנייתו והשקיעה בו כמיליארד דולר למקרה והכור המקומי שלה ייכשל. לכן- **יש לקחת בחשבון כי איראן תנסה לבנות מחדש כורים גרעיניים בגבולות מדינת ישראל.**[476]

75. **צפון קוריאה סייעה לאיראן להמשיך בשאיפותיה הגרעיניות המכוונות בעיקר נגד מדינת ישראל- כחודש לאחר שהכור הגרעיני בסוריה הושמד (06.09.2007) - צפון קוריאה סייעה לאיראן לקיים ניסויים גרעיניים, כמו אלו שהיא בעצמה ערכה בחודש אוקטובר 2007.**[477]

76. **בשנת 2011, צפון קוריאה העבירה לאיראן טכנולוגיה מכרעת כולל נוסחאות מתמטיות וקודים לתכנון ראשי נפץ גרעיניים.** מכון ISIS דיווח כי צפון קוריאה סיפקה לאיראן את התוכנה MCNPX 2.6.0, המדמה בדיוק רב פיצוץ של פצצה גרעינית, וזו הייתה חלק מעסקה של אימון גרעיני ושיתוף ידע טכנולוגי של טילים בעלות של 100 מיליון דולר. [478]

77. **צפון קוריאה סיפקה בשנת 2011 גם מתכת מיוחדת מסוג פלדת "מרג'ינג", לאיראן וסוריה, כזו הדרושה להשבחת טילים ולייצור צנטריפוגות מתקדמות להעשרת אורניום.** [479]

78. צפון קוריאה סיפקה את המתכת לסוריה, **גם כחלק מהעברת ידע למטרת בניית מפעל חדשני סודי לייצור טילים.** [480]

79. **עפ"י דו"ח משנת 2013, הקונגרס האמריקאי הביע חשש מפני האיום של מרוץ חימוש גרעיני עולמי ובעיקר של שלושת המדינות איראן, צפון קוריאה וסוריה.** שיתוף הפעולה בין מדינות אלו לא קיבלו את תשומת הלב הראויה וממשל אובמה נכשל בטיפול בצפון קוריאה, שמשתפת פעולה עם איראן ובכך מהווה איום מדאיג. [481]

80. **צפון קוריאה שיתפה מדענים איראניים בניסויים גרעיניים שערכה.** פקידים איראניים ולשעבר ראש תכנית הגרעין של איראן, מוחסן פחריזאדה, נכחו בשלושת הניסויים הגרעיניים של צפון קוריאה בשנים 2006,2009,2013, ואף שילמו מיליוני דולרים בכדי להשתתף. [482]

81. **מידת שיתוף הפעולה הגבוה בין איראן לצפון קוריאה בנושא הגרעין, התבססה על ידי החתימה בספטמבר 2012.** גורמים אמריקאיים ציינו כי בפעם האחרונה שצפון קוריאה חתמה על הסכם מסוג זה, הדבר "הוביל להפצת גרעין הגדולה ביותר בהיסטוריה", והם התכוונו לחתימה של צפון קוריאה עם נשיא סוריה אסד בשנת 2002. [483]

82. **קיימות הערכות ולפיהן צפון קוריאה העבירה לאיראן ידע וחומרים גרעיניים, על אף ששתיהן התקדמו בשני נתיבים שונים לכאורה בפיתוח הגרעין** (איראן בהעשרת אורניום וצפון קוריאה במסלול פלוטוניום). [484]

83. **התוכנית הצפון קוריאנית מבוססת על פלוטוניום, והתוכנית האיראנית מבוססת על אורניום מועשר ולמרות זאת יתכן ויש ביניהן שיתוף פעולה טכנולוגי,** זאת מכיוון ששתי המדינות מבוססות על ידע ורכיבים שנרכשו מרשת ההפצה הלא חוקית של עבד אל קאדר ח'אן, אבי תוכנית הגרעין הפקיסטנית. [485]

84. **המידע הקיים בנושא הגרעין של צפון קוריאה בכלל ושיתופיה עם מדינות אחרות הוא מוגבל מאד** בכל הקשור על תכולתו, היקפו ומשך הזמן של שיתוף הפעולה. [486]

85. **קיימת אינדיקציה לכך כי הצהרתה של צפון קוריאה לאחרונה כי הפכה למדינה גרעינית קשורה גם ליכולותיה של איראן לאחרונה להגיע ליכולות גרעיניות של ממש.** בתאריך 08/09/2022, קוריאה הצפונית הכריזה על עצמה באופן רשמי כמדינה בעלת נשק גרעיני ואף העבירה מסר מרתיע לארה"ב. [487] במקביל אליה- איראן קרובה מאד להפוך למדינה גרעינית גם כן, ועולה החשש **האם יש קשר בין שתיהן מבחינת לוחות הזמנים שאליהם הגיעו כמדינות גרעיניות.**

לסיכום, צפון קוריאה, איננה יכולה להיות מופרדת מסין בהקשר האיראני (כמו גם רוסיה), **ואלו פועלות כציר ובסיס משותף להתחמשות איראנית והתנגדות למערב.** התיאום ההולך וגובר בין צפון קוריאה לאיראן וסין- אינו דבר חדש, אם כי חידושו בקנה מידה כזה ובסוג מוצריו בהחלט מהווה **שינוי אזורי ועולמי שעליו יש לתת את הדעת.** [488]

מסקנות - מקרי בוחן, המדיניות של ארה"ב והשפעתה על מדינת ישראל

1. **חילופי ממשל בארה"ב משפיעים על האופן שבו פעולות ננקטות נגד שיתופי פעולה עם איראן דוגמת צפון קוריאה וסין. ממשל בוש ביצע מדיניות אופרטיבית ודיפלומטית משמעותית לעומת ממשל אובמה** ונתן אור ירוק לתקיפת הכור בסוריה במקביל לפניות מול מדינות בעולם כמו הודו שלא לאפשר לצפון קוריאה לעבור בשטחיהם האווירייים. [489]

2. **נשיא ארה"ב לשעבר ברק אובמה, התעלם במכוון מאיראן בכל הנוגע לתוכנית הטילים הבליסטיים ותוכנית החלל של איראן מסיבות דיפלומטיות** (במטרה למנוע את עצירת המו"מ או להכשילו)- **דבר שהוביל את איראן להתעצם בליסטית, ולאיים התקפית והרתעתית על מדינת ישראל ובכך להקשות על תקיפתה. דוגמת פיתוח <u>טיל השיאהב 3 וראשי קרב גרעיניים</u>.** [490]

3. **על אף מדיניותו של ממשל אובמה כלפי חוץ- מבפנים, משרד האוצר האמריקני הטיל סנקציות** על חברות צפון קוריאניות אשר שיתפו פעולה עם איראן. [491]

4. **ההתעלמות של ממשל אובמה מהפרות בוטות של איראן בהחלטות האו"ם גרמה לדיכוי המודיעין בכל הקשור להפרות של הסכמים מצד איראן** וזו יכלה להמשיך באין מפריע להאצת היכולות הבליסטיות שלה,[492] **המהווים קפיצת מדרגה באיום האסטרטגי על המזרח התיכון ועל מרכז אסיה.** [493]

5. **נדמה היה בשנת 2018, כי ארה"ב שינתה את המדיניות שלה בנוגע לשיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן בנושא התוכנית הבליסטית וביקשה להטיל עליה סנקציות אך לבסוף היא נסוגה מכך.** הדבר הוביל את איראן להבין כי היא יכולה לקיים על כך מו"מ ואף המשיכה לפתח **<u>טילים מסוג Hwasong-12 המסוגלים להגיע לטווח של 10,000 ק"מ</u>** ולאיים לא רק על מדינת ישראל. [494]

6. **המדיניות הרופסת של ממשל ארה"ב מול איראן בנושא פיתוח הטילים הבליסטיים הוכחה ככישלון**, כיוון שהיא אפשרה לאיראן לפתח יכולות אסטרטגיות של <u>טווחי הגעה לישראל ואף לאירופה</u>. [495]

7. **ממשל אובמה ומדינות אירופה לא נקטו באמצעים מהותיים למנוע מאיראן יכולות בליסטיות**, ושיגוריה הבליסטיים הוכיחו כי **לאיראן יש יכולת שיגור טילים בליסטיים לטווחים של מעבר ל- 2,000 ק"מ והיא <u>שיקרה בהצהרת כוונותיה מול אירופה</u> כדי להתחמק מסנקציות.** [496]

8. **גם המדיניות של ארה"ב מול תוכנית החלל האיראנית כשלה.** שיגור הלווין לחלל באמצעות טיל של משה"מ והכנסתו למסלול כדור הארץ היא סימן להצלחה אסטרטגית לא רק בתחום הצבאי אלא גם בתחום התעשייה ובתחום הטכנולוגיה הגבוהה. [497] **האמריקנים לא ניתחו נכון**

את כוונותיה האמיתיות של תוכנית החלל האירנית כחלק מעמוד התווך בתוכנית הבליסטית שלה. [498]

9. **המדיניות של אירופה מול איראן בנושא התוכנית הבליסטית ושיתופי פעולתו עם מדינות אחרות כמו צפון קוריאה וסין נכשלו וכיום אירופה בעצמה מאוימת על ידי איראן.** "אם האירופאים או אחרים ירצו לפעול עפ"י מזימתם לפירוק נשק הטילים של איראן, נהיה מוכרחים לבצע קפיצה אסטרטגית". [499]

10. **בשנת 2020 ארה"ב פעלה יותר בנחישות במישור הדיפלומטי והמדיני נגד סין והיא התריעה למדינת ישראל על הסכנות** האפשריות. [500]

11. **המדיניות של נשיא ארה"ב הנוכחי ג'ו ביידן, בנושא פיתוח נשק היפרסוני סיני בשנת 2021, איננה תקיפה מספיק.** לא הביע מחאה על שיגוריה האחרונים. [501]

12. **הירדמותה של ארה"ב מול סין, ושיתוף הפעולה שהלך וגבר בין סין לאיראן ושאיננו טופל בזמן, מרחיב את הסיכון להעברת טכנולוגיה מתקדמת מסין לאיראן ולשמשה לפגיעה במדינת ישראל.** [502]

13. **נראה כי על אף שמדינת ישראל דורשת בעצמה להטיל סנקציות על נושא הגרעין האיראני, היא בעצמה איננה מיישמת את דרישותיה מהעולם** והעדיפה את קידום היחסים הכלכליים בינה לבין סין חרף הסיוע הסיני לאיראן. "חוק המאבק בתוכנית הגרעין של איראן, התשע"ב 2012" איננו מיושם על פי גורמים משפטיים ומאז שנכנס לתוקף. [503]

14. **משרד החוץ הישראלי מגייס תמיכה בינלאומית בגינוי שלו לשיתוף הפעולה בין צפון קוריאה לאיראן ולמזרח התיכון.** [504]

15. **ממשלת ישראל לא מקיימת יחסים דיפלומטיים עם צפון קוריאה.** [505]

16. **סנקציות ע"י משרד האוצר האמריקאי על חברות סיניות התומכות בגרעין האיראני.** [506]

המלצות פעולה:

המלצות כלליות לפעולה:

1. **להכין את העורף הישראלי וצבא היבשה, לספיגת מכה קשה מאוד שהאיראנים ושלוחותיהם מכינים למדינת ישראל** (אלפי טילים, רקטות וכטב"מים שישוגרו על העורף מדי יום ביומו), **ואם לא יעשה כך- "יהיה פה אסון נורא".** [507]

2. **להכין במיידית את מדינת ישראל למלחמה אזורית אפשרית שתפרוץ ב- 6 זירות שונות באם נאלץ לתקוף ללא הכנה מספיקה באיראן (שעל פי הערכות איננו מוכנים אליה כעת).** הזירות הן: איראן, סוריה, לבנון, עזה, אינתיפאדה ביהודה ושומרון ומהומות קשות בתוך המדינה. [508]

3. **לעקוב אחר תוכנית החלל האיראנית** שהיא אחד מעמודי התווך של התוכנית הבליסטית, המהווה כוח מכפיל ואסטרטגי **(להרכבת ראשי נפץ גרעיניים בעתיד).** [509]

4. **לפקח מקרוב על החגורה המרובעת** (צפון קוריאה, סין, איראן ופקיסטן)- כדי למנוע את התלכדותן של ארבעת המדינות לגוש אדיר. [510] **ואף לבלום אותם.** [511]

5. **לבחון "משתמשי קצה" אפשריים של צפון קוריאה וסין.** [512]

6. **לפתח מענה למערכות ההגנה שסוריה מקבלת מצפון קוריאה ואיראן**, המפריעות לחיל האוויר לבצע תקיפות כנגד מטרות איראניות בסוריה. [513]

7. **לעקוב אחר הפיתוח הבליסטי של איראן בכל הקשור לטיל בשם "חייבר"** (עם טווח של 1,450 ק"מ) שעל פי דבריהם הוא מסוגל לבצע תמרונים **ולעקוף את מערכת כיפת ברזל.** [514]

8. **לנסות ולהשיג את המידע שאיראן קיבלה במבצע "שומר חומות" לגבי החורים שיש במערכת כיפת ברזל.** על פי דיווחים, כמות הרקטות שנורו בזמן קצר נועדה לבחון את חולשתה של מערכת ההגנה בידי איראן. [515]

9. **בכל הסכם גרעין עם איראן - מסלול הפלוטוניום חייב להיות מכוסה כראוי**. למשל כור IR-40 בעיר אראכ שבאיראן.[516]

10. **יש לבחון את חידוש יחסי סין-סעודיה (בעזרת התיווך הסיני), ולנתח את הסיכונים הנשקפים למדינת ישראל בהיבט הבליסטי והקואליציוני (סין-איראן-סעודיה).** כידוע, סין העבירה בעבר טכנולוגיית טילים בליסטיים לסעודיה, וכעת עם התקרבותה לאיראן דבר העלול לשנות את הדינמיקה האזורית. [517]

11. **פיתוח מענה ללוחמה א-סימטרית** (פגיעה בעורף האויב) שאיראן וצפון קוריאה פיתחו. [518]

<u>המלצות פעולה לגבי צפון קוריאה:</u>

1. **בכל הקשור לנושא הגרעין ולשת"פ אפשריים, המוסד חייב לפתח יכולות איסוף מודיעיניים בעצמו** ולא להסתמך רק על ארה"ב שמגדירה את צפון קוריאה כיעד הקשה ביותר מבין היעדים הקשים. [519]

2. **יש לחתור להשיג מידע חיוני על צפון קוריאה בנושא הגרעין והטילים הבליסטיים היות והיא** מהווה איום ביטחוני אזורי ועולמי ובעלת יכולות מרשימות בתחום הגרעין והטילים הבליסטיים. [520]

3. **יש לעקוב אחר יחסי צפון קוריאה-סוריה באדיקות ולבחון את שורש יחסיהם לעומק**, וזאת לאחר שבנתה עבורה כור אטומי סודי בשנות ה-90 מבוסס פלוטוניום שאיים ישירות על מדינת ישראל.[521]

4. **יש לעקוב באדיקות אחר יחסי צפון קוריאה-חיזבאללה**, אשר סייעה לה במלחמת לבנון השנייה ביכולות ירי של טילים על אוכלוסיית אזרחי מדינת ישראל, ואף מכרה לה מומחיות בבניית מנהרות ובונקרים תת קרקעיים ששיחקו תפקיד משמעותי באופן לחימתו של חיזבאללה מול צה"ל. [522]

5. **איתור מודיעין על צפון קוריאה-איראן באמצעות מודיעין קיים ונגיש יותר שיש למדינת ישראל על מדינות בתוך המזרח התיכון** (ואף מחוצה לו). [523]

6. **בחינת התהליכים העומדים בשורש העניין של הפצת נשק צפון קוריאני למזרח התיכון.** [524]

7. **פיתוח מענה צבאי/הגנתי ליכולות הבליסטיות (ואולי אף בליסטיות-גרעיניות) של איראן בחסות צפון קוריאה, ובמיוחד לתת התייחסות <u>לטיל השיאהב 3</u> שכבר כיום מאיים על**

ירושלים ומדינת ישראל,[525] שבינואר 2022 בסיס הטילים אימאם עלי שבאיראן, המאחסן את טילי שיאהב-3 בבונקרים תת קרקעיים הורחב לקו אווירי של כ- 1,400 ק״מ בלבד מירושלים.[526]

8. **לעקוב אחר הדיווח ולפיו- צפון קוריאה תעביר לאיראן (דרך סין) טיל היפרסוני מתקדם מסוג Hwasong-12**,[527] שיגדיל את טווח הירי שלה ל- 4,500 ק״מ ואף יותר (ויכסה את כל שטחה של מדינת ישראל).[528]
9. **לבדוק את מהימנות הדיווח ולפיו, לאחרונה איראן מייצרת נפץ גרעיני מבוסס פלוטוניום בצפון קוריאה באתר ביונגביון.** חלופה אלטרנטיבית שהיא מפתחת באם כורים גרעיניים מבוססים אורניום יושמדו.[529]
10. **לבחון את ההשלכות של טיל BM-25 שברשות איראן מצפון קוריאה** (לטווחים של 2,500-3,000 ק״מ)**, המסוגל להיות משוגר מצוללות גרעיניות**,[530] ויכול **להוות מכת פתע שניה** באם איראן תותקף.[531]
11. **לטפל במחסן הטילים בסוריה שפועל עוד משנת 2017, בחסות צפון קוריאה (ורוסיה) ובו מאוחסנים טילים מסוג M-600.**[532]
12. **לתת מענה מבצעי-אופרטיבי להעברות רקטות בעלי ראש נפץ כימי שעוברים לתוך לבנון לידי חיזבאללה בסיוע צפון קוריאני. ויחידת 2250 של איראן.** מיועדים להגיע לאזור בינת ג׳ביל שבדרום לבנון בסמוך לבסיס של כוח יוניפי״ל.[533] המחסן בקוסייר הוא אתר זמני.[534]
13. **יש לוודא כי צפון קוריאה לא העבירה/ תעביר בעתיד ידע לאיראן בנושא הרכבת פצצה גרעינית ממוזערת בראש קרב של טיל בליסטי, כפי שהצליחה לעשות עוד בשנת 2017. (שהרי האיראנים כעת הגיעו לשלב של 90% העשרת אורניום, וכל מה שנותר להם זה להצליח לפתח פצצה ולהרכיבה על טיל- ויתכן וינסו להשיג זאת מצפון קוריאה או ממדינות אחרות).**[535]
14. **לאתר בניית כורים גרעיניים נוספים בחסות צפון קוריאה ואיראן בגבולותיה של מדינת ישראל, אשר תפקידם יהיה לשמש את איראן בבוא העת, באם פרויקט הגרעין שלה יכשל או יותקף/ יסוכל.**[536]
15. **יירוט משלוחי נשק (רכיבים כימיים) מצפון קוריאה לסוריה ולמזרח התיכון.**[537]
16. **לדרוש לכלול בכל הסכם גרעיני עתידי את הסנקציות על הטילים הבליסטיים (ותוכנית החלל) של איראן ולסיוע המגיע מצפון קוריאה(ואף סין).**[538]
17. **יש להזהיר את ארה״ב כי הבעיה של צפון קוריאה במזרח התיכון היא בעיה מעגלית דו - צדדית אשר איננה נוגעת רק למזרח התיכון.** אלא היא מסייעת גם לצפון קוריאה באמצעות איראן (קשר צבאי סימביוטי) לפתח יכולות התקפיות.[539]
18. **הידוק שיתוף הפעולה הבינלאומי וביצוע רפורמה ביכולות האיסוף המודיעיני של הסוכנויות בקוריאה הדרומית וביפן**, לצד המשך התרומה של גופים פרטיים בניתוח המידע, יוכלו לסייע בצמצום פערי הידע בנוגע לאיומים מצד קוריאה הצפונית.[540]
19. **הפקת מידע ותובנות מתחקור עריקים שעברו לדרום קוריאה.** יש לוודא כי לא מדובר במרגלים צפון קוריאנים שחדרו במכוון לדרום קוריאה.[541]

20. **שיתוף פעולה עם מדינות אחרות מלבד ארה"ב שמעורבות באיסוף המודיעין על קוריאה הצפונית**, עשוי לסכל איומים אחרים על מדינת ישראל.[542]
21. **איתור ומעקב אחר מידע גלוי** (ברשתות החברתיות/ בעיתונאות/ במדיה).[543]
22. **ביצוע מודיעין חזותי** (VISINT), כולל ממקורות מסחריים אזרחיים - תצלומי אוויר ולווין קרקעיים, תצפיות אנושיות בעומק עורף המדינה.[544]
23. **ביצוע מודיעין אותות** (סיגינט SIGINT) – יירוט תשדורות.

<u>המלצות פעולה לגבי סין:</u>

1. **הדרג המדיני הישראלי צריך לפעול כבר עכשיו בכל הקשור להידוק הקשרים של איראן עם סין**, שהם לרעתם של ישראל וארה"ב.[545]

2. **כעת, כאשר סין בחרה צד, ישראל צריכה להבין את המשמעויות של כך ולפעול בהתאם ובמהירות.**[546]

3. **הערכה מחדש של יחסיה המסוכנים של ישראל עם סין והפעלת פעמוני אזעקה** מפני אפשרות של איראן גרעינית ובליסטית העלולים לגרום לשואה שנייה ושלסין תפקיד חשוב בהתעצמותה.[547]

4. **לפתח מענה מהיר ומושכל** על האתגרים העולים **מההסכם הצבאי בין סין לאיראן** ואשר מהווים **תמרור אדום!** לביטחון מדינת ישראל.[548]

5. **על מדינת ישראל לנקוט ערנות וזהירות יתרה לגבי שיתוף הפעולה הצבאי בין סין לאיראן וחדירתה של סין לישראל ולנתח הערכת מצב לסיכונים הביטחוניים הנשקפים מכך.**[549]

6. **לבדוק את מהימנות המידע ולפיה לאיראן יש טיל היפרסוני היכול להגיע למדינת ישראל בתוך פחות מ- 4 דקות** (יתכן ובסיוע סין) [550] **ולהמשיך לעבוד באינטנסיביות על פיתוח חץ 4 באינטנסיביות** ביחד ולבד מול ארה"ב כדי לתת מענה לאיום ההיפרסוני שנמצא פה כבר עכשיו.[551]

7. **התעלמות מסין בתוכנית האיסוף של "המוסד" תהיה נקודת כשל בהקשר האיראני,** זאת לאור חיזוק היחסים בין איראן וסין, בין סין לצפ"ק, ובין צפ"ק לאיראן.[552]
8. **המוסד חייב להישען על עצמו (ולא רק על ארה"ב שבעצמה מתקשה בריגול אחרי סין) – ולמצוא פתרונות לקשיי האיסוף בתחום היומינט והטכנולוגיה.**[553]
9. **המוסד חייב להימנע מכל תפיסת ריגול אפשרית בסין, היות וסכסוך מדיני (כרגע ואולי אף כדאי בשל כך לשנות את מאזן הכוחות) יכול לעלות לישראל הרבה**, בעיקר לאור השפעותיה והשתקעותה של סין במזרח התיכון.[554]
10. **על "המוסד" להביא ללשכת רוה"מ פיסות מודיעין אודות הפוליטיקה סביב שיחות הגרעין.** אילו גורמים מושכים בחוטים ומדוע? וכיצד אפשר לקדם את האינטרסים הישראלים בשיחות מול כלל השותפים.[555]
11. **יש לבצע יותר מחקרים בנוגע לסין** (שכמעט ולא נעשו משנת 1992) **באמצעות מכוני המחקר האקדמאיים וגופי הביטחון השונים כפי שיש לנו על מדינות אחרות.** [556]

12. **אין לזלזל בצורך החיוני של הבנת סין לעומק בכדי שיהיה ניתן לפעול מולה באופן יעיל.** יש להבין את ההיסטוריה והתרבות שלה, דרכי החשיבה של העם הסיני והנהגתו בין שמדובר בפעילות עסקית, אקדמית או כל פעילות אחרת.[557]

13. **על מדינת ישראל להשמיע באופן אינטנסיבי באוזני סין את דאגתה מאיומי איראן,** הגרעיני והקונבנציונלי, ומתרומתה של סין להחמרתם.[558] זאת על אף שגישתה של ישראל להנהגת סין נמוכה.

14. **יש להסב לתשומת ליבה של ארה"ב כי סין מאפשרת העברת משלוחי נשק מצפון קוריאה לאיראן דרך הים והאוויר.**[559]

15. להתייחס ברצינות לדבריו של מזכיר המדינה האמריקאי מייק פומפאו מחודש מאי 2020 כי **סין מסכנת את אזרחי ישראל וכי ארה"ב שיתפה את ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו במידע.**[560]

16. **לבקש מארה"ב לנקוט בצעדים דחופים כבר כעת בכל הקשור להרחבת הפעילות הצבאית בין סין לאיראן- המהווה איום רציני** על האינטרסים הביטחוניים המרכזיים של ישראל, ארה"ב, והמפרץ.[561]

17. **לדחוף את ממשלת ארה"ב לקבל מידע מהפנטגון וקהילת המודיעין על פיתוח נשק ושיתוף מודיעיני וצבאי בין סין לאיראן,** כמו גם דו"חות מפורטים על אימונים ותרגילים, ביקורים מדיניים בין סין לאיראן.[562]

18. **לקיים שיתוף פעולה מדיני בין ישראל-ארה"ב-שותפים ערבים במפרץ,** בכל הקשור לשת"פ הצבאי בין סין לאיראן.[563]

19. **לבחון את יחסי סין-חיזבאללה** המאפשרת לו לפעול בחופשיות על אדמתה (ע"י חברות קש ורשת הברחות נפט-כספים שמגיעים בחלקם לפרויקט הגרעין האיראני).[564]

20. **לבחון את יחסי סין-רוסיה כחלק מציר משותף מתגבש.**[565]

21. **לפתח מענה מידי ליחסי סין-סוריה אשר הפעילו ממש לאחרונה פעמוני אזעקה במערכת הביטחון הישראלית** כיון שאלו מקדמים את תוכניותיה של איראן נגד מדינת ישראל.[566]

22. **להזהיר את מדינות האיחוד האירופאי מפני ההסכם החדש בין סין לסוריה** "מבצע חגורה שחורה" ודרך המשי- שמטרתו לפתוח לסין שער פיזי לאירופה דרך סוריה.[567]

23. **לעקוב אחר שאיפותיהם של חמאס להתקרב לסין** המעוניינים לקדם את עצמם בזירה הבינלאומית ולייצר סדר חדש.[568]

24. **לבחון את האינטרסים של סין בשת"פ עם איראן** ובנוכחותה במזרח התיכון.[569]

25. **לפתח מענה לטכנולוגית GPS סינית שזולגת לאיראן (לווין ה-"ביידו") אשר תסייע לה ולבעלות בריתה לדייק טילים** ותקשה על מדינת ישראל לעקוב על הנעשה בתוך איראן.[570]

26. **לקחת בחשבון בכל ההיבטים האפשריים כי אם סין תאלץ לבצע תיעדוף בין איראן לבין מדינת ישראל- ההערכות הם שהיא תעדיף את איראן.**[571]

27. **בעת תקיפת הגרעין באיראן- לקחת בחשבון את התנגדותה של סין וההשלכות האפשריות מכך** שיתכן ואף תנסה להניא את מדינת ישראל מכך במגוון כלים.[572]

28. **להימנע מתלות כלכלית של ישראל בשחקן יחיד דוגמת סין** באמצעות מניעת ריכוזיות, גיוון שווקים, מקורות ושרשרות אספקה חיוניות.[573]

29. **להתמקד באתגר הביטחוני של שיתוף הפעולה בין סין לאיראן**, התורמת לקידום יכולותיה ההתקפיות של איראן.[574]

30. **לקיים מעקב מודיעיני סדור ושיטתי אחרי יחסי סין-איראן** ואחר התפתחות האיומים על ישראל כתוצאה מהם.[575]

31. **הצטיידות מדינת ישראל במערכות הגנה של טילים מתקדמים** עקב סיכון מורחב להעברת טכנולוגיה מתקדמת מסין לידי איראן שתשמש אותה לפגיעה במדינת ישראל.[576]

32. **לחתור לדיאלוג צבאי בין צה"ל לסנטקום ולפיקוד ההודו-פסיפי** סביב האיומים הצבאיים המשותפים: טילים, רקטות, איומים ימיים, רחפנים וסייבר, ולפתח מענים משותפים להם. יש לשלב שותפויות אזוריות.[577]

33. **על מדינת ישראל להתאים את ניהול הסיכונים למציאות**, שבה שותפה כלכלית חשובה מקורבת ומתקרבת לאויב העיקרי, ובסבירות גוברת חולקת עימו מודיעין, טכנולוגיות צבאיות, מערכות נשק וידע צבאי ומבצעי.[578]

34. **על מדינת ישראל להתאים את הדיאלוג שלה עם ארצות הברית לסדר העדיפויות החדש של וושינגטון שסין בראשו**, והמזרח התיכון גולש במורדו.[579]

35. **מעקב משותף בין ישראל לארה"ב**, ליבון אתגרי המדיניות והמתחים, וגיבוש מענים רלבנטיים תוך תיאום מאמצים.[580]

36. **הרחבת המעגל של השותפויות החדשות** של ישראל באזור (מדינות "הסכמי אברהם") גם למדינות נוספות.[581]

37. **לחתור לדיאלוג בדרג בכיר מול סין, ולהעלות בחריפות ובעקביות, בכל הדרגים, את דאגתה של ישראל מהאיומים מצד איראן**; במסגרת זו נכון לפעול גם בערוצי אקדמיה ומכוני מחקר, שבסין הם חלק אורגני ממנגנון המפלגה והמדינה.[582]

38. **לקיים דיאלוג עם מדינות המפרץ בנושא יחסי סין-איראן, ולחתור לפנייה משותפת לאהר"ב ולסין** כדי למתן את האיומים מצד איראן ולהרחיקה מנשק גרעיני.[583]

39. **לחתור לדיאלוג אסטרטגי קבוע עם ארצות הברית לגבי יחסי סין-איראן**, ברמת מדיניות, מודיעין, ביטחון, כלכלה וטכנולוגיה.[584]

40. **למסד שיח קבוע עם גורמי הממשל האמריקאי הממונים על אסיה וההודו-פסיפי** (במועצה לביטחון לאומי, במחלקת המדינה ובפנטגון).[585]

41. **לכונן דיאלוג אסטרטגי בנושא עם בעלות עניין נוספות במרחב ההודו-פסיפי, כולל מדינות ה"רביעיה"** (ערב הסעודית, איחוד האמירויות הערביות, בחריין ומצרים), בריטניה ומובילות האיחוד האירופי.[586]

42. **לגבש ניהול סיכונים ביחסי סין-ישראל**, ולכלול בתוכו את מרכיב יחסי סין-איראן.[587]

43. **לבדוק את הפערים הקיימים של מדינת ישראל בכל הקשור לפיקוח על חברות סיניות בישראל** וחדירתה לחיים במדינה.[588]

44. **שילוב יעדיה של ארה"ב לגבי סין** בכל הקשור להשפעת מדינת ישראל במזרח התיכון.[589]

45. לקחת בחשבון כי **שיתוף פעולה ישראלי-סיני עלול לגרום לזליגת מידע לאיראן אשר ינוצלו לצרכים צבאיים וישפיעו על הביטחון של ישראל.**[590]

46. **למנוע גישה סינית למידע רגיש במדינת ישראל המהווה סכנה לביטחון הלאומי** כגון תשתיות ישראליות, אזרחיות וטכנולוגיות.[591]

47. **להיערך לאזהרות כי סין תהפוך לכלכלה הגדולה בעולם ותעקוף את ארה"ב עד שנת 2030,** וכי יחסי הכוחות העולמיים הולכים ומשתנים מול עינינו ומה שהיה הוא לא מה שיהיה.[592]

48. **לבחון את דעת הקהל החיובית מדי בישראל כלפי סין**. 66% ממנו מחזיק בדעות חיוביות על סין, בו בזמן שהתמיכה הבינלאומית ברחבי העולם צונחת כלפי סין.[593]

49. **לבחון את מדיניות סין של הפעלת "עוצמה רכה" מול איראן.**[594]

50. **לעקוב מקרוב אחר תמיכתה הכלכלית של סין באיראן והאינטרסים סביב הנפט**, כסף שעלול להגיע לתוכנית הגרעין האיראנית.[595]

51. **לעקוב אחר חברות סיניות** התורמות לתוכנית הגרעין האיראנית והתוכנית הבליסטית שלה.[596]

52. **להזהיר את סין כי הסיוע של טילים בליסטיים לידי איראן מכסים גם את שטחה עצמה** ומהווים פוטנציאל סכנה גם עבורה בעתיד.[597]

53. **לדרוש מסין לאתר ולפקח על חברות סיניות מוסוות** המסייעות לתוכנית הבליסטית ולתוכנית הגרעין של איראן.[598]

54. **להזהיר את ארה"ב כי האיום הבליסטי של איראן (באמצעות תמיכתם של סין וצפ"ק) עלול להגיע גם לגורמים עוינים כלפי ארה"ב** במערב או לדוגמה בוונצואלה ולכן <u>זו לא הבעיה רק של המזה"ת</u>.[599]

55. **לשים דגש על מחקר ומודיעין בנושא תוכנית החלל האיראנית** וסיועה של סין היות **ותוכנית החלל האיראנית הינה אחד מעמודי התווך של תוכנית הטילים של איראן.**[600]

56. **למקד תשומת לב מודיעינית ומחקרית בנושא ידע הטילים ההיפר סוניים שיתכן וזולגים מסין לאיראן.**[601]

57. **על מדינת ישראל לפתח מענה כנגד טילים היפרסוניים** שיתכן וכבר יש או יהיה בעתיד בידי איראן (כיום לסין ורוסיה יש עליונות בתחום זה בניגוד לארה"ב).[602]

58. **להתייחס להקשר הגיאוגרפי של סין בין איראן וצפ"ק המשמשת כנקודת מעבר** של חומרים לתוכנית הגרעין האיראנית והטילים הבליסטיים.[603]

59. **לבדוק אם ממשלת סין עומדת מאחורי פעילויות המסייעות לתוכנית הטילים והגרעין האיראנית**, לפחות בכל הקשור לעסקה שבוצעה בשנת 2017, על ידי סוכנת בשם אמילי שהעבירה רכיבים אלקטרוניים לידי איראן עבור תוכנית הגרעין.[604]

60. **לעקוב אחר הסיוע של סין (ורוסיה) לפיתוח כור אטומי מבוסס פלוטוניום בעיר אראכ שבאיראן**.[605]

61. **מדינת ישראל, כמדינה ימית, צריכה לבנות אסטרטגיה ביטחונית ימית למאה ה-21, שתיתן מענה מערכתי גם לאתגר של מאזן הכוחות במרחב האינדו-פסיפי**, לעלייתה של סין (וקשריה המתהדקים עם איראן) ולנסיגתה של ארה"ב מהמזרח התיכון. ולחזק את שיתוף הפעולה שלה עם יפן, קוריאה, טייוואן ומדינות אסיה, במיוחד על ידי נורמליזציה עם אינדונזיה.[606]

62. **בחינה מחדש של יישום ואכיפת "חוק המאבק בתוכנית הגרעין של איראן, התשע"ב 2012"**, שמטרתו לעקוב ולהגביל את פעילות סין בישראל- יש לעשות זאת תוך כדי איזון וניהול סיכונים (כלכליים מול ביטחוניים / יחסי חוץ מול ביטחוניים). [607]

המלצות למחקר המשך

1. פיתוח גרעין איראני מבוסס פלוטוניום והסיוע של צפון קוריאה וסין.
2. **מוכנות העורף הישראלי** ומערכות ההגנה הישראליות לספיגת טילים בליסטיים/היפרסוניים מאיראן ו/או משלוחותיה.
3. האיום הנשקף למדינת ישראל משיתוף הפעולה הצפון קוריאני והסיני עם סוריה ולבנון.
4. שיתופי הפעולה של סין וצפון קוריאה עם הזרועות האיראניות במזרח התיכון והסכנה הנשקפת מכך למדינת ישראל.
5. הסיוע של סין ורוסיה לאיראן בנושא **הטילים ההיפרסוניים** לעומת הידע והיכולות ההתקפיות אך בעיקר ההגנתיות של מדינת ישראל וארה״ב.
6. הפיכת תוכנית החלל האזרחית של איראן ל**תוכנית חלל צבאית** והאיום הקיומי על מדינת ישראל ואירופה.
7. **בחינת ציר ההתנגדות** המתהווה ממש בימים המתנגד למערב (צפון קוריאה, סין, רוסיה, איראן וכו'), לארה״ב ולבעלי בריתה, וכיצד הדבר מהווה איום למדינת ישראל.

ביבליוגרפיה והפניות

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [1]

https://www.mako.co.il/pzm-magazine/Article-38f5f2286100181026.htm [2]

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf [3]

https://www.israeldefense.co.il/node/52389 [4]

/https://www.inss.org.il/he/publication/prof-shai-aron [5]

https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5306731,00.html [6]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [7]

https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1 [8]

https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1 [9]

https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf [10]

https://www.israeldefense.co.il/node/56434 [11]

/https://besacenter.org/threats-north-korea-china-pakistan-iran [12]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [13]

https://www.israelhayom.co.il/news/world-news/middle-east/article/4604363 [14]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [15]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [16]

/https://www.zman.co.il/209796/popup [17]

https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/11/13/2803719/%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%9C%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%99-%D7%94%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A1%D7%95%D7%A0%D7%99-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%9C-%D7%9C%D7%94%D7%92%D7%99%D7%A2-%D7%9C-%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91-%D7%AA%D7%95%D7%9A-4-%D7%93%D7%A7%D7%95%D7%AA [18]

https://www.israelhayom.co.il/magazine/hashavua/article/5886693 [19]

https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf [20]

/https://www.davar1.co.il/366403 [21]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooperation [22]

/https://www.israelhayom.com/2022/08/01/chinese-military-aid-to-syria-raises-alarm-bells-in-israel [23]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F- [24]
%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-
/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [25]

/https://www.makorrishon.co.il/opinion/55103 [26]

https://idsf.org.il/wp- [27]
content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-
%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf

[28]

https://besacenter.org/he/%d7%97%d7%99%d7%93%d7%aa-%d7%94%d7%98%d7%99%d7%9c-
%d7%94%d7%91%d7%9c%d7%99%d7%a1%d7%98%d7%99-%d7%94%d7%91%d7%99%d7%9f-
%d7%99%d7%91%d7%a9%d7%aa%d7%99-%d7%a9%d7%9c-%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%9f-
/%d7%a7%d7%95

https://www.israeldefense.co.il/node/52024 [29]

/https://www.makorrishon.co.il/opinion/55103 [30]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [31]

[32]
https://x.facebook.com/Arieh.Itzhaki/photos/a.457035034632872/1570149423321422/?type=3&source=
48

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [33]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [34]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F- [35]
%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-
/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooperation [36]

https://www.intelligence- [37]
research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E
%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%2
0%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%
D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7
%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%2
0%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97- [38]
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-
%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-
/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97

/https://besacenter.org/threats-north-korea-china-pakistan-iran [39]

/https://epoch.org.il/geopolitics/195751 [40]

https://www.israeldefense.co.il/node/56434 [41]

https://www.iaf.org.il/456-18622-he/IAF.aspx [42]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [43]

https://www.israelhayom.co.il/opinion/781649 [44]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-3679215475.pdf [45]

https://www.israeldefense.co.il/content/%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%99%D7%99%D7%A6%D7%A8%D7%AA-%D7%92%D7%9D-%D7%A4%D7%9C%D7%95%D7%98%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%95%D7%9D [46]

https://www.ynet.co.il/news/article/rkrc1mcz9 [47]

https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5306731,00.html [48]

[49]

https://besacenter.org/he/%d7%97%d7%99%d7%93%d7%aa-%d7%94%d7%98%d7%99%d7%9c-%d7%94%d7%91%d7%9c%d7%99%d7%a1%d7%98%d7%99-%d7%94%d7%91%d7%99%d7%9f-%d7%99%d7%91%d7%a9%d7%aa%d7%99-%d7%a9%d7%9c-%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%9f-/%d7%a7%d7%95

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf [50]

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf [51]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [52]

https://www.the7eye.org.il/35324 [53]

https://www.bhol.co.il/news/1468668 [54]

/https://hm-news.co.il/132139 [55]

https://news.walla.co.il/item/3387898 [56]

/https://nziv.net/56773 [57]

http://www.radiodarom.co.il/?p=10012 [58]

https://www.israelhayom.co.il/article/640393 [59]

[60] https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1

[61] /https://www.makorrishon.co.il/news/588345

[62] /https://www.makorrishon.co.il/news/588345

[63] https://he.wikivoyage.org/wiki/%D7%9E%D7%96%D7%A8%D7%97_%D7%90%D7%A1%D7%99%D7%94

[64] /https://www.zman.co.il/329793/popup

[65] /https://www.inss.org.il/he/publication/prof-shai-aron

[66] file:///C:/Users/Moran/Desktop/%D7%9E%D7%97%D7%A7%D7%A8%20%D7%A8%D7%92%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%A1/%D7%A0%D7%A1%D7%A4%D7%97%D7%99%D7%9D/%D7%A1%D7%99%D7%9F%20%D7%9B%D7%A2%D7%95%D7%A6%D7%9E%D7%94%20%D7%A8%D7%9B%D7%94.pdf

[67] https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf

[68] /https://www.makorrishon.co.il/opinion/55103

[69] https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001186663

[70] https://www.mako.co.il/news-military/israel-q1_2017/Article-f541e8430983a51004.htm

[71] https://il.investing.com/news/economy/article-252216

[72] https://www.israeldefense.co.il/node/52389

[73] /https://besacenter.org/threats-north-korea-china-pakistan-iran

[74] https://www.israeldefense.co.il/node/29708

[75] https://jiss.org.il/he/dostri-israel-china-relations-increasing-cooperation-in-a-reality-of-conflicting-/interests

[76] /https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran

[77] https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6

[78] /https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran

[79] https://www.israelhayom.co.il/news/world-news/middle-east/article/4604363

[80] https://www.makorrishon.co.il/nrg/online/1/ART2/446/598.html

[81] /https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation

/https://www.zman.co.il/209796/popup [82]

/https://13tv.co.il/item/news/abroad/agreement-between-china-iran-1229151 [83]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [84]

https://oilprice.com/Energy/Energy-General/China-Inks-Military-Deal-With-Iran-Under-Secretive-25-Year-Plan.html [85]

https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001431611 [86]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [87]

/https://www.zman.co.il/254433/popup [88]

https://www.globaltimes.cn/page/202209/1275441.shtml [89]

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202209/t20220916_10766906.html [90]

https://www.runi.ac.il/media/cwdn1epm/udi-hmevaser21-8-20.pdf [91]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [92]

https://english.almayadeen.net/news/politics/iran-russia-china-to-conduct-joint-drills-in-latin-america [93]

https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001384267 [94]

https://www.israelhayom.co.il/opinions/article/7148051 [95]

https://www.ynet.co.il/news/article/sykgks7s9 [96]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [97]

https://home.treasury.gov/news/press-releases/jl0255 [98]

https://www.reuters.com/world/us-targets-oil-smuggling-network-supporting-irans-quds-force-new-sanctions-2022-11-03/ [99]

http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?4819&findWords=%D7%A1%D7%99%D7%9F [100]

/https://www.israelhayom.com/2022/08/01/chinese-military-aid-to-syria-raises-alarm-bells-in-israel [101]

/https://warsawinstitute.org/chinas-financial-support-for-syria [102]

/https://www.globalconstructionreview.com/syria-signs-up-to-chinas-belt-and-road-initiative [103]

/https://opc.center/an-overview-of-chinas-role-in-the-syrian-conflict [104]

https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202207/t20220716_10722460.html [105]

/https://www.inss.org.il/he/publication/the-houthi-threat-to-israel [106]

[107]

https://www.al-monitor.com/originals/2019/12/china-boost-influence-yemen-stc-war-economy.html

http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5643&findWords=%D7%A1%D7%99%D7%9F [108]

https://www.iaf.org.il/456-18622-he/IAF.aspx [109]

https://iaf.org.il/583-19554-he/IAF.aspx [110]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [111]

https://techtime.co.il/2010/12/16/%D7%9E%D7%A1%D7%9E%D7%9B%D7%99-%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%A7%D7%A1- [112]

%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A8%D7%9B%D7%A9%D7%94-
/%D7%91%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%A6%D7%99%D7%95%D7%93-%D7%9C%D7%94
/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [113]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F- [114]
%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-
/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6

https://www.iaf.org.il/1862-26504-he/IAF.aspx [115]

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97- [116]
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-
%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-
/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97

/https://jiss.org.il/he/rubin-iran-space-program-as-a-multiplier-of-strategic-power [117]

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2022-12-22/ty-article/.premium/00000185-3660-d723-a3d5- [118]
7e698ebb0000

/https://jiss.org.il/he/rubin-iran-space-program-as-a-multiplier-of-strategic-power [119]

/https://hm-news.co.il/132139 [120]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [121]

[122]

https://mida.org.il/2020/05/14/%D7%A1%D7%9B%D7%A0%D7%94-
%D7%9E%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%9C-
%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-
%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-
/%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%94

https://www.israelhayom.co.il/article/353119 [123]

https://www.makorrishon.co.il/nrg/online/1/ART2/900/595.html [124]

https://mida.org.il/2020/05/14/%D7%A1%D7%9B%D7%A0%D7%94- [125]
%D7%9E%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%9C-
%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-
%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-
/%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%94

https://mida.org.il/2020/05/14/%D7%A1%D7%9B%D7%A0%D7%94- [126]
%D7%9E%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%9C-
%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-
%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-
/%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%94

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2022-12-22/ty-article/.premium/00000185-3660-d723-a3d5-7e698ebb0000 [127]

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2022-12-26/ty-article/.premium/00000185-4b1d-d75d-a5d5-6bbf94110000 [128]

/https://www.davar1.co.il/366736 [129]

[130]

/https://www.kipa.co.il/%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%95%D7%AA/1123573-0

https://www.israeldefense.co.il/node/55658 [131]

[132]

https://www.haaretz.co.il/news/world/asia/2021-10-17/ty-article/0000017f-f6f9-d47e-a37f-fffd4ed30000

https://www.kan.org.il/item/?itemid=137394 [133]

https://www.israelhayom.co.il/military-life/military-tech/article/13288705 [134]

https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/11/13/2803719/%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%9C%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%99-%D7%94%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A1%D7%95%D7%A0%D7%99-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%9C-%D7%9C%D7%94%D7%92%D7%99%D7%A2-%D7%9C-%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91-%D7%AA%D7%95%D7%9A-4-%D7%93%D7%A7%D7%95%D7%AA [135]

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/competiton190420/he/com_comp3.pdf [136]

https://www.meta-defense.fr/iw/2021/08/16/%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%AA%D7%A7%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%AA%D7%A8-%D7%A9%D7%9C%D7%99%D7%A9%D7%99-%D7%9C%D7%A9%D7%99%D7%92%D7%95%D7%A8-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-/%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%D7%99%D7%9D-icbm [137]

https://www.israeldefense.co.il/node/34189 [138]

https://www.israelhayom.co.il/magazine/hashavua/article/5886693 [139]

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 [140]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [141]

/https://www.davar1.co.il/366403 [142]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [143]

https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/2021/07/%D7%94%D7%99%D7%97%D7%A1%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%A1%D7%99%D7%9F- [144]

%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%A1%D7%98%D7%A8%D7%98%D7%92%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9B%D7%9C%D7%9B%D7%9C%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A4%D7%9C%D7%95%D7%9E%D7%98%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%A8%D7%90%D7%99%D7%99%D7%94-%D7%94%D7%A9%D7%95...-51-59.pdf

145 https://www.cnbc.com/2018/07/23/how-china-can-use-iran-oil-sanctions-to-gain-concessions-in-trade-war.html

146 https://mida.org.il/2018/08/22/%D7%A2%D7%A1%D7%A7%D7%94-%D7%9E%D7%A9%D7%AA%D7%9C%D7%9E%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%90-%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%94-/%D7%94%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%9E%D7%91

147 https://www.themarker.com/wallstreet/2018-05-10/ty-article/0000017f-e3ad-d7b2-a77f-e3afa5ef0000

148 https://research.hktdc.com/en/article/MzU2MTQwNjg3

149 https://ge.usembassy.gov/the-united-states-imposes-further-sanctions-on-irans-petrochemical-/industry-january-23

150 https://maritime-executive.com/article/u-s-treasury-sanctions-six-chinese-firms-for-iran-related-trade

151 /https://www.zman.co.il/314648/popup

152

https://www.reuters.com/world/us-adds-firms-iran-sanctions-list-ties-iranian-petrochemical-company-/2022-08-01

153 https://www.al-monitor.com/originals/2022/11/us-sanctions-firms-china-uae-over-iranian-oil-sales

154

https://www.maariv.co.il/journalists/Article-965760

155 https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/2021/07/%D7%94%D7%99%D7%97%D7%A1%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%A1%D7%98%D7%A8%D7%98%D7%92%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9B%D7%9C%D7%9B%D7%9C%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A4%D7%9C%D7%95%D7%9E%D7%98%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%A8%D7%90%D7%99%D7%99%D7%94-%D7%94%D7%A9%D7%95...-51-59.pdf

156 https://oilprice.com/Energy/Energy-General/China-Inks-Military-Deal-With-Iran-Under-Secretive-25-Year-Plan.html

157 https://www.kan.org.il/item/?itemid=147472

158 /https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military

159 https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555

160 https://www.israelhayom.co.il/magazine/hashavua/article/5886693

161 https://www.kan.org.il/item/?itemid=71047

162 https://kotar.cet.ac.il/KotarApp/Index/Chapter.aspx?nBookID=108979612&nTocEntryID=108979821

https://apnews.com/article/islamic-state-group-al-qaida-iran-china-london-2c197134fb02864427f75cabb1ac5a38 [163]

https://www.israeldefense.co.il/node/55101 [164]

https://hashiloach.org.il/%D7%94%D7%90%D7%96%D7%95%D7%A8-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%93%D7%95-%D7%A4%D7%A1%D7%99%D7%A4%D7%99-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%90-/%D7%9C%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C [165]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [166]

https://www.israeldefense.co.il/node/29708 [167]

https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001228477 [168]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [169]

https://www.mako.co.il/pzm-magazine/Article-38f5f2286100181026.htm [170]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [171]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [172]

https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hhrg80364/html/CHRG-113hhrg80364.htm [173]

https://www.israeldefense.co.il/content/%D7%94%D7%A0%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%99-%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99-%D7%91%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%94%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A2%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA-%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F [174]

https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5270786,00.html [175]

https://news.walla.co.il/item/3529215 [176]

https://x.facebook.com/Arieh.Itzhaki/photos/a.457035034632872/1570149423321422/?type=3&source=48 [177]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [178]

https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2155094,00.html [179]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [180]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [181]

[182]

https://www.93fm.co.il/radio/124271/?utm_source=site&utm_medium=Tag:%20%D7%97%D7%99%D7%96%D7%91%D7%90%D7%9C%D7%9C%D7%94

https://www.iaf.org.il/1862-26504-he/IAF.aspx [183]

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2011-11-28/ty-article/0000017f-f87a-d044-adff-fbfb04ed0000 [184]

[185]

https://ja-/jp.facebook.com/intellitimes/photos/a.152344601463688.30070.149163665115115/882467345118073

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [186]

http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?4469 [187]

/https://jiss.org.il/he/rubin-the-deception-artists-from-tehran [188]

https://news.walla.co.il/item/3090967 [189]

https://news.walla.co.il/item/3387898 [190]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [191]

http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?4348 [192]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [193]

https://www.inn.co.il/news/381382 [194]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [195]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [196]

https://www.inn.co.il/news/388046 [197]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [198]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [199]

https://www.youtube.com/watch?v=3_ViqMLGYR4 [200]

https://www.jpost.com/opinion/article-722178 [201]

https://www.israeldefense.co.il/node/52024 [202]

https://www.google.com/search?q=Hwasong-12+HIPERSONY&sxsrf=ALiCzsYapwTGBOr2QWSf0CZjz94tw4MhDA:1671822926460&source=lnms&tbm=vid&sa=X&ved=2ahUKEwiGuaLduZD8AhUDh_0HHepnCtAQ_AUoBHoECAEQBg&biw=1024&bih=657&dpr=1#fpstate=ive&vld=cid:4b0af729,vid:WYZcWgboTFs [203]

https://www.srugim.co.il/634367-%D7%A9%D7%95%D7%91-%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%91%D7%90%D7%99%D7%95%D7%9D-%D7%A2%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%A2%D7%A8%D7%91 [204]

https://www.bhol.co.il/news/1473309 [205]

https://www.israeldefense.co.il/node/54019 [206]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=138432 [207]

https://www.ynet.co.il/news/article/s1rjjldii [208]

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-966674 [209]

https://www.bhol.co.il/news/1468668 [210]

https://www.ynet.co.il/news/article/rya9BlJ1u [211]

https://www.maariv.co.il/news/military/Article-886159 [212]

https://www.hidabroot.org/article/1164973 [213]

/https://hm-news.co.il/244383 [214]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [215]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=37578 [216]

[217]

https://www.haaretz.co.il/news/world/2022-10-16/ty-article/.premium/00000183-dfd7-da05-a7ab-fff716dd0000

https://news.walla.co.il/item/3545736 [218]

/https://jiss.org.il/he/rubin-israels-air-defense-tested-during-operation-wall-guard [219]

/https://www.makorrishon.co.il/news/351799 [220]

https://news.walla.co.il/item/3529138 [221]

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [222]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [223]

https://www.israeldefense.co.il/node/53355 [224]

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97- [225]
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-
%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-
/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97

https://www.intelligence- [226]
research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf

https://www.makorrishon.co.il/nrg/online/1/ART1/815/121.html [227]

http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?4348 [228]

https://www.iaf.org.il/1862-26504-he/IAF.aspx [229]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [230]

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97- [231]
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-
%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-
/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [232]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [233]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=71047 [234]

https://www.israelhayom.co.il/magazine/hashavua/article/5886693 [235]

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 [236]

https://www.israelhayom.co.il/magazine/hashavua/article/5886693 [237]

/https://www.zman.co.il/209796/popup [238]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [239]

https://www.iaf.org.il/456-18622-he/IAF.aspx [240]

/https://www.zman.co.il/209796/popup [241]

/https://www.zman.co.il/209796/popup [242]

https://www.gov.il/he/Departments/news/israel_condemns_north_korean_experiment_090916 [243]

https://www.gov.il/he/Departments/publications/reports/north-korea-06072017 [244]

/https://www.zman.co.il/209796/popup [245]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [246]

[247]
https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1

[248]
https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1

[249]
https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1

/https://www.makorrishon.co.il/news/588345 [250]

/https://www.makorrishon.co.il/news/588345 [251]

[252]
https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1

[253]
https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1

/https://www.makorrishon.co.il/news/588345 [254]

https://www.ynet.co.il/news/article/rkrc1mcz9 [255]

https://www.israeldefense.co.il/node/52389 [256]

https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hhrg80364/html/CHRG-113hhrg80364.htm [257]

https://www.bhol.co.il/news/1468668 [258]

https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf [259]

https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf [260]

/https://www.inss.org.il/he/publication/prof-shai-aron [261]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [262]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [263]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [264]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [265]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [266]

https://www.israelhayom.co.il/opinions/article/7148051 [267]

https://www.israelhayom.co.il/opinions/article/7148051 [268]

/https://www.zman.co.il/329793/popup [269]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=71047 [270]

/https://besacenter.org/threats-north-korea-china-pakistan-iran [271]

https://kotar.cet.ac.il/KotarApp/Index/Chapter.aspx?nBookID=108979612&nTocEntryID=108979821 [272]

https://apnews.com/article/islamic-state-group-al-qaida-iran-china-london-2c197134fb02864427f75cabb1ac5a38 [273]

https://www.israeldefense.co.il/node/55101 [274]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [275]

https://www.israeldefense.co.il/node/52389 [276]

https://www.israeldefense.co.il/node/52389 [277]

https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001384267 [278]

/https://www.zman.co.il/329793/popup [279]

/https://www.inss.org.il/he/publication/prof-shai-aron [280]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [281]

[282]
file:///C:/Users/Moran/Desktop/%D7%9E%D7%97%D7%A7%D7%A8%20%D7%A8%D7%92%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%A1/%D7%A0%D7%A1%D7%A4%D7%97%D7%99%D7%9D/%D7%A1%D7%99%D7%9F%20%D7%9B%D7%A2%D7%95%D7%A6%D7%9E%D7%94%20%D7%A8%D7%9B%D7%94.pdf

/https://www.inss.org.il/he/publication/prof-shai-aron [283]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [284]

/https://www.inss.org.il/he/publication/prof-shai-aron [285]

https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf [286]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [287]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [288]

https://english.almayadeen.net/news/politics/iran-russia-china-to-conduct-joint-drills-in-latin-america [289]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [290]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [291]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [292]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [293]

/https://www.zman.co.il/209796/popup [294]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [295]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [296]

https://www.israelhayom.co.il/opinion/781649 [297]

/https://www.israelhayom.com/2022/08/01/chinese-military-aid-to-syria-raises-alarm-bells-in-israel [298]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [299]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [300]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [301]

https://oilprice.com/Energy/Energy-General/China-Inks-Military-Deal-With-Iran-Under-Secretive-25-Year-Plan.html [302]

https://oilprice.com/Energy/Energy-General/China-Inks-Military-Deal-With-Iran-Under-Secretive-25-Year-Plan.html [303]

/https://www.zman.co.il/254433/popup [304]

/https://www.zman.co.il/254433/popup [305]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [306]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [307]

https://www.israeldefense.co.il/node/29708 [308]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [309]

https://home.treasury.gov/news/press-releases/jl0255 [310]

[311]

https://www.al-monitor.com/originals/2019/12/china-boost-influence-yemen-stc-war-economy.html

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [312]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [313]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [314]

https://www.israelhayom.co.il/news/world-news/middle-east/article/4604363 [315]

https://www.israelhayom.co.il/opinion/781649 [316]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [317]

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97 [318]

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97 [319]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [320]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [321]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [322]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [323]

https://techtime.co.il/2010/12/16/%D7%9E%D7%A1%D7%9E%D7%9B%D7%99- [324]
%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%A7%D7%A1-
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A8%D7%9B%D7%A9%D7%94-
/%D7%91%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%A6%D7%99%D7%95%D7%93-%D7%9C%D7%94

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [325]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [326]

[327]

/https://www.kipa.co.il/%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%95%D7%AA/1123573-0

https://mida.org.il/2020/05/14/%D7%A1%D7%9B%D7%A0%D7%94- [328]
%D7%9E%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%9C-
%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-
%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-
/%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%94

https://www.israelhayom.co.il/article/353119 [329]

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2022-12-22/ty-article/.premium/00000185-3660-d723-a3d5- [330]
7e698ebb0000

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2022-12-22/ty-article/.premium/00000185-3660-d723-a3d5- [331]
7e698ebb0000

/https://jiss.org.il/he/rubin-iran-space-program-as-a-multiplier-of-strategic-power [332]

https://mida.org.il/2020/05/14/%D7%A1%D7%9B%D7%A0%D7%94- [333]
%D7%9E%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%9C-
%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-
%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-
/%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%94

/https://jiss.org.il/he/rubin-iran-space-program-as-a-multiplier-of-strategic-power [334]

https://mida.org.il/2020/05/14/%D7%A1%D7%9B%D7%A0%D7%94- [335]
%D7%9E%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%9C-
%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-
%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-
/%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%94

/https://www.davar1.co.il/366736 [336]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [337]

338

https://mida.org.il/2020/05/14/%D7%A1%D7%9B%D7%A0%D7%94-%D7%9E%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%9C-%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-/%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%94

https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/11/13/2803719/%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%9C%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%99-%D7%94%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A1%D7%95%D7%A0%D7%99-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%9C-%D7%9C%D7%94%D7%92%D7%99%D7%A2-%D7%9C-%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91-%D7%AA%D7%95%D7%9A-4-%D7%93%D7%A7%D7%95%D7%AA 339

https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/11/13/2803719/%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%9C%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%99-%D7%94%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A1%D7%95%D7%A0%D7%99-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%9C-%D7%9C%D7%94%D7%92%D7%99%D7%A2-%D7%9C-%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91-%D7%AA%D7%95%D7%9A-4-%D7%93%D7%A7%D7%95%D7%AA 340

https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/11/13/2803719/%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%9C%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%99-%D7%94%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A1%D7%95%D7%A0%D7%99-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%9C-%D7%9C%D7%94%D7%92%D7%99%D7%A2-%D7%9C-%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91-%D7%AA%D7%95%D7%9A-4-%D7%93%D7%A7%D7%95%D7%AA 341

https://www.israelhayom.co.il/magazine/hashavua/article/5886693 342

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/competiton190420/he/com_comp3.pdf 343

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/competiton190420/he/com_comp3.pdf 344

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 345

346

https://www.haaretz.co.il/news/world/asia/2021-10-17/ty-article/0000017f-f6f9-d47e-a37f-fffd4ed30000

https://www.israeldefense.co.il/node/55658 347

348

https://www.haaretz.co.il/news/world/asia/2021-10-17/ty-article/0000017f-f6f9-d47e-a37f-fffd4ed30000

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 349

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 350

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 [351]

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 [352]

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 [353]

https://www.maariv.co.il/news/world/Article-875555 [354]

https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/11/13/2803719/%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%9C%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%99-%D7%94%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A1%D7%95%D7%A0%D7%99-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%9C-%D7%9C%D7%94%D7%92%D7%99%D7%A2-%D7%9C-%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91-%D7%AA%D7%95%D7%9A-4-%D7%93%D7%A7%D7%95%D7%AA [355]

https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf [356]

https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/2021/07/%D7%94%D7%99%D7%97%D7%A1%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%A1%D7%98%D7%A8%D7%98%D7%92%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9B%D7%9C%D7%9B%D7%9C%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A4%D7%9C%D7%95%D7%9E%D7%98%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%A8%D7%90%D7%99%D7%99%D7%94-%D7%94%D7%A9%D7%95...-51-59.pdf [357]

https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/2021/07/%D7%94%D7%99%D7%97%D7%A1%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%A1%D7%98%D7%A8%D7%98%D7%92%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9B%D7%9C%D7%9B%D7%9C%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A4%D7%9C%D7%95%D7%9E%D7%98%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%A8%D7%90%D7%99%D7%99%D7%94-%D7%94%D7%A9%D7%95...-51-59.pdf [358]

https://oilprice.com/Energy/Energy-General/China-Inks-Military-Deal-With-Iran-Under-Secretive-25-Year-Plan.html [359]

https://oilprice.com/Energy/Energy-General/China-Inks-Military-Deal-With-Iran-Under-Secretive-25-Year-Plan.html [360]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=147472 [361]

https://mida.org.il/2018/08/22/%D7%A2%D7%A1%D7%A7%D7%94-%D7%9E%D7%A9%D7%AA%D7%9C%D7%9E%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%90-%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%94-/%D7%94%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%9E%D7%91 [362]

/https://www.davar1.co.il/366403 [363]

/https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military [364]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [365]

366 https://mida.org.il/2018/08/22/%D7%A2%D7%A1%D7%A7%D7%94-%D7%9E%D7%A9%D7%AA%D7%9C%D7%9E%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%90-%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%94-/%D7%94%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%9E%D7%91

367 https://www.themarker.com/wallstreet/2018-05-10/ty-article/0000017f-e3ad-d7b2-a77f-e3afa5ef0000

368 https://www.themarker.com/wallstreet/2018-05-10/ty-article/0000017f-e3ad-d7b2-a77f-e3afa5ef0000

369 /https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military

370 https://www.themarker.com/wallstreet/2018-05-10/ty-article/0000017f-e3ad-d7b2-a77f-e3afa5ef0000

371 https://www.maariv.co.il/journalists/Article-965760

372 https://www.maariv.co.il/journalists/Article-965760

373 https://www.israeldefense.co.il/node/52389

374 https://jiss.org.il/he/dostri-israel-china-relations-increasing-cooperation-in-a-reality-of-conflicting-/interests

375 /https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military

376 /https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation

377 /https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation

378 https://www.reuters.com/world/us-targets-oil-smuggling-network-supporting-irans-quds-force-new-/sanctions-2022-11-03

379 https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/2021/07/%D7%94%D7%99%D7%97%D7%A1%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%A1%D7%98%D7%A8%D7%98%D7%92%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9B%D7%9C%D7%9B%D7%9C%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A4%D7%9C%D7%95%D7%9E%D7%98%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%A8%D7%90%D7%99%D7%99%D7%94-%D7%94%D7%A9%D7%95...-51-59.pdf

380 https://www.cnbc.com/2018/07/23/how-china-can-use-iran-oil-sanctions-to-gain-concessions-in-trade-war.html

381 https://research.hktdc.com/en/article/MzU2MTQwNjg3

382 https://ge.usembassy.gov/the-united-states-imposes-further-sanctions-on-irans-petrochemical-/industry-january-23

383 https://maritime-executive.com/article/u-s-treasury-sanctions-six-chinese-firms-for-iran-related-trade

384 https://mida.org.il/2018/08/22/%D7%A2%D7%A1%D7%A7%D7%94-%D7%9E%D7%A9%D7%AA%D7%9C%D7%9E%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%90-%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%94-/%D7%94%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%9E%D7%91

https://mida.org.il/2018/08/22/%D7%A2%D7%A1%D7%A7%D7%94-%D7%9E%D7%A9%D7%AA%D7%9C%D7%9E%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%90-%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%94-/%D7%94%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%9E%D7%91 [385]

https://mida.org.il/2018/08/22/%D7%A2%D7%A1%D7%A7%D7%94-%D7%9E%D7%A9%D7%AA%D7%9C%D7%9E%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%90-%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%94-/%D7%94%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%9E%D7%91 [386]

https://mida.org.il/2018/08/22/%D7%A2%D7%A1%D7%A7%D7%94-%D7%9E%D7%A9%D7%AA%D7%9C%D7%9E%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%99%D7%90-%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%94-/%D7%94%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%9E%D7%91 [387]

/https://www.zman.co.il/314648/popup [388]

[389]

https://www.reuters.com/world/us-adds-firms-iran-sanctions-list-ties-iranian-petrochemical-company-/2022-08-01

https://www.al-monitor.com/originals/2022/11/us-sanctions-firms-china-uae-over-iranian-oil-sales [390]

https://hashiloach.org.il/%D7%94%D7%90%D7%96%D7%95%D7%A8-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%93%D7%95-%D7%A4%D7%A1%D7%99%D7%A4%D7%99-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%90-/%D7%9C%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C [391]

https://www.israeldefense.co.il/node/54019 [392]

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf [393]

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf [394]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [395]

https://il.investing.com/news/economy/article-252216 [396]

https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001186663 [397]

https://www.mako.co.il/news-military/israel-q1_2017/Article-f541e8430983a51004.htm [398]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [399]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [400]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [401]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [402]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [403]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [404]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [405]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [406]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [407]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [408]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [409]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [410]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [411]

https://www.iaf.org.il/1862-26504-he/IAF.aspx [412]

https://www.iaf.org.il/1862-26504-he/IAF.aspx [413]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [414]

http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?4469 [415]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=138432 [416]

https://www.ynet.co.il/news/article/s1rjjldii [417]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [418]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [419]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [420]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [421]

/https://www.makorrishon.co.il/opinion/55103 [422]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [423]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [424]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [425]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [426]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [427]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [428]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [429]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [430]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [431]

https://news.walla.co.il/item/3387898 [432]

https://www.jpost.com/opinion/article-722178 [433]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [434]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [435]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [436]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [437]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [438]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [439]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [440]

http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?4348 [441]

https://www.inn.co.il/news/381382 [442]

https://www.youtube.com/watch?v=3_ViqMLGYR4 [443]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [444]

https://www.jpost.com/opinion/article-722178 [445]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [446]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [447]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [448]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [449]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [450]

[451]

https://besacenter.org/he/%d7%97%d7%99%d7%93%d7%aa-%d7%94%d7%98%d7%99%d7%9c-%d7%94%d7%91%d7%9c%d7%99%d7%a1%d7%98%d7%99-%d7%94%d7%91%d7%99%d7%9f-%d7%99%d7%91%d7%a9%d7%aa%d7%99-%d7%a9%d7%9c-%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%9f-/%d7%a7%d7%95

https://news.walla.co.il/item/3090967 [452]

https://www.inn.co.il/news/388046 [453]

https://www.maariv.co.il/news/military/Article-886159 [454]

https://idsf.org.il/wp-content/uploads/2022/06/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%A0%D7%99-2.pdf [455]

https://www.hidabroot.org/article/1164973 [456]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=37578 [457]

[458]

https://www.haaretz.co.il/news/world/2022-10-16/ty-article/.premium/00000183-dfd7-da05-a7ab-fff716dd0000

/https://www.makorrishon.co.il/news/351799 [459]

https://news.walla.co.il/item/3529138 [460]

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [461]

https://www.israeldefense.co.il/node/53355 [462]

https://www.bhol.co.il/news/1473309 [463]

https://www.bhol.co.il/news/1473309 [464]

/https://hm-news.co.il/132139 [465]

https://www.israelhayom.co.il/military-life/military-tech/article/13288705 [466]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [467]

https://www.israeldefense.co.il/node/52024 [468]

https://www.srugim.co.il/634367-%D7%A9%D7%95%D7%91-%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%91%D7%90%D7%99%D7%95%D7%9D-%D7%A2%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%A2%D7%A8%D7%91 [469]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [470]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6 [471]

https://www.israeldefense.co.il/node/29708 [472]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [473]

[474]
https://x.facebook.com/Arieh.Itzhaki/photos/a.457035034632872/1570149423321422/?type=3&source=48

/https://www.makorrishon.co.il/opinion/55103 [475]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [476]

https://www.iaf.org.il/1862-26504-he/IAF.aspx [477]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [478]

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2011-11-28/ty-article/0000017f-f87a-d044-adff-fbfb04ed0000 [479]

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2011-11-28/ty-article/0000017f-f87a-d044-adff-fbfb04ed0000 [480]

https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hhrg80364/html/CHRG-113hhrg80364.htm [481]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [482]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [483]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [484]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [485]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [486]

https://news.walla.co.il/item/3529215 [487]

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97 [488]

https://www.makorrishon.co.il/nrg/online/1/ART1/815/121.html [489]

https://www.iaf.org.il/1862-26504-he/IAF.aspx [490]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [491]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [492]

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [493]

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97 [494]

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [495]

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [496]

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [497]

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [498]

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [499]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=71047 [500]

https://www.israelhayom.co.il/magazine/hashavua/article/5886693 [501]

/https://www.zman.co.il/209796/popup [502]

/https://www.zman.co.il/209796/popup [503]

https://www.gov.il/he/Departments/news/israel_condemns_north_korean_experiment_090916 [504]

https://www.gov.il/he/Departments/publications/reports/north-korea-06072017 [505]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [506]

[507]
https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1

[508]
https://www.makorrishon.co.il/opinion/588151/?fbclid=IwAR3XWsohMd30A8PUXe_MLnO2p6GgTGDnRxhKEnPVgkKkFhwse01axbQzFX8&amp=1

https://www.haaretz.co.il/news/politics/2022-12-22/ty-article/.premium/00000185-3660-d723-a3d5-7e698ebb0000 [509]

/https://besacenter.org/threats-north-korea-china-pakistan-iran [510]

https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-113hhrg80364/html/CHRG-113hhrg80364.htm [511]

https://www.inss.org.il/he/publication/%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F- [512]
%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94-
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A1%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-
/%D7%94%D7%94%D7%99%D7%91%D7%98%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A6

https://www.bhol.co.il/news/1468668 [513]

https://www.hidabroot.org/article/1164973 [514]

/https://www.makorrishon.co.il/news/351799 [515]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-3679215475.pdf [516]

[517]

/https://www.kipa.co.il/%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%95%D7%AA/1123573-0

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [518]

https://www.intelligence- [519]
research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E
%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%2
0%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%
D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7
%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%2
0%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf

https://www.intelligence- [520]
research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E
%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%2
0%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%
D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7
%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%2
0%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf

https://www.intelligence- [521]
research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E
%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%2
0%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%
D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7
%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%2
0%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [522]

https://www.intelligence- [523]
research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E
%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%2
0%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%
D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7
%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%2
0%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [524]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [525]

https://www.israeldefense.co.il/node/53355 [526]

https://www.israeldefense.co.il/node/52024 [527]

https://techtime.co.il/2010/12/16/%D7%9E%D7%A1%D7%9E%D7%9B%D7%99-%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%A7%D7%A1-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%A8%D7%9B%D7%A9%D7%94-/%D7%91%D7%A1%D7%99%D7%9F-%D7%A6%D7%99%D7%95%D7%93-%D7%9C%D7%94 [528]

https://x.facebook.com/Arieh.Itzhaki/photos/a.457035034632872/1570149423321422/?type=3&source=48 [529]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-663080179.pdf [530]

https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5259 [531]

http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?4469 [532]

https://www.kan.org.il/item/?itemid=138432 [533]

https://www.ynet.co.il/news/article/s1rjjldii [534]

[535]

https://besacenter.org/he/%d7%97%d7%99%d7%93%d7%aa-%d7%94%d7%98%d7%99%d7%9c-%d7%94%d7%91%d7%9c%d7%99%d7%a1%d7%98%d7%99-%d7%94%d7%91%d7%99%d7%9f-%d7%99%d7%91%d7%a9%d7%aa%d7%99-%d7%a9%d7%9c-%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%9f-/%d7%a7%d7%95

https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran [536]

https://news.walla.co.il/item/3090967 [537]

https://www.israeldefense.co.il/node/56434 [538]

https://strategicassessment.inss.org.il/wp-content/uploads/antq/f-376751280.pdf [539]

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf [540]

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf [541]

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf [542]

https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E [543]

%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf

544 https://www.intelligence-research.org.il/userfiles/banners/%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%92%D7%A8%20%D7%94%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%99%D7%A2%D7%99%D7%A0%D7%99%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%E2%80%93%20%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F%20%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%94%20%D7%9B%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%94%20%D7%9E%D7%91%D7%97%D7%9F.pdf

545 /https://www.zman.co.il/209796/popup

546 https://www.israelhayom.co.il/opinion/781649

547 https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf

548 /https://www.zman.co.il/209796/popup

549 /https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation

550 https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/11/13/2803719/%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%9C%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%99-%D7%94%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A1%D7%95%D7%A0%D7%99-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%9C-%D7%9C%D7%94%D7%92%D7%99%D7%A2-%D7%9C-%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91-%D7%AA%D7%95%D7%9A-4-%D7%93%D7%A7%D7%95%D7%AA

551 /https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran

552 https://www.israeldefense.co.il/node/52389

553 https://www.israeldefense.co.il/node/52389

554 https://www.israeldefense.co.il/node/52389

555 https://www.israeldefense.co.il/node/52389

556 /https://www.inss.org.il/he/publication/prof-shai-aron

557 /https://www.inss.org.il/he/publication/prof-shai-aron

558 /https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation

559 https://www.unitedagainstnucleariran.com/north-korea-iran

560 https://www.kan.org.il/item/?itemid=71047

561 /https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military

562 /https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military

563 /https://foreignpolicy.com/2022/01/13/iran-china-biden-gulf-security-military

564 https://home.treasury.gov/news/press-releases/jl0255

565 /https://www.israelhayom.com/2022/08/01/chinese-military-aid-to-syria-raises-alarm-bells-in-israel

566 /https://www.israelhayom.com/2022/08/01/chinese-military-aid-to-syria-raises-alarm-bells-in-israel

567 /https://www.globalconstructionreview.com/syria-signs-up-to-chinas-belt-and-road-initiative

568 http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?5643&findWords=%D7%A1%D7%99%D7%9F

/https://opc.center/an-overview-of-chinas-role-in-the-syrian-conflict [569]

https://www.runi.ac.il/media/cwdn1epm/udi-hmevaser21-8-20.pdf [570]

/https://besacenter.org/threats-north-korea-china-pakistan-iran [571]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [572]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [573]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [574]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [575]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [576]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [577]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [578]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [579]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [580]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [581]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [582]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [583]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [584]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [585]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [586]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [587]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [588]

/https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation [589]

https://kotar.cet.ac.il/KotarApp/Index/Chapter.aspx?nBookID=108979612&nTocEntryID=108979821 [590]

https://www.israelhayom.co.il/opinions/article/7148051 [591]

https://www.israelhayom.co.il/opinions/article/7148051 [592]

https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf [593]

https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/07/Israel-risky-China-relations-Hebrew-translation.pdf [594]

https://mida.org.il/2018/08/22/%D7%A2%D7%A1%D7%A7%D7%94- 595 [595]
%D7%9E%D7%A9%D7%AA%D7%9C%D7%9E%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9F-
%D7%94%D7%99%D7%90-
%D7%94%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%94-
/%D7%94%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%9E%D7%91

https://maritime-executive.com/article/u-s-treasury-sanctions-six-chinese-firms-for-iran-related-trade [596]

https://www.iaf.org.il/1862-26504-he/IAF.aspx [597]

/https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran [598]

https://jcpa.org.il/article/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97- [599]
%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%94-
%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%A9-%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-
/%D7%90%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%99-%D7%98%D7%95%D7%95%D7%97

600 https://mida.org.il/2020/05/14/%D7%A1%D7%9B%D7%A0%D7%94-%D7%9E%D7%94%D7%97%D7%9C%D7%9C-%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-/%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%94

601 https://www.kan.org.il/item/?itemid=137394

602 https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/11/13/2803719/%D7%94%D7%98%D7%99%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%9C%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%99-%D7%94%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A1%D7%95%D7%A0%D7%99-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%90%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%9C-%D7%9C%D7%94%D7%92%D7%99%D7%A2-%D7%9C-%D7%AA%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%91-%D7%AA%D7%95%D7%9A-4-%D7%93%D7%A7%D7%95%D7%AA

603 https://jiss.org.il/he/dostri-israel-china-relations-increasing-cooperation-in-a-reality-of-conflicting-/interests

604 /https://www.inss.org.il/he/publication/china-iran

605 https://www.israelhayom.co.il/news/world-news/middle-east/article/4604363

606 https://hashiloach.org.il/%D7%94%D7%90%D7%96%D7%95%D7%A8-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%93%D7%95-%D7%A4%D7%A1%D7%99%D7%A4%D7%99-%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%90-/%D7%9C%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C

607 /https://www.inss.org.il/he/publication/iran-china-cooporation